

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE SURİYE İLİŞKİLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ:
ARAP BAHARI VE HATAY FAKTÖRÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
İsmail CİNGÖZ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Engin AKÇAY**

Ankara-2015

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE SURİYE İLİŞKİLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ:
ARAP BAHARI VE HATAY FAKTÖRÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
İsmail CİNGÖZ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Engin AKÇAY**

Ankara-2015

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI

Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

24/10/2015

İsmail CİNGÖZ

ONAY

İsmail CİNGÖZ tarafından hazırlanan “Türkiye Suriye İlişkilerinin Dönüşümü: Arap Baharı ve Hatay Faktörü” başlıklı bu çalışma, 24 Kasım 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Abdulkadir GÜL

Yrd. Doç. Dr. Yüksel NİZAMOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Engin AKÇAY

ÖNSÖZ

Babamın işi gereği 1974-1988 yılları arasında Hatay/Dörtyol ve İskenderun ilçelerinde yaşamış birisi olarak Hatay bölgesini konu alan bir çalışma yapmanın heyecanı içerisindeyim. Bu çalışma vesilesiyle yaptığım araştırma, inceleme ve mülakatlarla Suriye Türkmenlerinin ve “Arap Baharı” olaylarının Suriye’ye sirayeti ile Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin yaşadıkları sıkıntıları idrak etmenin de burukluğunu yaşadım. Ortadoğu Bölgesinde “Arap Baharı” adı verilen olaylar yaşanırken yapılan bu çalışmanın merkezinde Türkiye-Suriye ilişkilerinde Hatay faktörü bulunmaktadır. Fakat tez, konusu ve zamanlama itibarıyla hassas bir dönemde çalışıldığı için olsa gerek bazı kurumlardan bilgi temin etmede güçlüklerle karşılaşmıştır.

Bu tezin hazırlanma sürecinde değerli yardımlarını esirgemeyen birçok kişiye teşekkür borçlu olduğumu belirtmek isterim. Öncelikle olaylara farklı perspektiflerden bakarak değerlendirme yapabilme yetisi kazanmamı sağlayan, tüm çalışmalarım esnasında bilgi ve deneyimleri ile bana yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Engin Akçay’a teşekkürlerimi sunarım.

Mülakat talebimi geri çevirmeyerek, değerli vakitlerini ayırma zahmetinde bulunan, çok kıymetli bilgi ve görüşlerini aktararak tezin şekillenmesine katkı sağlayan Sayın Mehmet Ali Ediboğlu ve Sayın Mehmet Alğan’a, telefon ile görüşme talebimi kırmayan Sayın Akın Bodur ve Sayın Alaattin Eskiocak’a, teşekkürü bir borç bilirim.

Tezin hazırlık aşamasından itibaren sonlanana kadar her aşamasında bana manevi destek veren, engin fikirleri ile yol gösteren Sayın Erdiñ Ural’a, Hatay bölgesi ile ilgili doküman toplamama ve mahallinden bilgi derlememe yardımcı olan Sayın Bestami Türkmen’e, Sayın İbrahim Gül’e, TBMM’de yaptığım çalışmalarda yardımcı olan Meclis Personeli Sayın Niyazi Bibilik’e ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi görevlilerine teşekkür etmeden geçemeyeceğim.

Son olarak ilkokuldan bu güne eğitim ve öğrenimimde emeği geçen bütün ğretmen ve hocalarıma, bana sabır ile tahammül ederek hayatımın her aşamasında yanımda olan eşim Canan'a, ocuklarım Kevser, Kadir ve Mustafa Kaan'a teşekkür ederim.

ÖZET

Cingöz, İsmail. Türkiye-Suriye İlişkilerinin Dönüşümü: Arap Baharı ve Hatay Faktörü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

Birinci Dünya Savaşının sonuna kadar yaklaşık 400 yıl Osmanlı Devleti idaresi altında Türk yönetiminde kalan Suriye yaklaşık 20 yıl da Fransız Manda yönetimi altında kalmıştır. Hatay'ın Fransız Manda idaresinden önce bağımsız bir devlet, ardından Türkiye'ye ilhakı döneminde bağımsızlığını kazanan Suriye bu durumu kabullenememiş ve daha ilk komşuluk ilişkileri Hatay Sorunu ile başlamıştır.

Suriye'nin bağımsızlığı sonrası iki kutuplu dünya sisteminin yaşandığı Soğuk Savaş döneminde karşı bloklarda yer almış olmanın verdiği konjonktürün de etkisi ile Hatay Sorunu ile başlayan ilişkiler yine gergin olarak devam etmiştir.

1998 Adana Mutabakatı ile sıcak çatışmanın eşiğinden dönülmesi sonrasında ikili ilişkilerde başlayan düzelmeler 2010 yılına kadar hiç olmadığı kadar iyi bir seviyeye gelmiştir. Aynı yıl Tunus'ta başlayan halk hareketlerinin bölge ülkelerine sirayeti ve "Arap Baharı" adı verilen gelişmelerin Suriye'ye de sıçraması ile ilişkiler tekrar bozulmuştur.

Suriye'de daha fazla özgürlük sloganları ile başlayan halk hareketlerinin iç savaşa varan çatışmalara dönüşmesi ile on binlerce Suriyeli komşu ülkelere sığınarak mülteci durumuna düşmüştür. Bu durumda olan Suriyelilere açık kapı politikası uygulayan Türkiye, hali hazırda 2 milyonu aşan ve her geçen gün artan bir göç dalgasına maruz kalmıştır. Bu çatışmalarda muhaliflerden yana tavır alan Türkiye'ye Suriye'nin cevabı sert olmuş, kurulduğu günden itibaren Türkiye aleyhine faaliyet gösteren bütün örgütlere verdiği destek politikasını tekrar devreye sokmuştur. Elbette bunu yaparken politikasının merkezinde Hatay'ı bulundurmıştır. Çünkü Hatay, yapı itibarıyla Alevî, Sünnî ve gayri Müslim bütün unsurları bir şekilde Suriye ile etnik ve mezhepsel olarak akrabalık bağları olan ve irtibatları devam etmekte olan bir bölgedir.

Ortadoğu petrollerinin daha güvenli bir şekilde batıya sevkiyatını isteyen Batı ülkeleri ile buna karşı olan İran, Rusya ve Çin'in güç mücadelesi daha önce olduğu gibi günümüzde yaşanan süreçte de Türkiye-Suriye üzerinden devam etmektedir. Bu mücadelede Hatay özel önem arz etmektedir. Suriye iç savaşının mezhep savaşına evrildiği gibi Hatay'da da bir mezhep çatışması üzerine kurgulanan oyun bölge halkının sağduyulu davranması sayesinde bozulmuş olmakla birlikte oyun kurucuların boş durmadığı bir realitedir. Bugün Suriye'nin kuzeyinde otonom bir Kürt bölgesinin oluşturulması ve demografik yapının buna göre dizayn edilmesi neredeyse tamamlanma aşamasına gelmiştir. Bölgede kurulması muhtemel bir Kürt devletinin Akdeniz'e ulaşması için Hatay'ın da planlara dâhil olduğu yayınlanan haritalardan anlaşılmaktadır.

Bu tez çalışması, öncelikle tarihsel süreçte Suriye ve Hatay'a ilişkin genel bir perspektif sunmaktadır. Adana mutabakatını müteakiben pozitif yönde ivme kazanan ilişkilerin Arap Uyanışı ile nasıl bir dönüşüm yaşandığı ise gelişme bölümünde irdelenmektedir. Son tahlilde, Türkiye-Suriye ilişkileri özelinde Hatay faktörüne dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Hatay, Sığınmacı, Suriye, Türkiye.

ABSTRACT

CİNGÖZ, İsmail. Transformation of the Turkey-Syria Relations: Arab Spring and Hatay Factor, Master Thesis, Ankara, 2015.

Syria remained under Turkish rule approximately 400 years as of dominion of the Ottoman Empire until the end of the First World War and also Syria was under the French Mandate government for nearly 20 years. Syria could not accepted that situation of Hatay become as independent state, and after gaining its independence annexation to Turkey before the French Mandate, then first began neighborly relations on Hatay Problem.

After Syria's independence began bipolar world system of relations with the conjuncture of being in the blocks that have taken place there during the Cold War against the Hatay issue has continued to influence the tension again.

Improvement in bilateral relations began in 1998 with Adana Agreement after returning from the brink of confrontation, till year of 2010 has come at a good level that was an unprecedented one. The same year, countries in the region began the mass movement movement in Tunisia and spread of the "Arab Spring" leap in the development of relations with Syria deteriorated the relation again.

In Syria triggered with more freedom slogans the mass movement moved up to the civil war resulted in of tens of thousands of people have become refugees in neighboring countries by taking refuge. Before this issues Turkey applies open-door policy that to Syria and it have been exposed, is already in excess of 2 million to a growing wave of immigration. Since the opposition attitude in the conflict areas of Turkey to Syria's response was hard, since its inception, showing his support for the activities of all organizations against Turkey have to activate it again by Syria. Of course it has taken Hatay at the center of making that policy. Because Hatay social structure consist of as Alevi, Sunni and non-Muslim elements in a way that all the ethnic and sectarian kinship ties it with Syria and that is why the contacts ongoing.

Western countries wishing that the Middle Eastern oil shipments a safer way to westwards and the opposing countris of Iran, Russia and China making the power struggle taking place today as happened before the process is continuing through Turkey and Syria. This fight is of particular importance in Hatay. As evolution of the sectarian war in Syria into civil war, planned to have sectarian conflict in Hatay but thanks to the people with common sense that Project impaired but it a reality that planner is not ceasing to do so.

In this study, presents in the historical context a general perspective on Syria and Hatay. Aftermath Adana agreement the escalating betterment how turned into a negative mood examined in the development part. As a conclusion in the Tutkey-Syria context the Hatay factor emphasized.

Key Words: Arab Spring, Hatay, Refugees, Syria, Turkey.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	İ
ÖZET	İİ
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	İX
TABLolar	XI
EKLER	XII
GİRİŞ.....	1
TEZİN KONUSU	1
TEZİN AMACI	3
TEZİN ÖNEMİ	3
YÖNTEM	4
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	4

1. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ VE HATAY .

1.1. BÖLGENİN KISA TARİHİ	6
1.2. MANDA İDARESİNDE SURİYE VE SANCAK'IN DURUMU.....	13
1.3. HATAY CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU.....	18
1.4. HATAY'IN TÜRKİYE'YE KATILIŞI SONRASINDA SURİYE İLE İLİŞKİLERDE YAŞANAN SORUNLAR.....	27
1.4.1. 1957 Krizi	32
1.4.2. Su Sorunu.....	34
1.4.3. PKK Sorunu	37

1.4.4. Suriye Türklerinin Sorunları	41
---	----

2. BÖLÜM

ARAP BAHARI VE SONRASINDA TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ

2.1. ARAP BAHARI.....	46
2.2. ARAP BAHARININ SURİYE'YE SİRAYETİ VE İÇ SAVAŞ.....	50
2.3. ARAP BAHARI OLAYLARININ TÜRKİYE'YE YANSIMALARI.....	61

3. BÖLÜM

ARAP BAHARI'NIN SURİYE İZ DÜŞÜMÜNDE HATAY'A ETKİLERİ

3.1. ARAP BAHARI ETKİSİNDE HATAY'DA TOPLUMSAL VE SANSASYONEL OLAYLAR	69
3.1.1. Cilvegözü Bombalaması	71
3.1.2. Reyhanlı Olayları	73
3.2. HATAY'A GELEN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ ALTINDAKİ SURİYELİLER VE SORUNLAR	76
3.3. BASINDA ARAP BAHARI VE HATAY	86
SONUÇ	88
KAYNAKÇA.....	94
EKLER	128

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASALA	: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu)
A.S.G	: Adana'nın Sesi Gazetesi
A.T.H.G.	: Antakya Toplumcu Halk Gazetesi
ATSO	: Antakya Ticaret ve Sanayi Odası
BBC	: British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
BOP	: Büyük Ortadoğu Projesi
C	: Cilt
C.G.M.	: Cilvegözü Gümrük Müdürlüğü
CNN	: Cable News Network (ABD Menşei; Kablolu Haber Kanalı)
DEAŞ	: Devlet'ül Irak ve's Şam
DHA	: Doğan Haber Ajansı
ESH	: En Son Haber
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GV	: Gazete Vatan
H.A.G.	: Hatay Asi Gazetesi
H.K.G.	: Hatay Kent Gazetesi
H.M.G.	: Hatay Manşet Gazetesi
H.T.G.	: Haber Türk Gazetesi
H.V.G.	: Hatay Vatan Gazetesi
H3	: Haber 3
H7	: Haber 7
IRIB	: İran Turkish Radio

İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
İ.G.	: İskenderun Gazetesi
İ.H.	: İslam Haber
İ.S.G.	: İskenderun Söz Gazetesi
İİT	: İslam İşbirliği Teşkilatı
K.E.G.	: Kırıkhan Ekspres Gazetesi
K.L.G.	: Kırıkhan Lider Gazetesi
MAH	: Milli Emniyet Hizmetleri
MC	: Milletler Cemiyeti
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NTV	: Nergis Televizyonu
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
PKK	: Partiya Karkera Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
PYD	: Suriye Demokratik Birlik Partisi
RO-RO	: Roll On Roll Of (Deniz Yoluyla Kargo Taşımacılığı)
S	: Sayı
s	: Sayfa
SD	: Son Devir
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SMS	: Short Message Service, Kısa Mesaj Servisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
USAK	: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı
TY	: Tarih Yok
TÖMER	: Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLÖLÄR

Tablo 1: 1938 Hatay Nüfus ve Seçmen Sayısı	23
Tablo 2: Hatay Milletvekilleri Dağılımı.....	24
Tablo 3: Türkiye’de Bulunan Suriyelilerle İlgili Sayısal Veriler	80

EKLER

EK 1	TÜRKİYE CUMHURİYETİ 1929 YILI İDARİ TAKSİMATI	128
EK 2	FRANSIZ MANDA İDARESİNDE SURİYE DEVLETLERİ	129
EK 3	1936 YILI TÜRKİYE HARİTASI SURİYE VE HATAY SINIRI	130
EK 4	BCA: 030-0-010-000-000-223-508-13.....	131
EK 5	BCA: 030-0-010-000-000-224-511-1.....	133
EK 6	HATAY DEVLETİ MİLLETVEKİLLERİ	134
EK 7	BCA: 030-0-018-001-002-91-59-18	135
EK 8	BCA: 030-0-010-000-000-225-515-22.....	136
EK 9	BCA: 490-0-001-000-000-584-17-1	139
EK 10	MEHMET ALİ EDİBOĞLU İLE YAPILAN MÜLAKAT	140
EK 11	BCA: 030-0-010-000-000-230-549-5.....	152
EK 12	HATAY HARİTASI.....	156
EK 13	ALAATTİN ESKİOCAK İLE TELEFONLA YAPILAN MÜLAKAT	157
EK 14	MEHMET ALĞAN İLE YAPILAN MÜLAKAT	159
EK 15	28 MAYIS 2015 TARİHLİ İSMİ HAMFUZ MÜLAKAT	170
EK 16	BCA: 030-0-001-000-000-53-314-2.....	174
EK 17	YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞINDAN ALINAN SURİYELİ ÖĞRENCİ İSTATİSTİK BİLGİLERİ.....	177
EK 18	AKIN BODUR İLE TELEFONLA YAPILAN MÜLAKAT	180
EK 19	SURİYE'DE ETNİKSEL VE MEZHEPSEL DAĞILIM	182
EK 20	SURİYE İÇ SAVAŞINDA GENEL DURUM (30.12.2014)	183
EK 21	BARINMA MERKEZLERİNDEKİ TOPLAM SURİYELİ ÇİZELGESİ.184	
EK 22	GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN BİLGİ TALEBİ.....	185
EK 23	ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASINDAN BİLGİ TALEBİ.....	189
EK 24	ULUSAL VE YEREL BASINDA ARAP BAHARI	193

GİRİŞ

TEZİN KONUSU

Türklerin 11. yüzyıl itibariyle “yeni yurtlar bulmak amacıyla” Orta Asya’dan başladıkları göçlerde özellikle batıya yöneldikleri görülür. Bu yönelimin bir sonucu olarak 1071 Malazgirt Zaferi’yle Anadolu’nun kapıları Türklere açılmıştır. Anadolu’ya geçişler ağırlıklı olarak Suriye üzerinden olurken, bölgedeki Türk hâkimiyeti; Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu Selçuklu Devleti, Memlûkler Devleti, irili ufaklı birçok beylikler ve nihayet Osmanlı Devleti ile 1918 yılına kadar neredeyse kesintisiz olarak devam etmiştir.

Yavuz Sultan Selim’in Mısır Seferi, Ortadoğu’nun Osmanlı Devleti topraklarına dâhil olmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’ndan Mondros Mütarekesi ile ayrılmasıyla birçok bölge gibi Ortadoğu toprakları da galip devletler tarafından işgale uğramış ve elinden çıkmıştır. Bu süreçte Suriye ile birlikte o dönemde “İskenderun Sancağı” ya da kısaca “Sancak” adı ile idare edilen Hatay Vilayeti de Fransa tarafından işgâl edilmiştir.

Suriye’nin bağımsızlığını kazanma sürecinde, Hatay’ın önce bağımsız bir devlet olarak Suriye’den kopması ve 1939 yılında anavatan Türkiye’ye bağlanması Suriye’de bir travmaya sebep olmuştur. Türkiye için konu 1939 itibariyle kapanmış olsa da Suriye tarafından durum kabullenilememiş ve ilişkiler Hatay Sorunu nedeniyle daha ilk dönemde iyi komşuluk ilişkileriyle başlamamıştır.

Hatay sorununun çözümü uluslararası camianın kabul ettiği bir diplomasi ile Türkiye lehine çözülmüş olsa da Suriye, Hatay’ı yakın zamana kadar kendi toprakları içerisinde göstermeye devam etmiştir. Suriye ile devletlerarası fiili ilişkiler Fransa’dan bağımsızlıklarını elde etmeleri ile başlamış olsa da hep bir gerginlik içerisinde devam etmiştir.

Türkiye’nin Ulusal Kurtuluş Savaşı ile bağımsızlığını kazandığı dönemde Fransız manda idaresi altına girmesi ve yaklaşık 20 yıl süren bu süreçte Suriye ile bir sorunu olmamıştır. Zira ilişkiler mandater Fransa Devleti üzerinden yürütülmüştür.

Fransa'dan bağımsızlığını kazanması döneminde Hatay'ın Türkiye'ye ilhak olmasını hazmedemeyen Suriye, bağımsızlığı sonrası Soğuk Savaş döneminde farklı bloklarda yer aldığı Türkiye ile gergin başlayan ilişkileri yine gergin olarak devam ettirmiştir. Fakat 2000'li yıllarda yumuşayarak, iyi bir ivme kazanan komşuluk ilişkilerinin normalleşmeye başladığı bir dönemde, "Arap Baharı" olaylarının başlaması ile ilişkiler belki de hiç olmadığı kadar kötü bir döneme dönüşmüştür.

Bu tez çalışmasının konusu, Türklerin Ortadoğu ve Anadolu coğrafyasına yerleşmelerinin tarihi sürecinin ortaya konularak, Türkiye-Suriye ilişkilerinin nasıl bir dönüşüm geçirdiğini, bu süreç içerisinde Hatay'ın neden kesişim noktasında yer aldığı ortaya konularak, "Arap Baharı" olaylarının başlaması ile gerginliğin merkezinde Hatay'ın bulunma nedenlerini analiz etmektir.

Çalışmanın ana eksenini "Arap Baharı" sonrasında Türkiye-Suriye ilişkilerinin Hatay özelinde incelenmesi olmakla birlikte, konunun tam olarak ortaya konulabilmesi amacıyla Birinci Bölümde; Türkiye-Suriye ilişkilerinin tarihi sebepleri ve sonuçları ele alınmıştır. Hatay'ın anavatanına katılma süreci incelenirken aynı zamanda Mandater Fransa Devleti ile olan ilişkiler, Suriye'nin bağımsızlığına giden süreçte de komplike olarak bir bütün içerisinde analiz edilmiştir.

Bağımsızlığını kazanma süreci yaşarken Hatay'ın Türkiye'ye dahil olmasının verdiği psikolojik travma nedeniyle her vesilede Türkiye ile ilişkilerinde çatışmacı yöntemi tercih eden Suriye ile 1957 Krizi, su sorunu, PKK (Partiya Karkera Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütüne verilen destek ve Suriye'de kalan Türklerin sorunlarının iki ülke ilişkilerini nasıl etkilediği de değerlendirmelere dahil edilmiştir.

İkinci Bölümde; "Arap Baharı" kapsamında Türkiye-Suriye ilişkileri ele alınmış, "Arap Baharı" olaylarının Suriye'ye sirayeti ve gelinen noktada yaşanan iç savaş ile Türkiye'ye olan yansımaları değerlendirilmiştir.

Üçüncü Bölümde ise Hatay genelinde meydana gelen "Arap Baharı" eksenli toplumsal ve sansasyonel olaylar irdelenmiştir. Bu olaylar ele alınırken, başta Cilvegözü bombalaması ve Reyhanlı olayları olmak üzere; sebepler, sonuçları ve verilmeye çalışılan mesajların ortaya konulması hedeflenmiştir. Bununla birlikte Suriye'de iç karışıkların yaşanmaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkan "Geçici Koruma Statüsü Altında" Hatay'a gelen Suriyeliler (Mülteciler/Sığınmacılar) ve

yaşanan sorunlar da incelenmiştir. Gelen Suriyelilerin Türkiye’yi seçme nedenleri, barınma ve diğer doğal ihtiyaçlarının karşılanmasında uygulanan yöntemler, ihtiyaçların karşılanabilme başarısı ile bölgeye olan etkileri de incelemeye dâhil edilmiştir. “Arap Baharı” ile Türkiye politikaları ve Hatay bölgesine etkileri yerel ve ulusal basında oldukça geniş yer almıştır. Bu haberlerin bir kısmına da çalışma içerisinde yer verilmeye çalışılmıştır.

Mevcut durum itibariyle Hatay anahtar bölge konumuna gelmiştir. Türkiye-Suriye ilişkilerinde Hatay faktörü kapsamında ilişkilerin seyri ve hangi aşamada olduğu, bundan sonraki safhada nasıl bir evrilme yaşanacağı hususlarının ele alındığı sonuç kısmı ile çalışma sonuçlandırılmıştır.

TEZİN AMACI

Bu tez çalışmasının amacı, Türkiye-Suriye ilişkilerinin Hatay ekseninde nasıl şekillendiğinin ortaya konularak, yaşanan “Arap Baharı” süreci içerisinde Hatay faktörünün ilişkileri nasıl etkilendiğini ortaya koymaktır.

Hatay özelinde yapılan bu çalışma ile birlikte Türkiye’nin Suriye sınırında Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Mardin illerinin de bulunmasına rağmen Hatay’ı özel kılan durum nedir? Yetmiş yılı aşan bir zaman zarfında dahi hala hassasiyetini muhafaza ettiği anlaşılan Hatay, iyi komşuluk ilişkilerinin gelişmesinde bir köprü vazifesi görebilir mi? “Arap Baharı” sonrasında Hatay vilayeti neden öne çıkmıştır? Sorularına da tez çalışması içerisinde cevap verilmeye çalışılmıştır.

TEZİN ÖNEMİ

İkinci Dünya Savaşı’nın sonunda “İki Kutuplu Dünya Düzeni” nedeniyle karşı bloklarda yer alan devletlerin, 1990’lı yıllarda komünizmin çökmesi ile yakınlaşmaya başlamaları, yeni politikalar üretmek safların yeniden belirlendiği bir dönemde, Türkiye’de 2000’li yılların ortalarında “Komşularla Sıfır Sorun Politikası” söylemini geliştirmiştir. Fakat bu dönemde ortaya çıkan “Arap Baharı” olayları Türkiye’nin bu hedeflerini alt-üst etmiştir.

2000’li yıllardan itibaren Türkiye-Suriye ilişkilerinde yaşanan iyi ilişkiler de “Arap Baharı”nın Suriye’ye sirayeti ile iki ülke ilişkileri alt-üst olurken, son on yılda yaşanan iyi ilişkilerin ne kadar kırılğan olduğunu ve en önemlisi de Hatay faktörünün hala ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkartmıştır. Bu tez çalışması Türkiye-Suriye ilişkilerinin Hatay faktörü özelinde incelenmesi ve analiz edilmesinin özgünlüğü açısından önem bir önem taşımaktadır. Bu tezin önemi ise Hatay’ın Türkiye-Suriye ilişkilerinde ne kadar belirleyici bir etken olduğunu ortaya koymaya çalışması açısından önemlidir.

YÖNTEM

Bu tez çalışmasında kullanılmak üzere; Türkiye-Suriye ilişkileri ile ilişkileri etkileyen etmenlerle ilgili olarak “Arap Baharı” olayları hakkında Hatay ekseninde kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve mülakat yöntemi ile de desteklenmiştir. Ayrıca tez çalışmasında kullanılabilecek verilere ulaşabilmek için farklı iletişim vasıtalarından da (dilekçe ile bilgi talebi, mail ile soru-cevap, telefon ile mülakat) istifade edilmiştir.

Elde edilen bilgi ve verilerle mümkün olduğunca tarihsel süreç takip edilerek tezin ana eksenini oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasında incelenen kaynaklarda Hafız Esed’in yerine geçen oğlu için her bir kaynağın “Beşar Esad, Beşşar Esad, Beşar Esed veya Beşşar Esed” isimlerinden birisini kullandığı görülmüştür. Bu çalışmada bütünlük sağlamak adına Beşşar Esed olarak yazılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Bu tez çalışması özellikle Türkiye-Suriye ilişkilerinde “Arap Baharı” sonrasını ve Hatay özelini kapsamaktadır. Tez konusunun özelliği gereği bilgi edinmede bazı sınırlılıklar ve güçlüklerle karşılaşmış, ilgili kurumlardan talep edilen gerekli bazı bilgiler konunun nezaketine ve hassasiyetine istinaden temin edilememiştir.

Tez çalışmasında kullanılmak üzere yapılmak istenilen mülakatlara, yerel halktan ve sığınmacılardan çeşitli kaygılar nedeniyle katılım istenilen seviyede olmamıştır. Hatay'ı temsilen Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde bulunan her siyasi partiden milletvekili ile görüşmek istenilmesine ve görüş çeşitliliği sağlanmaya çalışılmasına rağmen, peş peşe yapılan genel seçimler nedeniyle yaşanan siyasi çalışmaların yoğunluğu sonucu beş mülakat yapılabilmiş, hedeflenen mülakatların bir kısmından kabul alınamamıştır.

1. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ VE HATAY

1.1. BÖLGENİN KISA TARİHİ

Dünyanın neresinde bahsi geçse “İslam” ve “Müslümanlar” anlamını çağrıştıran (Akpınar, 2012: 50) Ortadoğu, kelime olarak Avrupa orijinlidir (Sander, 2013: 220-221) ve ilk kez Amerikalı yazar Alfred Thayer Mahan tarafından 1902’de National Review isimli dergide “The Persian Gulf and İnterneational Relations” başlıklı makalede; kesin bir sınır belirtmeden Süveyş kanalından Singapur’a kadar ulaşan deniz yolunu koruyan bir bölgeyi tanımlamak için kullanıldığı (Değer, 2013: 122) görülmektedir.

Tanımlayana göre farklı alanları kapsayacak şekilde değişik ülkelerin dâhil edilebildiği coğrafi bir bölgeyi tarif etmek için kullanılan Ortadoğu kavramını “Kuzey Afrika, Doğu Akdeniz ve Körfez alt-bölgelerine dâhil olan ülkelerden oluşan coğrafi bölgedir” (Sander, 2013: 220-221) şeklinde tanımlayanlar da olmuştur. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Meclis Komisyonu tarafından 1957’de yapılan “Batıdan-doğuya Libya ve Pakistan’ı da kapsayan saha ile kuzeyde Türkiye ve güneyde Arap Yarımadasını kapsayan sahadan müteşekkil bölgedir” tanımı, Ortadoğu’nun günümüzde genel kabul gören tanımlardan birisi olarak öne çıkmaktadır (Sağlam, 2006: 3/1-2).

Şam Üniversitesi’nden bir akademisyenin “Suriye’ye hükmeden dünyaya hükmeder” sözünü doğrular şekilde (Bodur, 2014: 221) Ortadoğu’nun stratejik bir bölgesinde yer alan Suriye ise jeopolitik konumu nedeniyle stratejik üstünlüğü elinde bulundurmak isteyen güçlerin nüfuz mücadele alanlarından birisi olmuştur (Akdemir, 2000: 210). İbrahimî dinlerin beşiği olan Ortadoğu (Akçay ve Sezgin, 2014: 15), aynı zamanda üç kıtaya komşu olan konumu nedeniyle tarihin her döneminde büyük devletlerin hedefi olmuştur. Tarihi süreçte Hititler, Asurlular, Babilliler (Sağlam, 2006: 2/1), Persler, Grekler, Romalılar, Araplar, Moğollar, Tatarlar ve Türk

imparatorlukları bölge üzerinde hâkimiyet sürmüşlerdir (Sander, 2011: 73-74). Hatay şehir merkezi olan Antakya ise Hıristiyan tarihi açısından Kudüs'ten sonra ayrıca önemli bir yer tutmaktadır. Kudüs dışında Hıristiyanlığın yayıldığı ilk şehir olması, ilk kilisenin burada inşa edilmesi ve İsa Peygambere inananların "Hıristiyan" olarak ilk defa bu şehirde sıfatlandırılmış olması önem arz etmektedir. Aynı zamanda Roma İmparatorluğu döneminde Suriye eyaletine de başkentlik yapmıştır (Akyol, 2010: 55-56).

Etnik ve dini yapı olarak homojenlik ihtiva etmeyen Ortadoğu'da ağırlıklı olarak Arap nüfus bulunmakla birlikte Irak'ta Keldaniler, Mısır'da Kıptîler, Suriye'de antik Hıristiyanlar ve Lübnan'da Marunîler bulunmaktadır (Tandoğan, 2013: 15). Türklerin bu bölgeye gelerek yerleşmeleri 11. yüzyıla dayanır. Selçukluların 1040'da başka bir Türk devleti olan Gazne Devleti'ne karşı Dandanakan Savaşı'nı kazanmaları sonrasında bölgeye Türkmen boy ve obalarının yerleşmeleri ile başlamış olan Türk hâkimiyeti (Turan, 2002: 598) 1918 yılı sonuna kadar devam etmiştir.

Sultan Baybars döneminde 1268 yılında Memlûklü hâkimiyetine geçen Suriye, Antakya ve Çukurova bölgelerine yoğun Türk göçleri (Gül, 2014: 19-20) ile nüfusun Türkler lehine değişmeye başladığı görülmektedir.

Miladi 634 yılında dâhil olduğu İslam topraklarının ardından (Ertuğrul, 2014: 11), 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in fethi ile Osmanlı Devleti'ne katılan Suriye, Filistin ve Anadolu'nun Doğu ve Güneydoğu bölgelerini kapsayan geniş bir bölge Arap Vilayeti adıyla idari bir yapılanmaya gidilmiştir. Bu yapılanma döneminde bu günkü Hatay sınırları dâhilinde ilk etapta Antakya ve Üzeyr Sancağı şeklinde bir idari taksimat da yapılmıştır (Gül, 2014: 22).

Osmanlı Devleti idaresinde kaldığı süre içerisinde Suriye; mutasarrıflıklar olarak Halep, Beyrut, Şam, Deyrezzor, Cebel-i Lübnan ve Kudüs (Bacık, 2014: 150), eyaletler olarak Şam, Halep, Trablus ve Sayda şeklinde yapılandırılarak idare edilmiştir (Sağlam, 2006: 2/2). Osmanlı idaresinde hiyerarşik olarak eyalet (vilayet), sancak (mutasarrıflık), kaza, nahiye ve köy şeklinde idari düzen uygulanmıştır (Davulcu, 2007: 38-39). Fakat vilayet yapılandırması planlanırken etnik ve dini unsurların yoğunlaştıkları bölgelere dikkat edildiği (Ertuğrul, 2014: 11) görülmektedir.

Suriye, Osmanlı idaresinde kaldığı 1918 yılına kadar Lübnan, Filistin ve Ürdün toprakları ile bir bütün olarak Bilâdu’ş-Şam adı ile anılmıştır (Akdemir, 2000: 211). Hatay vilayeti ise Osmanlı idaresinde kaldığı süre içerisinde “İskenderun Sancağı” ya da kısaca “Sancak” olarak adlandırılmıştır (Sofuoğlu, 2012: 1).

Tarihi geçmişi M.Ö. 3000 yılına kadar giden, tarihin her döneminde bölgenin kuvvetli devletlerinin hâkimiyeti altında kalmış olan Suriye (Ertuğrul, 2014: 11), etnik ve dini olarak Ortadoğu’nun minyatür bir örneğini oluşturmaktadır (Laçiner v.d., 2004: 83). Osmanlı yönetimi altında kaldığı 402 yıl boyunca, nüfuzunu arttıran bazı valiler zaman zaman isyan etmiş olsa da (Umar, 2004: 9) son dönemler hariç genel manada huzur ve istikrar hâkim olmuştur (Aslan, 2008: 11).

3 Kasım 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı’nın Osmanlı bünyesinde bulunan azınlıklara verdiği yeni haklar, özellikle Hıristiyan kesim tarafından olumsuz manada kullanılarak karışıklık çıkartmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Bu karışıklıkları fırsata dönüştürmek isteyen Avrupa devletlerinin özellikle Hıristiyan azınlıklar üzerindeki etkilerini gören (Ayrancı, 2006: 13) Araplar da etkilenecek Arap milliyetçiliği yükselişe geçmiştir. Milliyetçilik duygusundan istifade ile Fransa ve İngiltere, Suriye bölgesinde yaşayan azınlıklar üzerinde nüfuz sağlama çalışmaları ile birlikte azınlıkları birbirine karşı kışkırtmaya ve düşmanlık tohumları atmaya başlamışlardır (Aslan, 2008: 7).

Marunîler Fransızlar tarafından kışkırtılırken, Dürzîler İngilizler tarafından himaye edilmek suretiyle (Zühdî, 2007: 11), bölge üzerinde oynanan oyunlar neticesi Hıristiyan, Müslüman ve Dürzi gruplar arasında cereyan eden olayları bahane eden Fransa, 1861’de Beyrut’a asker çıkartmıştır. Olayların devamında Fransa, Osmanlı Devleti’nin zayıflığından yararlanarak Lübnan Dağı civarı Hıristiyanlarına özerklik verilmesini sağlayan anlaşmaya zorlamıştır (Boşnak, 2014). Osmanlı Devleti olayları bastırarak failleri çok sert bir şekilde cezalandırmış, Hıristiyan bir mutasarrıf tayin ederek Lübnan’ı imtiyazlı bir sancak haline dönüştürmüştür (Zühdî, 2007: 11).

Suriye’de Arap milliyetçiliğinin yükselişinde Avrupa’nın etkisi ve Osmanlı Devleti’nin zayıflaması ile birlikte yönetimde yapılan hatalar, muhalif kişilerin bu bölgeye yerleşmeleri ve Osmanlı aleyhindeki faaliyetleri de oldukça etkili olmuştur. Arap milliyetçiliğinin yükselişi Suriye ile sınırlı kalmamış; Mısır ve Libya’yı da etkilemiştir (Aslan, 2008: 8). 2. Abdülhamit’in Panislamist propaganda ile

Müslüman tebaanın devlete sadakatlerini artırma çalışmaları başarısız olmuş, yabancı okulların ve ayrılıkçı Arap cemiyetlerinin çalışmaları ise hedeflerine ulaşmıştır (Sağlam, 2006: 2/3).

Sömürge mücadelesi ile dünyadan daha fazla pay kapma yarışına giren büyük Avrupa devletleri, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artık iyice zayıflamış olan Osmanlı Devleti'ni nasıl paylaşacakları üzerine çeşitli planlar yapmaya başlamışlardır. Onları, aradıkları fırsatı gerçekleştirmeye Birinci Dünya Savaşı bir adım daha yaklaştırmıştır.

Osmanlı Devleti ilk zamanlarda tarafsızlığını ilan etmişse de daha sonra Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olmuştur. Savaşın başında yaşanan gelişmeler, Osmanlı Devleti'ni Almanya'nın ve Avusturya-Macaristan'ın yanında savaşa dâhil olmak zorunda bırakmıştır. Savaş Avrupa devletleri arasında yaşanırken, ağırlıkla Osmanlı topraklarında devam etmiştir. Bu arada büyük devletlerin doğal olarak savaş öncesinde ve savaş devam ederken, savaş sonrasında mağlup devletlerin nasıl paylaşılacağı üzerine bir dizi planlar yaptıkları görülmektedir.

Bu planlara en iyi örnek olan Sykes-Picot Antlaşması'nı 16 Mayıs 1916'da imzalayan Fransa, İngiltere ve Rusya (Kürkçüoğlu, 1982: 101-102), Ortadoğu'nun nasıl paylaşılacağını içeren ve "gizlilik kaydı olan" bir paylaşım üzerinde mutabakat sağlamışlardır. Adana, Mersin, Antep, Urfa, Maraş, Musul, Suriye ve Lübnan'ı Fransızlara, Basra Körfezi'nden Musul'a kadar Irak ve Ürdün'ü İngilizlere (Akbiyık, 1990: 48; Aslan, 2008: 9), İstanbul ve Kuzey Anadolu'nun Ruslara bırakılmasını planlayan (Taş, 2012: 12) ve Ortadoğu'nun haritalarını yeniden çizen bu Antlaşmaya (Mahalli, 2013: 17) Filistin topraklarının Yahudilere vatan olarak verilmesi de dâhil edilmiştir (Kürkçüoğlu, 1982: 221). Bu antlaşmanın ilginç tarafı İngilizlerin Şerif Hüseyin'e Arap Krallığı sözü vermelerinden altı ay sonra imzalanmasıdır (Çetin ve Çağ, 2015: 50).

Planın uygulamaya geçirilmesi için Osmanlı Devleti'nin savaştan mağlup olarak ayrılması istenilen fırsatı vermiş ve Savaşın galiplerinden Fransa ile İngiltere'nin Ortadoğu'yu stratejik çıkarları doğrultusunda en uygun nasıl bölebilecekleri planlarına suni devletler de ihdas etmişlerdir (Yalçınkaya, 2013: 2).

Ortadoğu petrollerine göz diken emperyalist güçler, bu toprakların Osmanlı Devleti'nden kopartılarak kendi kontrollerine geçirebilmek için Birinci Dünya Savaşı

devam ederken Arap milliyetçiliğini de körüklemişlerdir (Akdemir, 2000: 211). Bu dönemde Cemal Paşa'nın Bahriye Nazırlığı görevi ile birlikte IV. Ordu Komutanlığı, Filistin, Hicaz ve Kliya Genel Valisi olarak 18 Kasım 1914 yılında (Artuç, 2008: 261) olağanüstü yetkilerle Suriye'ye gönderilmesi (Umar, 2004: 210) ve sert yönetimi bölge halkı üzerinde olumsuz etkilere sebep olmuştur. Kanal Seferi'nin başarısız olmasından sorumlu tuttuğu birçok aileyi cezalandırması (Demir, 2011: 693), kendilerini Türklere yakın hisseden bu insanların adeta Osmanlı'dan zorla uzaklaşmasına sebep olmuştur (Akpınar, 2012: 73).

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşını yaşarken isyana hazırlanan Şerif Hüseyin 5 Kasım 1915'te İngiltere'nin Mısır Valisi Mc Mahon'a gönderdiği mektupta Mersin, Adana ve İskenderun'u istemediklerini, tamamen Arap toprakları olan Şam, Hama, Humus ve Halep'in batısındaki toprakların Arap Devleti'ne dâhil edilmesi halinde Arap isyanının başlayacağını belirtmiştir (Özkaya, 2008: 99). Nihayet İngilizlerin teşvikiyle 27 Haziran 1916 yılında isyan hareketi başlatan Şerif Hüseyin'e (Cemal Paşa, 2012: 37; Kılınçkaya, 2008: 93); Hz. Muhammed'in soyundan gelen bir Arap olduğu propagandası yapmasına (Nizamoğlu, 2013), Osmanlı Ordusu içerisinde bulunan Arap subaylarında Arap Milliyetçiliği faal olarak bulunmasına (Umar, 2004: 290) ve İngilizlerin tüm gayretlerine rağmen Suriye bölgesi ilk etapta beklendiği kadar katılmamış, isyan Hicaz bölgesi ile sınırlı kalmıştır. Fakat Cemal Paşa'nın Arap aydınları ve ileri gelenlerinden 11 kişiyi 21 Ağustos 1915'de Şam'da, 21 kişiyi 6 Mayıs 1916'da Şam ve Beyrut'ta idam ettirmesi Arapların Osmanlıya olan bağlılıklarının sarsılmasına sebebiyet vermiştir (Artuç, 2008: 301-312; Aslan, 2008: 9-24).

İdam edilen şahıslara uygulanan müeyyideler hukuken doğru olsa da (Cemal Paşa, 2012: 37) idam edilen kişilerin yakın çevresi Cemal Paşa'nın şahsında Osmanlı Devleti'ne kinlenerek isyanlara katılmalarına sebep olmuştur. Uygulanan sert yönetim Arap milliyetçiliğinin gelişmesini hızlandırmış ve güçlendirmiştir. Savaş sonrası idam olunan şahıslara kahramanlık payesi verilerek, Suriye Hükümetince bu günlerin anısına 6 Mayıs, "Şehitler Günü" ilan edilmiştir (Umar, 2004: 342-343).

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgiyi kabul ederek 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesini imzaladığı zamana kadar Musul haricinde (Kürkçüoğlu, 1982: 240) bütün Arap toprakları İngilizler ve Fransızlar tarafından

paylaşılarak işgal edilmiştir (Kılınçkaya, 2008: 110). İşgalin ardından merkezi Beyrut'ta bulunan Fransız Yüksek Komiserliği'nce yayınlanan bir kararname ile merkezi İskenderun olan ve askeri bir valinin yöneteceği "İskenderun Sancağı" adı ile Antakya, İskenderun ve Harim'i kapsayan bir idari yapılanmaya gidilmiştir (Tekin, 2009: 3). Mondros Mütarekesi kapsamında Osmanlı topraklarında işgaller devam ederken Son Osmanlı Mebusan Meclisinin 28 Ocak 1920 tarihli Misak-ı Milli kararına göre Mütareke'nin imzalandığı tarih itibariyle işgale uğramamış bölgelerin vatandan ayrılamayacağı milli bir ilke olarak kabul edilmiştir (Soysal, 2000: 15).

Milli Mücadele devam ederken Osmanlı Devleti Damat Ferit Hükümetince 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşmasına göre Adana Türkiye'ye verilmiş, Mardin, Urfa, Antep, Osmaniye ve İskenderun Suriye'ye bırakılmıştır. Fakat bu antlaşmayı tanımayan Ankara Hükümetince; Mondros Mütarekesi imzalandığı zaman Hatay ve İskenderun işgal edilmemiş olduğu için Türkiye tarafından Misak-ı Milli sınırlarına dâhil olduğu kabul edilmiştir. Misak-ı Milli Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ve Lozan Görüşmelerinde büyük bir ideal olarak görülmüş (Demir, 2011: 693-697) ve dış politikasının ana eksenini oluşturmuştur (Sarınay, 2001: 25).

Olağanüstü şartlar içerisinde devam eden Milli Mücadele döneminde Güney Cephesinde, savaşın durdurulabilmesi için (Sarınay, 2001: 23) Türkiye ile Fransa bir araya gelmiştir. Türkiye, tarihi haklarının dikkate alınarak bundan sonra Suriye sınırı belirlenirken "Türk Mezarı" adıyla bilinen ve Osmanlı Hanedanı kurucusu Osman Gazi'nin dedesi Süleyman Şah'ın mezarı olduğuna inanılan Caber Kalesi'nin Türkiye'ye bırakılarak, sınır hattının burası olmasını teklif etmiştir. Fakat bu teklif kabul edilmemekle birlikte, Caber Kalesi ve kuzeybatı eteklerindeki "Türk Mezarı" bölgesinin (8.797 m²) Türkiye'ye bırakılması¹ ve sınırın daha kuzeyden geçmesi hususunda varılan mutabakat sonrası (Afyoncu, 2015: 21-22) imzalanan 20 Ekim

¹ Ertuğrul Gazi Türbesi, 1973'te Tabka Barajı suları altında kalmaması için Caber Kalesi'ndeki yerinden alınarak daha kuzeyde Karakozak Köyü yakınlarına taşınmıştır. Teşrin Baraj Gölü sularından etkilenmemesi için 22 Ocak 2003'te Ankara'da imzalanan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak" ile varılan mutabakat gereği türbe tahkim edilmiştir. Suriye'de yaşanan olayların şiddetlenmesi üzerine, 21-22 Şubat 2015 gecesi yapılan bir operasyon (Afyoncu, 2015) ile Türkiye sınırında bulunan Suriye Eşmesi bölgesine nakledilmiştir (Cihan, 2015).

1921 tarihli Ankara Anlaşması'na göre (TBMM, 1337) İskenderun Sancağı, Misak-ı Milli hilafına olarak özel bir idare şekli tanınmak suretiyle Suriye sınırları içerisinde kalmıştır (Soysal, 2000: 48-52). Sancak bölgesine tanınan bu özel idare şekli ile Türk Halkının hakları güvence altına alınırken, gelecekte olası bütünleşmeye de zemin hazırlanmıştır (Turhan, 2012: 9). Bu antlaşmaya göre Adana, Mersin, Osmaniye, Kilis ve Antep Türkiye'ye bırakılmıştır (Sağlam, 2006: 2/38).

İngiltere ve Fransa'nın Birinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş döneminde yapılan birçok vaatlere hilafen, savaş sonrası Sykes-Picot Antlaşması kapsamında Arap coğrafyasını işgal etmeleri ve "manda" yönetimi uygulamaları, "Büyük Arap Krallığı" planlayan Araplarda hayal kırıklıklarına sebep olmuştur (Umar, 2004: 219; Sander, 2011: 71). Rusya'da gerçekleşen Bolşevik ihtilali liderlerinin önceki Rus İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında yapılan gizli anlaşmaları ifşa etmesi, Ortadoğu planlarını öğrenen Arapları bir kez daha hayal kırıklığına uğratmıştır (Demir, 2011: 694).

Araplar, Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile neleri kaybettiklerini kısa zamanda çok acı bir şekilde öğrendiler. Çünkü ileride İsrail Devleti'nin kurulmasına zemin hazırlayacak olan Filistin bölgesine Yahudi göçünün İngilizler tarafından teşvik edildiğine şahit olurlarken (Esenyel, 2008: 14), Mondros Mütarekesi ile Osmanlı'nın terk ettiği Arap coğrafyası Batı'nın işgaline uğrayarak sömürge haline gelmiştir. "Böl, parçala ve yönet" politikası ile manda idaresi altında küçük küçük devletler kurulmuştur (Kasalak, 2008: 148). Daha sonra bağımsızlıklarını kazanmış olsalar da tam bağımsızlıkla değil, diktatör ve krallar vasıtasıyla yönetilirlerken, başta İngilizler olmak üzere Batı'nın nüfuzu altına girmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar bağımsızlık mücadelesi içerisinde olan Arap Ortadoğu'su eş zamanlı olarak Türkiye gibi modernleşme süreci geçirmiştir. Bu dönemde manda yönetimi altında ulus-devlet oluşumu mücadelesi veren bu coğrafya, uzun yıllar Türk yönetimi altında kalmış olduklarından, Türkiye'ye karşı temkinli yaklaşımları ve karşılıklı olarak güvenlik ağırlıklı politikalar üretmeleri ilişkilerin gelişmesine engel olmuştur (Şahin, 2010: 11-12). Türkiye ise cumhuriyet dönemi boyunca komşularının toprak talepleri, sınır sorunları ve güvenlik endişeleri gibi nedenlerle zaman zaman sorunlar yaşamıştır (Gökçay, 2012: 105-109).

Birinci Dünya Savaşı sonrası İkinci Dünya Savaşına kadar sömürge ve manda yönetimleri altında geçen dönemin ardından bağımsızlıklarını elde eden Arap ülkeleri iki kutuplu dünya sistemine hazırlıksız yakalandılar. Batının geçmişte kendilerine sömürge muamelesi yapmasına tepki olarak, yenedünya düzeninde kendilerini Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'ne daha yakın hissetmelerine sebep olmuştur (Davutoğlu, 2013: 410). İki kutuplu dünya sisteminin bir sonucu olarak devam eden Soğuk Savaş dönemi boyunca hem ABD, hem de SSCB ısrarla müttefik bulma gayretleri içerisinde olurlarken, bir taraftan da İsrail'in güvenliği ve ortak çıkarları kapsamında kesintisiz olarak Ortadoğu ile ilgilenmişlerdir (Ahmad, 2000: 31). İki kutuplu dünya düzeninde Türkiye Batı Bloğu içerisinde ABD ile hareket ederken, çoğu Arap ülkeleri gibi Suriye'nin de Doğu bloğu içerisinde SSCB ile yakınlaşmış olması Hatay Meselesi nedeniyle zaten bozuk olan ilişkilerin daha da gergin olmasına ve gelişmemesine sebep olmuştur

1.2. MANDA İDARESİNDE SURİYE VE SANCAK'IN DURUMU

Osmanlı Devleti'nin Mısır ve Arabistan'ın kontrolü için ilgilendiği bir bölge olan Suriye'de devlet yöneticileri önemli şehirleri yönetirlerken, Bedevî, Türkmen, Mütevalî, Dürzî, Nusayrî ve Marunî gibi yerel unsurlar yarı müstakil iktâ² sahipleri emirler (şeyhler) tarafından yönetilmekteydiler. Devlet hâkimiyetini tanıyan, vergilerini veren bu unsurların iç işlerine ise karışılmamıştır (Zühdî, 2007: 8).

Osmanlı Devleti'nin bu bölge üzerindeki hâkimiyetini kaybetmesiyle, Fransızların himayesinde 8 Mart 1920'de Şerif Hüseyin'in oğlu Emir Faysal'ın krallığı altında Lübnan ve Filistin'in de dâhil olduğu Birleşik Suriye Devleti kurulmuş, aynı gün kardeşi Emir Abdullah Irak Kralı olarak ilan edilmiştir. İngiltere'nin karşı çıktığı gelişmeye ek olarak Lübnan 22 Mart'ta bağımsızlığını ilan ederek Fransız manda yönetimine geçmeyi seçmiş ve gelişmeler Suriye'de karışıklıklara sebep olmuştur (Kılınçkaya, 2008: 169). Fakat üç konu bu bağımsızlığın aleyhine olmuştur. Öncelikle İngilizlerin, Rus nüfuzunun bu bölgeye

² Bir kişinin mülkiyetinde olmayıp, devlete ait olan toprakların vergilerinin veya gelirlerinin asker veya sivil erkâna hizmet ve maaşlarına karşılık verilmesi (TDK, t.y.).

yayılmasını engellemek ve petrol hâkimiyetini kaybetmemek istemeleridir. İkincisi Sykes-Picot Antlaşmasını yapan devletlerin daha sonra 1917’de Balfour Deklarasyonu ile Filistin’de Siyonistlere bağımsız devlet için yer verme vaatleridir. Üçüncü olarak ise Fransızların Ortadoğu’da bir güç unsuru olarak kalıcı olmak istemeleridir (Çetin ve Çağ, 2015: 49).

Bölgede Arapların isyan ve bağımsızlık süreci yaşanırken ilk önceleri Türklere karşı düşmanca hareket ederlerken, ilerleyen zamanda İngiltere ve Fransa’nın Arap topraklarını kendi çıkarlarına göre bölmek istediklerini anlamaları üzerine Anadolu’da işgale karşı kurulmuş olan Kuva-yı Milliye teşkilatı ile irtibata geçerek Türklere işbirliğini seçtikleri (Umar, 2004: 414-428) görülmektedir. Suriye Türkleri de Milli Mücadele döneminde Mustafa Kemal Paşa’nın gönderdiği Türk subaylarının kurduğu “İstikbal” isimli gizli cemiyet organizesinde Fransız işgaline karşı mücadele etmişlerdir (Turan, 2002: 599).

Mondros Mütarekesi’nin bir sonucu olarak Fransız idaresine bırakılan İskenderun Sancağı, Kurtuluş Savaşı ile bağımsızlığını kazanan Türkiye Cumhuriyeti tarafından kurtarılamamış, fakat uluslararası meşruiyet çerçevesinde hukuki her zeminde Türk nüfusunun haklarını garanti altına almasını bilmiştir. 1921 Ankara ve 1923 Lozan Antlaşmaları ile Sancak Türklerinin sosyal ve kültürel tüm hakları korunmuştur.

Rusya’da gerçekleşen Bolşevik ihtilali sonrası ifşa olunan gizli anlaşmaları (Demir, 2011: 694) öğrenmeleri ve işgal kuvvetlerinin kendilerini aldattığını anlamaları Araplarda Baasçılık (Arap Ulusçuluğu) hareketlerine sebep olmuştur (Akpınar, 2012: 55). Fransızların gerçek hedeflerinin ortaya çıkması üzerine Kral Faysal Arapları Fransızlara karşı kışkırtmaya başlamıştır. Bu arada daha önce Osmanlı ordusunda görev yapan subaylar vasıtasıyla Araplar, Mustafa Kemal ile irtibata geçerek işbirliği önerdiler. Bu öneri ile Fransızlara karşı ortak mücadele hedeflenmiş olsa da bazı güven sıkıntıları yaşanmıştır. Fransızların gizli antlaşmalarını tatbikleri, işgal harekâtlarına Kral Faysal’ın direnmesi ve yaşanan savaşlar sonucu 25 Temmuz 1920’de Suriye’yi tamamen işgal eden Fransızlar Faysal’ın krallığına son verdiler (Umar, 2004:434-453).

Birinci Dünya Savaşı’nın son günlerinde Osmanlı Ordusunun Suriye bölgesinden geri çekildiği sıralarda, Hatay bölgesinde mülki, adli ve askeri

yöneticilerin genellikle yerel halktan oluşmasının verdiği avantajı kullanan bir grubun “Hükümet-i Arabiyye-i Muvakkate” ismiyle hükümet ilan etmesine derhal müdahale eden Belen askerî alayı bu hükümet oluşumunu dağıtmış olsa da birkaç gün sonra savaş sonlandığında bölge işgal edilmiştir (Melek, 1966: 1-2).

Mondros Mütarekesi gereği, Türk askerinin bölgeden çekilmesi ile ilk işgale uğrayan yer İskenderun olmuştur (Tekin, 2009: 2). Hemen ardından 11 Kasım 1918’de Çukurova, Antep, Maraş ve Urfa yine İngilizler tarafından işgal edilmiş, fakat bu bölgeler daha sonra bir diğer işgal kuvveti olan Fransızlara devredilmiştir (Dağıstan ve Sofuoğlu, 2005: 3). İşgal faaliyetlerinin devamında ise 11 Aralık 1918 günü 400 Ermeni askerinden oluşan Fransız birliğince Dört Yol³ işgal edilmiştir. Fransız Yüksek Komiserliği 8 Ağustos 1921’de aldığı bir kararla İskenderun Sancağının yönetim şeklini değiştirerek Mutasarrıflık olarak yönetilmesine, kendine ait özel bir bütçesi olmasına, Türkçe ve Arapçanın resmi dil olmasına karar verilerek tam bir özerkliğe ve özel bir idare sistemine dönüştürülmüştür (TBMM, 1337; Tekin, 2009: 3-6).

Türk Kurtuluş Savaşı sonrası 24 Temmuz 1923’de Lozan Barış Antlaşması imzalanırken, Türkiye-Suriye sınırı (EK-1) ve İskenderun Sancağının statüsü, 1921 Ankara Anlaşması’na atıf yapılarak belirlenmiştir (TBMM, 1339; Sofuoğlu, 2012: 2; Soysal, 2000: 95). Bu antlaşmayla Suriye, Lübnan ve Sancak Fransa’ya bırakılmış ve bu bölgelerin idaresi için planlanan “manda” yönetimi şekli 29 Eylül 1923’te Milletler Cemiyeti (MC) tarafından da onaylanmıştır (Dağıstan ve Sofuoğlu, 2005: 6). Suriye’nin 1926’da hazırlanmış olduğu anayasasının Lübnan’ı da kapsayacak şekilde bağımsız bir devleti öngörmesi, Fransa’nın vetosuna sebep olmuştur. 1930’da kendi hazırladığı bir anayasa ile bağımlı bir Suriye Cumhuriyeti kurulmasına karşı oluşan tepkiler Fransa’ya karşı mücadeleyi hızlandırmıştır (Demir, 2011: 696).

Etnik ve dini olarak homojen olmayan (Laçiner v.d., 2004: 83), Osmanlı yönetimi altında geçirdiği 402 yıl boyunca, huzur ve istikrarın hâkim olduğu Suriye’de Fransa’nın işgali ile bir daha gerek siyasi gerekse toplumsal istikrar

³ Ertesi gün Karakese Köyü’ne saldırı düzenleyen bu birliğe karşı direnişe geçen halk ile çıkan çatışmada Fransızlar 15 kayıp vererek geri çekilmiştir. İşgal kuvvetlerine karşı Milli Mücadelede ilk kurşun bu çatışmada atılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Tekin, *Hatay Devleti Meclisi Zabıtları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2009, s.3-5.

yakalanamamıştır. Çünkü ülkenin kontrolünü sağlamak için karşıt gruplar birbirine karşı harekete geçirilmiş; Katolik, Protestan, Dürzî, Nusayrî ve Marunî gruplar, çoğunluğu teşkil eden Sünnî Araplara karşı güçlendirilerek bu günlere ulaşan dini ve etnik sorunların temelleri atılmıştır (Aslan, 2008: 11).

Manda yönetiminin bilinçli olarak ürettiği politikalar neticesinde (Şen, 2013: 60) azınlıklar, özellikle Alevîler Fransızların her türlü faaliyetine destek verirken, Suriye siyasetinin ve askeri gücünün belirleyici unsuru olarak ön plana çıkmışlardır. Sünnîler ve zengin toprak sahipleri ise emperyalistlere hizmet etmemek adına oğullarını askere göndermezken, Alevîler ve Dürzîler ise çocuklarını gönüllü olarak askere ve askeri okullara gönderdiler (Akdemir, 2000: 215).

Osmanlı Devleti Ortadoğu'dan çekilirken bölgeye giren işgal kuvvetleri belirsizliği ve kaosu da beraberinde getirmiştir. Fransa ve İngiltere bölgenin paylaşımını kendi çıkarlarına göre dizayn ederken, halkın; tarihi, kültürel ve siyasi birlikteliklerine önem vermemiştir. Sünnî Arapları etkisizleştirerek tüm azınlıklara özerklikler vermesi ile bölgede kendi egemenliklerini güçlendirmiştir (Ertuğrul, 2014: 11-12). Bu amaçla Hıristiyan Marunîler kollarırken, diğer Hıristiyan gruplar ile Ermenilere özel ilgi gösterilmiş, azınlıkta olan Dürzîler ve Alevîler ise siyasi olarak kullanılmıştır (Mahalli, 2013: 27-28). O zamana kadar toplumun alt tabakasında yer alan ve genel olarak çiftçilikle uğraşan bu azınlıklar kısa sürede toplumda hâkim güç haline gelmişlerdir. Nusayrî cemaatine sahip olan Esed Ailesi de bu uygulamanın bir devamı niteliğinde iktidarı elinde bulundurmaktadır (Ertuğrul, 2014: 12). Manda yönetimi döneminde Suriye'de bazı azınlıklara özerklikler verilmiş olsa da Suriye Kürtlerinin özerklik talepleri ise kabul edilmemiştir (Akdemir, 2000: 213).

Eski sömürge döneminin verdiği alışkanlıkla Fransa tarafından böl-yönet taktiği Suriye'de de uygulamaya konulmuş (Demir, 2012: 48-49) ve "manda" yönetimi döneminde; Lazkiye bölgesinde Alevî (Melek, 1966: 10), Lübnan'da Hıristiyan, güneyde Dürzî, merkezde Şam ve Halep devletleri kurulmuştur (EK-2). Daha sonra 1922'de Şam, Halep ve Alevî devletleri birleştirilerek Suriye Federasyonu oluşturulmuştur (Aslan, 2008: 11). Zaki el Arsuzi bu dönemde Arap milliyetçiliği ve Alevilik arasında entelektüel ve ideolojik olarak çok kültürlü Suriye'de arayışlar içerisindeyken, Alevî Devletçiliği de diğer devletçiklerle

ilişkilerini geliştirmek için yoğun çaba içerisinde olmuştur (Bacık, 2014: 157). İskenderun Sancağında ise Türklerin girişimleri sonucu 1926 yılında Suriye ile eşit şartlara haiz, doğrudan Yüksek Komiserliğe bağlı, merkezi İskenderun olan bir hükümet kurulmuş ve Hükümet Reisliğine de Yüksek Komiser temsilcisi Delege Pierre Durieux getirilmiştir. Bu yönetim şekli Sancak'ın bir tür bağımsızlığı olarak değerlendirildiğinden kısa sürede iptal edilmiş ve özerk yönetime devam edilerek (Tekin, 2009: 7) Şam yönetimine bağlanmıştır (Melek, 1966: 14). Yönetimin bölgelere ayrılması ile Arap birliğini hedefleyen milliyetçilik hareketlerinin de önüne geçilmesi amaçlanmıştır (Sağlam, 2006: 2/37).

1930'lu yıllarda Avrupa'da yeni gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. 1933'de Hitler iktidarı, 1935'de İtalya'nın Habeşistan'a saldırması, 1936'da İspanya İç Savaşı ve Almanya-İtalya yakınlaşması Fransa'yı tedirgin etmiştir. Avrupa'da ve Akdeniz'de muhtemel bir çatışma durumunda Türkiye'yi ve Arapları karşısına almak istemeyen Fransa, Suriye ve Hatay konusunu yeniden değerlendirmek durumunda kalmıştır (Demir, 2012: 48-49). Avrupa güç dengelerinin bozulmaya başladığı bu yıllarda Fransa ve İngiltere manda yönetimi uyguladığı devletleri daha fazla ellerinde tutamayacaklarını anlamışlardır. Bu nedenle bağımsızlıklarını verseler de bu ülkelerde askeri ve ticari çıkarlarını koruyacak türde anlaşmalar imzaladılar. Bu kapsamda Fransa, 9 Eylül 1936'da imzaladığı anlaşma ile Lübnan hariç olarak Nusayrî ve Dürzî bölgelerini Suriye'ye bırakarak (Sağlam, 2006: 2/39) kısmi bağımsızlık veren bir antlaşmayı Suriyeli yöneticilerle imzaladılar (Umar, 2004: 503). Bu antlaşma kapsamında Hatay bölgesi ile ilgili bir hüküm zikredilmemiştir.

Sancak'ta statü değişikliği yaşanırken Türkiye'nin Musul sorunu ve iç isyanlarla uğraşıyor olması nedeniyle Sancak bölgesi ile fazla ilgilenemediği görülmektedir (Aslan, 2008: 27). Fakat 1936'dan itibaren bu bölgedeki gelişmeler, Milli Emniyet Hizmetleri (MAH) tarafından yakın takibe alınmıştır (Demir, 2012: 50). Fransa tarafından Suriye'ye bağımsızlık verilmesini ön gören 1936 anlaşmasından sonra Türkiye'nin de Hatay sorununa resmen müdahil olarak milli bir dava haline getirmesi ile Türk basını Sancak Türklerinin azınlık olmadığını vurgulayan yayınlara ağırlık verirken, aynı zamanda Suriye'nin bağımsızlığını da destekleyen bir tutum sergilemiştir (Turhan, 2012: 10-11).

Suriye'nin mandater Fransa'dan bağımsızlığını elde etme ve kuruluş döneminde Hatay en önemli konu olarak yerini almıştır (Sağlam, 2006: 2/35). Arap milliyetçiliğine göre Büyük Arap Vatanı'nın sınırları Kuzey Toroslardan başlamaktadır. Bu ideolojiye göre Hatay meselesi milli bir davadır. Suriye haritalarında Hatay ile birlikte Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır ile 1967'de İsrail'e geçen Golan Tepeleri, Lübnan ve Ürdün Suriye'ye dâhil olarak gösterilmektedir. Bu gerçekleşmesi mümkün olmayan bir ideal olsa da Suriye iç politikalarında bir propaganda malzemesi olarak kullanılmaktadır (Turhan, 2012: 14-15; Özdemir, 2012: 72). Hatta Suriye haritalarında İsrail devleti gösterilmeyerek yok sayılmaktadır (Yalçınkaya, 2013: 20).

Fransa, Suriye'ye 1936 yılında verdiği bağımsızlık sözünü ancak İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, 1944 yılında düzenlediği seçimlerle Şükrü Kuvvetli başkanlığında bir hükümetle gerçekleştirmiştir (Özdemir, 2012: 73). Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki kontrolünü Suriye üzerinden kırmak isteyen ABD ve Rusya'nın gayretleriyle, bağımsızlığını elde etmiş olsa da 5 Nisan 1946'da son Fransız birliğinin, resmi adı ile Suriye Arap Cumhuriyeti'ni terk etmesiyle manda yönetiminden kurtularak tam bağımsızlığını kazanabilmiştir. Bağımsızlığını kazanan Suriye'de manda yönetimi döneminde ordu içerisinde hâkim güç konumuna gelen ve bu avantajı çok iyi kullanan Alevîler, bağımsızlık sonrası iktidarı ele alan taraf olarak karşılığını almışlardır (Akdemir, 2000: 215-216). Suriye bağımsızlığından itibaren kendisine Arap milliyetçiliğine dayalı bir ideoloji belirlemiştir (Şen, 2013: 63).

1.3. HATAY CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU

Türkiye Cumhuriyeti parlak bir zaferle Milli Mücadeleyi kazanmış olmasına rağmen Misak-ı Milli sınırlarına dâhil olan Musul ve Hatay'ı kurtaramamıştır. İngiltere ile yapılan 5 Haziran 1926 Ankara Antlaşması ile Musul iddiasından vaz geçen Türkiye (Soysal, 2000: 317-325), Hatay sorununu ısrarla takip etmiş ve 1939'da topraklarına katmayı başarmıştır (Sağlam, 2006: 2/35).

Misak-ı Millinin kabulünden hemen sonra Reyhanlı mücahitlerinden Tayfur Mürsel (Sökmen)'in telgrafla Ankara'dan "Antakya-İskenderun ve havalisinin

Misak-ı Milli'ye dâhil olup-olmadığı" sorusuna Mustafa Kemal Paşa'nın "dâhil olduğu" cevabı ile bu bölge Misak-ı Milli sınırları içerisinde kabul edilmiştir (Tekin, 2009: 5). Misak-ı Milli ilkesi gereği Hatay bölgesinin kendisine bağlanmasını isteyen Türkiye, bu emelini işgalci bir ülke olarak değil, uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde ve Wilson Prensipleri kapsamında self determinasyon yöntemi ile çözüm yolu aramıştır. Hatay meselesi Türkiye dış politikasının o dönem için en çetin sorunlarından birisi olmuştur (Turhan, 2012: 8-9). Buna mukabil Suriye, Hatay'ın kendi topraklarının doğal bir parçası olduğunu ve Türkiye'ye değil kendisine dâhil olması gerektiğini düşünerek hak iddia etmiştir.

Ankara Anlaşması'ndan sonra 2 Kasım 1921'de Mustafa Kemal Paşa, kendisi ile görüşmeye gelen Tayfur Sökmen ve arkadaşlarına;

Memleketimizin içinde didiştığı davaları biliyorsunuz, dünya bizimle muhasama halinde bulunduğu bir durumdayız. Böyle bir zamanda Avrupa'nın büyük devletlerinden birisi olan Fransızlarla bir anlaşma yaptık. İşgal ettikleri Adana, Mersin, Osmaniye, Kilis, Antep'i tahliye edecek ve bize harp malzemesi de verecekler. En mühimi Mersin Limanı'nı bize iade edecekler. Bu arada İskenderun Sancağı ve havalisinin de (Hatay'ın da) tahliyesi üzerinde büyük gayret sarf ettikse de, şimdilik bir şey yapamadık. Ancak orası için hususi bir idare tatbik edeceklerini taahhüt altına alabildik. İnşallah ileride sizleri de kurtaracağız. Şimdi memleketinize giderek çalışınız... demiştir. (Sökmen, 1978: 62-63)

Türkiye'nin Hatay'a bu kadar önem vermesinin en önemli nedenleri olarak; bölgenin tarihi, kültürel ve sosyolojik açılarından Türk bölgesi olması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu döneminde sınır dışı edilen 150'likler (Mazıcı: 2000) olarak bilinen muhalif grubun Türkiye aleyhine faaliyet yürütme merkezi olarak Hatay'ı seçmeleri ve Cumhuriyet rejimi için tehlike oluşturması, büyük Suriye idealinde olan Suriyeli milliyetçilere gereken cevabın verilmesinin hedeflenmiş olması (Turhan, 2012: 13-14) hususları öne çıkmaktadır. Esasında Türkiye, Cumhuriyetin daha ilk yıllarından itibaren Hatay'a önem verdiğini her vesilede ortaya koymuştur. Atatürk, 15 Mart 1923 Adana gezisinde "...Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz..." derken, ertesini gün Mersin gezisinde "Suriye'yi de unutmayınız efendim" diyen Suriyeli bir gruba "Biz başkasının mukadderatı ile meşgul olmayız, Suriye'nin istiklaline kavuşmasını candan dileriz. O memleket bizi başka surette alakadar etmez" diyerek Hatay'ın Suriye'den farkını ortaya koymuştur (Siliöz, 1937: 78). Atatürk'ün Adana konuşmasından cesaret alan Sancak Türkleri

Adana’da 30 Mayıs 1923’te “Antakya ve İskenderun Yurdu Cemiyeti” ni kurdular (Hatipoğlu, 2001: 52).

Ayrıca 1 Kasım 1936 yılı TBMM açılış konuşmasında Atatürk;

...Bu sırada milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca mesele hakiki sahibi öz Türk olan İskenderun-Antakya ve havalisinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde ciddiyetle ve kat’iyetle durmaya mecburuz. Daima kendisi ile dostluğa çok ehemmiyet verdiğimiz Fransa ile aramızda tek büyük mesele budur. Bu işin hakikatini bilenler ve Hakk’ı sevenler alakamızın şiddetini ve samimiyetini iyi anlar ve tabii görürler...

şeklindeki açıklamaları ile Türkiye için Hatay’ın önemi ortaya konulmuş, ancak ince diplomasi ile sabırlı bir politika izlenmiştir (Turhan, 2012: 13; Sökmen, 1978: 6).

Türkiye, 1938’de kurulan Hatay Devleti ile bağımsızlıklarını ve 1939’da Türkiye ile birleşmelerini sağlayan zeminin oluşumunu ince ince işlemiştir. Bu birleşme 1946 yılında fiilen bağımsızlığını kazanacak olan Suriye’nin “Büyük Suriye” ideallerine bir darbe olarak algılanmış ve iki ülke ilişkilerinde Suriye açısından Hatay bir yara olarak görülmüştür.

Bu kapsamda Atatürk’ün önderliğinde geliştirilen strateji ile iki aşamalı bir plan devreye konulmuştur. Bu plana göre önce Hatay’ın bağımsızlığı ile Suriye’den kopartılması sağlanacak, sonrasında şartların olgunlaşması ile Türkiye’ye ilhakı gerçekleştirilecektir (Turhan, 2012: 12-13).

Kuruluşundan itibaren revizyonist olmayan bir dış politika izleyen Türkiye Cumhuriyeti (Turhan, 2012: 12), Hatay’ın anavatana katılımı sürecinde konunun uluslararası bir boyutta ele alındığı dönemde toprak talep ederek değil, Sancak bölgesine Suriye’nin bağımsızlığı gibi bağımsızlık talebi ile işe başlamıştır. İzlenen strateji ile Türkiye’yi işgalcilikle suçlamaya zemin oluşturacak argümanlardan özenle kaçınılmış fakat diplomasinin yetersiz kalması durumunda askeri harekâtın da alternatif bir seçenek olduğu Fransa’ya hissettirilmiştir (Sarınay, 2001: 34-36).

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı öncesi Avrupa’da yaşanan kamplaşmalardan yararlanarak, uluslararası hukuk çerçevesinde 20 Temmuz 1936’da Montreux Boğazlar sözleşmesi ile Boğazlarda kesin hâkimiyetini sağlamanın ardından Hatay sorununa daha fazla yoğunlaşmış, iç ve dış kamuoyunda daha fazla gündem oluşturmaya başlamıştır (Sarınay, 2001: 32-33). Sert geçen müzakerelerden zaferle

çıkmayı başaran Türkiye, özellikle dış politika hamlelerini daha cesaretli ve özgüvenle yapmaya başlamıştır (Demir, 2012: 50).

Türkiye'nin Sancak Meselesi ile ilgili olarak ikili görüşme teklifine Fransa; Suriye üzerindeki yetkilerini Suriye Hükümetine devretmiş olduğundan, yapılacak görüşmelere Suriye'nin de katılması gerektiği cevabı vermiştir. Bunun üzerine Türkiye, 9 Ekim 1936'da Fransa'ya bir nota ile (Turhan, 2012: 11) nüfus çoğunluğu Türk olan İskenderun Sancağı'na da Suriye ve Lübnan'a verilen bağımsızlık hakkının verilmesi gerekliliği bildirmiştir. Fakat Fransa 10 Kasım 1936'da bu notaya ret cevabı vermiştir (Umar, 2004: 505-506).

Suriye'de Fransa'nın kontrolünde genel seçim yapılması üzerine Atatürk 1936 yılı meclis açılış konuşmasında; “Bundan böyle Fransızlarla aramızda senelerdir sürüp giden davanın neticelenme zamanı gelmiştir” diye beyan etmiştir. Ertesi gün bizzat Tayfur Sökmen'e “...Antakya-İskenderun ve havalisinin ismi bundan böyle Hatay'dır...” demek suretiyle bölgenin ismi değiştirilmiştir (Sökmen, 1978: 95). İsim değişikliği ile Güneş Dil Teorisi kapsamında bölgenin Türk kimliği ön plana çıkartılmış, Hitit kökenli “Hatay” ismi bölgeye verilerek, uluslararası platformlarda da bu isimle anılarak belleklere yerleşmesi sağlanmıştır (Ayrancı, 2006: 42). Aynı zamanda Orta Asya'da kurulmuş olan Hatay Devleti kaynaklı “Eti-Ata-Hata-Hatay” kelime köklerinden türeyen Türkçe bir kelime olduğu iddiasıyla, Hititlerin Türklüğü ve Türklerin bu coğrafyanın eski milletlerinden biri oldukları da ispata çalışılmıştır (Aslan, 2008: 26).

Türkiye'nin ileri sürdüğü Hatay'ın tamamen bağımsız olması, Suriye ile Lübnan'ın bir konfederasyon olarak teşekkül edilmesi tezleri Fransa tarafından reddedilmiştir (Şahin, 2008). Gelinen noktada Türkiye ile Fransa arasında yaşanan gerginliğin tırmanması üzerine Hatay sorunu, Fransa'nın çabaları ve Türkiye'nin de kabulü ile 14-16 Aralık 1936 tarihleri arasında MC Konseyinde görüşülmüş ve uyuşmazlığın çözümü için İsveçli temsilci Sandler, Ocak 1937'ye kadar bir rapor sunmak üzere raportör olarak görevlendirilmiştir (Turhan, 2012: 11-15).

Uluslararası platformlarda Hatay'ın durumu tartışılırken Hatay halkı da tüm gayretleriyle bağımsızlık sürecine katkı sağlamaya çalışmıştır. 12 Ocak 1937'de Antakya'da 60 bin Türkün katılımı ile düzenlenen, MC temsilcilerinin de izlediği muazzam miting ile vakur ve disiplinli bir şekilde “İstiklal isteriz!” diyerek seslerini

tüm dünyaya duyurmuşlardır (Tekin, 2009: 9). Alternatif arayışların da devam ettiği bir süreç sonunda Sandler hazırlamış olduğu;

- Özerk bir yapıda olacak olan Sancak; içişlerinde tam bağımsız, dışişlerinde Suriye'ye bağlı olacaktır. Sancak ve Suriye aynı finansal yönetime ve gümrük uygulamasına tabi olacaktır.

- Türk-Fransız Antlaşması imzalanarak Sancak'ın toprak bütünlüğü ve nasıl korunacağı belirlenecek ve ayrıca imzalanacak olan bir Fransa-Türkiye-Suriye Antlaşmaları ile Türkiye-Suriye sınırı belirlenecek ve garanti altına alınacaktır.

- Sancak'ın bir anayasası ve temel hukuk konularını belirlemek üzere "Uzmanlar Komitesi" belirlenmesi konularını ihtiva eden raporunu (Akyol, 2010: 73) 27 Ocak 1937'de MC Konseyine sunmuş ve Konsey, Sandler'in raporunu esas alarak 20 Şubat 1937'de toplanmıştır (Turhan, 2012: 16; Melek, 1966: 37-38). 29 Mayıs 1937'de Sancak'ın toprak bütünlüğünü güvence altına alan antlaşma ile Türkiye-Suriye sınırlarının güvence altına alınmasına ilişkin antlaşma Türkiye ile Fransa arasında imzalanmış (Soysal, 2000: 572-580), İskenderun Sancağının "ayrı bir varlık" (Entitedistincte) olduğu yeni statüsü ile 29 Kasım'da yürürlüğe girecek Sancak Anayasası kabul edilmiştir (Demir, 2012: 56-57).

Bu kararlar ile Sancak (EK-3) iç işlerinde bağımsız, dışişlerinde Suriye'ye bağlı olacak şekilde kendine özgü bir anayasası ile toprak bütünlüğü garanti altına alınarak, Türkiye'nin hedeflerine doğru çok önemli kazanımlar elde edilmiştir. Ayrıca Sandler Raporunun 2. maddesi kapsamında resmi dilin Türkçe ve Arapça olması da kabul edilmiştir (Soysal, 2000; 552-589). Bu gelişmeler başta Antakya olmak üzere bütün Türkler tarafından sevinçle karşılanırken, Suriye şiddetle tepki göstermiştir (Demir, 2012: 56).

Bu andlaşma gereği seçmen sayımları da yapılması kararlaştırılmıştır. İşgal sonrası Sancak'ı terk eden Türklerin, nüfus üstünlüğünün sağlanması amacıyla aileleriyle birlikte geri dönmeleri teşvik edilmiş ve milli bir görev addedilmiştir. Hatta Türkiye'deki Hataylı memurların iki yıl süre ile maaşlı olarak izinli sayılmaları da kararlaştırılmıştır (Tekin, 2009: 10). Çünkü Fransa Türk nüfusun azınlıkta kalmasını sağlayabilmek amacıyla başka bölgelerden Ermeni ve Alevîlerin getirilmeleri için yoğun gayretler sarf etmiştir (Demir, 2012: 62). Fakat seçim sonuçları ne olursa olsun Sancak Anayasasının 10. Maddesi kapsamında yapılan

çalışma ile her topluluğu temsil edecek en az milletvekili sayısı; Türk 8, Alevî 6, Arap 2, Ermeni 2 ve Rum-Ortodoks 1'den az olmayacak şekilde belirlenmiştir (Soysal, 2000: 569).

3 Temmuz 1938'de Türkiye-Fransa arasında İskenderun Sancağının toprak bütünlüğünü ve siyasi yapısını garanti altına alan askeri bir antlaşma imzalanmıştır (Umar, 2004: 507). Antlaşmaya göre 1000 asker Sancak'tan, 2500'er Türkiye ve Fransa'dan olmak üzere 6000 asker ile Sancak'ın güvenliğinin sağlanması kabul edilmiştir (Akyol, 2010: 77). Bu kapsamda ve seçimlerde Fransızların müdahalesinden çekinildiğinden Türkiye'nin asker göndererek seçimlere müşahit ve baskılara engel olması için Hatay meclisinin talepleri sonucu 5 Temmuz 1938'de Albay Şükrü Kanatlı komutasında Hatay'a (Sökmen, 1978: 105) Payas ve Hassa üzerinden iki kol halinde Türk askeri girmiştir. Türk askerinin gelişi ile halkta güven duygusu oluşmuş (Demir, 2012: 68) ve nüfusun demografik yapısının tespiti için yapılan kayıt çalışmalarında bazı Arap ve Rum Ortodokslardan bir kısmı kendi istekleriyle Türk olarak kaydolmuşlardır (EK-4). Fakat bazı nahiye müdürlerinin ve jandarmaların Bayır Bucak Türklerine baskı ile "Türkiye'yi, şapka giymeyi, Latin harfleriyle gazete ve kitap okumayı istemedikleri" içeriklerine haiz Arapça belgeleri imzalamaya zorladıkları da görülmüştür (EK-5).

20 yaş ve üzeri erkek seçmenlerin kaydedildiği (Akyol, 2010: 77) seçim çalışmaları 22 Temmuz-1 Ağustos 1938 tarihleri arasında yapılmış ve Türk nüfusunun çoğunluk olduğu görülmüştür (Tekin, 2009: 12). İlk seçmen listelerine göre Hatay'da nüfus ve seçmen sayısı şu şekilde tespit edilmiştir;

Tablo 1: 1938 Hatay Nüfus ve Seçmen Sayısı

TOPLUM	NÜFUS	SEÇMEN SAYISI
Türk	85.245	35.847
Alevî Arap	62.095	11.319
Sünnî Arap	22.461	1.845
Ermeni	24.911	5.504
Ortodoks	10.051	2.098
Kürt	4.851	--
Çerkez	954	--
Musevi	474	--
İsmaili	98	--

Kaynak: (Demir, 2012: 69).

Bu seçmen sayısına göre milletvekili kontenjanları; Türkler 22, Alevîler 9, Ermeniler 5, Sünnî Araplar 2 ve Rum-Ortodokslar 2 olarak hesaplanmıştır (Sökmen, 1978: 14).

10 Ağustos 1938’de Sancak’tan ve Ankara’dan gelen temsilcilerin katılımıyla Dörtüol’da yapılan toplantıda; Devlet Başkanı, Meclis Başkanı, Başkan Vekilleri ile milletvekillerinin kimlerden, nasıl tespit edilecekleri ile ödenek ve maaşları kararlaştırılmıştır. Milletvekilliği başvurusu süresi bittiğinde her cemaate tanınan oranda aday belirlendiğinin görülmesi üzerine ikinci derece seçim yapılmaksızın 20 Ağustos 1938’de mevcut adaylar milletvekili seçilmiş kabul edilerek, 40 üyeli Hatay Meclisi Milletvekilleri onaylanmıştır (EK-6).

Hatay Meclisi Milletvekillerinin seçim bölgelerine göre dağılımı ise şu şekilde olmuştur;

Tablo 2: Hatay Milletvekilleri Dağılımı

Cemaat	Seçim Bölgeleri			
	Antakya	İskenderun	Kırıkhan	Toplam
Türk	13	3	6	22
Alevî	7	2	-	9
Ermeni	2	2	1	5
Arap	2	-	-	2
Rum-Ortodoks	1	1	-	2
Toplam	25	8	7	40

Kaynak: (Duman, 2008: 109).

Güvenliği Fransa ve Türkiye’nin garantörlüğünde ikinci bir Türk Devleti olarak kurulan Hatay Devleti (Demir, 2012: 69) Millet Meclisi, Abdulgani Türkmen’in Başkanlığında (Tekin, 2009: 26), 2 Eylül 1938’de ilk toplantısını yaparak (Melek, 1966: 65), tüm üyeleri Türkçe yemin etmek suretiyle göreve başlamış (Gökçay, 2012: 16), yönetim şeklinin cumhuriyet olduğunu ilan etmiş (Akyol, 2010: 77) ve Tayfur Sökmen’i meclis dışından Hatay Cumhuriyeti Devlet Başkanı olarak seçmiştir.

İskenderun Sancağı olan ismini Hatay olarak değiştirerek (Sökmen, 1978: 14; Tekin, 2009: 35) bağımsızlığını da ilan eden (Demir, 2011: 698) Hatay Devleti,

Türkiye Cumhuriyeti ile entegrasyon sağlayabilmek adına Türkiye'nin bütün kanunlarını mecliste yapılan oylama ile aynen kabul etmiştir (Melek, 1966: 77-78). Aynı zamanda başkent olarak İskenderun yerine Antakya'yı, milli marş olarak Türkiye'nin İstiklal Marşı'nı ve Türk Bayrağı örnek alınarak kendi bayrağını da belirlemiştir (Akyol, 2010: 78).

Türkiye ile Suriye arasında toprak sorununun kesin olarak çözümüne ilişkin anlaşma Türkiye ile Fransa arasında Ankara'da 23 Haziran 1939 günü imzalanmıştır. 20 Ekim 1921 Ankara Anlaşması esas alınarak iki ülke arasında yapılan bu anlaşmaya; 30 Mayıs 1926, 22 Haziran 1929, 3 Mayıs 1930 ve 19 Mayıs 1939 sayılı protokoller üzerinden yapılan mutabakatlar dâhilinde kabul edilmiştir. Bu anlaşma ile aynı zamanda Hatay'da bulunan Fransız uyruğundaki kişilerin taşınmaz malları ile Fransız tüzel kişilerinin malları, hakları ve çıkarları 35 milyon Fransız Frangı bedelle tamamen Türkiye'ye devredilmesi de kabul edilmiştir. Mülkiyeti Fransa'da bırakılacak gayrimenkullerin bedellerinin ise bu tutardan düşürülmesi ayrıca protokole bağlanmıştır (TBMM, 1939; Soysal, 2000: 581-589). Türkiye bu anlaşma gereği 7 milyon Fransız Frangı ödemesini 22 Haziran 1940 tarihli kararname ile yapmıştır (EK-7).

Hatay sorununun Türkiye lehine çözülmesi için Hatay Millet Meclisi'nin çabaları nihayet olumlu sonuç vermiş (Duman, 2008: 3) ve 29 Haziran 1939'da son defa toplanarak, Hatay Devleti'nin feshi ve Türkiye Cumhuriyeti'ne ilhak olmayı oylamıştır (Tekin, 2009: 483-507). 19 yıl süren Fransız yönetimi boyunca türlü siyasi manevraların denendiği, birçok haksızlığa ve şiddete maruz kalmış ama benliklerini korumayı başarmış olan Hatay (Melek, 1966: 84), nihayet oy birliği ile anavatan Türkiye'ye katılma kararı vermiş ve Türkiye'ye dâhil olmuştur (Sökmen, 1978: 117). Hatay'ın anavatana ilhak kararı alması Suriye Meclisi tarafından şiddetle protesto edilirken (EK-8), Türkiye, Hatay'ın Türkiye'ye katılması sonrası hali ile Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygı göstereceğini açıklamıştır (Akıllı, 2012: 41).

Hatay'ın önce bağımsızlık, ardından Türkiye'ye ilhakı döneminde Avrupa'da yaşanan kutuplaşmalar, Almanya'nın tutumu karşısında Fransa ve İngiltere'nin Türkiye'yi kendi ittifaklarında olacak şekilde hareket etmelerine vesile olmuştur. 12 Mayıs 1939'da Türkiye ve İngiltere'nin ortak bildiri yayınlamasının ardından Fransa'nın da bildiri yayınlamak istemesi üzerine Türkiye, Hatay'ın ilhak şartını öne

sürmüş, Fransa şartlar gereği kabul etmek zorunda kalmıştır. 23 Haziran 1939'da yayınlanan ortak bildirinin ardından Türkiye ile Fransa arasında yapılan anlaşma ile Hatay Türkiye'ye dâhil edilmiştir (Aslan, 2008: 29). Hatay sorununun çözümü yolunda Türkiye salt askeri harekâtı kullanmış olsaydı Fransa'nın SSCB veya İngiltere ile birlikte Türkiye'ye karşı baskı uygulaması ihtimal dâhilinde olmasına karşılık Fransa geri adım atmıştır (Ayhan, 2010: 31). Nihayetinde Avrupa'da yaşanan kutuplaşmalar ve Fransa'nın Türkiye'yi kaybetmek istememesinin yanında Türkiye de istikrarlı politikası ile Avrupa'da yaşanan kutuplaşmalardan yararlanmayı başarmıştır.

Hatay'ın Türkiye'ye ilhakı ile Hatay sınırları içerisinde bulunan halka yeni durumu kabul etmek istemeyenlere başka ülkelere gitmek hususunda 6 ay süre tanınmıştır. Bu şekilde gitmek isteyenlere Suriye ve Lübnan vatandaşlık hakkı tanıyacağını açıklamıştır. Bu kapsamda; 26.500'ü Ermeni, 11.500'ü Ortodoks, 6000'i Arap ve 3000'i Alevî olmak üzere toplamda 48.000 kişi göç etmiştir (Akyol, 2010: 143-144). Tercihlerini Suriye vatandaşlığına geçme yönünde kullanan Alevî kökenli şahıslardan bin kadarı, "uyum sorunu yaşadıkları" gerekçesiyle tekrar Hatay'a dönmek için çareler ararlarken, kaçak yollardan sınırı geçerek Türk tabiiyetine geçmek isteyenler de olmuştur (EK-9). Ayrıca Hatay'ın anavatan katılmasından ümitlenen diğer Suriye Türkleri 1941'de Halep Kalesi'ne Türk Bayrağı çekerek anavatan Türkiye'ye katılma isteklerini duyurmuşlardır (Turan, 2002: 599).

Her iki tarafın da milli duygularla talep ettikleri Hatay'ın bu kadar arzu edilmesinin nedeni sadece sınırların genişletilmesi değil coğrafi olarak stratejik bir bölgede bulunmasından kaynaklanmaktadır. Hatay, Türkiye'nin Suriye'ye ve Ortadoğu'ya, Akdeniz limanlarının Mezopotamya'ya bağlandığı çok önemli ticari bir kavşak noktasında yer almasından dolayı her zaman talep edilen bir bölge olmuştur.

Türkiye ile Suriye arasında uzun yıllar sorun olan Hatay'ın Türkiye ile birleşmesinden sonra da ikili ilişkilerde sorun olmaya devam etmiştir. Suriye Hatay'ı "çalınmış toprak" olarak tanımlarken, Arap devletlerinde de uzun bir süre gündem olmuştur. Fakat 1948'de İsrail'in kurulması ile gündemin ikinci planında kalmıştır (Maden, 2011: 45). Türkiye-Suriye ilişkilerinde Hatay bir kırılma noktası teşkil etmiş ve sorunlu ilişkilerin, olumsuzluklarla dolu bir sürecin başlangıcı olmuştur.

Türkiye Lozan Antlaşması sonrasında mütekabiliyet prensibi ile yabancılara toprak satışını kontrol altına almaya çalışmıştır. Fakat zamanla ilgili kanunlarda esnetmeler yapılmış ve yabancılara taşınmaz mal edinmeyi kolaylaştırılmıştır. Bu sayede yabancılara edindiği gayrimenkullerin ülke bütünlüğünü tehlikeye düşürür hale dönüştüğü zaman zaman basında yer almaktadır. Hatta TBMM’de soru önergesi verilerek konunun vahametine dikkat çekildiği de görülmüştür. Özellikle son yıllarda yabancılara mal edinmelerinde gözle görülür bir artış yaşandığı, Hatay’ın da Muğla, Antalya ve Ankara’dan sonra en fazla satışın yaşandığı iller arasında dördüncü sırada olduğu (HaberTurka, 2009) kaydedilmektedir. Fakat Hatay 24. Dönem Milletvekili Sayın Mehmet Ali Ediboğlu tarafından; Hatay’dan gayrimenkul alan Suriyelilerin rejimden mal kaçıran ve yatırımlarını araziye bağlayan sermaye sahipleri ile Türk ortakları olduğu, toprak edinimlerinin rejimin bir politikası olmadığı (EK-10) ifade edilmiştir.

1.4. HATAY’IN TÜRKİYE’YE KATILIŞI SONRASINDA SURİYE İLE İLİŞKİLERDE YAŞANAN SORUNLAR

23 Haziran 1939 tarihli Hatay’ın anavatana katılışı anlaşmasına göre belirlenen Türkiye-Suriye hudut hattının (Soysal, 2000: 581-582) bazı kesimlerinde Fransa ile Türkiye arasında ihtilaflar çıktığının görülmesi üzerine ihtilaflı ve muğlak olan noktaların yeniden tespiti için 1940 yılında bir heyet oluşturulmuştur. Türk ve Fransızlardan oluşan bu heyetin yerinde incelemeleri ile ihtilaflı hususlar giderilerek (EK-11), Hatay ile oluşan yeni Türkiye sınırına son şekli verilmiştir (EK-12). Türkiye, Suriye ile sınırlarını Fransa ile yapılan antlaşmalarla uluslararası hukuka uygun bir şekilde belirlemiştir. Suriye revizyonist bir tutum sergilese de (Sağlam, 2006: 2/42), 1944 yılında bağımsızlığını kazanırken Fransa’nın manda döneminde yapılan uluslararası antlaşmalarına saygılı olduklarını ilan etmekle zımnen Hatay’ın statüsünü de kabul etmiştir (Aslan, 2008: 29).

Türkiye ile Suriye, devletler bazında daha ilk ilişkilerin başladığı günden itibaren merkezinde Hatay meselesi olan bir takım ön yargılarla hareket etmişlerdir. Hatay’ın Türkiye’ye ilhakını kabullenemeyen Suriye; ayrıca Türkleri geri kalmalarına sebep olarak görürken, sömürgecilikle, düşmanı İsrail ile ABD ve

Batı'yla işbirliği yapmakla, su kaynaklarını adil paylaşmamakla ve kendilerine karşı Irak'ın yanında yer almakla suçlamaktadır. Bunlara karşılık Türkiye kendi bilinçaltında; Şerif Hüseyin'in isyanı ve Birinci Dünya Savaşında İngilizlerle işbirliğinden dolayı Arapları hain olarak arkadan vurmakla, Türk toprağı Hatay'da gözü olmakla, Türkiye'ye karşı terör örgütlerine destek vermekle, Ege ve Kıbrıs sorunlarında Yunanistan'la iş birliği yapmakla Suriye'yi suçlarken, Soğuk Savaş döneminde SSCB ile işbirliğinden rahatsızlık duymuştur. İki tarafın da ön yargılı hareketleri (Ayrancı, 2006: 2-3; Demir, 2011: 709; Tan v.d., 2012), psikolojik algı halini almış ve yıllarca devam eden karşılıklı suçlamalar ikili ilişkilerin gelişmesine engel olmuştur.

İki kutuplu dünya sisteminde karşıt blokta yer alan Suriye'de yöneticiler meşruiyetlerini pekiştirmek adına Türkiye ile çatışmacı bir dış politika yürütmüştür (Sağlam, 2006: 2/8-9). Soğuk Savaş dönemi başlarken Suriye'nin Sovyet Rusya ile yaklaşması karşısında Sovyetlerin Ortadoğu'ya inmesini engellemek isteyen Türkiye, Arap ülkeleri ile ilişkilerinin düzelterek girişimler yapsa da bağımsızlığını yeni kazanan Suriye, Batı eksenli dış politika üreten Türkiye'den kaygılanmıştır. Buna rağmen Türkiye, Suriye ve Arap coğrafyası ile ortak bir nokta bulabileceğini ümit etmiştir (Demir, 2011: 701).

Türkiye-Suriye ilişkileri 1990'lı yıllara kadar inişli-çıkışlı seyretmiştir. Suriye dış politikasında işgal altında olduğunu kabul ettiği Arap topraklarının bağımsızlığına kavuşması hedefi daima önceliğini korumuştur. Bu topraklar arasında İsrail işgali altındaki Filistin ve Golan Tepeleri ile Türkiye'ye ilhak olan Hatay da vardır. Hatay, Türkiye-Suriye ilişkilerinde önem arz eden bir husus olmasına rağmen, Suriye haritalarında kendilerine ait olarak gösterilmiş olması ikili ve resmi görüşmelerde gündem konusu yapılmamıştır (Tan v.d., 2012).

Kurtuluş Savaşı sonrası Cumhuriyetin ilanı ile Ortadoğu'dan uzaklaşarak Batılı kurumlara üye olma sürecine giren Türkiye'nin (Çemrek, 2014: 49), temel dış politikası bir devamlılık gösteriyor gibi olsa da (Dağı, 2002: 164) politikasını batılılaşma gayretleri ve Batı ile ittifakları belirlemiştir (Erol, 2008: 28) ama ilişkiler dönemin konjonktürüne göre değişkenlik arz etmiştir (Aslan, 2008: 30). Bunun sonucu olarak Türkiye'nin Ortadoğu politikasında tarihi ve dini gerekçelerle sapmalar, dış politika üretmekte ikilemler yaşandığı görülmektedir. Öyle ki; 1947'de

Birleşmiş Milletler (BM) gündemine gelen Filistin konusunda Araplarla birlikte hareket ederken, 1948’de aleyhte oy kullanması, Batı ile ilişkilerini geliştirebilmek adına 1949 yılında İsrail’i tanıyan ilk Müslüman ülke olması, Arap ülkeleri ile birlikte Suriye tarafından “vefasızlık” olarak algılanmıştır. Türkiye’nin 1952’de NATO (North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)’ya katılması ve aynı yıl Mısır’da yaşanan askeri darbe, Türkiye’nin Suriye ile birlikte Ortadoğu politikasını derinden etkilemiştir (Demir, 2011: 700).

Türkiye NATO üyeliği ile birlikte Batı ülkelerinin politikalarına göre şekillendirdiği dış politikasını, SSCB’nin 1990’larda dağılması ile yeniden dizayn etmeye başlamıştır. Yeni süreçte Türkiye kendisine bölgesel güç olma ve karar alma hedefleri belirlemiştir. Türkiye coğrafi konumu itibariyle çok yönlü dış politika izlemesi gereken bir bölgede bulunmaktadır. Başta komşuları olmak üzere bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerini geliştirerek devam ettirmesi gerektiğini zamanla anlamıştır. Bu dönemde statükocu dış politikadan vaz geçen Türkiye, jeostratejik konumunu ve önemini öne çıkartarak bölge ülkeleri üzerinde etkin olarak kullanma eğilimine girmiştir (Çemrek, 2014: 49).

Coğrafi olarak bulunduğu konum itibariyle Arap-İsrail çatışmaları, İslam-laiklik ayrımları Türkiye ile birlikte bölgenin de istikrarlı olmasına engel (Erol, 2008: 28) olmuştur. Türkiye’nin İsrail ile ilişkilerini geliştirmesi, Suriye sınırına mayın döşemesi, 1958-1960 dönemi BM oylamalarında Cezayir’e karşı Fransa’nın yanında yer alması gibi hususların, Mısır ve Suriye’nin Kıbrıs konusunda Rumları desteklemesine sebep olduğu (Mahalli, 2013: 125) belirtilmektedir.

Batılılaşma Projesi ve Soğuk Savaş’ın bir gereği olarak Batı eksenli politika uygulamasına karşın 1960 ihtilalinden sonra Türkiye’nin Ortadoğu’da etkinliği sarsılmış ve 1963-1964 Kıbrıs bunalımında destek görmemiştir (Ceyhan, 2008: 266). ABD Başkanı Johnson Kıbrıs konusunda Türkiye’yi olası bir müdahaleye karşı tehdit etmiş ve Kıbrıs kaynaklı muhtemel bir Sovyet saldırısında NATO kapsamında korunmayacağını açıklaması Türkiye’yi hayal kırıklığına uğratmıştır (Dağı, 2002: 168). Aynı zamanda BM’nin de desteklememesi ve Arapların yalnız bırakması karşısında Türkiye, Ortadoğu politikalarını yeniden gözden geçirme gereği duymuştur. 1950’li yıllarda başlattığı Batı eksenli dış politikalarını 1960’lı yıllardan itibaren değiştiren Türkiye (Şahin, 2010: 13), Ortadoğu’ya yönelerek politikalarında

kısmen de olsa Batı'dan bağımsız hareket etmesinin karşılığını 23 Nisan 1965'de Cidde'de düzenlenen İslam Kongresinde Kıbrıs tezlerinin oy birliği ile desteklenmesi ile almıştır (Duran ve Karaca, 2013: 129). Ayrıca Türkiye 1967'de Kudüs ile Filistin topraklarının işgali ve Mescid-i Aksa'nın kundaklanması olaylarında İslâm ülkeleri ile birlikte hareket etmiştir (Ataman ve Gökşen, 2014: 23).

Esasında 1967 Arap-İsrail savaşı ve Mısır, Suriye, Ürdün Birleşik Arap Ordularının yenilgisi bölge ülkelerinin politik yapısı için bir dönüm noktası olmuştur (Dağı, 2002: 32). Bu dönemde yaşanan Arap-İsrail savaşında Mısır ve Suriye'nin destek talebine olumlu cevap veren Türkiye, savaş esnasında ABD'nin İncirlik üssünden İsrail'e yardım götürmesine izin vermezken, Sovyet uçaklarının Suriye'ye yardım götürebilmesi için hava sahasını açmıştır. Fakat bu savaşın hemen sonrasında yaşanan 1974 Kıbrıs Barış Harekâtında Türkiye uluslararası arenada yalnız kalmıştır. Türkiye'nin tüm gayretlerine rağmen, siyasi desteğe ihtiyaç duyduğu bu dönemde Hafız Esed'in aşırı milliyetçi tutumları Suriye ile ilişkilerde ilerleme sağlanmasına engel olmuştur (Demir, 2011: 707).

Esas itibariyle tarihi, kültürel, dini, ekonomik ve sosyal alanlarda sıkı bağlar olmasına rağmen, iki ülke arasında ilişkiler hep ön yargılar üzerinden yürütüldüğünden istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Hatay sorunu ile bağımsızlığının eş zamanlı olması Suriye'nin Türkiye'ye karşı tavır almasına neden olurken (Aslan, 2008: 23-26), başta Hatay meselesi olmak üzere, Soğuk Savaş yıllarında karşıt kamplarda yer almaları, Bağdat Paktı (Central Treaty Organization-Merkezi Antlaşma Teşkilatı-CENTO), 1957 Krizi, İsrail, su ve terör konularında birçok sorun yaşamışlardır (Demir, 2011: 709). Bunlara ek olarak iki ülke ilişkileri Ortadoğu'da yaşanan olaylara ve gerginliklere paralel olarak değişkenlik göstermiştir (Turhan, 2012: 23).

1963'de Suriye yönetimine gelen Baas Partisi içinde 13 Kasım 1970'te yaşanan iç darbe ile yönetimi devralan Hafız Esed (Deyupoğulları, 2012: 2), 23 Haziran 1939 paylaşım antlaşmalarını kabul etmediğini açıklamıştır (Aslan, 2008: 29). Darbe sonrası mezhepçi bir yapılanma ile halkın geleceğini tahakküm altına alınırken (Özgüler, 2015), Esed'in 30 yıllık iktidarı boyunca Büyük Suriye ideali olan toprakların hedeflendiği, milli duyguların yükselişe geçtiği (Akdemir, 2000: 224) bu dönemde kurulan "İskenderun'u Kurtarma Cemiyeti" de desteklenmiştir.

Aynı zamanda Sovyetlerin de desteği ile kendi gücünün üzerinde etkili bir dış politika yürütmeyi başaran Suriye, SSCB haricinde İran ile de stratejik işbirliği içerisinde olmuştur. Irak-İran savaşında İran'ı destekleyerek, ABD ve İsrail'e karşı İran ile yakın iş birliğini sürdürmüş (Sağlam, 2006: 1/42-43) ve politik becerileriyle Suriye'yi kapasitesinin üzerinde, güçlü sayılabilecek bir seviyeye getirmeyi başarmıştır (Şen, 2013: 63).

Güçlü bir askeri ve istihbarat yapısı ile mezhep ve akrabalık bağı ile kurulmuş olan Baas Partisi ile yönetilen Suriye'de siyasi bir muhalefet oluşumuna izin verilmemiştir (Yalçınkaya, 2013: 20). Yapı itibarıyla Seküler olmasına rağmen Esed rejimi, sistemini oturturken siyasal varoluşunu sağlamlaştırmak amacıyla stratejik hamlelerle dini jeopolitik olan Alevîliği kullanmıştır (Bacık, 2014: 147).

Manda yönetimi döneminde Suriye'de Fransızlar tarafından oluşturulmuş olan devletçikler homojenliğe yakın nüfuslara sahiptiler. Fakat Suriye bu devletçiklerin birleştirilmesi ile bağımsızlığını elde etmiş olmakla bozulan homojen yapı nedeniyle istikrarsızlıklar yaşamak zorunda kalmıştır (Çetin ve Çağ, 2015: 76). Hafız Esed Suriye'de yoğun bir kültürel milliyetçilik politikası uygulamaya koyarak, yurttaşlık ideolojisini halka dayatmak suretiyle etnik ve mezhepsel olarak heterojen Suriye'nin homojenliğe evrilmesi için çalışmıştır (Sağlam, 2006: 1/39). Ancak rejimin en önemli özelliği yönetimin Nusayri topluluğunun kontrolü altında olmasıdır. Yönetim ve etkili makamlarda azınlık Nusayri toplumundan kişilerin olmasına özellikle dikkat edilmiş (Şen, 2013: 60-61), Nusayri olmayanların devlet daireleri ve önemli kurumlarda görev yapmalarına imkân tanınmamıştır (Akpınar, 2012: 74). Sünnî tacirler ise ekonomik olarak güçlü tutulmak suretiyle rejimin bir parçası haline getirilmiş, kırsal alanda yapılan kalkınma hamleleri ve refah seviyelerinin yükseltilmesi ile rejime dâhil edilen diğer unsurlardan geniş tabanlı destek bulması sağlanmıştır. Zengin tacirler ile Nusayri elit kesimin işbirliği halinde olduğu Suriye'de Çin ekonomik modeli uygulanarak liberalleşmeden uzak duran, fakat ekonomik liberalleşmeye sınırlı destekle göz yuman bir yapı tercih edilmiştir (Şen, 2013: 61).

Her iki ülke de birbirlerinin en uzun sınıra sahip komşuları durumundadır ve 11 sınır kapısı ile (Öztürk, 2015) Suriye Türkiye'nin Ortadoğu'ya, Türkiye'de Suriye'nin Kuzey ve Batıya açılan kapısı niteliğindedir. İkili ilişkilerin daha

başladığı günden itibaren çatışma halinde yaşanmış olması; başta tarım, ticaret, ulaşım olmak üzere birçok konuda ortak ilişki potansiyeline sahip oldukları (Davutoğlu, 2013: 402) halde bu alanların verimli kullanılmasına engel olmuştur. Ancak Türkiye ile arasında başta Hatay Sorunu nedeniyle; iç ve dış bütün konularda Türkiye'nin karşısında yer alan Suriye, Türkiye aleyhinde faaliyet gösteren bütün örgütlere destek olmuş, topraklarını kullandırmış ve üsler kurmalarına imkân tanımıştır (Sağlam, 2006: 2/9). Suriye'nin bağımsızlığını kazanmasından sonra “Arap Baharı” olaylarının başlamasına kadar olan dönemde Türkiye ile arasında yaşanan sorunlar başlıca; 1957 Krizi, Su Sorunu, PKK Sorunu ve Suriye Türklerinin Sorunları başlıklarında toplanabilir.

1.4.1.1957 Krizi

İki kutuplu dünya düzeninin bir sonucu olarak bu dönemde Türkiye-Suriye arasında en önemli krizin 1957'de yaşandığı (Sağlam, 2006: 2/7) öne sürülmektedir. Fakat krizin temeli 1954 Suriye seçimlerinde Suriye Komünist Partisi ile Baas Partisi'nin güçlenerek meclise girmesi ile Suriye'nin SSCB'ye yakınlaşmasına dayanmaktadır. Bu dönemde Suriye basınında Türkiye aleyhine yayınların yoğunlaşması, Bağdat Paketi'nin oluşması iyi olmayan ilişkileri daha da olumsuz etkilemiştir (Baş, 2012: 93-94).

Irak Başbakanı Nuri Sait Paşa'nın Temmuz 1954'de Türkiye ziyareti ile yaşanan yakınlaşmanın bir sonucu olarak bölgesel barışın temini için iki ülke arasında 24 Şubat 1955'te bir ittifak anlaşması imzalanmıştır. Bu ittifaka daha sonra İran, Pakistan ve İngiltere'nin de katılımıyla “Bağdat Paketi” oluşmuştur. Mısır lideri Cemal Abdül Nasır, Bağdat Paketi ile Irak'ın güçlenmesinden çekinmiş ve karşı çıkmıştır. Mısır ile beraber hareket eden Suriye de Türk düşmanlığı nedeniyle Pakte katılmamıştır. Türkiye'nin katılımı arttırmak için yaptığı girişimlere Suriye'nin sert tepki vermesi ve Sovyet yanlısı politikaları iki ülkenin birbirinden daha fazla uzaklaşmasına sebep olmuştur (Demir, 2011: 701-703; Duman, 2005: 316-317). Adnan Menderes'in Ocak 1955'te Suriye'nin bağımsızlığından sonra ilk defa Türkiye Başbakanı olarak Şam'a gitmesi de Suriye'yi Bağdat Paketi'ne katılmaya

ikna etmeye yetmemiştir (Baş, 2012: 94). Mısır bu oluşumu Arap dünyasında kendi liderliğine karşı bir hareket ve tehdit olarak algılamıştır (Ahmad, 2000: 34).

ABD'nin Kuzey Kuşağı teorisinin bir sonucu olarak ortaya çıkan Bağdat Paktı, Sovyet tehlikesine karşı ortaya çıkmıştır. Bu teoriye göre Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve Suriye birlikte hareket ederek Ortadoğu Sovyetlere karşı savunulabilecektir. Fakat başta SSCB ve İsrail olmak üzere Batı ile diyalogu iyi olmayan Arap ülkeleri Bağdat Paktı'na tepki göstermiştir (Aslan, 2008: 31). Pakta katılım ve tepkiler yaşanırken Suriye'nin Sovyet Rusya'dan silah ve askeri yardımlar alması ABD ile kriz yaşamasına sebep olmuştur. Gerilen ilişkiler üzerine Türkiye; Bulgaristan, SSCB ve Suriye tarafından sıkıştırıldığı düşüncesi ile karşı tedbirler almaya, Suriye sınırında manevra ve tatbikat yapmaya başlamış (Abuhasan, 2013: 25), başta Hatay olmak üzere uzun vadede sosyolojik, ekonomik ve kültürel açılardan etkilere sebep olacak bir eylem olarak (EK-13) sınırın bazı bölgelerine de mayın döşemiştir (Cihan, 2009).

Türkiye'nin NATO üyeliği bu sürecin en önemli ayağını oluştururken, Arapların sosyalistleşmesi ve Baas milliyetçiliğinin birleşerek Ruslarla yakınlaşmaları Türkiye ile Suriye'yi karşı karşıya getirmiştir (Çetin ve Çağ, 2015: 51).

Krizin zirve yaptığı bir dönemde Sovyet Devlet adamı Nikita Kruşçev, 9 Ekim 1957'de "Türkiye çok zayıftır. Harp halinde bir gün bile dayanamaz. Harp patlarsa biz Türkiye'ye yakınız fakat siz, Amerikalılar uzaktasınız. Toplar ateşe başlayınca, roketler de uçmaya başlayabilir. Ve o zaman bu hususta düşünmek için dahi geç kalınmış olur" diyerek Türkiye'yi açıktan tehdit etmiş, Türkiye 1920'den sonra ilk defa SSCB ile ilk kez savaşın eşiğine gelmiştir (Yeşilyurt, 2015: 50-51). İlerleyen gerginlikler neticesi SSCB Türkiye'ye nota vermiş ve Suriye'ye karşı düşmanca tutumla suçlaması ile durum her geçen gün sertleşmiştir. SSCB'nin Suriye yanlısı tutumuna karşılık ABD'nin de Türkiye'nin yanında yer almasıyla sorun uluslararası boyut kazanmıştır. Nihayet konu BM Genel Kurulunda görüşülerek barışçıl yollarla çözülmesi kararlaştırılmıştır (Tıraş, 2012. 11). ABD'nin kararlı tutumu karşısında SSCB'nin yumuşaması, Suudi Arabistan'ın arabuluculuğu, Ürdün'ün de Suriye'ye karşı tavrını yumuşatması ile Ekim sonunda bir çatışma yaşanmadan kriz sonlanmıştır (Gaytancıoğlu, 2008: 50).

Bu dönemde, gelecekte diğer Arap devletlerinin de katılacağı beklentisi ile (Ahmad, 2000: 34) siyasi olarak aynı çizgide hareket eden ve Batı'ya karşı ön yargılı olan Suriye ile Mısır, 3 Ocak 1958'de "Birleşik Arap Cumhuriyeti" adı ile birleştiler (Tandoğan, 2013: 30). Bu kriz ortamında iki ülkenin tek çatı altında birleşmesi ve bu oluşumu Türkiye'nin tanıdığını açıklaması da yaşanan kriz sonrası bölgede ortamın yumuşamasına vesile olmuştur (Aslan, 2008: 33).

Kuruluş amacı Sovyetleri bölgeden uzaklaştırma olmasına rağmen aksine Sovyetlerin bölge ülkelerinde nüfuz kazanmasına sebep olan Bağdat Paktı, Türkiye'nin aşırı Batı yanlısı bir politika uygulaması nedeniyle bölge ülkelerinden uzaklaşmasına ve Arap ülkelerinde "Batının adamı" olarak yaftalanmasına sebep olmuştur (Dağı, 2002: 165-166).

1.4.2. Su Sorunu

Tarih boyunca medeniyetler su kaynaklarına yakın bölgelerde gelişmiştir. Fakat su savaşları nadir olarak yaşanmıştır. Çünkü yukarı kıyıdaş ülke ile mansap⁴ ülke arasındaki mevcut imkân ve kabiliyetler ile askeri güç denkliği ya da dengesizliği tarafları savaştan caydırabilmektedir (Maden, 2013; Sağlam, 2006: 2/19-22).

Türkiye ile Suriye'de su kaynaklarının paylaşımı konusunda da birçok defa karşı karşıya gelmişlerdir (Turhan, 2012: 35). Türkiye-Suriye arasında su sorunu denilince akla Fırat Nehri gelse de ayrıca Asi, Afrin, Çağçağ ve Kuveik başta olmak üzere sorunlu akarsu sayısı 10'a yakındır (Aslan, 2008: 34). 1921 Ankara Antlaşması ile Türkiye-Fransa arasında su meselesi ilk kez paylaşımına konu olsa da (Soysal, 2000: 52), Türkiye bahse konu akarsuların uluslararası akarsular değil sınır aşan sular olduğu tezinden hareket ederken, Suriye ve diğer komşumuz Irak zıt tezler ile hak iddia etmektedirler (Turhan, 2012: 35).

1967'de Arap-İsrail Savaşı'nda önemli su kaynaklarını barındıran Golan Tepelerini kaybetmesi (Sağlam, 2006: 2/23) Suriye'yi tedirgin etmiştir. Her iki

⁴ Akarsu ağzı, (TDK, t.y.). Akarsuyun döküldüğü deniz veya gölün bulunduğu ülke.

ülkenin artan nüfusu, tarıma dayalı kalkınma hamleleri ve sulama arazilerinin çoğalması, suya olan ihtiyaçlarını da arttırmıştır. Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)⁵ kapsamında inşa ettiği barajlar ve göletler (Aslan, 2008: 34) ile Dicle ve Fırat sularının % 29'unun kontrol altına alınmasını planlamış olması Suriye'nin su konusunda kaygılanmasına sebep olmuştur (Karakılçık, 2008: 22). Oysa Türkiye GAP projesi ile değişken su akımlarını barajlar ile dengelerken, barajlardan bırakılan su miktarının da istikrarlı olmasını garantilemiş olmasına rağmen Irak ve Suriye'nin Fırat Nehrinden adaletli paylaşım talepleri devam etmektedir (Kolars, 2000: 74).

Türkiye'nin GAP projesine başlaması ile Suriye, Arap ülkelerini Türkiye aleyhine kışkırtırken, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ilişkilerini arttırmıştır. Oluşan durumu tehdit olarak algılayan Türkiye ise İsrail ile yakınlaşmaya başlamıştır (Gaytancıoğlu, 2008: 10). Türkiye'nin Fırat üzerine inşa ettiği ilk baraj olan Keban Barajı 1964 yılında inşa edilmeye başlanmış ve 1974'de tamamlanmıştır. Esasında enerji üretimi amaçlı inşa edilen Keban Barajı Fırat suyunda aşağı kıyıdaş ülkeler için bir azalma meydana getirmese bile Irak ve Suriye, barajın kendileri için bir tehlike olduğu endişesi ile durdurulması için yoğun çaba harcamışlardır (Gündoğdu, 2011: 84).

Barajların dolumu esnasında Suriye Türkiye'yi, Tabka Barajı nedeniyle de Irak Suriye'yi suçlarken, Irak ile Suriye çatışmanın kıyısından dönmüşlerdir. Türkiye'nin Atatürk Barajını başlatması krizi daha da büyütülmüştür. 17 Temmuz 1987 tarihli Şam Protokolü ile Türkiye yıllık 500 m³/s su bırakmayı taahhüt etse de Suriye'nin bu konuda endişeleri devam etmiştir (Aslan, 2008: 35). Su sorununu uluslararası platforma taşıyan Suriye, Türkiye'ye karşı düşmanca tavrını alenen devam ettirerek Arapların desteğini sağlamayı hedeflemiş ve 8 Arap ülkesinin desteğini almayı başarması ile 1995'te verdiği notaya, Türkiye daha sert bir cevapla illegal örgütlere desteğini kesmesi talebiyle karşılık vermiştir (Demir, 2011: 708).

Türkiye-Suriye arasında Dicle ve Fırat suları ile sınır aşan diğer suların kullanımı için 1980'lerde Ortak Teknik Komite oluşturulmuş fakat bu komitede Asi

⁵ GAP Projesi; Fırat-Dicle Havzası ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan 9 ili (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak) kapsayan bölgede 22 baraj, 19 hidroelektrik santralinden oluşmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.gap.gov.tr/>, (GAP: 2015).

Nehri'nin durumu görüşülmemiştir (Maden, 2011: 42). Asi Nehri de Türkiye ile Suriye arasında Fırat kadar önemlidir. Lübnan'da doğan Asi Nehri, Suriye'yi geçerek Hatay-Samandağ'dan Türkiye'ye girerek Akdeniz'e dökülür (Bozkurt v.d., 2002: 63). Hatay bölgesi için tarımsal faaliyetler açısından önemli bir etken fakat tek seçenek olmayan Asi Nehri (EK-13), Suriye'nin aşırı kullanımı ile nehir sularının çekilmesine ve Türk tarafında sulama sıkıntıları yaşanmasına, hasat zamanı ise fazla su bırakılması nedeniyle su taşkınlarının tarım alanların zarar vermesine neden olan sorunlar yaşayan Türkiye, Suriye ile paylaşım anlaşması ve protokol yapmak istemektedir (Dalar, 2010). Fakat Hatay'ı kendi toprakları sayan Suriye, Asi Nehri'nin yine kendi topraklarından denize döküldüğü iddiasıyla müzakereye yanaşmamıştır (Bilgiç, 2006: 34). Suriye böyle bir anlaşmanın Türkiye'nin Hatay üzerindeki egemenliğini tanımak anlamına geleceğini, bu nedenle Hatay'ın iade edilmesi gerektiği tezini savunmuştur (Dalar, 2010).

Suriye'nin Fırat Nehri ile ilgili olarak ileri sürdüğü tezleri, Asi Nehri uygulamalarına ters düşmektedir. Türkiye, Fırat Nehri'nin aksine Asi Nehri için mansap ülke durumunda olmasına rağmen Suriye Türkiye'nin Hatay üzerindeki egemenliğini tanımamaktadır.

Türkiye, AB üyelik sürecinde devam eden müzakereler dâhilinde AB'nin Dicle-Fırat havzasına müdahil olmasını engellemeli ve dikkatli bir strateji takip etmelidir. Bu havza Türkiye'nin doğrudan dâhil olmadığı platformlarda üçüncü ülkelerin müzakerelerine konu edilmesine fırsat verilmemelidir. Türkiye'nin inisiyatif altında aşağı kıyıdaş ülkeler ile işbirliği esasları altında akılcı planlarla su kullanımını sorunları halledilmelidir (Sağlam, 2006: 2/32-33). Çünkü bölgede bulunan projeler ve su yönetimi ile yakından ilgilenen AB, Türkiye'ye "uluslararası yönetim" modelini önermiştir. Türkiye AB'nin politik hedeflerini iyi analiz ederek, kendi tezlerini çok iyi anlatabilmelidir. Önümüzdeki süreçte siyasal yapı olarak Ortadoğu'nun yeniden dizayn edilmesi durumunda petrol ve su denklemi üzerinden değerlendirilmeye tabi tutulma olasılığını göz önüne alması gereken Türkiye, GAP Projesini hızlandırmalı ve kısa sürede sonuçlandırmalıdır (Karakılıçık, 2008: 55-56). Su ve güvenlik denklemini çok iyi kullanması gereken Türkiye, Bazı Ortadoğu liderlerinin "gelecekte bölgede su savaşları olacağı" şeklinde açıklamalarını önemsemelidir (Shuval, 2000: 59; Kolars, 2000: 69).

Asi Nehri, Hatay bölgesinde tarımsal faaliyetlerde önem arz eden bir su kaynağıdır ancak tek alternatif değildir. Yer altı sularının alternatif olarak değerlendirilme imkânı bulunduğu (EK-13) öne sürülmektedir. Türkiye Suriye'nin Asi Nehri suyunun ihtiyaç halinde aşırı kısına, hasat zamanında ise aşırı su bırakma eylemleri ile tarım sektörünün olumsuz etkilenmesini engellemek için baraj ve yer altı suları için gerekli yatırımlara yönelmelidir.

1.4.3. PKK Sorunu

Türkiye Cumhuriyeti'nin daha kuruluş yıllarında Suriye, Türkiye aleyhine faaliyet gösteren çeşitli örgütlerin üslendiği bir bölge olmuştur. Bu örgüt üyeleri aynı zamanda Türkiye'de faaliyet gösteren örgütlere de destek olmuşlardır. 1927 yılında Celadet ve Kamuran Bedirhan kardeşlerin kurduğu Kürtçü "Hoybun Cemiyeti" de bu örgütlerden birisidir. Bu cemiyet üyeleri Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de cereyan eden Kürt isyanlarının en büyük destekçisi olmuşlardır (Ertuğrul, 2014: 13). Öyle ki Türkiye, İslam devletlerine ve Ortadoğu'ya en üst düzeyde önem verdiği dönemlerde bile Suriye ile ilişkilerine terör ve su konuları damgasını vurmuştur (Demir, 2011: 708).

Suriye; Dev-Sol, ASALA (Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Gizli Ermeni Ordusu) ve PKK başta olmak üzere (Aslan, 2008: 38) Türkiye'ye yapılan her türlü kaçakçılık faaliyetleri ile Türkiye'ye karşı her türlü Türk, Kürt ve Ermeni bütün yasadışı terör örgütlerine destek sağlamıştır (Gündoğdu, 2011: 130). Ayrıca 12 Eylül 1980 askerî darbesi nedeniyle yurt dışına kaçan terörist grupların çoğunun Suriye'ye geçmesi, yardım ve destek görmesi üzerine (Gaytancıoğlu, 2008: 77) Türkiye'nin terörle mücadelede işbirliği teklifini reddetmiştir (Demir, 2011: 708). Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında en büyük güvenlik sorunlarını Suriye ve Yunanistan'la yaşamıştır. Bu ülkeler Türkiye'ye karşı ittifak içerisinde hareket ederek "düşmanımın düşmanı dostumdur" düsturundan hareket etmişlerdir.

Sol tandanslı bir örgüt olarak 1970'li yılların sonlarında ortaya çıkmasından sonra değişim geçirerek (Ayata ve Ayata, 2000: 83), Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini kapsayacak şekilde Irak'ın kuzeyi, Suriye'nin

kuzeydoğu ve İran'ın Kuzeybatı bölgelerinin kısmen dâhil edildiği bir Kürt devleti kurma amacıyla kurulduğunu açıklayan PKK terör örgütü, çeşitli devletlerin desteği ile uluslararası nitelik kazanmıştır. Bu bölücü örgütü Türkiye'ye karşı Suriye'den başka devletler de kullandığı gibi yalnızca Türkiye'ye karşı da kullanılmamıştır (Sağlam, 2006: 2/47-48). Mevcut ilişkiler gergin devam ederken, GAP'ın devreye sokulduğu döneme denk gelen bir zamanda kurulan PKK terör örgütü, ilerleyen süreçte iki ülke arasındaki en önemli sorun halini almıştır. Türkiye'yi bölme amaçlı olarak 1984'te terör eylemlerine başlayan örgüte her türlü desteği veren Suriye, Kürt unsurunu kullanarak hedeflerine ulaşmak için (Aslan, 2008: 39) doğrudan çatışmak yerine dolaylı olarak Türkiye'nin iç dinamikleri ile çatışma ortamını tercih etmiştir (Turhan, 2012: 2). PKK'nın uluslararası nitelik kazanmasında özel bir yeri olan Suriye (Önal, 2010: 81), Türkiye'nin etnik ve mezhepsel yapısını kullanarak iç işlerine müdahale etmek isteyen güçlerin başvurduğu yöntemi kullanarak PKK'yı Hatay bölgesinde mezhepsel ayrışmayı tetikleyecek eylemlere yönlendirmiştir.

PKK terör örgütü, başta Türkiye'nin bazı komşuları olmak üzere dış ülkelerin yardımları, destekleri ile gelişmiş ve dirençli hale gelmiştir (Ataman ve Ataman, 2000: 86). İki kutuplu dünyada Soğuk Savaş dönemi sona yaklaşırken bile gergin devam eden Türkiye-Suriye ilişkilerinin bir sonucu olarak Suriye'nin PKK'ya verdiği destek Türkiye için ülke bütünlüğünü tehdit eder boyuta geldiği bir zamanda (Turhan, 2012: 3), hızla bir sıcak savaşa doğru yaklaşmıştır (Demir, 2011: 708). Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Atilla Ateş 17 Eylül 1998'de Hatay-Reyhanlı Suriye sınırında, Suriye'yi uyararak (Aslan, 2008: 40); PKK terör örgütüne desteğin sürmesi ve örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkartılmaması halinde, savaş dâhil olmak üzere her türlü tedbirin uygulanacağı sert bir şekilde açıklanmıştır (Laçiner v.d., 2004: 84-85). Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu başta olmak üzere yapılan açıklamalarla Türkiye kararlılığını göstermiştir. Uyarılar karşısında Suriye örgüte yardımlarını

durdurmuş, 9 Ekim 1998’de örgüt lideri Suriye’den çıkartılmış ve 20 Ekim 1998’de imzalanan Adana mutabakatı⁶ ile yeni bir dönem başlamıştır (Aslan, 2008: 40).

PKK’nın Suriye destekli olarak eylemlerini arttırdığı ve sıcak savaşa ramak kaldığı bir dönemde yapılan Adana Mutabakatı ile Suriye, Türkiye’nin güvenlik kaygılarını gidereceğini taahhüt etmiştir (Örmeci, 2012). Suriye’nin taahhütleri yerine getirmeye başlaması ile Suriye’yi terk eden PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan’ın 16 Şubat 1999’da Kenya’da yakalanarak Türkiye’ye getirilmesi üzerine örgüt eylemsizlik kararı almıştır (Temel, 2014: 29). Yaşanan bu gelişmelerden itibaren Türkiye-Suriye ilişkileri hızla normalleşmeye başlamıştır (Tan v.d., 2012). İki ülke arasında başlayan karşılıklı ziyaretlerle (Gökçay, 2012: 109) gelişen iyi ilişkilerin değişmesinin bir sonucu olarak, Suriye Devlet Başkanı Hafız Esed’in 13 Haziran 2000’de Şam’da düzenlenen cenaze törenine Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in katılması (Maden, 2011: 47) Suriye kamuoyunun Türkiye’ye karşı olumlu duygular beslemesine vesile olmuştur (Aslan, 2008: 41).

Suriye’de Hafız Esed’in ölümü, Türkiye’de 2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidara gelmesi ile yaşanan yeni dönemde iki ülke tarihte olmadığı kadar yakınlaşmıştır (Ergün, 2011). Bu süreçte ilişkilerde yaşanan olumlu ivme (Akıllı, 2012: 44) ile ilk etapta sınır ticareti ve Türkiye’nin Suriye’ye yatırımlarla ticaret hacminin artırılması hedeflenmiş (Laçiner v.d., 2004: 85) ve yapılan hamlelerle karşılıklı olarak ekonomi ve ticaretin gelişmesine katkı sağlanmıştır (Erdem, 2015). Hafız Esed’in vefatından sonra iktidara gelen oğlu Beşşar Esed ile başlayan yeni dönemde ilişkiler 2011 yılına kadar gelişerek sorunsuz bir şekilde devam etmiştir (Turhan, 2012: 3).

1 Mart 2003’te ABD’nin Irak işgalinde Türk topraklarını kullanabilme tezkeresinin oylandığı TBMM’de ret oyu çıkması Suriye yönetimini memnun etmiştir (Aljazeera, 2014a). Tezkere’yi reddeden Türkiye, bölge ülkelerinin siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, sanatsal, turistik ve daha pek çok alanlarda prestijini arttırarak ilgi odağı olmuştur (Mahalli, 2013: 92). Bu durumun bir getirisi olarak Temmuz 2003’de Türkiye’yi ziyaret eden Suriye Başbakanı Mustafa Miro’nun “Biz

⁶ Türk heyetine başkanlık eden büyükelçi Uğur Ziyal ile Suriye heyetine başkanlık eden Siyasi Güvenlik Başkanı Tümgeneral Adnan Badr El Hassan tarafından imzalanmıştır (Örmeci, 2012).

şu anda var olan ilişkilerimizin çerçevesi içinde karşılıklı sınırlarımıza, aynı şekilde Türkiye'nin toprak bütünlüğüne, sınır güvenliğine ve üniter yapısına saygılıyız” sözleri, ilişkilerin ne derece iyileşme gösterdiğinin kanıtıdır. İlişkilerin yumuşaması ile 1946 yılında bağımsızlığını kazanmasından buyana ilk defa bir Suriye Devlet Başkanı Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Beşşar Esed tarafından 6-8 Ocak 2004 tarihlerinde gerçekleştirilen resmi ziyaret sonrası iki ülke arasında sağlanan vize kolaylığı ticari ilişkilerin gelişmesinde önemli bir nirengi noktası olmuştur. Bu arada Esed, iç kamuoyuna Hatay'dan vaz geçtiğini söylemese de bazı haritalarda Hatay'ın Türkiye toprağı olarak gösterilmeye başlandığı görülmektedir (Sağlam, 2006: 2/43; Tan v.d., 2012). İkili ilişkilerle gelişen karşılıklı güven ve ticari ilişkiler sonucu 22 Aralık 2004'de Türkiye-Suriye Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile aynı zamanda iki ülke sınırları da tanımlanmış ve Hatay'ın Türkiye'ye dâhil olduğu Suriye tarafından kabul edilmiştir (Maden, 2011: 47).

16 Eylül 2009 tarihinde Beşşar Esed'in Türkiye'ye gelmesi ile Türkiye-Suriye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi kurulması kararı alınmış ve Dışişleri Bakanları tarafından ilgili anlaşma imzalanmıştır (Ayhan, 2009: 31). Bu doğrultuda 12-13 Ekim 2009'da Halep ve Gaziantep'te düzenlenen Bakanlar Kurulu Toplantılarında diplomatların karşılıklı olarak eğitilmesi, ticaret hacminin yükseltilmesi, ulaşım ağının geliştirilmesi, yükseköğretim öğrenci değişimi programı, su sorunlarının çözümünü içeren anlaşmalar imzalanmıştır (Tan v.d., 2012). Aralık 2009'da ise karşılıklı olarak vizelerin kaldırılması, turizm ve bilim başta olmak üzere 50'den fazla anlaşma imzalanmak suretiyle toplumların kaynaşması, ulusal ve bölgesel barış ortamı hedeflenmiştir (Demir, 2011: 709; Kara, 2012). Suriye, Hatay'ın statüsünü zımnen kabullenmiş olmakla Hatay'ı gündeminden düşürmüş olsa da kendi açısından tam olarak çözülmüş kabul edilmemektedir (Aslan, 2008: 30). Bununla beraber iki ülke arasında gelişen iyi ilişkilerin bir getirisi olarak bu şekilde davranmakla meseleye ılımlı yaklaşarak Hatay meselesini şimdilik jeopolitik menfaatleri gereği ötelemeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır.

Zaman zaman askeri terör eylemlerinde azalmalar, ateşkes dönemleri yaşanmış olsa da bu gün itibariyle bile PKK terör örgütü halen Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından tehlike arz eder durumdadır. 2013 yılı başlarında dillendirilmeye başlanan çözüm süreci 2014 yılı sonlarına doğru Bakanlar Kurulu kararı ile resmi bir

hal almıştır (Şahin, 2014). Fakat bu süreç kapsamında uygulanan aşırı tavizkâr uygulamalar karşısında yapılan uyarılar etkili olmamış (Çevikalp, 2015a: 24) ve terör uzmanlarının haklılığı 7 Haziran 2015 seçimleri sonrasında örgütün kanlı eylemlerini yeniden başlatması ile terör örgütünün bu süreci lojistik ikmallerini tamamlamakla geçirdiği ortaya çıkmıştır. Son dönemde yaşanan terör olayları 90'lı yıllara göre daha organize ve şehir yapılanmasıyla tekrar ülke gündeminin ilk sıralarını işgal etmeye başlamıştır.

Türkiye'yi Suriye politikasından dolayı cezalandırmak isteyen Suriye rejimi 1998 Adana Mutabakatını bir kenara bırakarak, PKK'yı silahlandırmak suretiyle Türkiye'ye karşı kullanma fırsatı yakalamıştır. Suriye yönetiminin sağladığı imkânlar ile PKK Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinde eylemler planlama imkânı da elde etmiştir (Yegin ve Özertem, 2012: 24).

Irak'ın kuzeyinde uzun yıllardır otonom bir halde olan Kürt oluşumu, Suriye'nin kuzeyinde de hızla demografik yapısını tamamlama aşamasına gelmiştir. Bu oluşum sonrası sıranın Türkiye'nin Güney Doğusu bölgesine geleceği ve Akdeniz'e açılan bir bağımsız Kürt devletinin kurulmasına doğru hızla yaklaşıldığı dillendirilmeye, Suriye oluşumu ile olası birleşimi sağlayabilmek adına PKK'nın Hatay bölgesinde kümelenmeye (ESH., 2015a) başladığı kaydedilmiştir.

1.4.4. Suriye Türklerinin Sorunları

Kuzey Irak'tan başlayıp Suriye'de devam eden bir Türkmen hattı bulunmaktadır ve bu hattın Yavuz Sultan Selim tarafından kurgulandığına inanılmaktadır. 500 yıla varan bir süreç içerisinde zaman zaman ilerleyen, zaman zaman da gerileyen bu hat Cumhuriyet döneminde de korunmaya ve desteklenmeye çalışılmıştır (Şensoy, 2015).

Fransa ile Ankara Hükümeti arasında imzalanan 1921 Ankara Antlaşması ile belirlenen sınırın öbür tarafında kalan ve Türkmen olarak tanımlanan Türk varlığı Suriye Türkleri ya da Suriye Türkmenleri olarak anılırlar (Sağlam, 2006: 2/52). Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye'den ayrılan Suriye'de Fransız manda yönetimi ve ardından elde edilen bağımsızlık döneminde kesintisiz olarak maruz

kaldıkları baskıların etkisiyle Türkmenlerde yaşanan asimilasyon azımsanamayacak kadar fazla olmuştur. Asimilasyon ve baskıların bir sonucu olarak Suriye siyasi hayatında etkinlikleri de oldukça az olmuştur (Öztürkmen v.d., 2011).

Suriye'nin hemen her yerinde Türkmen nüfus bulunmakla birlikte ağırlıklı Halep, Şam, Humus, Lazkiye, Hama, İdlip, Rakka ve Kamışlı'da bulunmaktadır (Akpınar, 2012: 76). Lazkiye'nin 265, Halep'in 350 köyü Türkmen (Turan, 2002: 599) ve Türk nüfusun % 90'ı Sünnî-Hanefî, az bir kısmı ise Şii Müslümandır (Akpınar, 2012: 78). Fakat bu zamana kadar bilimsel bir nüfus araştırması yapılmamış olan Suriye'de, günümüzde 23 milyona yakın nüfus⁷ içerisindeki Türkmen mevcudu hakkında net bilgiler bulunmamaktadır. Bu konuda esas alınan Türkmen beyanlarına göre Türkçe konuşan 1,5 milyon ile birlikte (Öztürkmen v.d., 2011), 4 milyona kadar Türkmen nüfusu telaffuz edilmektedir (Akpınar, 2012: 75). Fakat Sayın Ediboğlu tarafından bu sayının abartıldığı ve Türkmen nüfusunun 1 Milyonun altında olduğunu değerlendirmiştir (EK-10). 25. Dönem Hatay Milletvekili Sayın Mehmet Alğan'ın da 2 Milyondan fazla olmadığını değerlendirdiği (EK-14) Suriye Türkmenlerinin yaklaşık %75'inin Arapça konuştuğu (EK-15) beyan edilmektedir.

Suriye'de manda yönetimi döneminde Doğru Yol, Vahdet, Yeni Mecmua ve Yeni Gün isimlerinde Halep'te Türkçe gazete ve dergiler yayınlanmıştır. Fakat 1936'dan sonra Türkmenlere Suriye genelinde Türkçe eğitim, Türkçe yayınlar, sosyal ve kültürel dernek kurmak yasaklanmıştır (Turan, 2002: 599). Türkmenlere çeşitli baskılar uygulandığı yönünde Türkiye'ye ulaşan bazı bilgiler üzerine, Seyhan (Adana) Milletvekili Ahmet Remsi Yüreğir tarafından 15.02.1947 tarihli "Türkiye ile Suriye arasında askıda kalan hususların bulunup bulunmadığı, Suriye'de yaşayan Türklere karşı gayri insani davranışlar uygulandığı yönünde basında yer alan bilgiler hakkında bir girişim yapılıp-yapılmadığı" hususunda önerge verilmiştir (EK-16).

Ankara Antlaşması ile Hatay Türklerinin hakları düzenlenmiş olmasına rağmen Suriye'de bulunanlarla ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Sistemli bir

⁷ BM verilerine göre Suriye'de 440.000 Filistinli mülteci barınmaktadır. Ayrıca 2003'te Irak'ın işgali ile 1,4 milyon Irak vatandaşının Suriye'ye sığındığı tahmin edilmektedir. Bu sığınmacılar da nüfusu arttırmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İnci Selin Aydın, "Suriye Arap Cumhuriyeti Ülke Raporu" TC. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME) (Aydın, 2008).

asimilasyon uygulanan Türklerin çocuklarına Türkçe isim vermeleri yasaklanarak Araplaşmaları hedeflenmiştir. Genel olarak ekonomik durumları zayıf olan Türklerin (Sağlam, 2006:2/53-54) şehirlerde yaşayanları ticaret ve esnaflıkla iştigal etmekte, kırsal kesimde olanları ise tarım ve hayvancılıkla geçinmektedirler. Fakat Türkmenlerin arazileri toprak reformu bahanesiyle ellerinden alınarak, Türkiye sınırından Suriye içlerine nakledilmiş, asimile olmaları için ne gerekiyorsa yapılmıştır (Turan, 2002: 599).

1998 yılında camilerde Türkçe hutbe okumanın yasaklandığı, yerleşim birimlerinin Türkçe isimlerinin değiştirildiği Bayır ve Bucak Türk bölgeleri göz önüne alınırsa (Bodur, 2014: 33), Suriye’de “Arap Baharı” olayları başlamadan önce gelişmeye başlayan iyi ilişkiler döneminde dahi Baas rejiminin asimilasyon politikasını devam ettirdiği görülmektedir (Akpınar, 2012: 75).

Bu konudaki bir değerlendirmeye (Önal, 2010: 75) göre, hiçbir siyasi ve kültürel hakkı olmayan Suriye Türkleri ile Türkiye maalesef yeterince ilgilenememişken; Suriye Hatay bölgesindeki Nusayrî vatandaşlarımız ile irtibatını hiç kesmemiştir. Uzun zamandır siyasi ve toplumsal olarak taleplerini dile getirme imkânı elde edememiş olan Suriye ve Lübnan Türkmenleri, “Arap Baharı” ile bu imkâna kavuşmuştur. Fakat örgütlenmeye çalışan bölge Türkmenleri, dağınık coğrafi alanlara yerleşmiş olduklarından istenilen ölçüde başarılı olamamaktadırlar. Örgütlenme yetersizliği ve nüfus yoğunluğunun düşüklüğü gibi nedenlerle bölgede yaşanan olaylardan en fazla etkilenen kesim olurlarken (Orhan, 2013a), Suriye’de yaşanan iç savaş halinden yararlanan Suriye Demokratik Birlik Partisi (PYD) güçleri, Tel Abyad çevresinde bulunan Arap ve Türkmen nüfusu göçe zorlamaktadır. Bu kapsamda 28 Türkmen köyü boşaltılarak 5.000 Türkmen’in yerinden edildiği (Altuntaş, 2015) öne sürülmektedir.

“Arap Baharı” olaylarının Suriye’ye sirayeti ile Mart 2011’den itibaren yaşanan otorite boşluğundan istifade ederek örgütlenmeye başlayan diğer kesimler gibi Suriye Türkmenleri de örgütlenme gayreti içerisindeyler. Değişik liderler tarafından örgütlenmeye çalışan birçok sivil ve siyasal girişimler olsa da Suriye Türkmen Kitleleri, Suriye Demokratik Türkmen Hareketi ve Suriye Türkmenleri Platformu oluşumları öne çıkmaktadır. Üç oluşum da yıllardır eksikliğini hissettikleri örgütlenmelerini tamamlayarak, önümüzdeki süreçte Suriye de yaşanması muhtemel

siyasal yapılanmalarda Türkmenlerin haklarını güvence altına almak ve ülke yönetiminde söz sahibi olmak istedikleri (Orhan, 2013b) görülmektedir.

Suriye’de yaşayan Türklerin mevcut hali ile birçok haktan mahrum oldukları görülmektedir. İki kutuplu dünya sisteminde karşı bloklarda yer almış olmanın da verdiği sıkıntılarla Suriye’de yaşayan Türklerle ilgilenemeyen Türkiye, Araplaştırma politikaları gereği asimilasyona maruz kalan Türkler ile irtibat kurmalıdır. Suriye Türklerinin ekonomik ve siyasi desteğe ihtiyaçları olduğu dikkate alınarak, Türkiye’nin Suriye’ye yapacağı yardımlarda ve yatırımlarda Türklerin çoğunlukta oldukları bölgelere öncelik verilmesine dikkat edilmelidir.

Manda yönetimi ve Baas rejimi döneminde Suriye Türkmenlerinin Türkiye ile bağları kopartılmaya çalışılmış olsa da Türkiye sevgileri azalmamış, Türkiye’den beklentileri ve sahip çıkılma umutları her daim var olmuştur. Suriye olaylarının sonucu ne olursa olsun, rejim yıkılsa da devam etse de Türkmenler ihmal edilmemelidir.

Ekim 2015 itibariyle 1610 Suriyeli öğrencinin burslu olarak Yükseköğrenim gördüğü Türkiye’de, 1992 yılından itibaren burslu olarak bu haktan yararlanan Suriyeli öğrenci sayısı 2015 yılı itibariyle toplam 2960’a ulaşmıştır (EK-17). Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) de Türkiye’de devlet üniversitelerinde öğrenim gören sınırlı sayıda Suriyeli öğrenciye burs verileceğini açıklamıştır (A.T.H.G., 2015a). Fakat “Arap Baharı” olaylarının Suriye’ye sirayetine bağlı olarak Türkiye’ye sığınmış olan Suriyelilerin beyanı esas alınarak yükseköğrenime kabul ediliyor olmasını kendi vatandaşlarımıza karşı bir ayrımcılık olarak değerlendiren 24. Dönem Hatay Milletvekili Refik Eryılmaz konuyu TBMM’ne taşıyarak bir soru önergesi ile bu hususa açıklık getirilmesini talep etmiştir (Hatay, 2014a).

Diploma ve pasaport ile yükseköğrenime kabul edilen bu öğrenciler için genel manada etnik köken ayrımı yapılmıyor olsa da (EK-18) Türkiye bu uygulamayı yaygınlaştırarak, genç nesiller ile bağların devam ettirilebilmesi için özellikle Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurulu ile öğrenci değişim programları daha fazla öğrenci ile devreye sokularak, asimilasyona karşı Suriye Türkmenlerine pozitif ayrımcılık yapılmalıdır.

Suriye Türkmenlerinin en büyük sorunlarından biriside de belli bölgelerde yoğunlaşmamış olmalarıdır. Bu nedenle muhtemel bir bölünme yaşanması Türkmenler için risk oluşturmaktadır. Sosyal ve kültürel hakları tanınmış eşit vatandaş olarak, bölünmemiş bir Suriye, Türkmenlerin geleceği için daha elzemdir.

2. BÖLÜM

ARAP BAHARI VE SONRASINDA TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ

2.1. ARAP BAHARI

Ortadoğu ülkeleri genel karakteristik olarak diktatörler tarafından, ekonomik kaynaklar eşit dağıtılmadan ve kendi geleceklerini garanti altına almak adına otoriter idare ile yönetilmiştir. Küreselleşmenin verdiği teknolojik imkânları kullanarak örgütlenen halkın adeta bir kıvılcım beklemeye başladığı bir zamanda Tunus'ta başlayan olayların sonucunu kimse tahmin edememiştir (Sayın, 2012). İnsan hakları ihlalleri ve uygulama hataları, daha fazla özgürlük talepleri (Bayhan, 2012: 169), gıda fiyatlarında yaşanan artışlar, siyasi yolsuzluklar, işsizlik, hayat standartlarının düşüklüğü gibi pek çok nedenlerle Tunus'ta başlayan protestolar (Jahic, 2012: 83) ile halkın ülke yöneticilerine olan taleplerini ve seslerini duyurabilmek amacıyla başlattığı toplumsal olaylar, 17 Kasım 2010 günü üniversiteli Muhammed Bouazizi isimli gencin pazar arabasına el konulmasını protesto ederek kendini yakmasıyla farklı bir boyuta geçmiştir (Gün ve Koçak, 2012: 10).

Bouazizi'nin ardından Tunuslu gençlerin sesleri isyan halini alarak, benzer özellikler gösteren bölge ülkelerinde (Güçer v.d., 2013: 7) kısa sürede domino etkisiyle (Değer, 2013: 12) Mısır, Libya, Suudi Arabistan, Bahreyn, Cezayir, Ürdün, Moritanya, Suriye, Yemen, Umman, Irak, Lübnan ve Fas'a dalga dalga yayılmıştır. Hatta bu halk olaylarına destek vermek amacıyla ABD (Occupy Wall Street), İran, Ermenistan, Arnavutluk, Yunanistan, Meksika, İspanya, Türkiye (Taksim) ve Brezilya gibi devletlerde de gösteriler yapılmıştır (Pekel, 2013: 26).

Hareket, sosyal medya üzerinden örgütlenen gençler tarafından başlatılırken, insan onuruna saygılı ve duyarlı yönetim talepleriyle başlayan olaylar, kısa zamanda ekonomik nedenlere evrilerek büyümüş, buna da bölgede uzun yıllara varan siyasi huzursuzlukların göz ardı edilmesi (Gün ve Koçak, 2012: 10; Jahic, 2012: 84) sebep olmuştur. Halk olaylarının başladığı bu ülkelerde yıllardır devam eden

antidemokratik uygulamalarla korku imparatorluğuna dönüşen sistem, dünya kamuoyuna uygulamaların tam tersine ülkelerinin mevcut anayasaları kapsamında çok demokratik bir şekilde yönetilmekte olduğu profili çizmiştir (Sabra, 2013: 9).

Wikileaks’le başlayan, öfkeliiler hareketi olarak devam eden süreç (Özcan, 2012: 31), Ortadoğu’daki tüm ülkelerde taşları yerinden oynatan “Arap Baharı”, “Arap İsyanı” veya kimilerine göre “Arap Hazanı” ismiyle sirayet ettiği ülkelerde iktidarların değişmesine, rejimlerde dönüşümlere sebep olmuştur (Çevikalp, 2012). 14 Ocak 2011’de Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali’nin iktidarını kaybetmesi ile (Özdemir, 2012: 96) Arap devletleri içerisinde ilk defa bir iktidar halkın baskısına dayanamayarak koltuğunu bırakmak zorunda kalmıştır (Akpınar, 2012: 62).

11 Şubat 2011’de Mübarek’in istifa etmesi (Türkmen, 2012: 6) ile Mısır’da önce demokratik değişim, ardından askeri darbe şeklinde gelişen süreç, Suudi Arabistan ve bazı ülkelerde sakin ve reformlar halinde daha yumuşak olarak cereyan etmiştir (Kaya ve Koçak, 2012: 3). Suudi Arabistan’ın petrol gelirlerinden halka yaptığı nakdi yardımların siyasal taleplerin önüne geçtiği (Aydın, 2014: 57) öne sürülmektedir. Şiddetli iç çatışmaların yaşandığı Libya’da ise 19 Mart 2011 tarihli Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları ile (Değer, 2013: 13) yapılan NATO müdahalesi sonrasında yönetim değişikliği yaşanmıştır (Kuşoğlu, 2012: 100). Yaşanan süreçte Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih 3 Haziran’da ülkesini terk etmiş, Hüsnü Mübarek 3 Ağustos’ta mahkeme önüne çıkartılırken, Libya’nın devrik lideri Muammer Kaddafi 20 Ekim 2011’de linç edilerek öldürülmüştür (Türkmen, 2012: 6).

İsyan halini alan olaylar karşısında Suudi Arabistan, Ürdün ve Bahreyn yönetimleri kısmi tavizler vererek iktidarda kalmayı başarırken, olaylara karşı en güçlü direniş Beşşar Esed iktidarındaki Suriye’de devam etmektedir (Güngör, 2013: 88). Fakat 2012 ortalarında rejim devrilecekken Lübnan, Irak, Afganistan ve İran’dan gelen ayrılıkçı ve mezhepçi milislerin İran Devrim Muhafızları tarafından eğitilerek ve donatılarak, Esed rejimine destek verilerek rejimin devamı sağlandığı (Özgüler, 2015) değerlendirilmektedir. Buna rağmen olayların seyrine göre Esed’in de iktidarının sona ermesi (Özdemir, 2012: 96-97) hâlâ ihtimaller arasındadır.

Finansal ve ideolojik olarak Müslüman Kardeşlere⁸ bağlı olan Hamas, Esed rejimine çok şey borçlu olmasına rağmen “Arap Baharı” hareketini destekleme kararı almakla Suriye rejimi için tehlike arz eder duruma gelmiştir (Güngör, 2013: 89). Batı tarafından, “Arap Baharı” hareketine iştirak eden İslamcı hareketlerin yönetime gelmesi halinde daha kolay örgütlenerek Sünnî Arap ülkeleri blok halinde Şii İran’a karşı etkin olarak kullanılabileceği düşünülse de (Mahalli, 2013: 16) Suriye’de Esed rejiminin devrilmesi halinde iktidara Müslüman Kardeşlerin gelmesinin kabul edilmeyeceği (Tandoğan, 2013: 96) öngörülmektedir.

Libya lideri Kaddafi’nin devrilmesine tepki göstermeyen (Kahraman, 2013: 123) bölgenin önemli aktörlerinden İran’da “Arap Baharı” olaylarının seyrinden memnun olanlar olduğu gibi, kaygılı kesimler de mevcuttur. İran, Mısır’da yaşanan değişiklikten memnuniyet duyarken, Suriye’de olası rejim değişikliğinden ise kaygı duymaktadır. İsrail ise bölgedeki yeni yönetimlerle kurulacak ilişkinin seyri konusunda en fazla endişelenen ülke olması nedeniyle (Tekelioğlu, 2011), “Arap Baharı” hareketlerine karşı olduğunu açıklamıştır (Müminoğlu, 2012). Bir değerlendirmeye göre (Yiğit, 2015); İsrail Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) ile ilgili olumlu kanaatlere sahiptir. Zira Yahudileri değil Müslümanları hedef alan İŞİD, Esed rejimi ve Hizbullah ile çatıştığı müddetçe İsrail için bir tehlike arz etmemekte, mevcut hali ile mezhepsel çatışmaları tetikleyerek Arap coğrafyasında kaosa sebep olmaktadır. Böylece İsrail düşmanlarını bölerek İsrail’in dış tehditlerini hafifletmekte ve Hamas ile mücadelesini bir tür meşrulaştırma aracı olarak kullanmakta, İŞİD ile Hamas’ı aynı kategoride gibi göstererek mücadelesinde itirazları bertaraf etmeye çalışmaktadır.

Öte yandan ABD’nin de İŞİD’e yardım ettiği iddia edilmektedir. İran Genelkurmay Başkan Yardımcısı Tuğgeneral Mesud Cezayiri ABD’yi “Irak Ordusu tarafından kuşatılan İŞİD mensuplarına silah yardımı yapmakla” suçlamıştır (GV., 2014a). ABD ve müttefikleri Ortadoğu’da beklenmeyen bir zamanda cereyan eden bu halk hareketlerine ilk zamanlar fazla ilgi göstermemiş veya ilgilenmiyor gibi görünmeyi (Mahalli, 2013: 108) tercih etmektedir. Fakat zamanla ABD aktif olarak

⁸ Hasan El-Benna tarafından 1928 yılında Mısır’da kurulan Müslüman Kardeşler (İhvan ül-Müslimin) örgütü (Keleşoğlu, 2014: 119) neredeyse bütün Arap ve Müslüman ülkelerini etkilemiştir.

olaylara müdahil olurken, Merkezî İstihbarat Teşkilatı-Central Intelligence Agency (CIA) tarafından Esed rejiminin devam etmesini istedikleri yönünde açıklamalar yapılmıştır (CNN, 2015a). ABD ve Batı'nın Suriye ve Ortadoğu ile ilgili yeni planları, bu planların Esed'e göre şekilleniyor olması; Esed ve rejiminin devam ettirileceği şeklinde yorumlanmaktadır (Özdemir, 2015).

“Arap Baharı” ile Ortadoğu’da yönetenler ile yönetilenler arasında ilişkilerin yönetilenin rızası üzerinden yeniden şekillenmesi beklenmektedir. Bir dönemin kapanması anlamına gelecek olan bu anlayış, geçiş dönemini henüz sağlayamamış olan bir değişimi Ortadoğu’ya getirecektir (Yalçınkaya, 2013: 25). Ortadoğu’da daha çok demokrasi ve hak arama mücadelesi olarak başlayan “Arap Baharı” olaylarının başlangıç ve sonuç itibarıyla çok farklı bir boyuta gelmiştir. Bunu da en iyi ortaya koyan olay Libya isyancılarının lideri Mustafa Abdülcelili'nin Kaddafi sonrası “Şeriata uymayan her şey geçersiz sayılacak” açıklamasına (Kara, 2012) uluslararası tepkiler gelmesi üzerine "...sadece evlilik ve bankacılık ile ilgili konularda şeriat kurallarını örnek verdim. Faiz artık yasak ve çok eşlilik de serbest olacak. Ama bu diğer modern kanunları yok sayacağız ve insan haklarına saygı göstermeyeceğiz anlamına gelmiyor" diye düzeltme (Sabah, 2011) yapmış olsa da isyan hareketi başlatanların yapısını ve demokrasinin onlar için ne anlam ifade ettiğini anlatması açısından önemlidir.

Sosyolog İmmanuel Wallerstein de artık bölgede birçok şeyin değiştiğini, bölge jeopolitiğinin artık asla eskisi gibi olamayacağını ve Arap dünyasında mevcut rejimlerin bundan sonra kendisini güvende hissetmeyeceğini beyan etmiştir (Ceylan, 2013: 77). Fakat Roberto Michels'in “Oligarşinin Tunç Yasası” kuramı ile tanımladığı gibi (Aydın, 2014: 54) uzun yıllar diktatörlükle idare sonrası yaşanan ayaklanmalarla yönetimin el değiştirmesi ile her şeyin bir anda düzeleceğini beklemek halkta hayal kırıklığına sebep olabilecektir. Zira eski rejimlere ait unsurların hâlâ sistem içerisinde fiilen yer aldıkları unutulmamalıdır.

“Arap Baharı” olaylarının bir sonucu olarak Ortadoğu’da yaşanan rejim değişiklikleri halkın beklentilerini karşılamadığı yaşanan süreçte ortaya çıkmaya başlamıştır. Suriye’de ise olaylar diğerlerinden farklı olarak uluslararası dengelerin çatışması haline gelmiştir. Bir başka ifade ile (Çetin ve Çağ, 2015: 53); bölgede iki küresel gücün çatışması yaşanmaktadır.

“Arap Baharı” olaylarına uluslararası kamuoyunun tepkileri ve beklentileri oldukça farklı olmuştur. Her kesimin yaşanan sürece kendi açısından veya çıkarları üzerinden yaklaşmış olduğu görülmektedir. Öyle ki ABD; Ortadoğu üzerinde Kuzey Avrupa’nın etkisinin kalkmasını sağlayarak kendi vesayeti altına girmesini temin çalışmaları ile bir beklenti içerisine girerken, Batı; İslâm Dininin kendi içinde Şii ve Sünnî olarak ayrışarak çatışmaya hazır bir Şii hilali oluşması (Akpınar, 2012: 67-69) üzerinden muhtemel sonuçlara göre geleceğe dönük stratejiler üretirken, siyasi olaylara aktif tavır alma geleneği olmayan İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ise olayların halk ayaklanmasına dönüşme sürecinde üyelerinin statükocu tavırlarının da etkisiyle yaşananlara temkinli ve mesafeli yaklaşmış (Ataman ve Gökşen, 2014: 20), Arap Birliği Teşkilatı da cılız bir tepki (Ayhan, 2012: 414) ile olaylara müdahil olmuştur.

2.2. ARAP BAHARININ SURIYE’YE SİRAYETİ VE İÇ SAVAŞ

Suriye toplumunun hem etnik hem de mezhepsel olarak heterojen olması (EK-19) en belirgin özelliğini oluşturmaktadır (Ayhan, 2012: 346). 2010 yılı verilerine göre 22,5 milyon olan nüfusun (Doğan, 2012: 13) ağırlıklı çoğunluğunu Araplar oluştururken, Türkler, Çerkezler, Kürtler, Dürziler, Yahudiler, Süryaniler ve Ermeniler ise Suriye’nin azınlıklarını oluşturan unsurlarıdır (Akdemir, 2000). Suriye’nin demografik yapısı için kullanılan oranlar genel manada tahmini olarak verilmektedir. Çünkü hükümet politikası gereği nüfus tasnifinde dini yapı dikkate alınmaktadır. Araplar, Kürtler, Yahudiler veya Ermeniler gibi bir etnik tasnif resmi olarak yapılmamaktadır. Bu nedenle Suriye’de sınıflandırma yapılacağı kategoriye göre değişkenlik göstermektedir. Öyle ki, halkın çoğunluğunu Sünnîler oluştururken, etnik ve dil olarak Araplar ve Arapça konuşanlar çoğunluktadır (Sağlam, 2006: 1/15-23).

Dini ve mezhepsel olarak da bölünmüşlüğü olan Suriye genel nüfusunun % 74’ü Sünnî, % 12’si Alevî (Nusayrî, İsmailî), % 3’ü Dürzî, farklı mezheplerden Hristiyanlar ise % 10’luk bir dağılıma sahiptir. Suriye Nusayrileri Fransız manda yönetiminin başladığı yıllarda isimlerini Alevî olarak değiştirmişlerdir. Etnik yapı ise; % 90’ı Arap, % 9’u Kürt, % 1’i Türkmen, Ermeni ve Çerkezlerden oluşmaktadır.

1990’larda yaşanan göçler nedeniyle Suriye’de Yahudi azınlık kalmadığı (USAK, 2011: 5-9) öne sürülmektedir. Ülkenin elitleri Nusayriler içerisinde gelmektedir. Mezhepsel dinamiklerin de etkisi ile rejime karşı muhalif fikirlerin artmasına zemin hazırlayan etkenlerden birisi halini alan (Şen, 2013: 60-62) Suriye’nin mevcut heterojen yapısı “Arap Baharı” olaylarının sirayeti ile yaşanan çözülme sürecinin hızlanmasına sebep olduğu (Tıraş, 2012: 94), Hafız Esed sonrası iktidarın babadan oğula geçmesi Suriye’de bazı kesimlerin tepkisini çekmiş ve demokratik sistemi hedefleyen muhalif bir oluşuma zemin hazırlamıştır (Ayhan, 2012: 363).

Hafız Esed’in 2000 yılında ölümü üzerine Cumhurbaşkanı olan oğlu Beşşar Esed, yerleşmiş olan siyasi rejime zarar vermeyecek oranda kısmî reformlar yapmaya çalışmıştır (Sağlam, 2006: 2/14). Şam Baharı adı verilen reform hareketlerinin sağladığı rahatlıkla oluşan sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinden rahatsız olan rejim, muhaliflerin önemli bir kısmını tutuklayarak muhalif hareketlerin oluşmasına izin vermemiştir (Ayhan, 2012: 369). Yapılan reformlar ilk etapta değişim umutları yaşatsa da esas olanın rejimin devamı olduğu kısa zamanda ortaya çıkmıştır. Çünkü Suriye’de mevcut sistemden fayda elde eden ve nemalanan kesimler değişime karşı çıkmaktadır. Rejimin imkânlarından yararlanan bu kesim, değişimi değil sistemin devamını sağlayacak reformları kabul etmektedir. Muhalefete müsaade etmeyen sistem, muhalif mahiyetteki siyasi talepleri yine Baas çatısı altında Ulusal İlerici Cephe oluşumu ile dile getirmelerine izin vermektedir (Şen, 2013: 64). Bu nedenle Beşşar Esed’in iktidara gelmesiyle başlattığı reform hareketleri kısa sürede etkisini kaybetmiştir. Sisteme yerleşmiş rejimin bekçileri değişime ayak direyerek reformların başarısız olmasında önemli bir etken olmuştur (Sağlam, 2006: 1/22).

Suriye halkının iktisadi yönden rahatlamasını sağlayacak yenilikler yerine (Özgünay, 2013: 107), dengeleri gözeterek sistemi sorunsuz devam ettirmek amacıyla yapılan küçük reformlar, uzun vadede halk hareketlerinin başlama sebepleri olmuştur. Yapılan kısmi liberalleşmeler, siyasi değişimi sağlayamamış, ülkenin siyasi sistemi durağan kalırken, halk dünyadaki değişime ayak uydurmayı başarmıştır. Bu durum Ortadoğu’da yaşanan “Arap Baharı” sürecinin de etkisiyle Suriye orta sınıfının rejime karşı ayaklanmasına sebep olmuştur (Şen, 2013: 63-64). Olağanüstü yasalarla 40 yıldır baskı altında, tek partili, anti-demokratik bir şekilde ve

azınlığın çoğunluğu yönettiği bir sistemden memnun olmayan halk rejime karşı harekete geçmiştir (Özgünay, 2013: 105).

Suriye’de Esed’e ve rejimi temsilen siyasi, askeri, idari ve ekonomik yapıya isyan edenler kısmî değil devrimsel düzeyde bir değişikliği hedeflemiştir (Ayhan, 2012: 345). Temelde barışçıl amaçlarla başlamış olan halk hareketleri ve protestoları Suriye’de diğer bölge ülkelerinden farklı bir boyuta dönüşmüştür (Yegin ve Özertem, 2012: 23). Reform hareketleri ile halkın sükûneti hedeflenmiş olsa da Suriye rejimi, yapacağı ekonomik ve siyasi açılımlarda kendi varlığı için tehlike oluşturacak adımlardan özellikle kaçınmıştır. Yapılan uygulamaların halkın taleplerine cevap vermemesi ise tepkilere neden olmuştur. Bu tepkilerin halkta yıllarca birikerek bezginlik ve öfke halini almış olması, Arap coğrafyasında başlayan hareketlerin kısa sürede Suriye’ye sirayetine sebep olmuştur.

Tunus’ta başlamasının ardından Kuzey Afrika ve Ortadoğu’ya yayılan “Arap Baharı” on üç ayın sonunda (Bodur, 2014: 12) Suriye’ye sıçraması ile 15 Mart 2011’de ilk olaylar Deraa kentinde başlamıştır (Özgünay, 2013: 108). Bölgede yaşanan olaylardan etkilenen gençlerin Deraa’da “Hürriyet isteriz” diye duvarlara sloganlar yazması üzerine işkencelere maruz kalmaları sonucunda başlayan gösterilerin diğer şehirlere de yayılması, Suriye’de ilk halk hareketlerini başlatmıştır. Şam, Halep, Hama, Lazkiye ve Banyas gibi şehirlere, ardından tüm ülkeye yayılan gösteriler ilk başta Esed tarafından ciddiye alınmamıştır (Özdemir, 2012: 106). Olayların hızla ülke geneline yayılması üzerine polis ve ordunun sert müdahalesini fırsat bilen muhaliflerin provokatif eylemleri de başlattığı (Mahalli, 2013: 149) söylenmektedir. Fakat Sayın Ediboğlu’na göre; Suriye’de yaşanan olayların arka sebepleri arasında Musul-Hayfa arasında döşenmesi planlanan petrol boru hattının mevcut Suriye yönetimi tarafından “Rusya ve İran’ın etkisiyle” kabul edilmemesi vardır (EK-10). Çünkü bu petrol boru hattının döşenmesi halinde Rusya ve İran’ın Suriye üzerindeki ekonomik ve siyasi etkilerini azaltacak, Suriye bu hattan gelir elde edecek ve Batı ile de entegrasyona da geçecek olması, Rusya ve İran’ın politikaları aleyhine olacaktır.

Halk olaylarının Suriye’nin önemli şehirlerine sıçramasıyla Türkiye-Suriye ilişkilerinde yeni bir döneme geçileceğinin ilk emareleri de kendini göstermeye başlamıştır. Muhalif hareketlerin kontrol altına alınmaması, uluslararası

kamuoyunda Suriye rejimine karşı tavırların alınmaya başlaması, ABD ve AB'nin yaptırım kararları alması ile Arap ülkelerinden de Esed'e karşı tutumlar Türkiye'nin Suriye politikasında değişiklikler yapmasında etkili olmuştur (Ayhan, 2011a). İlk olarak Esed rejiminin Humus olaylarını katliamvarî bir yöntemle bastırma harekâtı karşısında dönemin Başbakanı Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun BM'de Suriye yönetimine karşı sert açıklamaları ilişkilerin boyutundaki değişimi de ortaya koymuştur. Türkiye Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'nın reform teklifleri de Esed tarafından kabul görmediği gibi halka karşı sert önlemlerle sivil kayıplarının artmasını da engelleyememiştir (Kara, 2012). Olaylar karşısında yeni politikalar üreten Esed; hükümetin istifası, askeri kadrolarda düzenlemeler, tutuklulara af çıkartma hamleleri ve yeni anayasa yapma sözü vererek sükûneti sağlamaya çalışmıştır (Özdemir, 2012: 107).

Esed, protestoların durmaması üzerine olağanüstü halin kaldırılması ve Müslüman Kardeşler örgütünü de kapsayacak şekilde (Yalçınkaya, 2013: 21) sonuncusu 29 Ekim 2013'de olmak üzere defalarca bütün suçlar için genel af ilan etmiştir (Şen, 2013: 70). Fakat "Arap Baharı" ile bölgede yaşanan rejim değişiklikleri uluslararası alanda önemli ölçüde dış politika meselesi olarak değerlendirilirken, Suriye'de yaşananların çatışma halini alması ve Esed rejiminin sert müdahaleleri karşısında durum giderek insani krize dönüşmüştür (Güçer v.d., 2013: 7). Mayıs 2013 ayı içerisinde rejime bağlı ordu birliklerinin Banyas bölgesinde Sünnî köylerine yaptığı operasyonlarda 700'den fazla sivilin hayatını kaybettiği uluslararası basın kuruluşlarında yer almıştır (D.B., 2013). Esasen sorunları barışçıl yöntemler yerine silahla çözmeye Esed'i İran'ın ikna ettiği (EK-14) de argümanlar arasındadır.

Olayların Suriye'ye sığramasından itibaren çatışmaların mezhepsel boyut kazanmasını Esed rejimi kasıtlı olarak körüklemiştir. Çünkü bu sayede rejime karşı mücadele veren kesimleri terörist, radikal gruplar ve silahlı çeteler olarak lanse edebilmeyi, Nusayrî, Dürzî ve Hıristiyan azınlıkları da rejimin taraftarı ve koruyucusu olarak lanse etmeyi hedeflediği (Bakeer, 2013: 63) öne sürülmektedir. Esasında olayların Humus'ta başlamasının da sırrı burada olsa gerekir. Çünkü çoğunlukla Sünnî olan bu bölgede Hıristiyan ve Alevî başta olmak üzere farklı etnik

unsurlar da vardır. Böylece mezhepsel çatışma amacı olanların hedeflerine ulaştıklarına (Bodur, 2014: 222) dikkat çekilmektedir.

Ordunun gösteri yapan halka ağır silahlarla müdahalesi muhaliflerin ikilemde kalmasına sebep olmuştur (Ayhan, 2012: 379). Suriye'nin muhalif kesimi yıllarca baskı altında kalmanın ardından "Arap Baharı" ile harekete geçmiş olsa da ne yapacağını bilememiştir. Mezhepsel ayrılıklardan yararlanacağını düşünen muhalefet yanıldığını görmüştür. Zira mezhepsel farklılıkların olaylara etkisi rejim lehine olmaktadır. Esed rejiminin yıllar boyunca komuta kademesini mensubu olduğu Alevî unsurdan teşkil etmesi ordunun sadakatini pekiştirirken (Özdemir, 2012: 109), rütbesiz kesimin ağırlıklı olarak Sünnî Araplardan oluşması hassasiyet arz ettiğinden halka müdahalelerde temkinli olmaya zorlamaktadır (Ayhan, 2012: 396). Bununla birlikte Esed; "Ulusal Diyalog" programları uygulayarak, potansiyel olarak rejim yanında yer alan unsurları da kullanmak suretiyle muhalefeti bölme stratejileri ile topyekûn bir muhalif oluşuma engel olmaya çalışmıştır (Şen, 2013: 70).

Devlet kademelerinde yöneticilerin Alevîlerden oluşması Sünnî kesimin muhalif olmasında etkili olmuştur. Bu nedenle Suriye'de yaşanan "Arap Baharı" olayları mezhepsel mücadele halini almıştır. Suriye'de süreç bir şekilde sona erse bile, bütünlüğün sağlanmasının mümkün görülmediği (Özdemir, 2012: 115) değerlendirilmektedir. Suriye'de yaşananlar genel manada Alevî-Sünnî çatışması halini almış görünse de (EK-15) Alevîlerden rejime muhalif olanlar da vardır. Esed karşıtı muhalifler içerisinde Beşşar Esed'in amcası Rıfat Esed ile amcaoğlu Ribla Rıfat Esed'in bulunması tüm Alevîlerin rejimi desteklemediğini ve bir kısım Alevînin de rejimle sorun yaşadığını göstermektedir (Ayhan, 2012: 396). Fakat Esed ve rejimi Alevî/Nusayrî kesimin tamamen kendilerini desteklemekte oldukları izlemine vermek için yoğun bir çaba içerisinde olmuştur. Rejime muhalif olan ve muhalif harekete destek veren Nusayrîler son derece sınırlı sayıda olmuş olsa da önemli olan blok halinde hareket ediyor olmamalarıdır (Bakeer, 2013: 62).

Coğrafi olarak bulunduğu yerin konumu nedeniyle önemini tarih boyunca kaybetmeyen, birçok medeniyete ev sahipliği yapan Suriye toprakları, geçmişte şahit olduğu hâkimiyet mücadelelerinden birini de günümüzde farklı bir şekilde yaşamaktadır (Aslan, 2008: 4). Suriye'de Beşşar Esed'in kendine has yöntemlerle muhalefeti bölme hamleleri, askeri gücünü "Arap Baharı" olaylarının sirayet ettiği

diğer ülkelerin aksine daha etkin kullanması, aynı görüşleri paylaştığı kişilerden oluşturduğu güvenlik birimlerinin çözülmemesi ve muhalefetin sızamaması, zamanı muhalif hareketin aleyhine işletmektedir (Özdemir, 2012: 109).

Suriye’de Alevîler muhtemel Sünnî tehdidi altında buldukları gerekçesiyle, mevcut Esed rejiminden memnun olmasalar bile kendilerinden olan iktidarı zorunlu olarak desteklemektedirler. Suriye’ye demokrasinin gelmeme sebeplerinden birisi de bu durumdur. Çünkü demokrasi durumunda çoğunluk olan Sünnîler iktidara gelecek ve eskiden olduğunun aksine kendilerinin baskı altında kalacaklarından korkmaktadırlar. Bununla birlikte diğer azınlık unsurlar da kökten dinci bir iktidar yerine Alevî iktidarını tercih etmekte oldukları (Akdemir, 2000: 235) öne sürülmektedir. Sünnî burjuva, kamu çalışanları ve Nusayrîler başta olmak üzere Hıristiyan azınlıklar da mevcut rejimin devamını (Şen, 2013: 70) yeğlemektedir. Bu destek, yıllardır demokratik olmayan bir yönetim ile baskıcı rejim uygulanarak çoğunluğu yöneten azınlığın doğal refleksinden kaynaklanmaktadır.

Rejim ve taraflarınca yıllardır uygulanan zulme karşı direniş hareketi olarak Suriye’de yaşanan olayların Alevî-Sünnî savaşı halinde mezhepsel ekseninde iç savaş halini almış olması, bu ekseninde bir bölünme yaşanması ihtimalini ortaya çıkartmıştır (Orhan, 2013c). Muhtemel bölünme yaşanması durumu nedeniyle Şam rejimi dâhil farklı gruplar, değişik dinsel argümanlar kullanarak, ele geçirmek ve sahiplenmek istedikleri coğrafi alanlar için mücadele etmektedirler (Bacık, 2014: 147).

Dinî ve etnik olarak heterojen bir yapı sergileyen muhalefet “Şam Deklarasyonu Ulusal Meclisi” adı ile yapılanmış ve Şam yönetiminden; siyasi mahkûmların serbest bırakılması, yeni siyasi partilere müsaade edilmesi, adil ve serbest seçimlerin yapılabilmesi, yeni bir demokratik anayasa yapılması gibi istekleri olmuştur. Fakat başta Esed’in görevi bırakması hususu olmak üzere birçok konuda fikir ayrılıkları yaşayan muhalefetin çok parçalı ve sayısız komiteden oluşan yapısı içerisinde en önemli eksikliği liderlik yapabilecek bir grup ve liderin olmaması sorunu devam etmektedir (Şen, 2013: 65-69). Ancak her türlü parçalı yapıya karşın, tüm muhalif oluşumların ortak hedefleri mevcut rejimin devrilmesi hususunda birleşmektedir (Özgüler, 2015).

Suriye’de rejim karşıtı grupların 2000-2011 dönemine kadar oluşumunda önderlerinin liberal veya sol tandanslı aydınlar, gazeteci, doktor ve hukukçu olan

Sünnî Arap, Kürt ve Hıristiyanlardan oluşması önemlidir (Ayhan, 2012: 388). Bu unsurların oluşturduğu belli başlı muhalif gruplar içerisinde; Yerel Koordinasyon Komiteleri, Demokratik Değişim Koordinasyon Komitesi, Suriye Devrim Genel Komisyonu, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), Suriye Ulusal Konseyi, Ulusal Eşgüdüm Komitesi, Kürt Yüksek Komitesi ile Suriye Devrimi ve Muhalefet Güçleri Ulusal Koalisyonu öne çıkanlar olarak dikkat çekmektedir (Şen, 2013: 65). Esed rejiminin değişmesini isteyen barışçıl protesto gösterilerine sert müdahale ile silah kullanarak ölümlere sebep olması bazı silahlı muhalif grupların özellikle ÖSO adı altında toplanmasına sebep olmuştur (Yegin ve Özertem, 2012: 23). Suriye Ordusu ile mücadele halinde olan El-Nusra Cephesi, PYD, El-Kaide (Güneş, 2013: 2), ÖSO ile koordineli olanlar ve bağımsız hareket eden İslamcı gruplar, tugaylar ve taburlar şeklinde birçok yapılanma bulunmaktadır.

Suriye’de bulunan ve Nusayrilik ile Şiiliğe düşman bir siyaset üreten dini gruplar Selefi eğilimlidir. Bu grupların Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri tarafından destekleniyor olmaları Suriye’de yaşanan olayların mezhep savaşı halini almasına ve algılanmasına sebep olan ayrı bir faktör olarak (Abağlıoğlu, 2013: 520-521) gösterilmektedir. Suriye’de yaşanan çatışmalarda muhalefetin tamamına yakın kesimi Sünnî gruplardan oluşuyor olsa da olay tamamen Sünnî-Nusayri veya Arap-Hıristiyan şeklinde dinsel içerikli değildir. Rejimin Nusayrî, muhalif hareketin Sünnî olması mezhepsel bir çatışma profili çizse de çatışmanın temel nedeni; demografik yapı içerisinde % 12’lere tekâmül eden Nusayrî kesiminin, tıpkı Güney Afrika Cumhuriyetinde yaşanan “apartheid”⁹ rejimi gibi baskı ile azınlığın çoğunluğu yönetmesi (Tezcan ve Taşdemir; 2012: 8) olarak görülmektedir.

Etnik ve dinî yapı olarak karmaşıklığından istifade ederek rahat hareket edebileceğini düşünen birçok radikal dini gruplar ve terör örgütleri Suriye’ye giderek faaliyete girişmiştir (Laçiner v.d., 2004: 84). ÖSO’ya bağlı olarak Esed rejimini devirmek için mücadele eden birlikleri, tugayları ve alayları temsilen 500’den fazla eleman, 4-8 Aralık 2012 tarihleri arasında Suriye’de bir araya gelerek yaptıkları istişare sonucu “Yüksek Müşterek Komuta Konseyi” kurulmasına karar vermişlerdir

⁹ Apartheid, 1948-1994 yılları arasında Güney Afrika Cumhuriyeti’nde siyaset, ekonomi ve toplumsal yaşamın beyaz olmayanlara yönelik düzenlenmiş yasal ırk ayrımcılığı politikalarını ifade eder (Çelenk, 2010: 211).

(Bakeer, 2013: 19). Yeni bir Ortadoğu modeli inşa etmek üzere istihbarat örgütlerinin başvurduğu en temel yöntem olan terör ve terör örgütleri içerisinde yer alan IŞİD de bunun bir sonucu olarak ortaya çıktığı (Erol, 2014) değerlendirilen bu örgütün zihinsel arka planı Türkiye’de pek bilinmediği fakat savaşla cihada inanan Selefi fikirlere sahip olan örgütün her geçen gün daha fazla taban bulmaya devam ettiği (Söylemez, 2015: 27) yönünde kanaatler de vardır. İslâm esaslarına dayalı bir şeriat devleti kurmayı hedefleyerek Suriye ve Irak’ta faaliyet gösteren bu silahlı örgütü Türkiye, 10 Ekim 2013’ten itibaren terör örgütü olarak kabul ederek (Cengil ve Aydın, 2014: 53), İslâmî bir örgüt olarak algılanmasını engellemek adına 11 Aralık 2014 tarihinden itibaren, IŞİD yerine DEAŞ (Devlet’ül Irak ve’s Şam) ismini kullanmaya başlamıştır (Hürriyet, 2015a).

Mevcut haliyle Esed’in rejimi sürdürebilmesinin en önemli sebebi küresel aktör Rusya’nın açık desteğinin sürüyor olmasıdır. Suriye’de iç savaş süreci yaşanırken Esed rejimi ile çıkar ilişkisi olan İran, Çin ve Rusya menfaatleri gereği mevcut rejimin devam etmesi düşüncesiyle (Özdemir, 2012: 108-115) BM’den Suriye aleyhine karar çıkartma hamlelerini veto (Mahalli, 2013: 57) etmektedir. BM Genel Sekreteri Annan’ın Suriye’de yaşananları kınaması ve barışçıl yönden çözüm arayışları olayları durdurmaya yetmemiş, Rusya ve Çin’in vetosu karşısında askeri seçenek kullanma imkânı olmamıştır (Ayhan, 2012: 398-406). Fakat Suriye iç savaşının uzaması ve IŞİD faktörünün bir sonucu olarak ABD ve Rusya Suriye krizinin çözümü ve bütünlüğünü koruyabilmesi için bazı hususlarda anlaşma zemini bulduklarını açıklamışlardır (BBC, 2015a)

Esed’in muhaliflerle mücadeleyi kaybetmesi ve iktidarı bırakması halinde Suriye’nin bütünlüğünün bozulması kaçınılmaz olacaktır. Çünkü yıllardır azınlık Nusayrî yönetiminden kurtulacak olan Kürtler ve diğer Sünnî kesimler Nusayrîler ile birlikte ayrı ayrı statüler elde edecekler ve Irak gibi bölünme yaşanacaktır. Fakat mevcut konjonktürde dışarıdan bir müdahalenin olmamasının bu bölünme ihtimalini zayıflattığı (Keklik, 2013) öne sürülmektedir. Fakat eylemcilerin başarılı olması halinde, devletin kilit noktalarını, orduyu ve polisi ellerinde bulduran Nusayrîler, hâkimiyetin ellerinden gideceğini bildiklerinden reform ve demokratikleşme hamlelerine rağmen eylemcilerle en sert şekilde mücadeleye devam etmişlerdir (Akpınar, 2012: 74). Fakat Suriye Kürtleri de rejime karşı verilen mücadelede birlik

ve beraberlik içerisinde hareket etmemekte, hali hazırda rejime karşı mücadeleyi destekleyenler, tereddütle yaklaşanlar ve ayrılıkçı fikirleri destekleyenler olarak başlıca üç parçalı bir görünüm sergilemektedirler (Özgünay, 2013: 111). Kürt kesimi içerisinde popülerite mücadelesi veren 16'dan fazla Kürt siyasi partisinin bulunması ne kadar parçalanmış olduklarının en iyi göstergesidir (Bakeer; 2013: 55).

ABD'nin Suriye olaylarına müdahil olmak istese de bazı tereddütler yaşadığı üst düzey karar mekanizmalarının açıklamalarından anlaşılmaktadır (AA., 2015a). Küçük gösterilerle başlayan ve akabinde Nusayrî rejimine karşı biriken öfkenin patlaması olarak Suriye'ye sirayet eden "Arap Baharı"; iç savaş, kan, gözyaşı ve göç olaylarını getirmiştir. On binlerce ölüme, milyonlarca insanın göç etmesine sebep olan süreç devam etmektedir (Şen, 2013: 75). Son beş yılda Suriye'yi terk ederek kaçanların sayısı 4 milyonu aşmış durumdadır (Çevikalp, 2015b). Suriye'de iç savaş düzeyinde devam eden çatışmalar (EK-20) uzadıkça, taraflar arasında mezhepçi karakterler ve buna bağlı kutuplaşmalar sertleşmeye başlamıştır. Sürecin daha fazla uzaması birden fazla unsur arasında yeni çatışmaların çıkması ve yeni iç savaş yaşayan tarafların olması kaçınılmaz olabilir (Kahraman, 2013: 129).

Aralık 2012'de İİT tarafından yayınlanan icraatlar raporu içerisinde Afrika ülkelerinin bir çoğuna yer verilmiş olmasına rağmen, "Arap Baharı" konusunda Libya için ayrılan bölüm haricinde başka bir değerlendirme yapılmaması (Ataman ve Gökşen, 2014: 20) ve iç savaş hali yaşayan Suriye'de yaşanan olayların durdurulması için bir gayret sarf edilmemesi dikkat çekmiştir (Çelikarslan, 2012: 144). Bu arada ÖSO Komutanlarında Albay Malik el-Kurdi, ABD'nin kendilerine yardım etmediğini fakat Suriyeli Kürt gruplara silah verilmesini eleştirerek; "PYD, PKK ve Esed rejimi ile işbirliği içerisinde olan gruplara yapılan yardımlar, dolaylı olarak Esed'i desteklemek anlamına gelir" şeklinde açıklamada bulunmuştur (ESH., 2014a).

Yapılması muhtemel bir müdahalede Suriye, yeterli insan kaynağına sahip olsa da uzun süreli bir savaşa ve savunma gücüne sahip değildir. Çünkü halkta milli şuur ve sosyo-kültürel yapı yeterli düzeyde değildir. Silahlı kuvvetlerinin hava savunması yeterli seviyede olsa da uzun süreli bir nizami savaşı devam ettirebilecek kadar güçlü değildir. Kendine yeter seviyede ekonomik, sanayi ve teknolojik kaynaklara, stratejik ilişkisi olan İran ile kolay ikmal yollarına sahip olmaması, İsrail ile mevcut pozisyonu, Suriye'nin kendini savunmasını zorlaştıran unsurlar olarak öne

çıkılmaktadır. Ayrıca Irak Kürtleri ile sıkı bağları devam eden Suriye'nin, Kürt unsuru da göz önünde bulundurulması gereken hususlardan birisidir (Sağlam, 2006: 1/45). Fakat bu arada İsrail'in Suriye rejiminin devrilmesine sıcak bakmadığı, bir ikilem yaşadığı görülmektedir. Zira yaşanan iç çatışmaların bölgesel radikal dini örgütlere olan yansımaları ve yükselişe geçmeleri karşısında kendi güvenliği için Esed rejiminin dincilere tercih edilmesi gerekliliği fikri öne çıkmaya başlamıştır. Suriye olaylarına tarafsız kalmakta zorlanan İsrail'in Suriye'ye askeri müdahale edilebileceği bile gündem oluşturmuştur. Çünkü Hizbullah'ın Suriye'de güçlenmesi İsrail'i kaygılandıran en önemli unsur olarak öne çıkmaktadır. En önemlisi de Esed rejimi devrilirse (Yiğit, 2015), 1000 tondan fazla olduğu değerlendirilen kimyasal ve kitle imha silahlarının Hizbullah'ın ele geçirme riskinin bulunduğu (Şen, 2013: 71) yaklaşımı da vardır.

Suriye'de yaşanan süreç sonrasında muhalif kesimin başarılı olması durumunda Türkiye'nin Suriye ile ilişkilerinin çok daha iyi bir seviyeye gelebileceğini değerlendirenler olsa da eğer beklentiler doğrultusunda Suriye'nin Kürt, Sünnî ve Alevî/Nusayri şeklinde üç parçaya bölünmesi durumunda Türkiye'nin Suriye ilişkileri eskiye nazaran daha da zorlu bir sürece dönüşecektir. Böyle bir bölünme gerçekleşirse bile vatandaşlık hakları dahi olmayan Suriye Kürtlerinin özerk bir yapıya geçebilmenin planlarını yaptıkları görülmektedir (Kara, 2012). Hatta İsrail Başbakanı Netanyahu bölgede bir Kürt devletinin kurulmasını desteklediğini beyan etmiştir. İsrail'e göre bağımsız bir Kürt devleti senaryosunun hayata geçirilmesi demek; Kürt unsurları barındıran bölge ülkelerde bir çözülme ile Balkanizasyon sürecine girmesini beraberinde getirebilecektir. Böylece İsrail için tehlike arz eden devletler iç sorunları ile uğraşırken, İsrail'in bölgede süper güç olmasını da beraberinde getirebilecektir (Yiğit, 2015).

Hafız Esed'in 2000 yılında ölmesinin ardından Suriye Devlet Başkanı olan Beşşar Esed, ülkesinde reform hareketlerini başlatmış olsa da iç ve dış dinamikler reformların devamını engellediği gibi güvenlik kaygısı yaşayan rejim, reformları sonlandırmıştır. Baba Esed'den daha ılımlı olarak dış ilişkilere önem veren Beşşar Esed, dış ilişkilerin en sorunsuz olduğu bir dönemde "Arap Baharı" olaylarına ve sonucunun ne olacağı belli olmayan bir iç savaşa yakalanmıştır.

Dünya gündemini meşgul eden, halk ayaklanması halini almış olan olaylar sonucu 80 binden fazla kişinin hayatını kaybettiği Suriye’de (Ceylan, 2013: 81) olayların başladığından bu yana geçen zaman içerisinde yaşanan çatışmaların durdurulabilmesi için hali hazırda bir çözüm yolu görülmemektedir. Gerek İslâm devletleri ve bölge ülkeleri, gerekse uluslararası toplumlar tarafından Suriye’de yaşanan çatışma ortamını durdurabilecek bir çözüm önerisi üretilmiş değildir (Çakmak, 2014: 75). Suriye’de yaşanmakta olan süreci ve kör düğüm haline gelmiş olan “Arap Baharı” olaylarını (Çetin ve Çağ, 2015: 71) Suriye rejimi “kriz” olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle yaşananlar sorun olarak görülmediğinden çözüme odaklı hedeflerin düşünülmediği (Şen, 2013: 70) öne sürülmektedir.

Suriye’de Kürt yerleşim bölgelerinin ağırlıklı olarak Türkiye sınırına yakın, petrol ve doğalgaz rezervlerine haiz topraklarda (Kasapoğlu, 2013) bulunmasının gelecekte istismara açık bir husus olduğu dikkate alınmalıdır. Ayrıca Suriye’de muhtemel bölünme senaryoları incelendiğinde tıpkı Manda idaresinde Fransızların etnik ve mezhepsel farklılıkları öne çıkartarak yönettiği ve aynı şekilde bölünerek bağımsızlığı verilmek istenildiği gibi bir sonu yaşama ihtimaline doğru yaklaşmaktadır.

Bu savaş hali ile sükûnetin sağlanabilmesinin yolu uluslararası da olsa dış müdahaleden ziyade Suriye’nin etnik ve mezhepsel gruplarının bir şekilde bir araya gelerek toplumsal barışın sağlanmasından geçmektedir. Dış müdahale ile gerçekleşecek olan suni barış kalıcı olmayacaktır.

BM ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi olarak atanan Kofi Annan’ın Kıbrıs’ta yaşandığı gibi umulmadık çözüm önerileri ve haritalar sunma ihtimalleri göz önünde bulundurularak, Suriye’nin lehine olacak şekilde yine Suriyeliler tarafından bir çözüm gerçekleşmesi daha elzem olacaktır (Çetin ve Çağ, 2015: 81).

“Arap Baharı” etkilediği ülkelerin bir kısmında iktidar değişikliklerine yol açarken, Suriye’de farklı bir halde seyretmektedir. Yeraltı kaynakları bakımından çok da zengin sayılmayan Suriye, Ortadoğu’nun zengin yeraltı kaynaklarını daha rahat sömürebilmek adına şartların oluşmasına zemin hazırlayan çalışmaların ve çatışmaların yaşandığı bir bölge haline gelmektedir.

Suriye’de süreç uzadıkça halkın daha fazla demokrasi talepleriyle başlayan halk hareketlerinin seyri ve dünya kamuoyunun bakış açısında da sapsular olmaya

başlamıştır. Zira ilk başta birçok ülke tarafından oluşturulan “Suriye Halkının Dostları Grubu” devrimi desteklemiş ve 16 Şubat 2012’de BM Genel Kurulu’nda Esed’in görevi bırakması talebi kararının dahi alınması sağlanmıştır. Fakat olayların zamanla mezhepçi hale dönüşmesi, El Kaide benzeri radikal örgütler ile IŞİD’in ortaya çıkması ile devrimin amaçları ve hedeflerine olan şüpheler artmış, yaşananların halk devrimi yerine terörist eylemler olarak algılanmasına sebep olmuştur. Gelinen sürecin Suriye rejimi ve İran’ın işine yaramaya başladığı (Özgüler, 2015) görülmektedir.

IŞİD ile mücadele paravanını kullanarak Suriye’deki varlığını ve etkisini arttıran Rusya, Türkmenlere ve muhaliflere karşı yoğun bir saldırı başlatırken Suriye rejimine olan desteğini arttırması, ABD ve Avrupa ülkelerinin rejim ile mücadele eden IŞİD’e karşı harekât başlatması, PYD’ye yardım edilmesi, Esed’i rahatlatmış ve rejiminin yerini sağlamlaştırmaya hizmet etmiştir. Bu yaşananların Türkiye’nin Suriye politikaları aleyhine olarak gelişiyor olması önemlidir.

2.3. ARAP BAHARI OLAYLARININ TÜRKİYE’YE YANSIMALARI

Suriye bağımsızlığını kazandığı günden bu yana Türkiye ile sürekli çatışmacı bir ilişkiyi tercih etmiştir. Türkiye aleyhine faaliyet gösteren başta ASALA ve PKK olmak üzere bütün örgütlere destek veren, GAP projesi ile sürekli su sorunu yaşatan Suriye ile 2000 sonrası birden bire gelişen iyimser hava Türkiye’de rehavete sebep olmuş ve geçmişte yaşananlar çok çabuk unutulmuştur (Önal, 2010: 75).

Suriye’de yaşanan ve yaşanması muhtemel her türlü toplumsal olay Türkiye’yi bir şekilde ilgilendirmektedir. Çünkü Suriye, Türkiye’nin rutin komşuluk ilişkileri olan bir devlet değil, akrabalık bağı olan bir komşusudur ve Suriye demografik yapısı Ortadoğu coğrafyasında kendisini Türkiye’ye en yakın hisseden nüfusu barındırmaktadır. Öyle ki Suriye Arapları ile Kürtler ve Çerkezler diğer Arap ülkelerinden ziyade Türkiye’ye ilgi duyarken, daha önce Türkiye’den göç eden ve Türkçe konuşan Ermeniler de buna dâhildir. Manda yönetimi döneminde Fransızlar, Baas döneminde de rejim idarecilerinin Türkiye aleyhindeki propagandaları halkın Türkiye sevgisini silememiştir (Akpınar, 2012: 75-87).

Suriye'ye sirayet eden "Arap Baharı" ile birlikte başlayan rejim karşıtı halk olayları, Türkiye-Suriye ilişkilerinin seyrettiği boyutta ciddi tartışmaları da beraberinde getirmiş ve "Adana Mutabakatı" sonrası bölgesel entegrasyona doğru giden ikili ilişkiler olumsuz etkilenmiştir. Türkiye'nin Tunus, Mısır ve Libya'da muhalif tarafın yanında yer alan politikaları, Suriye'de yaşanan olaylar karşısında da aynı politikayı izlemek durumunda bırakmıştır (Ayhan, 2012: 423). Sözde "Arap Baharı" adını alan olaylar Suriye'de çok aktörlü çatışma halini almıştır. Bu aktörlerin bölge üzerindeki etkinliklerini arttırabilmek adına bir rekabet ortamı ile çatışmalara müdahil olmaları nedeniyle Suriye olayları Suriye'de kalmamış (Yiğit, 2015) ve en başta Türkiye olmak üzere bölge ülkelerine yayılmıştır.

"Arap Baharı"nın Suriye üzerinden Türkiye sınırına dayanmasının ardından, Türkiye'nin Suriye politikaları ve sınırlarında açık kapı uygulamasının bir sonucu babından ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Yaşanan süreçte Suriye tarafından önce Türk uçağı düşürülmüş, Cilvegözü sınır kapısında bombalı saldırı yapılmış, sonra da Reyhanlı bombalı eylemleri yapılmıştır (Keklik, 2013). Yaşanan olaylar Türk dış politikasında 2002-2010 yılları arasında Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanlığı döneminde uygulanan ve çoğunlukla takdirle karşılanan "komşularla sıfır sorun" politikası "Arap Baharı" olaylarının Suriye'ye sirayeti ile tersine dönmüş ve sert eleştirilere neden olmuştur. Eleştirilerin odak noktasında ise dış politikada bir sapma yaşanıp yaşanmadığı, bu politikanın ne kadar reel olduğu ve başarı oranı olmuştur (Gökçay, 2012: 100).

Suriye'de cereyan eden halk hareketleri yalnızca orada kalmayarak Türkiye'ye de bir şekilde sirayet etmektedir. Muhaliflerle çatışan rejim güçlerinin kullandığı silahlardan çıkan mermiler sınırları aşarak Türkiye'de insanların ölmelerine sebebiyet vermiştir. Ayrıca Türk iddialarına göre Akdeniz'in uluslararası sularında, Suriye'nin iddialarına göre ise Suriye karasularında seyreden Türk F-4 savaş uçağının 22 Haziran 2012 tarihinde düşürülmesi sonucu iki Türk pilotu hayatını kaybetmiştir (Gökçay, 2012: 112). Suriye'nin silahsız Türk uçağını uluslararası sularda düşürmesi ile zaten pamuk ipliğine bağlı seyreden ikili ilişkilerde savaşın eşliğinden dönülmüştür (Kara, 2012).

Türk savaş uçağının düşürülmesi sonrasında Türkiye, Suriye ile sınır ve hava sahası konularında angajman kurallarını¹⁰ değiştirdiğini açıklamış (Zaman, 2012) ve uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde Suriye topçu atışlarına mukabelede bulunarak, Şam'a giden uçakları inişe zorlamak suretiyle silah sevkiyatını önlemeye çalışarak Suriye'ye baskıyı arttırmaya çalışmıştır. Her ne kadar sonuçları başarılı olmasa da NATO ve BM'nin desteği aranarak tampon bölge kurulmasına çalışan Türkiye, Suriye sınırına muharip birlikler sevk ederek, TBMM'den sınır ötesi harekâta yönelik tezkere çıkartarak Suriye'yi caydırmaya çalışmıştır (Kahraman, 2013: 128). Türkiye'nin talebi ile "herhangi bir tehdit karşısında üye ülkeler arasında istişareler yapılmasını öngören 4. Madde kapsamında" toplanan NATO üyesi 28 ülke büyükelçileri toplu savunmayı öngören 5. Maddeyi gündeme almayarak Suriye'ye NATO müdahalesinin yolunu kapatmışlardır (Bodur, 2014: 271).

Suriye'de olayların başlaması ile birlikte "rejimin yanında değil, halkın yanında yer alacağını" açıklayan Türkiye, Suriyeli savaş mağdurlarının güvencesi haline gelmiştir (Güçer v.d., 2013: 7-11). Türkiye'nin sınırdaki açık kapı politikası uygulaması, muhaliflerin örgütlenmelerine ve uluslararası topluma seslerini duyurmalarına imkân tanıyarak Antalya ve İstanbul'da etkinlikler düzenlemelerine müsaade etmesi Suriye ile çatışmacı ilişkilere yeniden dönüldüğünü göstermiştir (Ayhan, 2012: 428). "Arap Baharı"nın tarihi bir dönüm noktası olduğunu açıklayan (H.T.G., 2015a) ve halk hareketlerini destekleme kararının ardından Hamas liderlerinden Halit Meşal de 2001'den itibaren yaşadığı Suriye'den ayrılarak Ocak 2012 sonunda militanları ile Suriye'yi terk ederek Türkiye'ye gelmiştir (Milliyet, 2012a). Yaşanan süreçte Türkiye'nin Esed yönetiminin sert askeri müdahaleleri karşısında 30 Kasım 2011 tarihinde siyasi ve ekonomik bir dizi yaptırım kararlarını uygulamaya koyması (Ayhan, 2011a), Suriye ile iyileşmeye başlayan ilişkileri kopma noktasına getirmiştir (Kara, 2012).

Türkiye'nin Suriye muhaliflerinin yanında yer alması üzerine tehditkâr çıkışlar yapan İran (Akpınar, 2012: 74-86), Türkiye'nin bu dönemde Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da etkin ve aktif diplomasi uygulamasından da rahatsız olmuştur.

¹⁰ Diplomaside tarafların ilişkilerini yürütürken kullandıkları prosedürler. Askeri olarak ise bir ülkenin başka bir ülke hava sahasını ihlal veya ülke topraklarında oluşacak bir tehdide karşı yapılacak askeri tepkinin şartlarını belirlemektir (Haberport, 2015).

Dönemin Başbakanı Erdoğan'ın 12-13 Eylül 2011'de Mısır, 14 Eylül 2011'de Tunus ve 15 Eylül 2011'de Libya ziyaretlerinde demokrasi, laiklik ve insan hakları çağrısı yapması da Türkiye-İran ilişkilerinde soğuk rüzgârlar esmesine sebep olmuştur (Kahraman, 2013: 125). Esasında Cumhuriyetin daha kuruluş döneminde felsefi olarak Ortadoğu bölgesinden mümkün olduğunca uzak durulması siyaseti benimsenmiş olsa da gelinen süreçte konjonktür Türkiye'nin daha faal olmasını bir zorunluluk haline getirmektedir (Çemrek, 2014: 49). Bu nedenle Erdoğan'ın yapmış olduğu bu ziyaretlerle Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ekonomik, siyasi ve kültürel işbirliği yapmak isteğini (Yalçınkaya, 2013: 24) ortaya koymaktadır.

Türkiye ile Suriye, "Arap Baharı" öncesi karşılıklı diyaloglarla gelişen ilişkiler ile hiç olmadığı kadar yakınlaşmışlarken, bu süreçte farklı cephelerde yer almaları ile tekrar kronik sorunlu günlere dönmüştür (Turhan, 2012: 3). Arap Baharı olaylarının Suriye'ye sıçraması ve iki ülke arasında yaşanan gelişmeler, eskiden beri süre gelen sorunlara sebep olan nedenlerin henüz giderilememiş olduğunu ortaya çıkartmıştır. Suriye rejiminin kendi halkına zulmettiğini iddia eden Türk tarafının sert tepkisi ve gelişen süreç ikili ilişkileri neredeyse tamamen kesilme noktasına getirmiştir (Erdem, 2015).

Türkiye, Suriye'den kitlesel nüfus hareketleri karşısında Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) vasıtasıyla (TBMM, 2012: 83) Suriye'de yaşanan olayların en başından itibaren durumu kontrol altında tutma çabasında olmuştur. Bu kapsamda ilk etapta AFAD ve Türk Kızılay'ı tarafından Hatay'ın Reyhanlı, Yayladağı ve Altınözü ilçelerinde sığınmacıların barınmasını sağlamak üzere kamplar kurulmuştur (Güçer v.d., 2013: 7).

"Arap Baharı" olaylarının Suriye'ye sirayetinden itibaren Türkiye'nin uyguladığı politikalar ve açıklamalar, Suriye muhaliflerini örgütlediği algısını oluşturmuş olduğundan hareketle, Esed rejimi Türkiye'yi düşman ilan etmiş ve Türkiye aleyhine her türlü faaliyeti desteklemeye başlamıştır (Keklik, 2013). Fakat Türkiye, Suriye'nin kendi halkına yapmış olduğu faaliyetleri neticesinde on binlerce insanın ölümüne, yüz binlercesinin yerinden edilmesine ve katliamların sürmesine sessiz kalmayarak, bu insanların trajedilerine çözüm için uğraş sergilediğini tüm dünyaya göstermiştir (Gökçay, 2012: 112-113). Türkiye Ortadoğu politikalarında ihtilaflara taraf olmama politikası benimsemiş olsa da bölge ile köklü bir tarihi,

kültürel ve geleneksel bağlara sahip olması (Çemrek, 2014: 49) Suriye’de yaşanan trajediye duyarsız kalmasına engel olmuştur.

Türkiye uluslararası hukuk çerçevesinde yürüttüğü Suriye politikası ile kendi çıkarlarından fazla Suriye halkı için çalıştığı (Çetin ve Çağ, 2015: 65) öne sürülmektedir. Fakat Türkiye’nin Suriyeli muhalifleri örgütlediği imajını destekleyecek en kuvvetli unsur “Suriye’ye yardım götüren TIR’ların silah ve mühimmat nakli yaptıkları” algısının oluşmasıdır. Çünkü 1 Ocak 2014’te Hatay-Kırıkhan, 19 Ocak 2014’te Adana-Ceyhan’da Suriye’ye yardım götüren Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)’na ait TIR’larda yapılan arama faaliyetleri ulusal ve uluslararası basında geniş yer bulmuştur.

MİT’e ait TIR’ların durdurulması talimatlarını veren yargı mensupları hakkında “devletin gizli bilgilerini ifşa ve casusluk” suçlamasıyla dava açılması (H.T.G., 2015b) nedeniyle beş savcının görevden alınmasına karşı çıkan Adana Baro Başkanlığı sert açıklamalar yapmıştır (H3, 2015). Soruşturma kapsamında tutuklanmaları talebiyle 32 asker de mahkemeye sevk edilmiştir (Cumhuriyet, 2015a). Soruşturmanın devamında biri subay ve dördü savcı (CNN, 2015b; BBC, 2015b) toplam 26 kişi tutuklanmıştır (DHA, 2015). Fakat olay hakkında savunmalarını yapan savcılar, MİT ve bazı kamu görevlilerinin terör ile istihbarat konularını birbirine karıştırdıklarını, terör örgütlerine lojistik destek sağladıklarını beyan etmişlerdir (Cumhuriyet, 2015b). Ancak Suriye Türkmen liderlerinin beyanlarına göre ise bu TIR’lar ile Türkiye’den Türkmenlere lojistik yardım gönderilmesi engellenmiş ve Türkmenlerin Suriye iç çatışmalarında sıkıntı yaşamalarına sebep olunmuştur (Yeniakit, 2015). Hâkimiyet savaşı veren PYD, IŞİD ve Esed güçleri arasında kalan birçok Türkmen çareyi Türkiye’ye sığınmakta bulmuştur (Haberler, 2015). ÖSO-IŞİD çatışması sonrası Azez bölgesinden ÖSO’nun geri çekilmesi üzerine 2500 Türkmen aile evlerini terk etmek zorunda kalmışlardır (BBC, 2015c).

Suriye’de yaşanan olayların her şeye rağmen Türkiye’yi de etkilemesi neticesinde Türkiye, Esed’in gitmesi yönündeki politikalarının en ağır bedelini Reyhanlı saldırılarında ödemiştir. Gelinen noktada Suriye sorunu Türkiye için her geçen gün bir bataklığa dönüşürken içinden çıkılmaz bir hal almaya başladığı (Kınalıtopuk, 2014: 59) görülmektedir. Suriye’de yaşanan olaylar Hatay halkını da

etnik ve mezhepsel olarak doğrudan etkilemektedir. Suriye rejimine karşı savaşan Fetih Ordusu tarafından, Türkiye sınırında bulunan Suriye'nin Cısr el Şuğur bölgesinde kadın, çocuk ve yaşlılardan oluşan 35 Alevî'nin öldürülmesi olayı başta olmak üzere Suriye'de yaşanan olaylarla ilgili olarak Esed rejimi lehine olarak Hatay'da çeşitli protesto eylemlerine sebep olmuştur (İ.G., 2015a). Hatay'ın Reyhanlı ilçe sınırları içerisinde ve Suriye sınırından kaçak olarak Türkiye'ye sokulmak istenen çok miktarda silah ve mühimmatın ele geçirilmesi (GV., 2014b) olayı sadece kaçakçılık olayı ile geçiştirilmemelidir. Mezhepsel olarak ayrıştırılmaya çalışılan kesimlerin silahlandırılmaya çalışıldığı veya PKK terör örgütünün bir yığınağı olarak çok yönlü değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır.

Türkiye “Arap Baharı” olayları ile ilgili süreci yönetme hususunda aktif rol almak isterken çekingen davranarak, inisiyatif almak yerine büyük devletleri takip ettiği görüntüsü vermekte ve birbiri ile çelişkili yaklaşımları ile Suriye politikasında tıkanmış görünmektedir (Oğuzlu, 2012). Bu bağlamda Türkiye'nin uygulamış olduğu Suriye politikası ile bölgenin en önemli ayrışmalarından birisi olan etnik ve mezhepsel sorunlar Türkiye'yi de etkileyerek çok önemli bir hususta Türkiye'nin etkilenmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte Türkiye, Suriye'de yaşanan olaylara seyirci kalmayarak sınırlarını açarak Cilvegözü ve Reyhanlı olaylarından da anlaşılacağı üzere güvenliği açısından riskleri de yaşayarak tecrübe etmiştir. Türkiye'nin açık kapı politikasının yanında Suriye rejiminin de devlet otoritesinin sarsılması ile de sınır güvenliği sorununun bağlantısı vardır. Türkiye bu tür güvenlik sorunlarının yaşanmaması için gereken sınır ve ülke güvenliğinin gerektirdiği önlemleri almalıdır.

Tunus'tan bütün Ortadoğu'ya yayılan ve bütün Arap ülkelerini etkisi altına alan (Ayhan, 2011b: 18) “Arap Baharı” süreci ile Türkiye, geleneksel dış politikasında yapmış olduğu değişikliklerde bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Ortadoğu'da yaşanan süreç bu geçiş aşamasında yaşanan dönüşüme önemli katkılar sağlarken, daha önceki dönemlerde Türkiye'yi “eksen kayması” ile suçlayan devletler, geline süreç sonunda aynı Türkiye'yi model ülke olarak öne çıkartmaya başlamışlardır (Çemrek, 2014: 47). Fakat Batı'nın İslâm'la demokrasiyi sentezlemiş bir ülke olarak öne çıkartmaya çalıştıkları Türkiye'de siyasi olarak İslâm'ı referans

vermeyen, kendine özgü, revize edilmiş liberal bir sistem uygulanmaktadır (Aydın, 2014: 56).

AB ülkeleri kendi iç sorunları ve ekonomik krizlerle uğraştıkları, ABD'nin de Asya-Pasifik bölgesi ile daha fazla ilgilendiği bir dönemde Türkiye mevcut politikası ile Batı'nın çıkarlarını koruyor görünmektedir. Türkiye yürüttüğü politikalar ile bölge ülkelerinin kendisinden uzaklaşmalarına sebep olurken, Batı'nın gelecekte Türkiye'yi yalnız bırakmayacağı garanti görülmektedir (Oğuzlu, 2012).

Türkiye'nin Suriye politikasından rahatsızlık duyanlar ile çıkarları gereği PKK'yı destekleyen ülkeler de olmuştur. "Arap Baharı" olaylarından dolayı bölgede ortaya çıkan otorite boşluklarını değerlendiren PKK terör örgütü de kendi lehine çıkarımlar elde etmeye çalışmıştır. Türkiye'nin Suriye muhalefetini desteklemesi nedeniyle Suriye rejimi de 1998'den bu yana desteğini kestiği ve topraklarını kullanmasına müsaade etmediği PKK'ya tekrar izin vererek Türkiye'yi cezalandırmak isterken, aynı zamanda PKK üzerinden Suriyeli Kürt halkını da kontrol altında tutmayı (Yegin ve Özertem, 2012: 23) hesap etmiştir.

Cilvegözü ve Reyhanlı olayları kadar sansasyonel bir diğer olay da 20 Temmuz 2015'de Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde meydana gelmiştir. Suriye'de yaşananları protesto amaçlı toplanan ve etkinlik sonrası Suriye'ye geçmek isteyen grup içerisinde meydana gelen intihar saldırısında 32 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, çok sayıda kişi de yaralanmıştır. Olayla ilgili yapılan ilk incelemelerde failin IŞİD örgütü ile iltisaklı olduğu anlaşılmıştır (Sözcü, 2015). Bu eylem örgütün eylemi son olmamış, kontrolündeki Suriye sınırından Kilis'te görevli askerlere açılan ateş ile 1 Astsubay şehit olmuş, 2 asker de yaralanmıştır (AA., 2015b). IŞİD'in Suruç eylemi, "Arap Baharı" olaylarının Suriye'ye sirayetinden itibaren, Türkiye'nin Suriye politikasının iflas ettiğinin göstergesi olması açısından önemli olduğu (Çevikalp, 2015a: 25) öne sürülmektedir. Diğer taraftan da Türkiye'nin siyasi kararlarında değişikliğe gitmesine sebep olduğu görülmektedir.

Son dönemde Suriye'de yaşanan gelişmeler ve bu olaylar karşısında Türkiye'nin Suriye'deki IŞİD hedeflerine karşı ABD ile birlikte hareket etme ve İncirlik Üssünü kullandırma kararı alması (Milliyet, 2015) örgütü rahatsız etmiş, internet ve dergileri vasıtasıyla Türkiye'yi tehdit etmiştir. Aynı zamanda IŞİD'in Türkiye'deki sempatanlarının hücre yapılanmasına geçtikleri ve Türkiye'de

bulunan elemanları ile Selefi radikalleri kendi bünyesine çektiği tespit edilmiştir. Taşeron olarak faaliyet gösteren örgütün, savaşmak için PKK gibi belli bir hedef alanı ve hedefinin de olmadığı görülmektedir. Üst bir akıl tarafından yönetilen örgütün aynı zamanda, zaman mefhumu gözetmeksizin her yerde eylem yapabilme kapasitesine sahip olduğu da anlaşılmaktadır (Çevikalp, 2015a: 24-25). Suriye’de çatışmalarda yaralanan ve ambulanslarla getirilen bazı Suriyelilerin üzerinden patlayıcı maddeler çıkması (Hatay, 2015a) bu hususu destekler nitelikte bazı şüphe ve korkulara neden olmuştur.

Silah sektörünü canlandırmak veya Şii-Sünnî çatışmasının çıkmasını isteyen Batı ile Arap ülkeleri tarafından Suriye’ye müdahale yapılması hususunda kışkırtma hamleleri yapıldığı bir dönemde Türkiye’nin alacağı kararlar çok iyi hesaplanarak verilmiş olmalıdır. Zira Türkiye’nin tek başına veya destekleyeceği Batı güçlerinin Suriye’ye müdahalesi durumunda, İran ile karşı karşıya geleceği (Akpınar, 2012: 74-86) öngörülmektedir.

PKK eylemlerinin yeniden başladığı bir dönemde Türkiye’de eylemler yapmaya başlayan IŞİD ile birlikte Hizbullah unsuru da unutulmaması gereken bir husustur. Bu üç örgütün birbiri ile mücadele ve çatışma ortamına girmesi kontrolden çıkacak olan asayiş olayları anlamına da gelecektir. Muhtemel olayların devamı halinde ise Türkiye’de ve bölgede Türk istihbaratının yabancı istihbarat servisleri ile çatışmasını da (Söylemez, 2015: 26-27) beraberinde getirebilecektir.

Türkiye’nin güvenlik tedbirleri kapsamında Suriye’ye doğrudan müdahalesi durumunda Müslüman ve kardeş iki ülkenin savaştığı imajı ile İslâm ülkelerinin tepkisi ile karşılaşacak, uluslararası bir müdahaleye dâhil olmak durumunda ise ekonomik istikrarın bozulması da kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca her iki durumda da Türkiye’nin İran’dan başka Rusya ile de ilişkileri sarsılacaktır. Fakat gelinen noktada Türkiye şimdilik IŞİD ile mücadelede koalisyona dâhil olmuş olsa da ilerleyen süreçte her türlü siyasi manevralarına rağmen Suriye’ye yapılacak olan müdahaleye mecbur kalabilme riski ile karşı karşıya bulunmaktadır.

3. BÖLÜM

ARAP BAHARI'NIN SURİYE İZ DÜŞÜMÜNDE HATAY'A ETKİLERİ

3.1. ARAP BAHARI ETKİSİNDE HATAY'DA TOPLUMSAL VE SANSASYONEL OLAYLAR

Hatay yüzyıllar boyu birçok uygarlığa, topluluğa, dinlere ve mezheplere ev sahipliği yapmış bir bölge olarak sadece Türkiye açısından değil, Suriye için de önemli konuma sahiptir. Asırlardır bir arada barış içerisinde yaşayan bu toplumlar, birlikte hareketle kader birliği ederek oluşturdukları kendine has özellikleri ile Türkiye-Suriye ilişkilerindeki yeri ve önemi farklı olmuştur (Kınalıtopuk, 2014: 58).

Türkiye'nin 910 [911] km ile en uzun sınırını oluşturan Suriye sınır hattında altı vilayeti vardır. Mevcut konumu ile Suriye sınırı Türkiye'nin başta Lübnan ve Ürdün olmak üzere diğer Arap ülkelerine açılan kapısı durumundadır. Yoğunluk Hatay'da olmak üzere sınır hattının iki tarafında bulunan nüfusun akrabalık bağları vardır. Bu nedendir ki Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar doğrudan Türkiye'yi ilgilendirmekte ve gelişmeler haklı olarak tedirgin etmektedir. Suriye iç savaşı ve olası sonuçları başta Türkiye olmak üzere bölgedeki tüm dengeleri değiştirme potansiyeline sahiptir. Suriye'ye sirayet eden karışıkların hemen ardından, yapılacak reformlar ile olayların engellenebileceği telkini için dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Suriye ziyareti bu açıdan değerlendirilebilir (Abağlıoğlu, 2013: 515-516).

Kademeli olarak 1999 yılından itibaren sürekli gelişme kateden Türkiye-Suriye ilişkileri, kaldırılan vizeler ile ekonomik ve toplumsal olarak bütünleşmeye doğru seyretmiştir. Fakat bölgeyi etkisi altına alan "Arap Baharı"nın 15 Mart 2011'de Suriye'ye sıçraması bütün gelişmeleri en başa döndürmüştür. Çünkü bir süredir "meşruiyet ve değer merkezli politika" kavramı çerçevesinde dış politika geliştiren Türkiye, "Arap Baharı" eksenli halk hareketlerinde rejimlerin değil demokrasi talep eden halkların yanında yer almıştır. Fakat reel politika Türkiye'nin

bazı sorunlar yaşamasına sebep olmuştur (Orhan, 2013a). En başta hoşgörü şehri olarak bilinen Hatay'a etkisi daha fazla olmuştur. Suriye ile akrabalık bağları kuvvetli olan Hatay'da yaşayan Arap Alevîlerinin ekseri çoğunluğu Esed'i desteklerken, Sünnî kesim ise muhaliflerden yana tavır almıştır. Bu durum on yıllardır huzur içerisinde yaşayan insanlar arasına mezhep ayrılığını körüklemesi ile Suriye olayları doğal olarak en fazla Hatay'ı etkilemiştir (BBC, 2013). Sayın Ediboğlu'nun değerlendirmelerine göre de Hatay Alevîleri Esed'i sevmedikleri halde Suriye'de yaşananlar gibi kendilerine muhtemel bir saldırı endişesi ile Esed'in devrilmesinden endişe duymaktadırlar (EK-10).

Bölgede yaşanan "Arap Baharı" hızlı ve köklü değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu değişimin bir neticesi olarak on yılı aşkın bir süredir yakın ilişkilerin yaşandığı Türkiye-Suriye ilişkilerinde "değer merkezli dış politika ve reel politika" ikileminde kalan Türkiye, Esed yönetimine karşı açıktan tavır almıştır (Orhan, 2013a). Türkiye'nin bu politikasından yararlanan Suriye muhalifleri Türkiye'de rahat hareket edebilme fırsatı bulabilmişlerdir.

Suriye muhaliflerinin operasyonlarını Hatay'da planladıkları yönünde bazı haberlerden duyulan rahatsızlık sonucu Hatay'da faaliyet gösteren siyasi partiler, milletvekilleri, belediye başkanları ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan ve "Barış Bloku" adıyla bir araya gelen bir grup tarafından açıklanan deklarasyon ile Hatay'ın savaş bölgesi haline gelmesinden duydukları endişeleri dile getirmişlerdir (Atayurt, 2015a).

Siyasi örgütlenme çalışmasını önemli ölçüde Türkiye'de yapan Suriye muhalefeti, ilk oluşumu olan Suriye Ulusal Konseyi'nin 23 Ağustos 2011'de kuruluşunu İstanbul'da duyurmasının ardından muhalif tüm hareketleri tek çatı altında birleştirilmesi için adımlar atılmıştır (Yalçınkaya, 2013: 23). Suriye devriminin vitrinini oluşturan bu oluşum; demokratik ve sivil siyasi rejimin bütün etnik, dinî ve mezhepsel olarak, toplumu eşitlikçi bir kucaklama ile yeni bir devlet rejimi hedeflediğini Suriye için "Misak-ı Milli" adı ile duyurmuştur (Özgüler, 2015).

Türkiye'nin muhaliflerin kullanımını kolaylaştırmak için Türkiye-Suriye sınır kontrollerinin zayıflatılması ile muhaliflerin bu denli güçlendiğini, aksi halde bu kadar güçlenemeyeceğini değerlendiren Suriye ile ilk ve en önemli olay Haziran 2012 ayı içerisinde Akdeniz uluslararası sularında Suriye tarafından Türk savaş

uçağının düşürülmesi ile yaşanmıştır. Bu olay sonrası Türkiye, Suriye politikasını sertleştirmiş, Suriye rejimi de ne kadar ciddi olduğunu ortaya koymuştur. İlerleyen süreçte Türkiye Suriye’yi açıktan düşman ülke ilan ederken, “Suriye muhalefetine her türlü desteğin verilmeye başlanacağı” dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanmıştır (Orhan, 2013a). Türkiye’nin muhaliflere desteği ve Suriye rejimine karşı pozisyonu bu haldeyken Suriye Ulusal Uzlaşma Bakanı Ali Haydar da bir açıklamasında (CNN, 2014a); “...Türkiye ile savaş halindeyiz” demiştir.

Bu açıklamalar adeta Türkiye’de meydana gelecek saldırı ve eylemlerin habercisi olmuştur. Zira sınır kontrollerinin zayıflaması ile rejim adına eylem yapmak isteyen kişiler de sığınmacılar arasına karışarak Türkiye’ye rahatlıkla girebilme imkânı bulabilmişlerdir.

3.1.1. Cilvegözü Bombalaması

1953 yılında hizmete açılmış olan Hatay Reyhanlı ilçe sınırları içerisindeki Cilvegözü sınır kapısı (C.G.M., 2014), Türkiye’nin Suriye üzerinden Ortadoğu’ya açılan önemli bir çıkış kapısıdır. Suriye’de yaşanan karışıklıklardan kaçanların barınmaları için sınır kapısına çok yakın olarak inşa edilmiş olan barınma kampları; Esed güçlerinin olası müdahalesine açık olması ve muhaliflerle Esed güçlerinin sık sık çatışması, kampın ve Cilvegözü Sınır Kapısının güvenliği için risk oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin Suriye’ye gönderdiği yardım malzemelerinin de sevk edildiği bu Sınır Kapısı, Suriye’de yaşanan olayların şiddetlenmesinden sonra güvenlik nedeniyle sadece pasaportu olanların Türkiye’ye girmesine izin verilmek üzere Türkiye tarafından kapatılmıştır (Kınalıtopuk, 2014: 57).

11 Şubat 2013’te Cilvegözü’nde meydana gelen olayın habercisi olan esas olay 20 Temmuz 2012’de meydana gelmiştir. Suriye’nin Bab-Al Hawa sınır kapısını ele geçirdiği belirtilen ÖSO elemanlarınca yapılan baskın esnasında meydana gelen patlamada 32 Türk TIR’ı yakılmış ve taşınan mallar yağmalanmıştır (Bodur, 2014: 324; Hatay Valiliği, 2012).

Suriye ordusu ile ÖSO Tel Abyad Kasabası’nı ele geçirme mücadelesinde Suriye ordusunun bu mücadelede bölgeyi top ateşi ile etki altına almaya çalıştığı

sıralarda 3 Ekim 2012’de Şanlıurfa’nın Akçakale İlçesine de top ve havan mermileri isabet etmiş, 5 Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir (Milliyet, 2012b). Bombalamaya karşılık veren Türkiye, 14 hedefe 40 top ateşiyle cevap vermiştir. Suriye yönetimi buna karşılık olarak 11 Şubat 2013’de Cilvegözü sınır kapısı ile karşısındaki Bab el Hawa Suriye sınır kapısı arasındaki tampon bölgeye bomba yüklü araçlar ile saldırarak cevap vermiştir. Suriye’nin bu eylemi sınır hattında Suriye’nin otorite ve istikrar kaybının, Türkiye’nin de muhaliflere tanıdığı tolerans nedeniyle yaşanan kontrol açığının Türkiye’ye nelere mal olacağını göz önüne sermesi açısından (Orhan, 2013a) önem arz etmektedir.

Cilvegözü Sınır Kapısında meydana gelen patlamada 26 kişi yaralanırken, hayatını kaybeden 13 kişiden 4’ünün Türk olduğu tespit edilmiştir (NTV., 2013). Patlamanın muhaliflere yardım malzemesi sevkiyatı için kullanılan bir sınır kapısında olması nedeniyle olayın muhaliflere tepki amacıyla yapılmış olabileceği ihtimalini öne çıkartırken, patlamanın gerçekleştiği aracın Suriye’den gelmesi, Suriye tarafının ÖSO’nun elinde bulunduğu değerlendirilse Suriye yönetiminin iddia ettiği gibi ÖSO’nun da fail olma ihtimali ortaya çıkmaktadır (Kınalıtopuk, 2014: 57). Diğer taraftan Muhalif Suriye Ulusal Konseyi Başkanı George Sabra, olayı gerçekleştirenlerin Suriye Hükümeti, hedefin de kendileri olduğunu beyan etmiştir (Hürriyet, 2013a).

Olayla ilgili çeşitli senaryolar gündeme gelirken, dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler tarafından; “Zanlıların Suriye istihbaratı ve ordusu ile bağlantısı vardır” iddiaları (SD., 2013) netleştirilememiş olsa da Cilvegözü bombalaması ile Esed rejiminin ve destek veren gayri nizami oluşumların Türkiye’de her türlü eylemi yapabileceklerini göstermiş, bölgede yaşananları yakından takip edenleri şaşırtmamış, sınırda güvenlik denetimsizliğini de ortaya koymuştur (Dinçer, 2013: 32). Yapılan bu eylem ile Esed’e bağlı güçler tarafından Suriye muhalif güçleri ile Türkiye’ye mesaj verilmiş olabileceği gibi provokasyon ile Türkiye’nin Suriye’ye müdahalesini isteyen taraflarca da yapılmış olabileceği (Kınalıtopuk, 2014: 57) söylenmektedir.

Giderek istikrarsızlaşan bölgede Türkiye daha fazla diplomasi ile Akçakale’nin bombalanması ve Cilvegözü’nde meydana gelen patlamalarda hayatını kaybeden vatandaşlarına rağmen sergilediği soğukkanlılıkla sıcak bir çatışma

ortamina girmemek için kararlılığını ortaya koyması (Oktav, 2013: 76) Türkiye'nin başarısı olarak kabul edilebilir.

3.1.2. Reyhanlı Olayları

BBC Türkçe muhabiri Mahmut Hamsici Reyhanlı'da meydana gelen bombalama olaylarından birkaç gün önce bölgede yaptığı araştırma ve röportajlarda halk arasında birtakım gerginlikler yaşanmakta olduğunu, büyük olayların beklendiğini yerinde gördüğünü (Hamsici, 2013) beyan etmektedir.

Komşu ülkelerdeki istikrarsızlığın nelere sebep olabileceği 11 Mayıs 2013 Reyhanlı saldırısı ile kendini göstermiştir. Reyhanlı'da yaşananlar 2003 Irak işgali ile 2011 Suriye ayaklanmasını çağırıştır. Olayın faili, Türkiye kamuoyu ve resmi açıklamalara göre Esed rejimidir. Çünkü çatışma alanını Türkiye'yi de içine çekerek genişletmek isteyen Suriye, böylece Türkiye'yi ÖSO'ya verdiği destekten dolayı cezalandırmayı (Orhan, 2013a) hedeflemiştir.

İki ayrı bombalama ile gerçekleşen ve 53 kişinin hayatına mal olan olayda (Özyazar, 2013a) 146 kişi de yaralanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en kanlı terör eylemlerinden birisi olarak tarihe geçen olay, Suriye'de yaşananlara çözüm üretilmemesi ve doğrudan müdahil olunmasının Türkiye için nelere mal olacağına göstergesi olmuştur (Orhan, 2013a).

İlk patlamanın meydana geldiği yerde hayatını kaybedenler ve yaralananlar hem Suriyeli hem de Türkiye vatandaşlarıdır ama burasının Suriye'nin İdlib bölgesinden gelen sığınmacıların yerleşmiş olduğu bir yer olması dikkate alınırsa hedefin İdlibliler olduğu düşünülebilir (Özyazar, 2013b). İnsan yoğunluğunun kalabalık olduğu pazar yerinin seçilerek yapılan eylem ile can kaybının olabileceğince fazla olması hedeflendiği, mobese kameralarının görmediği kör bir noktanın seçilmesinin de eylemin çok iyi planladığını göstermektedir (Kınalıtopuk, 2014: 59).

Meydana gelen patlamaları gerçekleştiren unsurların kimler olduğu yönünde muhtemel senaryolar üretilse de hangi amaca hizmet ettiği üzerinde de çeşitli fikirler ileri sürülmüştür (AA., 2013). Bir görüşe göre yaşanan bu olay zamanın Başbakanı Erdoğan'ın ABD ziyareti öncesi gerçekleşmesi; El Nusra ve ÖSO, Türkiye üzerinden

ABD'ye Suriye'de yaşanan olaylara askeri müdahale edebilmesi için zemin oluşturmaya çalışmıştır (Çağlar, 2013). Diğer bir görüşe göre ise Suriye Hatay'da yeni saldırılar yapabilme ve gelişmeleri manipüle kabiliyetini göstermiş, aynı zamanda Türkiye'nin elini zayıflatırken, Suriye'ye bir an önce istikrarın gelmesi gerektiğini de ortaya koyduğu (Orhan, 2013a) öne sürülmektedir.

Fakat Reyhanlı saldırıları sonrası sert bir şekilde uyarılan Esed yönetimi, Türk halkına karşı yapılan bu saldırıları kabullenmemiştir (Kınalıtopuk, 2014: 60). Bab-El Hawa ve Reyhanlı saldırılarını El Kaide örgütünün üstlenmesine rağmen Türkiye böyle olmadığını açıklamıştır (Bodur, 2014: 347). Olay üzerine incelemelerini tamamlayan Türk tarafının tespitlerini açıklayan dönemin Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay "Maalesef Reyhanlı'da bu patlamayı meydana getiren, haince vatandaşlarımızın hayatına kastedenlerin hepsi bizim vatandaşımız, Suriyeli değil. Yakalananlar, şu anda tutuklu olanlar, gözaltında olanlar ve arananlar da hepsi bizim vatandaşımız" şeklinde açıklama yapmıştır (Cihan, 2013; Zaman, 2013). Dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler de yaptığı açıklamada ise; "Suriye rejimi ve istihbaratı ile bağlantılı kişilerce gerçekleştirilen saldırının amacı bölgeyi tahrik etmektir" demiştir (Hürriyet, 2013b). Çünkü bombalama olaylarının Suriye'ye sınır diğer iller içerisinde Hatay'a yapılması, hedefin Hatay demografik yapısı gözetilerek ve Suriye muhaliflerini desteklemenin bir bedeli olarak yapıldığı görülmektedir (Ete, 2012). Sayın Ediboğlu'na göre ise Cilvegözü ve Reyhanlı olayları Hatay'ın demografik yapısının Kürtler lehine değiştirilmesinin sağlanması amacıyla yabancı istihbarat servisleri tarafından yapılmıştır (EK-10).

Bu değerlendirmeler dışında; saldırıyı Türkiye'nin Suriye rejimine karşı fiilen askeri harekât düzenleyerek müdahil olmasını isteyen taraflarca yapılmış olma ihtimali de göz ardı edilmemesi gerek bir husustur.

Can kayıplarının yanında 735 işyeri, 121 konut ve 62 aracın hasar gördüğü bombalı saldırılar sonrası (Hürriyet, 2013b) büyük panik yaşayan halk tarafından, sokaklarda görülen Suriyeli sığınmacılara saldırılmış (Sabah, 2013) ve Suriyeliler aleyhine gösteriler yapılmıştır (Dervişoğlu v.d., 2013). Belki de bu olayı planlayanların bir hedefi de sığınmacılar ile yerel halkı karşı karşıya getirmek ise bu konuda başarılı olmuşlardır.

Son yıllarda iyi bir ekonomik performans sergileyen, PKK'nın tasfiye edilebileceğinin görülmeye başlandığı ve Ortadoğu'ya liderlik etmeye talip bir Türkiye başta İran olmak üzere Rusya ve Çin'i hayli rahatsız etmiştir. Türkiye'nin Suriye olaylarında muhalif kesimi desteklemesi İran'a aradığı fırsatı vermiş ve Esed üzerinden Türkiye'ye Hatay ile mesaj vermiştir. Türkiye'nin PKK terör örgütü olmazsa, başka örgütlerce de rahat bırakılmayacağı görülmektedir. Zira bu dönemde İran istihbaratı Savama güçleri ile Suriye istihbaratı El Muhaberat'ın Hizbullah ile birlikte hareket ettikleri (Taşken, 2013) söylenmektedir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde olduğu gibi Ortadoğu'da hâkimiyet elde edebilmek adına hareket eden güçler, bugün de bu coğrafyanın kendi kontrolleri altında olmalarını istemektedir. Bu nedenle özellikle Türkiye'nin son yıllarda yükselen ekonomik, siyasal, psikolojik ve kültürel etkisini kırmak istedikleri (Mahalli, 2013: 154) öne sürülmektedir. Öyle ki, Suriye'de zaman geçtikçe Esed rejimi yeni kazanımlar elde etmekte (Keklik, 2013), hatta ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel "Bölgenin istikrarı ve güvenliği için Esed'e fayda sağlanmakta olduğunu" dahi açıklamıştır (Milliyet, 2014a). Dolayısı ile Türkiye, ABD yönetiminin Suriye'de rejim değişikliğini kaçınılmaz görmekle beraber doğrudan çatışmaya girmek istemediği (Ayhan, 2012: 410), ortak bir harekâta karşı soğuk davrandığı bir dönemde bölgede hamlelerini dikkatli yapmalı, yalnız kalmamak ve dış politikada sıkışmamak için akıllıca hareket etmelidir (Kınalıtopuk, 2014: 57).

Türkiye, Reyhanlı saldırısı ile üzerinde hissettiği baskı karşısında Suriye politikasında radikal bir değişiklikle Ortadoğu'ya sırtını dönmesi halinde dış politikada elde etmeye başladığı yaptırım gücünü kaybetme riski ile karşı karşıya kalabilecektir. Dolayısı ile yeni hamlelerinde daha sıkıntılı alternatiflerle karşılaşabileceğini de hesaba katmalıdır (Orhan, 2013a). Türkiye, jeopolitik konumu gereği; yalnızca Batı ile ilişkilerini sürdürerek uluslararası politikalarında uzun vadede başarılı olamayacaktır. Çünkü gerek bir İmparatorluk geçmişi ile gerekse de sosyolojik ve kültürel bağlamda Ortadoğu ile illiyet bağı vardır. Geçmişten de tecrübe edildiği gibi Batı'nın Türkiye'yi daima müttefik olarak görecekları şüphelidir ve uluslararası arenada Türkiye'nin yalnız kalma riski ile karşı karşıya kalabilme ihtimali her zaman var olacaktır. Bu nedenle Türkiye aynı zamanda ticari ve

ekonomik çıkarları gereği de Ortadoğu ile irtibatı kesmemeli ve reel politikanın gereğini yerine getirmelidir.

3.2. HATAY'A GELEN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ ALTINDAKİ SURİYELİLER VE SORUNLAR

Suriye’de halk olaylarının başlaması ile rejimi koruma adına harekete geçen devlet güçleri sert askeri müdahalelerle olayları bastırma kararını uygulamaya koyması üzerine topraklarını terk etmek zorunda kalan büyük bir halk kitlesi mülteci durumuna düşmüştür. Yaşanan göç dalgasından Ürdün ve Lübnan’ın ardından Türkiye de on binlerce Suriyeliyi ülkesine kabul etmiş ve önemli ölçüde etkilenmiştir (Özgünay, 2013: 109-110).

29 Nisan 2011 günü Suriye’de yaşanan olaylar karşısında can güvenliklerinin kalmadığı endişesi ile 300-400 Suriyelinin Hatay-Yayladağı ilçesi sınırlarında bulunan Cilvegözü sınır kapısına doğru (TBMM, 2012: 82) hareketlenmesi üzerine gerekli tedbirler alınmaya başlanmış ve aynı günün akşamı 252 kişilik Suriyeli grup sınırı aşarak Türkiye’ye giriş yapmıştır (Güçer v.d., 2013: 7). İlk gelen grubun sayısı hakkında açıklamalar çelişkili olsa da gerçek olan Suriye’de karışıklıkların şiddeti arttıkça on binleri bulan yenilerinin bu ilk gelenleri takip etmiş olmasıdır.

Türkiye, Suriyelilere sınırlarını açarak kamplar kurması ve barınma dâhil her türlü ihtiyaçlarını giderme faaliyetleri ulusal ve uluslararası camiia tarafından takdir edilmekle birlikte (Güçtürk, 2014, 82) ekonomik, siyasi ve sosyal yükleri de beraberinde getirmiş ama uluslararası camiadan yük paylaşımında yeterli destek görememiştir (Çarmıklı, 2015: 116). Türkiye ve Lübnan’ın Suriyeli sığınmacılara kucak açması ve yapılan yardımların takdire şayan olduğu Almanya Başbakanı Merkel tarafından da 51. Münih Güvenlik Konferansı’nda dile getirilmiştir (H.T.G., 2015c).

Suriyelilerin “mülteci” statüsünde olmadıkları halde yanlış olarak bu sıfatla nitelendirilmelerine rağmen (Ekşi, 2013: 52) Türkiye’nin uluslararası hukuk açısından “mülteci” olarak kabul etmemesi eleştirilere neden olmuştur (Güçtürk, 2014, 82). Uluslararası mülteciler hukuku İkinci Dünya Savaşı sonrasında şekillenmiştir. 1951’de Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi

içerisinde yapılan “mülteci” tanımına göre; ırk, din, tabiiyet, toplumsal bir gruba mensubiyet veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrama korkusuyla vatandaşı olduğu ülke dışına çıkmış olmalıdır. Fakat Suriyelilerin burada tanımlanan sebeplerden biri nedeniyle değil yapmış oldukları silahlı eylemlerle ülkedeki siyasi rejimi değiştirmeyi hedefledikleri (Ekşi, 2013: 58) öne sürülmektedir.

Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’ni 1961’de, 1967 Protokolünü ise 1968’de kabul etmiştir. Her iki metne göre de Türkiye, sadece Avrupa’dan gelen yabancıları “mülteci” olarak kabul ederken, Avrupa haricinde gelenlere ise “sığınmacı” statüsü verilerek BMMYK ile koordineli olarak başka bir ülkeye gönderilene kadar “geçici ikamet izni” vermektedir (Güçer v.d., 2013: 26-27). Ayrıca Türkiye, 14.09.1994 tarihli “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile mülteci ve sığınmacılara uygulanacak esasları düzenlemiştir (TBMM, 2012: 83). Yönetmelik uzun adından dolayı kısaca “İltica ve Göç Yönetmeliği” ya da “1994 Yönetmeliği” adlarıyla anılmaktadır (Ekşi, 2013: 56).

Mültecilerin sığındıkları ülkede mal edinme, iş kurma ve çalışma haklarından yabancılara tanınan haklar kadar; eğitim, mahkemeye müracaat, adli ve sosyal yardımlar ile iâşe hususlarında ülke vatandaşları kadar hakları bulunmaktadır. Suriye’de cereyan eden karışıklıkların başlaması ile birlikte ülkeye kabul ettiği Suriyeliler Türkiye tarafından, sayıları da dikkate alınarak mülteci ya da sığınmacı olarak değil, “misafir” konumunda “geçici koruma statüsü” ile kabul edildiğinden iltica veya üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusu hakları bulunmamaktadır (Güçer v.d., 2013: 25-27; TBMM; 2012: 84). Fakat Türkiye’ye gelen Suriyeliler sığınma saikiyle gelmişlerdir (Ekşi, 2013: 51). Ama Türkiye’nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmeleri gereği, gelenleri “mülteci” olarak kabul etmesi mümkün değildir. Bu nedenle Türkiye, gelen Suriyeliler hususundaki uygulamalarını ve politikalarını tamamen insani yönden değerlendirerek harekete geçirmiştir.

“Arap Baharı”nın Suriye’ye sirayeti ile başlayan kriz karşısında Türkiye’nin uygulamaya koyduğu açık kapı politikasının; Beşşar Esed’in kısa zamanda gideceği ve yerine istikrarlı yeni bir hükümet kurulacağı, kamplara yerleştirilecek

Suriyelilerin kontrol altında tutulacağı, gelen Suriyelilerin kısa süre sonra geri dönecekleri veya Suriye sınırları içerisinde kurulacak ve uluslararası koruma altında olacak tampon bölgelere yerleştirilecekleri şeklinde sonuçlanacağı varsayılmıştır. Ancak bu varsayımların üçü de ulusal veya uluslararası alanda karşılık bulmamıştır (Çarmıklı, 2015: 115).

Türkiye'ye giriş yaparak iltica etmek isteyen muharip Suriye askerlerinin de olduğu görülmektedir. Bu şahıslar "11.08.1941 tarihli ve 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun ile 07.11.1995 tarihli Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye Kabul Edilenler Hakkında Yönetmelik" hükümleri kapsamında aile fertleriyle birlikte diğer Suriyelilerden ayrı olarak barındırılmaktadırlar (TBMM, 2012: 82).

Türkiye, ihdas ettiği çadırkentleri ve barınan Suriyelileri ulusal ve uluslararası kuruluşların ziyaretine izin vermiştir. Başta Birleşmiş Milletler İyi Niyet Elçisi, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Göç Komisyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Uluslararası Soruşturma Komisyonu ve Danimarka Parlamentosu Dış Politika Komitesi olmak üzere birçok kuruluş tarafından çadırkentler ziyaret edilmiştir (TBMM, 2012: 83). ABD'li aktris Angelina Jolie'nin BMMYK İyi Niyet Elçisi sıfatı ile 17 Haziran 2011'de o dönem 5.229 Suriyeli sığınmacının barındığı Hatay-Altınözü kampını ziyaret etmesi (Bodur, 2014: 21), Suriye'de yaşananlar hakkında dünyanın dikkatini daha fazla çekmesine vesile olmuştur (Milliyet, 2011). Türkiye'de tahsis edilen AFAD konaklama merkezlerinin sosyal gereksinimleri karşılama ve alt yapı olarak çok iyi durumda olduğu uluslararası örgütler tarafından da teyit edilmiştir (EK-21).

Suriye'de yaşanan gelişmelere bağlı olarak Türkiye'ye sığınanlardan geri dönenler de olmuştur. Öyle ki ilerleyen zamanda gelenler ve gidenlerin kimler olduğu, neleri getirip neleri götürdükleri dahi bilinemeyecek bir hale dönüşmüştür. Bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilen bu durumun (Bodur, 2014: 13), bir taraftan da bu insanları geride bıraktıklarını kontrole, yardıma veya rejimle mücadele etmek için gitmeye zorlayan bir hal olarak öne çıkmaktadır (EK-15). Çünkü gelenlerin geride kalan akrabalarını hasretle yâd ettikleri görülmektedir (EK-13).

Mayıs 2012 sonlarında Suriye'de çatışmaların şiddetlenmesiyle Hatay'a yaralı Suriyeliler de gelmeye başlamıştır. İlk yaralılar Cilvegözü sınır kapısından

giriş yapan İdlip yaralıları olurken, 7 Haziran'da Cisir el Şugur'da muhaliflerin saldırıları da yoğunlaşmıştır (Bodur, 2014: 14). Cisir El Sugur kasabasını ele geçirmeye çalışan silahlı gruplar Suriye ordusu tarafından durdurulmuştur. Olayın ardından yaklaşık 15 bin Suriyeli Türkiye'ye sığınırken, Suriyeli muhalifler de 3-4 Haziran 2011'de Antalya'da toplanmışlardır. Türkiye'nin bu tavrı muhaliflerin moral ve mücadele azimlerini yükseltirken, Suriye-Türkiye ilişkilerinin gerginleşeceğinin (Mahalli, 2013: 149-151) sinyallerini vermiştir. Bu toplantıya katılan sürgündeki 300 muhalif Beşşar Esed'in istifa etmesini istemişlerdir (Yalçınkaya, 2013: 21).

İç karışıklıkların başlaması ile birlikte Suriye'de 9 milyondan fazla insan yardıma muhtaç duruma gelirken, milyonlarcası ülke içinde başka bölgelere göç etmek zorunda kalmış ve milyonlarcası da komşu ülkelere sığınmaya mecbur olmuştur. Öyle ki yaşanan mülteci krizi Suriye'nin komşularının altından kalkamayacağı boyuta ulaşmıştır (Güçtürk, 2014: 86).

Gelinen noktada Suriye nüfusunun tahmini % 10'u Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak'a sığınmış durumdadır. Türkiye en uzun sınır komşusu üzerinden gelen bu mülteci akınından en fazla etkilenen bölge ülkesi haline gelmiştir. Suriye'de şiddetin artması ile Türkiye'nin açık kapı politikasının bir neticesi olarak Suriye'den gelenlerin sayısını her geçen gün arttırmıştır (Güçer v.d., 2013: 7-18). Gelen Suriyelilerden pasaport veya geçerli belgelerle gelenler olduğu gibi hiçbir belgesi olmadığı halde giriş yapanlar da bulunmaktadır. Pasaportsuz girişler gelenlerin gerçekten Suriye'den gelmeye mecbur kişiler mi oldukları, gerçek kimliklerinin ne olduğu gibi sorulara ve sorunlara neden oldukları (Ekşi, 2013: 62) görülmektedir.

Türkiye'nin Suriye'de olayların başladığı günden itibaren izlemiş olduğu açık kapı politikasının bir sonucu olarak savaş mağduru bütün Suriyeliler kabul edilmektedir. Böyle olunca sınır kapılarından kayıtlı giriş kadar kayıt dışı girişler olduğu (Güçer v.d., 2013: 23) da tahmin edilmektedir. Türkiye'nin açık sınır politikası ile gelenlerin sayısı bir yılda 100 bini geçince Adana, Adıyaman, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa illerine de AFAD tarafından çadır ve konteynerlerden barınma merkezleri kurulmuştur (Bodur, 2014: 15).

18 Mayıs 2015 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan Suriyeliler ile ilgili sayısal veriler Göç İdaresi Başkanlığı kayıtlarına göre (EK-22) şu şekildedir;

Tablo 3 Türkiye’de Bulunan Suriyelilerle İlgili Sayısal Veriler

KONU	TOPLAM
Ülkemizde Kayıt Altına Alınan Suriyeliler	1.761.104
Hatay’da Kayıt Altına Alınan Suriyeliler	271.589
Hatay İlindeki Çadırkentlerin Sayısı	5
Çadırkentlerde Kalan Suriyelilerin Sayısı	14.968
Uluslararası Kuruluşlardan Gelen Ayni ve Nakdi Yardım Miktarı	264.9 Milyon ABD Doları

Kaynak: (Göç İdaresi, 2015).

TBMM Faaliyet Raporuna göre 2012’de Altınözü ve Yayladağı’nda ikişer; Reyhanlı, Apaydın ve Karbeyaz Kuyubaşı’nda birer olmak üzere Hatay’da yedi çadırkent kurulmuşken (TBMM; 2012: 84), 10 ilde toplam 25 barınma merkezi oluşturulmuştur (Çevikalp, 2015b; EK-22).

18 Mayıs 2015 tarihi itibarıyla resmi olarak kayıt altına alınmış halde Türkiye’ye giriş yapan Suriyeli sayısı 1.761.104 kişidir (Göç İdaresi, 2015) fakat girişlerin tamamının kayıt altında olmaması sayısal verilerde netliğe imkân vermemektedir (Güçer v.d., 2013: 7-18). Ocak 2015 itibarıyla 2 milyon civarında olduğu tahmin edilen gerçek sayı (Orhan, 2015) her geçen gün artmaktadır (ESH., 2015b). BM tahminlerine göre 2015 yılı sonlarında bu sayının 2,5 milyona çıkacağı öngörülmektedir (Çevikalp, 2015b). Kısa sürede hızlı bir nüfus artışı anlamına gelen bu göç dalgası, 76 milyonun üzerinde nüfusu olan Türkiye’yi ekonomik ve sosyal olarak olumsuz etkilemesi kaçınılmaz olacağı (Öztürkler ve Göksel, 2015) ön görülmektedir.

Bazı yerleşim yerlerinde nüfus 1/3 oranında Suriyelilerden oluşur hale gelirken (Hatay, 2014b), Türkiye’nin ısrarla misafir olarak tanımladığı ve günlük hayatın doğal parçası haline gelen Suriyeli sığınmacıların durumu süresiz sığınmacı halini almıştır. Türkiye geneline dağılmış halleri ile bir takım sıkıntıların artık kendini iyice hissettirmeye başladığı (Bal, 2014: 18) ileri sürülmektedir. 15.01.2015 tarihli CNN habere göre Hatay Valisi Ercan Topaca tarafından, “1 milyon 748 bin nüfuslu Hatay’da, nüfusun % 15’ine tekâmül eden 245 bin Suriyeli sığınmacı bulunduğu ve 2014 yılı içerisinde karıştıkları 1432 asayiş olayı ile % 3,6 oranında asayişe etkileri oldukları” açıklaması yapılmıştır (CNN, 2015c). Hatay genelinde

Suriyeli sığınmacıların asayişe olumsuz bir etkisi olmasa da başta esnaf kesimi olmak üzere bölge halkı içerisinde bazı huzursuzluklara sebep oldukları (K.L.G., 2014) yönünde bazı haberlerin basında yer aldığı görülmektedir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye ekonomisine etkisi, yerleştikleri şehre ve o şehrin ekonomik ve demografik yapısı kadar, gelen mültecilerin ekonomik ve demografik yapıları oranlarında etkilenme yaşanmıştır. Türkiye'nin maruz kaldığı büyük mülteci akımından Hatay özelinde ekonomik ve sosyal yapısı üzerindeki etkileri şu şekilde olmuştur (Öztürkler ve Göksel, 2015);

-Suriyeli mülteciler Hatay'a iç göçü azaltırken, önemli ölçüde dış göçe sebep olduğu değerlendirilmektedir.

-Suriyeli mültecilerin ithalata etkisi olmamıştır.

-Ev satışlarına etkisi olmamıştır.

-Suriyeli mülteciler ihracatı % 24 olumsuz etkilemiştir.

-Suriyelilerin öğrenci çocukları nedeniyle öğrenci sayısı % 5 artmıştır.

-Suriyeli mülteciler nedeniyle yıllık enflasyon 1,8 puan fazla çıkmıştır. Bu sonuç hayat pahalılığını önemli ölçüde etkilemiştir.

-İş gücü piyasasında iş kaybına neden olmuştur.

-Suriyeli mültecilerin diğer sınır illerine göre Hatay'da daha fazla akrabası olması nedeniyle gıda ve konut yardımından daha fazla yararlanmışlardır.

Suriye'de yaşanan karışıklıkların bir neticesi olarak karayolu çıkışlarının durma noktasına gelmesi nedeniyle Türkiye'de önemli bir nakliye hacmine sahip olan Hatay, karayolu taşımacılığı sektöründen ekonomik olarak en fazla olumsuz etkilenen il olurken (EK-10), bir taraftan da Antakya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO) verilerine göre; Suriye'de yaşanan olaylara bağlı olarak Türkiye ile siyasi ve ekonomik ilişkilerde bozulma olsa da her şeye rağmen ticaretin devam ettiği ve "Arap Baharı" öncesinde Hatay'da 85 olan Suriyeli firma sayısının Ekim 2015 itibariyle 150'ye ulaştığı görülmektedir (EK-23). Fakat Suriye ile ticaret devam ederken, bölge esnafının ticaretin karşılığında birikmiş alacak sıkıntısı nedeniyle ekonomik kriz içerisinde olduğu görülmektedir. Yalnızca Reyhanlı esnafının Suriyeli muhaliflerle yaptıkları ticaretten alacakları miktarın 7 milyon doları geçtiği ve tahsil edememeleri nedeniyle esnafın zor durumda kaldığı (Atayurt, 2015b) ileri

sürülürken, Hatay ekonomisinde önemli bir yere sahip olan turizm sektörünü de olumsuz olarak etkilediği (AA., 2011) basında yer almıştır.

Hatay bölgesinin yüzyıllardır barındırdığı etnik ve mezhepsel çeşitliliği, gelen Suriyeliler için olması muhtemel olumsuzlukların önüne geçse de yaşanan süreç içerisinde meydana gelen hayat pahalılığı halkın Suriyelilere hoşgörülü bakış açısını değiştirmedeği, Hatay halkını yaşanan bombalama olayları ve akabinde turizmin olumsuz etkilenmesi daha fazla düşündürdüğü (Mumay, 2014) tespit edilmektedir.

Suriyeli sığınmacılar ile ilgili olarak başta tecavüz ve kötü muamele iddiaları olmak üzere (Aydınlık, 2011; IRIB, 2012), yaşanan sorunların yerinde görülmesi amacıyla TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu da mahallinde inceleme ve araştırmalar yapmıştır. Bu incelemeler sonucunda; (1) Kamplarda kötü muamele ve tecavüz iddiaları ile ilgili hiçbir emare tespit edilememiştir. (2) Suriye vatandaşlarının asayiş olaylarına olumsuz katkısı asgari düzeydedir. (3) Daha önce çadır kentleri ziyaret eden BM İyi Niyet Elçisi ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Göç Komisyonu ile BMMYK çadır kentlerin mevcut durumları ile çok iyi düzeyde olması nedeniyle Türkiye'yi tebrik etmiştir. Komisyon tarafından çadır kentlerde kalan Suriyelilere sağlanan imkânlar ile ilgili olarak bazı şerhler dışında olumsuz bir kanaat elde edilemediği açıklanmıştır (TBMM, 2012: 88-95).

TBMM İnceleme Komisyonu Raporuna göre genel manada Suriyelilerin asayişe etkisi çok fazla menfi etki etmemiş olduğu tespit edilmiş olsa da ilerleyen süreçte dönemin Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, valililere gönderilen talimatla Suriyeli sığınmacıların yayıldığı illerde görülen başta dilencilik ve hırsızlık olaylarına karşı tedbirlerin alınmasının istenildiğini açıklamıştır (H.A.G., 2014a). Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Lütfü Savaş da "Hatay'a gelen 300 bin Suriyeli sığınmacı ile birlikte dilencilik ve fuhuş olaylarında yaşanan artış ile birlikte sosyal yapının bozulmasına sebep olmaktadır" şeklinde açıklamalar yapmıştır (H.A.G., 2015a). Muazzam bir sayıya ulaşmış olan Suriyeli sığınmacıların suç örgütleri ile mafya türü yapılanmaların eline düşmeleri mümkün haldedir. Çünkü korunmasız olmaları ve kontrol sıkıntısı nedeniyle fuhuş, hırsızlık ile insan kaçakçılarının eline düşmeye de müsait oldukları (Bal, 2014: 19) değerlendirilmektedir. Bunlar da gösteriyor ki sığınmacıların Türkiye'de kalma süreleri uzadıkça sorunlar da yaşanmaya başlanmıştır. Gelirlerken yanlarında getirdikleri birikimleri azaldıkça,

Türkiye tarafından sunulan imkânların da ihtiyaçları için yeterli gelmediği durumlarda bu tür girişimlerde bulunabilmektedirler.

Hatay 24. Dönem Milletvekili Ediboğlu'na göre Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de değil, Suriye sınırları içerisinde oluşturulacak tampon bölgelerde, uluslararası güçler tarafından korunacak alanlarda emniyet altına alınmalıyken (Bodur, 2014: 23), Suriye'den gelen sığınmacılar neredeyse Türkiye'nin her şehrine yayılmış, beraberlerinde getirdikleri başta barınma, eğitim ve sağlık gibi birçok sorunları ile Türkiye ilgilenmek zorunda kalmıştır. Türkiye geneline yayılan sığınmacılar ile birlikte başta sınır bölgeleri olmak üzere nüfus, ekonomi ve kültür yapılarında değişime maruz kalmalar yaşanmıştır (Kınalıtopuk, 2014: 68). Suriyeli sığınmacıların sayıca çok fazla olması, kontrollerinin zorluğunu da beraberinde getirmiştir. Bu durum sığınmacıların muhtaçlıkları ve acizliğinden yararlanmak isteyen istismarcılara da fırsat ortamı vermiştir. Özellikle bu istismara kadınlar ve çocukların maruz kaldıklarına dikkat çekerek önlemler alınması için çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir (A.S.G., 2015).

2015 Ağustos ayına kadar Suriyeli sığınmacılar için 6 milyar dolar harcama yapan Türkiye'ye (Çevikalp, 2015b) çok büyük bir mali yük getirmiştir. Bu maliyeti tolere edebilmek için 2013 yılında yurt içinde ve yurt dışında yardım kampanyaları yapılmıştır. Bu kampanyalarda 40 milyon lira toplandığı açıklanmıştır. Ayrıca SMS¹¹ yoluyla da toplanan 20 milyon 157 bin lira yardımın toplandığı 25 Mart 2013'de AFAD tarafından açıklanırken (Bodur, 2014: 25), Göç İdaresi Başkanlığı kayıtlarına göre 18.05.2015 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan Suriyeliler için uluslararası kuruluşlardan aynı ve nakdi olarak 264,9 milyon ABD doları yardım gönderilmiştir (Göç İdaresi, 2015).

Gelen sığınmacıların Avrupa'ya kaçak yollardan geçmeye çalışmaları ve özellikle Akdeniz ve Ege'de trajik ölümler sık sık basında yar almaktadır. Suriyeli mülteci sorunu sadece Türkiye'yi değil AB ülkelerini de yeteri kadar ilgilendirmektedir.

¹¹ Short Message Service; mobil telefonlar vasıtasıyla kısa mesajların gönderilip-alınabilmesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.bilisimterimleri.com> (SMS, t.y.).

AB ülkeleri içerisinde Yunanistan, gelecek kaygısıyla Avrupa'ya geçmek isteyen mültecilerin ilk uğrak yeri ve köprü durumunda olmuştur (Reichstein, 2009). Son yıllarda ağır ekonomik kriz yaşayan ve mültecilerle başa çıkmakta zorlandığını açıklayan Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras, AB ülkelerinin maddi yardımları olmadan bu sorunun altından kalkamayacaklarını, bu sorunun bir an önce çözüme kavuşturulmasını beklediklerini beyan etmiştir (Hürriyet, 2015b). Gelen durum itibariyle de Suriyeli göçmenler yalnızca Türkiye'nin değil Avrupa ülkeleri için de sorun haline almış durumdadır (Türktime, 2015).

Gelen Suriyelilerin ülkelerindeki karışıklıkların durulması ile geri dönecekleri değerlendirilirken, zamanla bu sığınmacıların geri dönme eğilimlerinin kalıcı olmaya doğru evrilmekte olduğu görülmektedir. Bu konuda dönemin Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda bir soru üzerine "Maalesef ilk anda Suriyeli mülteciler konusuna, gelecekler ve birkaç ay sonra gidecekler diye bakılıyordu. Ama 3,5 senelik bu iç savaştan sonra kalıcı oldukları görülüyor" şeklinde cevap vermiştir (ESH., 2014b).

İlk gelen sığınmacılar Türkiye'de çok iyi karşılanmış ve devletin her türlü imkânlarından yararlanmaları sağlanmıştır. Süreç ilerledikçe gelenlerin milyonları geçen bir artış göstermesi, doğal olarak sorunları da beraberinde getirmiştir. Bütün sığınmacılar imkânlar ölçüsünde yardımlardan yararlanmalarına rağmen, Suriye yönetiminin kışkırtmasıyla, yaşanan sorunlar bahane edilerek Türkiye karşıtı tepkisel eylemler de olmuştur (Keklik, 2013). Fakat Türkiye'nin sınırlarını, Türk halkının da kucaklarını açmış olması Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye karşı minnet duyguları beslediklerine şahit olunduğu (EK-13) yöre halkı tarafından ifade edilirken, genel manada Suriyelilerin Türkiye'ye akrabalık, dostluk ve sevgi çerçevesinde baktıkları (EK-18) görülmektedir.

Yaşanan süreçte Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayılarının artması ve kalma sürelerinin uzamasıyla birlikte yerel halk ile bazı sorunlar da yaşanmaya başlamıştır. 6 Mayıs 2013 tarihinde Reyhanlı'da lokantada yaşanan hesap ödeme tartışması esnasında "Türk Bayrağı yakıldı" söylentisi Suriyelilerle yerel halkı karşı karşıya getirmiştir. Ardından 11 Mayıs 2013'de yaşanan Reyhanlı bombalamaları ile yaşanan can kayıpları sonucu halk Suriyelilere saldırmıştır. Ya da zaman zaman yerli halka karşı yaşanan taciz vakaları nedeniyle karşı karşıya gelmeler ve gerginlikler

yaşandığı görülmüştür. Suriyelilere dönük bu tür eylemlerin artması ile Suriyelilerden geri dönenler olduğu görülmektedir(Güçtürk, 2014: 83-84; Dingil, 2015a).

Bugüne kadar hoşgörü içerisinde yaşayan unsurlar, sığınmacıların mezhepsel kimlikleri öne çıkartılmak suretiyle ayrışma yaşamaları hedeflenmektedir. Ayrışmayı tetikleyecek bilinçsiz haberler de halk üzerinde kamplaştırıcı etkiyi arttırmaktadır. Bu hususta uyarıcı mahiyette yapılan ikazların dahi olumsuz mahiyette lanse edilmesi, kurgulanan oyunun ne kadar da profesyonelce hazırlandığını ortaya koymaktadır. Öyle ki, kurgulayıcılar ayrışmaya zemin hazırlarken bir yandan da Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda zora girmesini hedeflediklerine (Ete, 2012) dikkat çekilmektedir.

Suriye'den Türkiye'ye geçişler devam ederken, Yayladağı-Güveççi Köyünün karşısında bulunan Suriye'nin Harabjoz Köyü Demos Tepesinde bir kuleye Türk bayrağı asıldığı görülmüştür. Hangi unsur tarafından yapıldığı belli olmayan bu eylem ile Türkiye'nin provoke edilerek Suriye olaylarına mı çekilmek istenildiği anlaşılamamıştır (Bodur, 2014: 16). Türkiye provokasyonlara kapılmamalı, sağduyulu hareket etmeli ve askeri bir harekâtla fiilen Suriye olaylarına dâhil olmasından menfaat beklentileri olan unsurlara fırsat vermemelidir.

“Arap Baharı” ile birlikte karışan Ortadoğu'da en kritik bölge olarak öne çıkan Hatay'da yaşananlar incelendiğinde; halkın casusluk faaliyetlerinden ve teröristlerin rahat hareketlerinden rahatsızlık duydukları ortaya çıkmıştır. El Kaide ve El Nusra örgütü elemanlarına sağlanan lojistik destek başta olmak üzere Hatay'da barınan teröristler Hatay için tehlike arz etmektedir. ÖSO karargâhının Hatay'da kurulması, yabancı ajanların Türkiye'yi Suriye ile savaşa girmeye sürükledikleri, mezhep çatışmasının yaşanmasına çalıştıkları yönünde kuvvetli bir kanaat oluştuğu görülmektedir. Kırıkhan'da durdurulmuş olsa da aranmasına izin verilmeyen TIR olayının da bu denkleme kuvvetlendiren kanaatleri güçlendirdiği (İ.S.G., 2014) ileri sürülmektedir.

Adli süreci devam eden bu olayların ülke güvenliğini, uluslararası çıkarlarını tehlikeye düşürmeyecek ve bağımsız yargıyı etkilemeyecek derecede ulusal ve uluslararası kamuoyunu tatmin edici şekilde açıklamalar ile Türkiye'nin zan altında kalmasına müsaade edilmemelidir.

3.3. BASINDA ARAP BAHARI VE HATAY

“Arap Baharı” olayları ile ilgili olarak Hatay bölgesini kapsayan haberler ağırlıklı olarak; sınır geçişleri, Suriye’de halkın dramı, Suriyeli sığınmacılar ve olayların mezhepsel boyutları işlenmiştir. Zaman zaman da halkı etnik ve mezhepsel boyutlarda kışkırtıcı haberlere de rastlanmaktadır. Konu ile alakalı oldukça fazla haberin basın ve yayınlarda yer aldığı görülmektedir. Ancak özellikle süreç ile alakalı olarak menfi olan yönlerin ön plana çıkartıldığı (Bal, 2014: 19) kanaati oluşmuştur.

Suriye’de karışıklıklarla birlikte Türkiye’ye gelen Sünnî sığınmacı Suriyelilerin Hatay’da Nusayrî vatandaşlarımızdan intikam alacakları yönünde Hatay sokaklarında ve sosyal medyada söylentiler yayılmıştır. Bu faaliyetlerin arkasında Suriye muhaberatının olduğu, iç ve dış radikal sol örgütler marifetiyle Hatay’da mezhepsel karışıklıklar çıkartılmasının hedeflendiği (Ete, 2012) öne sürülmektedir.

1 Ocak 2014’te Hatay-Kırıkhan, 19 Ocak 2014’te Adana-Ceyhan’da Suriye’ye yardım götüren MİT’e ait TIR’lar durdurulmuş ve arama yapılmıştır. Bu TIR’ların durdurularak yapılan arama işlemi için Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başmüfettişi Arif Sami Kaya; “Devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ve askeri casusluk amacıyla ifşa etme kastı ile hareket ederek mesleğin şeref ve onurunu bozan veya mesleğe olan saygı ve güveni gideren nitelikte eylemde buldukları anlaşılmıştır” diye açıklama yapmıştır (H.T.G., 2015b). Yargı süreci devam eden bu konu da basında oldukça yer almıştır. Suriye’de Esed’in muhaliflere karşı direnmesi ve rejimini muhafaza etmesi dikkatlerden kaçmamaktadır. Esed’in direnmesine doğal müttefiki olarak Rusya’nın destek vermesi olağan karşılanırken, farklı destekler de almakta olduğu (Milliyet, 2014b) zaman zaman basında da yer almıştır.

20 Mart 2014’te Niğde-Adana otoyolu kontrol noktasında arama ve kontrol esnasında Suriye bağlantılı kişilerce jandarma ekiplerine yapılan silahlı saldırı (Radikal, 2014) olayı da bu kapsamda basında yer alan önemli haberler olarak öne çıkmıştır. Bazı haberlerde ise Türkiye’nin Suriyeli muhaliflere Hatay’daki kamplarda askeri eğitim verdiği, ambulanslarla Suriye’de savaşan muhaliflere silah nakli yapıldığı ve Suriye’de savaşmak isteyen El-Kaide elemanlarına geçişlerinde

yardımcı olduğu gibi kaynak gösterilmeden yapılan bu tür haberlerin manşetlere taşındığı görölmektedir. Zira delillendirilmeden yapılan haberler ile “Baas iddiaları” güçlendirilmeye çalışılması da ayrıca dikkat çekmektedir (Ete, 2012).

“Arap Baharı” konulu Türkiye ve Hatay bölgesini ihtiva eden haberler, Şanlıurfa Suruç'ta yapılan intihar saldırısı ve Kilis Suriye sınırında askerlere yapılan silahlı saldırılar da yerel ve ulusal basında oldukça fazla yer alan haberler olarak öne çıktığı görölmektedir.

Türkiye-Suriye ilişkilerinin “Arap Baharı” olayları bağlamında Hatay eksenli olarak basında yer alan haberlerin bir kısmı tez çalışmasında kaynak gösterilerek kullanılmıştır. Ayrıca bu konuda yayınlanan bazı haberlerin yalnızca başlıkları derlenerek, kaynakları ile (EK-24)'de liste halinde verilmiş, fikir vermesi ve kanaat oluşturmaya yardımcı olması hedeflenmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma ile Hatay özelinde “Türkiye Suriye ilişkilerinin dönüşümü “Arap Baharı” olayları bağlamında Türkiye’ye etkileri ortaya konulurken Hatay faktörüne dikkat çekilmiştir. Çalışma yapılırken iki ülke arasında uzun yıllardır yaşanan sorunların kaynağına inilmeye çalışılmış ve ilişkilerin tarihi perspektifi de incelenmiştir.

Birinci Dünya Savaşından yenik olarak ayrılan Osmanlı Devleti’nin bakiyesi olarak Kurtuluş Savaşı’nı başarı ile kazanmaya müteakiben kurulan Türkiye Cumhuriyeti 1923’te Lozan Antlaşması ile uluslararası kamuoyunca resmen tanınmıştır. TBMM, Kurtuluş Savaşı boyunca hedef olarak Misak-ı Milli sınırları içerisinde bağımsız bir ülke hedeflemiştir. Ancak bu hedeflerinden Musul ve Hatay konusu Lozan Antlaşması’nda çözülememiştir.

Türkiye Cumhuriyeti 1926 yılında İngiltere ile yaptığı antlaşma ile Musul’dan vazgeçmiş fakat uluslararası diplomaside büyük bir başarı örneği göstererek uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde ve İkinci Dünya Savaşı öncesinde Avrupa’da yaşanan kutuplaşmaları çok iyi değerlendirerek, Hatay’ın önce Fransız manda idaresi altındaki Suriye’den bağımsız bir devlet olarak kopartılmasının ardından, Anavatan’a ilhakını sağlamayı başarmıştır. Suriye bağımsızlığından itibaren ve bu gün iç savaş halinde olduğu halde bile ideallerinden ve Büyük Suriye hedefi kapsamında Lübnan, Filistin, Ürdün, İsrail ve Hatay’dan vazgeçmiş değildir.

Türkiye kuruluşundan itibaren Osmanlı bakiyesi komşulara sahip bir devlet olarak komşularının büyük devlet idealleri kapsamındaki ideolojileri karşısında güvenlik ağırlıklı bir dış politika uygulamış olmakla birlikte, mevcut durum ve şartlara göre değişken bir dış politika takip etmiştir. Büyük Suriye ideali kapsamında Hatay’ın Türkiye’ye dâhil olmasını kabullenemeyen bir komşu olarak Suriye açısından sorunlu bir komşuluk ilişkisi yaşanmıştır. Soğuk Savaş döneminde karşı bloklarda yer almış olmaları da bu ilişkilerin gelişmesine engel olmuştur. Soğuk

Savaş'ın sona ermesi ve PKK sorununun ülke bütünlüğüne tehdit olmaya başlaması ile savaşın eşiğine gelindiği bir zamanda 1998 Adana Mutabakatı ile yeni bir ilişki safhası başlamış, hızla normalleşmeye başlayan iyi ilişkiler 2010 yılında Tunus'ta başlayan "Arap Baharı" olaylarına kadar olağanın üzerinde düzelmiştir.

Hatay meselesi nedeniyle Türkiye aleyhine her türlü oluşumu ve örgütleri destekleyen Suriye ile fiilen bir çatışma yaşanmamış olsa da ikili ilişkiler Soğuk Savaş döneminde Hatay sorunundan başka "su sorunu, güvenlik ve İsrail-Türkiye ilişkileri" ekseninde şekillenmiştir. Türkiye-Suriye ilişkilerinin seyir durumu Doğu Akdeniz'in jeopolitik dengeleri açısından ve çıkarları olan devletler tarafından da dikkatle izlenmiştir.

Ortadoğu ülkelerinin geleceği açısından 2010 yılı yeni bir başlangıç olmuştur. Basit bir hak arayışında Tunuslu bir gencin kendini yakmasıyla başlayan ve kısa sürede "Arap Baharı" ismiyle bütün bölgeyi etkisi altına alan halk olayları ile demokratikleşmenin ve dönüşümün yaşanacağı beklenmiştir. Hatta bazı bölge ülkelerinde dönüşümler yaşanırken, Suriye'de şiddet, etnik ve mezhepsel çatışma ile göç halini alırken daha çok Alevî-Sünnî çatışması görünümü sergilemiştir.

"Arap Baharı" olaylarının Suriye'ye sirayeti diğer ülkelere farklı bir seyir izlemiştir. Ortadoğu'nun minyatür halini temsilen heterojen bir yapıya sahip Suriye'de azınlığın iktidarında uzun yıllara varan sorunların çözülebileceği beklentisi ile başlayan olaylara rejimin tepkisi sert olmuştur. Türkiye Suriye'de yaşananlar karşısında bir refleks olarak tepkisiz kalmamış ve rejim aleyhine tavır koymuştur. Çünkü Suriye'de cereyan eden her türlü olay bir şekilde Türkiye'yi etkilemektedir. Zira Hatay başta olmak üzere Adana, Mersin, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis ve Mardin illeri ile Suriye halkları arasında gerek etnik gerekse dinî ve mezhepsel bağlar olduğu bir realitedir. Bu nüfusun etnik, dinî ve mezhepsel tarafları ön plana çıkartılarak yapılacak hareketlerin her iki ülkede de karşılık bulmaması imkânsızdır.

Türkiye'nin yaşanan olaylar karşısında geliştirdiği Suriye politikasının muhaliflerden yana olmasının nedeni, Esed rejiminin değişeceği beklentisidir. Türkiye Suriye rejiminin de Tunus, Libya ve Mısır örneklerinde olduğu gibi kısa bir sürede yıkılacağı beklentisi ile proaktif bir çıkış yaparak Suriye'de olası yeni yönetim ile inşacı ve etkili bir ilişki geliştirebilmeyi hedeflemiş olsa da durum

beklendiği gibi gelişmemiş, Suriye'nin diğer Ortadoğu ülkelerinden farklı olduğu zaman geçtikçe ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin "Arap Baharı" olaylarında Suriye merkezli Ortadoğu politikaları öngördükleri gibi olmamıştır. Çünkü Suriye politikası kurgulanırken Rusya, İran ve Çin faktörü çok iyi hesaplanmalıdır. Bu üçlüye özellikle de Rusya'ya rağmen Suriye'de bir yönetim ve rejim değişikliği imkânsıza yakındır.

Hatay'ı yapı itibariyle özel kılan taraf yüzyıllardır barış içerisinde yaşayan Alevî ve Sünnî yapıları ile Türk, Arap ve Kürt unsurların, Ermeni ve Hıristiyan toplulukların bir arada huzur içerisinde yaşıyor olmalarıdır. Ancak bu yapı aynı zamanda Hatay'ın hassas tarafını da ihtiva etmektedir. Çünkü Suriye'de yaşanan ve iç savaşa dönüşen durumun süreç uzadıkça mezhepsel boyuta evrilmesi, Suriye kaynaklı Cilvegözü ve Reyhanlı türü olaylar Hatay'ın etnik ve mezhepsel durumunu olumsuz etkilemiştir. Hatay mevcut farklılıklarına rağmen, düzenlenen bazı eylem ve gösterilere karşılık, şu ana kadar birliğini ve kardeşliği hâlâ bozmamış olsa da Suriye'de yaşananlardan diğer sınır illeri içerisinde en fazla etkilenen il olma özelliğindedir.

Yaşanan süreçte Hatay başta olmak üzere bölge illerinin ekonomik yapısı da en fazla etkilenen hususlardan birisi olmuştur. Sanayi ve gıda sektörünün Suriye'ye ve Suriye üzerinden Ortadoğu'ya olan ihracatın durması ekonomiyi olumsuz olarak etkilemiştir.

Suriye'yi terk etmek zorunda kalanların da en fazla giriş yaptığı ülke olması nedeniyle Türkiye'nin Geçici Koruma Statüsü Altında gelen Suriyeliler sorunu bulunmaktadır. Sığınmacılara tahsis edilen konaklama merkezleri dışında kalanlar ve neredeyse bütün Türkiye'ye yayılmış olmaları, güvenlik riskinin yanında sosyal ve kültürel sorunlara da neden olmakta veya olabilme riski taşımaktadır. Bugün kim, nerede, nasıl, hangi şartlarda olduğu belirsiz bir duruma gelmiş haldeyken, bir taraftan da geri dönüşler yaşanmaktadır. Son dönemde Türkiye'de yaşanan saldırı, sabotaj ve terör olaylarında meydana gelen artışlar ve ülke güvenliği göz önüne alınarak; sınırlar, giriş-çıkışlar, sığınmacıların Türkiye'deki faaliyetleri başta olmak üzere Türkiye'ye sığınmış Suriyeliler hususu bir an önce kontrol altına alınmalıdır.

Türkiye'yi bir sığırama tahtası olarak kullanmak suretiyle özellikle Yunanistan ve İtalya üzerinden daha iyi bir hayat koşulu amacıyla Avrupa ülkelerine

gitmeye çalışanların dramları basında oldukça sık yer almaktadır. Buradan hareketle bu sorun sadece Türkiye'nin değil dolaylı olarak Avrupa'nın da meselesi haline gelmiştir. Bu nedenle uluslararası tedbirler alınmalı ve aynı zamanda ekonomik yükün paylaşımı da uluslararası protokole bağlanmalıdır.

Türkiye'nin Suriyelilere sağlamış olduğu imkânlar uluslararası kamuoyu tarafından da takdir edilmektedir ve bu insanlara açık kapı politikası ile sınırlarını açmış olması insani bir davranıştır. Yapılanlar doğrudur ancak ideal olan Suriye içerisinde uluslararası koruma altında güvenli bölgeler oluşturularak bu insanları o bölgelerde barındırarak gereken yardımların orada yapılmış olmasıdır.

Sığınmacıların Türkiye içerisinde sınırsız bir şekilde seyahat ediyor olmaları halkta rahatsızlıklara ve güvenlik endişelerine sebep olmaktadır. Özellikle sığınmacı yoğunluğunun fazla olduğu sınır illerinde hükümet ile koordineli olarak yerel yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile yazılı ve görsel basın senkronize hareketle muhtemel olayların önüne geçecek bir şekilde çalışmalıdırlar. Mezhep çatışmalarının Türkiye'ye sıçramaması için alınması gereken önlemler zaman kaybedilmeksizin devreye sokulmalıdır.

Türkiye tarafından oluşturulan kampları ziyaret etmek isteyen uluslararası organizasyonlara kısıtlama konulmaması ile birlikte bu tür ziyaretlerin güvenlik zafiyetine sebebiyet verir şekilde olmamasına da dikkat edilmelidir.

Hatay özelinde olmak üzere Türkiye genel olarak Suriye'den gelenlerin ve yerel halkın sosyal ve altyapısal sorunları çözülemediği takdirde orta ve uzun vadede yerel halkın olumsuz tavırlar takınmalarına sebep olabilme riski mevcuttur. Asayiş olaylarında olası artış, Cilvegözü ve Reyhanlı olayları benzerlerinin tekrarlanabileceği endişesi, bölge halkının bu güne kadar sergilemiş olduğu olumlu dayanışmasını tersine çevirme riski taşımaktadır. Bu nedenle Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli sayısının beklenenin katbekat üzerinde olmasının yanında birkaç ay içerisinde geri dönecekleri hesaplanırken, Suriye rejiminin direnmesi ile kalma süreleri uzadıkça Türkiye'nin çok boyutlu stratejiler geliştirmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çünkü özellikle genç nüfusun geri dönme eğilimlerinin kalmaya evrilmekte olduğu görülmektedir. Kalma sürelerinin uzaması mevcut durumda, kalma eğilimi ise gelecekte Türkiye ekonomisine etkileri olumsuz olacaktır.

Gayri resmi olarak 2 milyonu geçtiği tahmin edilen Suriyeli sığınmacıların sorunlarıyla genellikle belediyeler ilgileniyor görünse de AFAD, TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) ve Kızılay ile STK'ların yaptıkları yadsınamaz. Türkiye Suriye örneğinde görüldüğü gibi jeopolitik konumu itibarıyla yoğun nüfus hareketlerine, mülteci ve sığınmacı olaylarına açık bir ülke durumundadır. Bu nedenle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü “Göç İdaresi Bakanlığı” veya “Başbakanlık Göç İdaresi Müsteşarlığı” olarak yeniden yapılandırılmalıdır.

Suriye'nin bölünmesi uzun vadede Türkiye'nin güvenliği ve menfaatleri açısından aleyhinedir. Suriye'de rejimin yıkılması ile sonuçlanabilecek bir gelişme sonucu Türkiye, güneyinde radikal İslami bir iktidarın başa geçtiği yeni bir Suriye yönetimi veya bölünmüş bir Suriye'den kopan bir Kürt devleti ile karşı karşıya kalabilir. Suriye Kürtlerinin Irak'ta olduğu gibi bir otonomi istedikleri, sürgünde bir hükümet kurmaları, yurt dışında kongreler düzenleyerek her geçen gün daha bir organize hareket etmeleri, Suriye'den ayrılmayı düşündüklerini göstermektedir. IŞİD başta olmak üzere radikal dini grupların Suriye'deki faaliyetleri Suriye'nin kuzeyinde Kürt koridorunu oluşturmaya hizmet etmektedir. Bu koridorun nihai hedefinde Hatay'ın olduğunun anlaşılması zor değildir. Bu nedenle Suriye'de meydana gelebilecek yeni olayların bir neticesi olarak yaşanabilecek yeni bir göç dalgası ile Hatay bölgesine gelmek isteyen Suriyeli Kürt grupların demografik yapıyı bozmasına mahal bırakılmamalıdır.

Her iki durumda da Türkiye sıkıntılı bir sürece girecek demektir. Ayrıca Türkmen nüfusun varlığı açısından da Suriye bölünmemelidir. Fakat Suriye'nin mevcut durumunda yapılabilecek düzenlemelerde veya yeniden inşa sürecinde her türlü yeni oluşumun yasal ve hukuksal düzenlemelerinde, Türkmenlerin haklarının korunmalıdır. Bunun için Türkiye üzerine düşeni yapmalı, diğer azınlıklarla birlikte Türkmenlerin temel hak ve özgürlükleri anayasal olarak garanti altına alınması hususunda uluslararası kamuoyu oluşturmaya çalışmalı ve olası her duruma hazırlıklı olmalıdır.

Türkiye, Suriye'de “Arap Baharı” olaylarının sirayeti ile birlikte yaşanan iç savaş halini alan sürecin sonunda yeniden inşa sürecinde 1921 Ankara Antlaşması 1923 Lozan Antlaşması ve Hatay'ın Türkiye'ye ilhakının onaylandığı 1939 Ankara Antlaşmaları başta olmak üzere; elde ettiği “Süleyman Şah Türbesi ve arazisinin

Türkiye'ye ait olduğunun tescil edildiği örneğinde olduğu gibi” uluslararası hukuki haklarını koruyabilmek adına yapılacak düzenlemeleri takip etmeli, bir oldu-bitti ile karşı karşıya kalmamalıdır.

Türkiye bölgenin en güçlü ülkesi durumunda olsa bile bu gücü yeni ayrışmalara sebep olacak şekilde bir politika halinde yürütmemelidir. Türk-Kürt-Arap unsurları arasına kan girmesine fırsat vermemeli ve fırsat kollayan güçlerin elini kuvvetlendirmemelidir. Bunları yaparken iç kamuoyu ile birlikte Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'yu bilgilendirmelidir. Fakat Türkiye Suriye'ye müdahaleye doğru itilse bile uluslararası bir koalisyon dışında tek başına bir girişimde bulunmamalıdır. Zira etnik ve dini yönden kozmopolit bir coğrafya olan Ortadoğu'da daha büyük ve yaygın çatışmalara sebep olmakla karşı karşıya kalabilecektir.

Suriye'de yaşanan iç savaş esnasında gerek Esed taraftarları gerekse muhalif kesimin insanlığa karşı işledikleri suçlara karşı da Türkiye sessiz kalmamalı ve uluslararası hukuk kuralları kapsamında yaptırım hakları saklı tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- AA., (2011) “Arap Baharı Hatay'ı Etkiledi”, *Anadolu Ajansı*, 31.10.2011, <http://www.aa.com.tr/tr/yasam/16761--arap-bahari-hatay-i-etkiledi>, (Erişim Tarihi: 31.08.2014).
- AA., (2013) “Reyhanlı'daki Patlamalarla İlgili 9 Gözaltı”, *Anadolu Ajansı*, 12.05.2013, <http://www.aa.com.tr/tr/manset/177376--olenlerin-35i-turk>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).
- AA., (2015a) “Suriye'de Güvenli Bölge Oluşturulması Görüşülüyor” *Anadolu Ajansı*, 07.05.2015, <http://www.aa.com.tr/tr/s/505760--suriyede-guvenli-bolge-olusturulmasi-gorusuluyor>, (Erişim Tarihi: 07.05.2015).
- AA., (2015b) “Suriye Tarafından Askere Ateş Açıldı: 1 Şehit, 2 Yaralı” *Anadolu Ajansı*, 23.07.2015, <http://www.aa.com.tr/tr/s/561099--suriye-tarafindan-askere-ates-acildi-1-sehit-1-yarali>, (Erişim Tarihi: 24.07.2015).
- ABAĞLIOĞLU, Ahmet, (2013) “Suriye’de Mezhep Hareketlerinin Güncel Siyaset Üzerine Etkileri”, e-makâlât, *Mezhep Araştırmaları*, VI/2, Güz, s.495-523, <http://www.emakalat.com/index.php/emakalat/article/view/153>, (Erişim Tarihi: 27.06.2015).
- ABUHASAN, Mohammed, (2013) *Arap Baharı Sonrası Suriye’de Yaşanan Gelişmeler ve Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri*, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- AFYONCU, Erhan (2015) *Süleyman Şah Türbesi*, Üsküdar Belediye Başkanlığı Kültür Yayın No: 26, Mart, İstanbul.
- AHMAD, Ahmed Youssef, (2000) “Ortadoğu’da Çatışan İttifaklar”-*Ortadoğu Politikaları ve Güvenlik-Yeni Yönelimler-*, Derleyen, Augustus Richard Norton, Çev. Ceylan Tokluoğlu, Büke Yayınları, s.31-39, 1. Basım, İstanbul.

- AKBIYIK, Yaşar, (1990) *Milli Mücadelede Güney Cephesi: Maraş*, Kültür Bakanlığı Yayınları/1157, Sevinç Matbaası Ankara.
- AKÇAY, Engin, SEZGİN, Fatih, (2014) *Dini Jeopolitiği Anlamak, Dini Jeopolitik Yaklaşımlarıyla Ortadoğu*, Ed. Engin Akçay, Erkan Ertosun, Mahmut Akpınar, Akçağ Yayınları, s.15-36, 2. Baskı, Ankara.
- AKDEMİR, Salih, (2000) “Suriye’deki Etnik ve Dini Yapının Siyasi Yapının Oluşmasındaki Rolü”, *21.yy Türkiye Enstitüsü, Avrasya Dosyası*, C.6, S.1, s.201-237, [http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/201-237%20 salih.PDF](http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/201-237%20salih.PDF), (Erişim Tarihi: 07.04.2015).
- AKILLI, Erman, (2012) “Türk Dış Politikası Zemininde Arap Baharı”, *Ortadoğu Analiz* Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), C. 4, S. 37, s.39-45, Ocak, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3068>, (Erişim Tarihi: 13.05.2015).
- AKPINAR, Mahmut, (2012) *Siyasi Analiz, Ortadoğu Raporu*, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, s.49-96, Afşar Matbaacılık, Ankara.
- AKYOL, Esra Demirci (2010) Sınırdaki Kimlikler Türkiye’ye İlhak Sürecinde Hatay, Libra Kitap, Ed. Fatih Demir, 1. Baskı, İstanbul.
- ALJAZEERA, (2014a) “Türkiye-Suriye İlişkileri: İnişler ve Çıkışlar”, *Aljazeera Türk*, 06.01.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiye-suriye-iliskileri-inisler-ve-cikislar>, (Erişim Tarihi: 04.07.2015).
- ALJAZEERA, (2014b) “Muhالیflerin Yol Haritası Hazır”, *Aljazeera Türk*, 30.12.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/muhالیflerin-yol-haritasi-hazir>, (Erişim Tarihi, 20.10.2015).
- ALTUNTAŞ, Alper, (2015) “5 Bin Türkmen Çölde Bekliyor” *Aljazeera Türk*, 03.07.2015, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/5-bin-turkmen-colde-bekliyor>, (Erişim Tarihi: 03.07.2015).
- ARSLAN, Rengin, (2015) “5 Soruda Suriye'ye Askeri Müdahale Tartışmaları”, *BBC Türkçe*, 30.06.2015, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150630_suriye_mudahale_tartismalari, (Erişim Tarihi: 30.06.2015).
- ARTUÇ, Nevzat, (2008) *Cemal Paşa: Askeri Hayatı*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, S.237, Merkez Repo Basım Yayın Ltd.Şti., Ankara.

- ASLAN, Cevdet, (2008) *Beşar Esad Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- A.S.G., (2015) “Çocuk İstismarı Konulu ‘Uykuda Çocuklar’ Konferansı”, *Adana'nın Sesi Gazetesi*, 17.03.2015, <http://www.adananinsesi.com/haber/cocuk-istismari-konulu-uykuda-cocuklar-konferansi-6659.html>, (Erişim Tarihi: 28.03.2015).
- ATAMAN, Muhittin, GÖKŞEN, Ayşe Nur, (2014) “Sembolizm ve Aktivizm Arasında İslam İşbirliği Teşkilatı”, *SETA/Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, S. 76, Ocak, <http://setav.org/tr/sembolizm-ve-aktivizm-arasinda-islam-isbirligi-teskilati/analiz/14335>, (Erişim Tarihi: 07.06.2015).
- ATAYURT, (2015a) “Suriye Operasyonları Hatay’da Planlanıyor!”, *Atayurt Gazetesi*, 21.08.2015, <http://www.atayurtgazetesi.com.tr/suriye-operasyonlari-hatayda-planlaniyor/>, (Erişim Tarihi: 22.08.2015).
- ATAYURT, (2015b) “Suriyeliler Reyhanlılı Tüccarları İflas Ettirdi!”, *Atayurt Gazetesi*, 27.04.2015, <http://www.atayurtgazetesi.com.tr/suriyeliler-reyhanlili-tuccarlari-iflas-ettirdi/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- ATAYURT, (2015c) “Sınırdaki Gerginlik”, *Atayurt Gazetesi*, 27.01.2015, <http://www.atayurtgazetesi.com.tr/suriye-sinirinda-gerginlik/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- ATAYURT, (2015d) “Suriyeliler, Pimi Çekilmiş Hazır Birer Bomba!”, *Atayurt Gazetesi*, 17.05.2015, <http://www.atayurtgazetesi.com.tr/suriyeliler-pimi-cekilmis-hazir-birer-bomba/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- ATAYURT, (2015e) “Eğit-Donat Projesinin Amacı Hatay’ı da Karıştırıp Kirli Emellere Ulaşmaktır!”, *Atayurt Gazetesi*, 03.06.2015, <http://www.atayurtgazetesi.com.tr/egit-donat-projesinin-amaci-hatayi-da-karistirip-kirli-emellere-ulasmaktır/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- ATAYURT, (2015f) “Suriyeliler Polis’e Meydan Okuyor!”, *Atayurt Gazetesi*, 03.07.2015, <http://www.atayurtgazetesi.com.tr/suriyeliler-polise-meydan-okuyor/>, (Erişim Tarihi: 05.07.2015).
- A.T.H.G., (2015a) “Türkiye Mültecilerle Yaşamayı Öğrenmeli”, *Antakya Toplumcu Halk Gazetesi*, 21.06.2015, <http://www.antakyagazetesi.com/H10814-turkiye-multecilerle--yasamayi-ogrenmeli.html>, (Erişim Tarihi: 22.06.2015).

- A.T.H.G., (2015b) “Hatay’daki Suriyeli Üniversiteli Gençlere BM Bursu”, *Antakya Toplumcu Halk Gazetesi*, 21.08.2015, <http://www.antakyagazetesi.com/H11937-hataydaki-suriyeli-universiteli-genclere.html>, (Erişim Tarihi: 21.08.2015).
- A.T.H.G., (2015c) “İşsizlik Büyük Sorun Peki Ya Suriyeliler?”, *Antakya Toplumcu Halk Gazetesi*, 21.08.2015, <http://www.antakyagazetesi.com/H11923-issizlik-buyuk-sorun-peki-ya-suriyeliler.html>, (Erişim Tarihi: 22.08.2015).
- ATSO, (2015) Antakya Ticaret ve Sanayi Odası, 18.10.2015 Tarihli Bilgi Talebine, 20.10.2015 Tarihli, Elektronik Posta İle Cevabi Mesaj.
- AYATA, Sencer, AYATA, Ayşe, (2000) *Türkiye’de Güvenlik Sorunları, -Ortadoğu Politikaları ve Güvenlik-Yeni Yönelimler-*, Derleyen, Augustus Richard Norton, Çev. Ceylan Tokluoğlu, Büke Yayınları, s.79-88, 1. Basım, İstanbul.
- AYDIN, İnci Selin (2008) “Suriye Arap Cumhuriyeti Ülke Raporu”, TC. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, (İGEME), www.bogazici.org.tr/sayfa.asp?sid=42, (Erişim Tarihi: 02.06.2015).
- AYDIN, Mustafa, (2014) “Orta Doğu’da Sistem Arayışı”, *Orta Doğu-Türkiye İlişkileri ve Bölgesel İşbirliği İmkânları*, Editör, Ahmet Uysal, Tasarım Medya Reklam Mat.Yay.San.Tic.Ltd.Şti.,s.53-57, Ankara.
- AYDINLIK, (2011) “Kamplarda Tecavüz Edilen Suriyeli Kadınlar Anlatıyor-3 Yaşında Kızıyla Tehdit Etiler-(TAMAMI)”, *Aydınlık Gazetesi*, 21.09.2011, <http://www.aydinlikgazete.com/dunya/kamplarda-tecavuz-edilen-suriyeli-kadinlar-anlatiyor-3-yasinda-kizimla-tehdit-ettiler-tamami-h3608.html>, (Erişim Tarihi: 20.05.2015).
- AYHAN, Veysel, (2009) “Türkiye-Suriye İlişkilerinde Yeni Bir Dönem: Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), C.1, S.11, s.26-34, Kasım, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=423>, (Erişim Tarihi: 29.08.2014).
- AYHAN, Veysel, (2010) “Eksen Kayması Mı? Sistemik Etkiler Mi?: Türkiye-Ortadoğu İlişkilerine Teorik Bir Bakış”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik

- Araştırmalar Merkezi (ORSAM), C.2, S.19-20, s.25-34, Temmuz- Ağustos, www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2010819_veyso.pdf, (Erişim Tarihi: 29.08.2014).
- AYHAN, Veysel, (2011a) Türkiye ve Arap Birliği'nin Suriye'ye Yaptırım Kararları ve Olası Sonuçları, *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, (ORSAM)*, Rapor No: 91, Aralık 2011, http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/20111219_oorsamreport_91.pdf, (Erişim Tarihi, 25.11.2014).
- AYHAN, Veysel, (2011b) "Arap Baharının ABD-Türkiye İlişkilerine Etkisi", *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)*, C.3, S.36, s.17-22, Aralık, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=2956>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).
- AYHAN, Veysel, (2012) *Arap Baharı-İsyanlar, Devrimler ve Değişim-*, MKM Yayıncılık, Bursa.
- AYRANCI, Zişan Şirin, (2006) *Türkiye-Suriye İlişkileri*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- BACIK, Gökhan, (2014) *Suriye'de Siyaset ve Coğrafya: Rejimi Korumak Siyaseti Olarak Dinsel Jeopolitik, Dini Jeopolitik Yaklaşımlarıyla Ortadoğu*, Ed. Engin Akçay, Erkan Ertosun, Mahmut Akpınar, Akçağ Yayınları, s.147- 165, 2. Baskı, Ankara.
- BAKEER, Ali Hussein, (2013) "Suriye'de Kâbusa Doğru? -Suriye'nin İçinde Bulunduğu Kritik Durum ve Olası Senaryolar-", *USAK Raporları, Rapor No.13-01*, Rapor Editörü, Mehmet Güçer, Şubat, Ankara.
- BAL, İhsan, (2014) "Mülteciler Sorununda Belirsizliğin Çıldırıtcılığı", *Analist*, S.43, s.18-19, Eylül, Ankara.
- BAŞ, Arda, (2012) "1957 Suriye Krizi ve Türkiye", *History Studies*, C.4, S.1, s.89-109, http://www.historystudies.net/Makaleler/1975160084_5-Arda%20Ba%C5%9F.pdf, (Erişim Tarihi: 20.01.2015).
- BAYHAN, Fatih, (2012) *Dip Dalga Davutoğlu*, Paradoks Yayınları, İstanbul.
- BBC, (2013) "Suriye Savaşı Hatay'da Mezhep Ayrılığını Körükledi", BBC Türkçe, 04.09.2013, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130904_guardian_hatay, (Erişim Tarihi: 30.06.2015).

- BBC, (2014), “Reyhanlı'da Ölenler ve Geride Kalanlar”, *BBC Türkçe*, 11.05.2013, http://www.bbc.com/turkce/multimedya/2014/05/140511_vid_reyhanli, (Erişim Tarihi: 30.06.2015).
- BBC, (2015a) ABD: “Suriye Konusunda Rusya ile Temel Prensiplerde Anlaştık”, *BBC Türkçe*, 29.09.2015, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150929_kerry_lavrov_temel_prensipler, (Erişim Tarihi: 24.10.2015).
- BBC, (2015b) “MİT TIR'ları Soruşturmasında 4 Savcı ve 1 Albay Tutuklandı”, *BBC Türkçe*, 08.05.2015, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150508_mit_tirlar_tutuklama, (Erişim Tarihi: 30.06.2015).
- BBC, (2015c) “Suriyeli Türkmenler: ÖSO, IŞİD'le Savaşma Cesaretini Yitirdi”, *BBC Türkçe*, 02.06.2015, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150602_suriye_turkmen_tarik_cevizci, (Erişim Tarihi: 19.10.2015).
- BİLGİÇ, Esra, (2006) *Su Sorunu: Fırat, Dicle ve Asi Nehirleri Örnekleri*, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- BODUR, Akın, (2014) *Arada Kalanlar-Komşu Ülkede Savaş ve Suriye-Hatay Hattı-*, Ed. Saadet Yaşar, Öteki Adam Yayınları, İstanbul.
- BOŞNAK, Metin, (2014) “Arap Baharı ve Osmanlı'nın Yeniden Ölümü”, *Gazete Port*, 18.04.2014, <http://www.gazeteport.com.tr/yazar/16/metin-bosnak/4454>, (Erişim Tarihi: 29.09.2014).
- BOZKURT, Ahmet, GÖKSU, Münir Ziya Lugal, SARIHAN, Ercan, TAŞDEMİR, Meltem, (2002) “Asi Nehri Rotifer Faunası (Hatay-Türkiye)”, *Ege Üniversitesi, Su Ürünleri Dergisi*, C.19, S.1-2, s.63-67, http://egejfas.org/pdf/2002-1-2/2002_19_1_2_8.pdf, (Erişim Tarihi: 26.08.2014).
- CEMAL PAŞA, (2012) *Hatırat (1913-1922)*, Dün Bugün Yarın Yayınları, 2. Baskı, Yayına Hazırlayan, Ahmet Zeki İzgöer, Ed. Ersan Güngör, İstanbul.
- CENGİL, Muammer, AYDIN, Ali Rıza, (2014) “IŞİD (Irak Şam İslam Devleti): Psikopolitik ve Teolojik Bir Değerlendirme”, *Iğdır Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 6, s.51-53, Ekim.
- CEYHAN, Tahir, (2008) “Soğuk Savaş Döneminden Günümüze Ortadoğu'daki Gelişmeler (Büyük Ortadoğu Projesi)”, *On Birinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler)-XVIII. Yüzyıldan*

- Günümüze Ortadoğu'daki Gelişmelerin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri* (04-05 Nisan 2007-İstanbul), Genel Kurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Yayın Kurulu Başkanı, Ziya Güler, s.259-282, TC. Genel Kurmay Başkanlığı, Genel Kurmay Basımevi, Ankara.
- CEYLAN, Lütfiye Hilal (2013) *Sosyal Medya ve Gazetecilik*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Genel Gazetecilik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- C.G.M., (2014) Cilvegözü Gümrük Müdürlüğü, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Doğu Akdeniz Bölge Müdürlüğü, <http://doguakdeniz.gtb.gov.tr/baglantidarelerimiz/cilvegouzu-gumruk-mudurlugu>, (Erişim Tarihi: 08.06.2015).
- CİHAN, (2009) “Suriye Sınırına Mayın Döşeyen Komutan: Arazilerin Krokisi 7. Kolordu'nun Arşivinde Yer Alıyor ve Ben Görev Verilirse Yardım Etmeye Hazırım” *Cihan Haber Ajansı*, 27.05.2009, http://www.cihan.com.tr/tr/haber/Suriye-sinirina-mayin-doseyen-komutan-Arazinin-krokisi-7-Kolordunun-arsivinde-yer-aliyor-ve-ben-gorev-verilirse-yardim-etmeye-hazirim_3326-CHLTEyMzMyNi8x, (Erişim Tarihi: 15.03.2015).
- CİHAN, (2012) “Arap Baharı'ndan Etkilenen Mobilya Sektörü Kan Kaybediyor”, *Cihan Haber Ajansı*, 01.12.2012, http://www.cihan.com.tr/tr/haber/Arap-Baharindan-etkilenen-mobilya-sektoru-kan-kaybediyor_7592-HODY3NTkyLzM=, (Erişim Tarihi: 13.06.2015).
- CİHAN, (2013) “Atalay: Reyhanlı Saldırısını Gerçekleştirenlerin Hepsi Bizim Vatandaşımız (2)”, *Cihan Haber Ajansı*, 20.05.2013, <http://www.e-haberajansi.com/politika/atalay-reyhanli-saldirisini-gerceklestirenlerin-hepsi-bizim-vatandasimiz-2-233170.html>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).
- CİHAN, (2015) “Davutoğlu: Suriye Eşmesi'ndeki Türbe ve Çevresi Artık Türk Toprağıdır”, *Cihan Haber Ajansı*, 24.02.2015, <https://www.cihan.com.tr/tr/davutoglu-suriye-esmesindeki-turbe-ve-cevresi-artik-turk-topragidir-1687423.htm>, (Erişim Tarihi: 21.06.2015).
- CNN, (2014a) "Türkiye ile Savaş Halindeyiz!", *CNN Türk.com*, 04.11.2014, <http://www.cnnturk.com/haber/dunya/turkiye-ile-savas-halindeyiz>, (Erişim Tarihi: 21.10.2015).

- CNN, (2014b) “TSK Suriye Uçağını Vurdu”, *CNN Türk.com*, 23.03.2014, <http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/tsk-suriye-ucagini-vurdu>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- CNN, (2015a) “CIA; Esad'ın Devrilmesini İstemiyoruz”, *CNN Türk.com*, 14.03.2015, <http://www.cnnturk.com/haber/dunya/cia-esadin-devrilmesini-istemiyoruz>, (Erişim Tarihi: 17.10.2015).
- CNN, (2015b) “Adana'da TIR Aramasıyla İlgili 4 Savcı ve 1 Subay Tutuklandı”, *CNN Türk.com*, 08.05.2015, <http://www.cnnturk.com/turkiye/adanada-tir-aramasiyla-ilgili-4-savci-ve-1-subay-tutuklandi>, (Erişim Tarihi: 19.10.2015).
- CNN, (2015c) “Hatay Şehrinin Nüfusunun Yüzde 15'i Suriyeli Oldu”, *CNN Türk.com*, 15.01.2015, <http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/o-sehirin-yuzde-15i-suriyeli-oldu>, (Erişim Tarihi: 19.10.2015).
- COGRAFYA.GEN.TR (2015), Coğrafya Dünyası, Hatay, <http://www.cografya.gen.tr/tr/hatay/>, (Erişim Tarihi, 21.10.2015).
- CUMHURİYET, (2015a) “32 Muvazzaf Askere Tutuklama Talebi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 09.04.2015, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/247918/32_muvazzaf_askere_tutuklama_talebi.html, (Erişim Tarihi: 19.10.2015).
- CUMHURİYET, (2015b) “Korkunç İfadeler”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Haziran 2015, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/301823/Korkunc_ifadeler.html#, (Erişim Tarihi: 20.06.2015).
- ÇAĞLAR, Sadullah, (2013) “Arap Baharı Reyhanlı'da Bitti”, *İskenderun Ses Gazetesi*, 24.05.2013, <http://www.iskenderunes.net/yazar.asp?yaziID=13113>, (Erişim Tarihi: 27.09.2014).
- ÇAKMAK, Cenap, (2014) “*Uluslararası Hukuk ve Suriye Krizi*”, *Orta Doğu-Türkiye İlişkileri ve Bölgesel İşbirliği İmkânları*, Editör, Ahmet Uysal, Tasarım Medya Reklam Mat.Yay.San.Tic.Ltd.Şti.,s.75-79, Ankara.
- ÇARMIKLI, Elif Özmenek, (2015) “Uluslararası Bir Krize Ulusal Çözümler Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler”, *Analist*, S.47, s.114-119, Ocak, Ankara.
- ÇELENK, Sevilay, (2010) "Ayrımcılık ve Medya", *Televizyon Haberciliğinde Etik*, s.211-228, <http://ilefarsiv.com/etik/icindekiler/>, (Erişim Tarihi: 06.04.2015).
- ÇELİKARSLAN, Hüseyin, (2012) *Kur'ân Perspektifinden Çağımız Dünyasının Dengelenmesinde İslâm ve Müslümanların Rolü*, Ankara Üniversitesi, Sosyal

- Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÇEMREK, Murat, (2014) “*Orta Doğu’daki Devrimler ve Türk Dış Politikası*”, *Orta Doğu-Türkiye İlişkileri ve Bölgesel İşbirliği İmkânları*, Editör, Ahmet Uysal, Tasarım Medya Reklam Mat.Yay.San.Tic.Ltd.Şti., s.47-51, Ankara.
- ÇETİN, Altan, ÇAĞ, Galip, (2015) *Uluslararası İlişkiler ve Tarih Geçmişi Düşünerek Geleceğe Bakmak*, Lotus Yayınevi, İstanbul.
- ÇEVİKALP, Mesut, (2012) “Arap Baharı El Fetih ve Hamas’ı da Dönüştürdü”, *Aksiyon*, 6 Şubat, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-31773-173-arap-bahari-el-fetih-ve-hamasi-da-donusturdu.html>, (Erişim Tarihi: 05.11.2014).
- ÇEVİKALP, Mesut, (2015a) “Terör Bumerangı: Çöken Suriye ve PKK Politikasının Sonucu”, *Aksiyon*, 27 Temmuz-2 Ağustos, S.1077, s.24-25, Çağlayan Matbaası, İzmir.
- ÇEVİKALP, Mesut, (2015b) “Suriyeliler Türkiye’de Kalıcı!”, *Aksiyon*, 24-30 Ağustos, S.1077, s.8-9, Çağlayan Matbaası, İzmir.
- DAĞI, İhsan D., (2002) *Ortadoğu’da İslam ve Siyaset*, Boyut Kitapları, 2. Baskı, İstanbul.
- DAĞISTAN, Adil, SOFUOĞLU, Adnan, (2005) “Arşiv Belgeleri Işığında Sancak (Hatay)’ın Bağımsızlık Sürecinin İlk Aşaması ve Türkiye”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXI, Mart, S:61, s.1-46, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- DALAR, Mehmet, (2010) “Asi Nehri’nin Türkiye-Suriye İlişkileri Üzerindeki Etkisi ve Geleceği”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Mart, C.2, S.15, s.106-114.
- DAVULCU, Mehmet, (2007) *Faysal Döneminde Türkiye-Suriye İlişkileri (1918-1920)*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- DAVUTOĞLU, Ahmet, (2013) *Stratejik Derinlik Türkiye’nin Uluslararası Konumu*, Küre Yayınları, 84. Baskı, İstanbul.
- D.B., (2013) “Suriye Ordusundan Banyas'ta Operasyon”, *Dünya Bülteni*, 09.05.2013, <http://www.dunyabulteni.net/suriye-banyas-katliam/259053/suriye-ordusundan-banyasta-operasyon>, (Erişim Tarihi: 17.02.2015).

- DEĞER, Ayşenur, (2013) *Doğu-Batı Ekseninde Türkiye: Arap Baharı'nın Köşe Yazılarında Söylemsel Konumlandırılması*, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- DEMİR, Şerif, (2011) "Dünden Bugüne Türkiye'nin Suriye ve Ortadoğu Politikası", *TurkishStudies-International PeriodicalForTheLanguages, Literatureand History of TurkishorTurkic Volume 6/3 Summer 2011*, p. 691-713 TURKEY, http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:9S9Gf-QYNyEJ:scholar.google.com/+%C5%9Eerif+Demir,+D%C3%BCnden+Bug%C3%BCne+T%C3%BCrkiye%E2%80%99nin+Suriye+ve+Ortado%C4%9Fu+Politika+%C4%B1&hl=tr&as_sdt=0,5, (Erişim Tarihi: 02.04.2015).
- DEMİR, Yaşar, (2012) "Hatay'da Siyasi Çekişmeler ve Türkiye'nin Politikası (1936-1938)" *History Studies*, s.47-72, http://www.historystudies.net/Makaleler/103957524_5-Ya%C5%9Far%20Demir.pdf, (Erişim Tarihi: 29.09.2014).
- DERVİŞOĞLU, Ferhat, EZER, Mehmet, KİBRİTOĞLU, Murat, AKTUĞ, Ufuk, ÇELİK, Ramazan, (2013) "Reyhanlı Cehenneme Döndü", *Hürriyet Gazetesi*, 13 Mayıs, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23257089.asp>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).
- DEYUPOĞULLARI, Canan, (2012) *Suriye'nin İç Politika-Dış Politika İlişkisi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- DHA, (2015) "Başsavcılıktan MİT TIR'ları İle İlgili Açıklama", *Doğan Haber Ajansı*, 29.05.2015, http://www.dha.com.tr/bassavciliktan-mit-tirlari-ile-ilgili-aciklama_946211.html, (Erişim Tarihi, 19.10.2015).
- DİNÇER, O. Bahadır, (2013) "Cilvegözü Saldırısı: Sınırdaki Hassas Güvenlik Dengesi", *Analist*, S. 25, s.32-32, Mart, Ankara.
- DİNGİL, Metin, (2015a) "Evimize Saldıracak Kadar Cesaretlendirildiler...", *Özyurt Gazetesi*, 21.05.2015, <http://www.ozyurtgazetesi.com/index.php/ali-yolcu/232-evimize-sald-racak-kadar-cesaretlendirildiler>, (Erişim Tarihi: 25.05.2015).

- DİNGİL, Metin, (2015b) “Karısını Boşayıp Suriyelilerle Evlenenlerin Sayısı Artıyor!”, *Özyurt Gazetesi*, 10.06.2015, <http://www.ozyurtgazetesi.com/index.php/yerel-guendem-1/item/2073-kar-s-n-bosay-p-suriyelilerle-evlenenlerin-say-s-art-yor.html>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- DOĞAN, Cihan, (2012) *2000-2010 Türkiye-Suriye Ekonomik ve Ticari İlişkileri*, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu İktisadı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- DUMAN, Çiğdem, (2008) *Hatay Millet Meclisi (2 Eylül 1938-29 Haziran 1939)*, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- DUMAN, Sabit, (2005) “Ortadoğu Krizleri ve Türkiye” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 9, S 35, Mayıs-Kasım, s. 313-332.
- DURAN, Hasan, KARACA, Ahmet, (2013) “1950 1980 Döneminde Türkiye-Ortadoğu İlişkileri”, *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.14, S.1, s.121-136, Nisan, Sivas.
- EKİNCİ, Ekren Buğra, (2013) Suriye’de Nusayrî Hâkimiyeti Bitiyor Mu? Esed’in İntikam Korkusu, 18 Aralık 2013, <http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=484>, (Erişim Tarihi, 20.10.2015).
- EKŞİ, Nuray, (2013) “Uluslararası Koruma Yöntemleri ve Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, *Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’nin Mülteci-Sığınmacı Politikası, Çalıştay-Tebliğler*, 25.04.2013, s.51-70, Ed. Engin Akçay, Farkhad Alimuhakmedov, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ERDEM, Büşra, (2015) “Merve Özdemirkıran ile Türk Dış Politikası ve Ortadoğu’daki Gelişmeler Üzerine Söyleşi”, *Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları (TUIÇ) Akademi*, Röportaj, <http://www.tuicakademi.org/index.php/roportaj-ve-soylesiler/4679-dr-merve-ozdemirkiran-ile-turk-dis-politikasi-ve-ortadogu-daki-gelismeler-uzerine-soylesi>, (Erişim Tarihi: 21.02.2015).
- ERGÜN, Ceren, (2011) “Suriye’deki Muhalif Hareketler ve Türkiye Suriye İlişkileri” *Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları (TUIÇ) Akademi*,

<http://www.tuicakademi.org/index.php/component/content/article/128-uncategorised/1535-suriyedeki-muhalik-hareketler-ve-turkiye-suriye-iliskileri>, (Erişim Tarihi: 21.02.2015).

EROL, Hande, (2008) *Türkiye-Ortadoğu İlişkileri (1983-1993)*, Dokuz Eylöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

EROL, M. Seyfettin, (2014) “Örtölü Savaşlar ve İstihbarat Örgütleri”, *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi (USGAM)*, 23.09.2014, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=800&cid=2393&bolge=5&konu>, (Erişim Tarihi: 24.09.2014).

ERTUĞRUL, Ebubekir, (2014) *Suriye Kürtleri ve Demokratik Birlik Partisi (PYD)*, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ESENYEL, Ömer, (2008) “Doğuşundan Günümüze Vehhabilik”, *On Birinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler)-XVIII. Yüzyıldan Günümüze Ortadoğu'daki Gelişmelerin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri*, (04-05 Nisan 2007-İstanbul), Genel Kurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Yayın Kurulu Başkanı, Ziya Güler, s.1-22, TC. Genel Kurmay Başkanlığı, Genel Kurmay Basımevi, Ankara.

ESH., (2014a) “ÖSO: Kobani'ye Yardım Eden ABD İkili Oynuyor”, *En Son Haber*, 22.10.2014, <http://www.ensonhaber.com/oso-kobaniye-yardim-eden-abd-ikili-oyuyor-2014-10-22.html>, (Erişim Tarihi: 22.10.2014).

ESH., (2014b) “Numan Kurtulmuş Suriyelilerin Kalıcı Olduğunu Söyledi”, *En Son Haber*, 06.11.2014, <http://www.ensonhaber.com/numan-kurtulmus-suriyelilerin-kalici-oldugunu-soyledi-2014-11-06.html>, (Erişim Tarihi: 06.11.2014).

ESH., (2014c) “Halep'ten Kaçış Başladı”, *En Son Haber*, 11.11.2014, <http://www.ensonhaber.com/halepten-kacis-basladi-2014-11-11.html>, (Erişim Tarihi: 11.11.2014).

ESH., (2014d) “Reyhanlı Saldırısında Çarpıcı Detaylar!”, *En Son Haber*, 10.02.2014, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/920274-reyhanli-saldirisinda-carpici-detaylar>, (Erişim Tarihi: 27.06.2015).

- ESH., (2015a) “Büyük Kürdistan İçin Plan İşlemeye Başladı”, *En Son Haber*, 18.06.2015, <http://www.ensonhaber.com/abd-buyuk-kurdistan-icin-gun-sayiyor-2015-06-18.html>, (Erişim Tarihi: 26.06.2015).
- ESH., (2015b) “Suriyeliler Türkiye'ye Giriş Yapmak İçin Sınırdaki Bekliyor”, *En Son Haber*, 12.06.2015, <http://www.ensonhaber.com/suriyeliler-turkiyeye-giris-yapmak-icin-sinirda-bekliyor-2015-06-12.html>, (Erişim Tarihi: 12.06.2015).
- ESH., (2015c) “Cemaat'in Silah Gitmesini Engellediği Türkmenlerin Mücadelesi”, *En Son Haber*, 20.06.2015, <http://www.ensonhaber.com/kurdistan-icin-son-engel-bayir-bucak-turkmenleri-2015-06-20.html>, (Erişim Tarihi: 20.06.2015).
- ESH., (2015d) “Yunan Bakan Kammenos'tan Türkiye'yi Kızdıracak Açıklama”, *En Son Haber*, 30.03.2015, <http://www.ensonhaber.com/yunan-bakan-kammenos-turkiyeyi-kizdiracak-aciklama-2015-03-30.html>, (Erişim Tarihi: 30.03.2015).
- ESH., (2015e) “MİT TIR'ları Davasında 17 Askere Tutuklama”, *En Son Haber*, 10.04.2015, <http://www.ensonhaber.com/mit-tirlari-davasinda-17-askere-tutuklama-2015-04-10.html>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).
- ESH., (2015f) “Kamalak: Suriye'ye Girersek Bölünmüş Olarak Çıkarız”, *En Son Haber*, 01.07.2015, <http://www.ensonhaber.com/kamalakturkiye-suriyeye-girerse-bolunmus-olarak-cikar-2015-07-01.html>, (Erişim Tarihi: 01.07.2015).
- ETE, Hatem, (2012) “Hatay Operasyonu”, *SETA/Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, <http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=126952&q=hatay-operasyonu>, (Erişim Tarihi: 06.06.2015).
- GAP, (2015) Güneydoğu Anadolu Projesi, Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, <http://www.gap.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.05.2015).
- GAYTANCIOĞLU, Kaan, (2008) *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye-Suriye İlişkilerinin Ortadoğu Politikasına Etkisi*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- GÖÇ İDARESİ, (2015) “Hatay'daki Suriyeliler ve Sorunları”, 15.05.2015 Tarihli Bilgi Talebi Dilekçesine, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün, 21.05.2015 Tarih ve 89093628-042-10941 Sayılı Başlıklı Cevabi Evrak
- GÖKÇAY, Kemal, (2012) *Statükoculuk'tan “Çok Yönlü Dış Politika'ya”:* “Komşularla Sıfır Sorun” Değerlendirmesi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal

- Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- GÜÇER, Mehmet, KARACA, Sema, DİNÇER, O., Bahadır, (2013) “Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı -Suriyeli Mülteciler- Alan Araştırması”, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)*, USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi, USAK Raporları No:13-04, Mayıs, Ankara.
- GÜÇTÜRK, Yavuz, (2014) “İnsanlığın Kaybı: Suriye’deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)*, 04.02.2014, <http://setav.org/tr/insanligin-kaybi-suriyedeki-ic-savas-in-san-haklari-boyutu/rapor/14432>, (Erişim Tarihi: 07.06.2015).
- GÜL, Abdulkadir, (2014) *Kültürlerin Kaynaştığı Şehir Antakya*, Gece Kitaplığı Yason Yayıncılık, Birinci Baskı, Ed. Ali Rıza Özdemir, Baskı, İleri Akademi.
- GÜN, Mehmet Salih, KOÇAK, Konur Alp (2012) “Arap Halk Ayaklanmaları ve Yeni Düzen”, *Yasama Dergisi -Arap Baharı-*, S.22-23 Özel Sayı, S.22, s.7-21, Ankara.
- GÜNDOĞDU, Serkan, (2011) *Türkiye-Suriye İlişkilerinde Su Sorunu ve Terörizme Etkisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- GÜNEŞ, Mahmut, (2013) *Uluslararası Göçün Tetikleyicileri: Suriye’den Türkiye’ye Zorunlu Göç’ün Cilvegözü Örneği ile Yansımaları*, Turgut Özal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- GÜNGÖR, Abdullah Polat, (2013) *11 Eylül Sonrası Ortadoğu’da Değişen Dengeler Hamas’ın Örgüt Perspektifi, İç ve Dış İlişkileri*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- GV., (2014a) “Şok İddia! ABD İŞİD’e Silah Verdi!” *Gazete Vatan*, 08.10.2014, <http://www.gazetevatan.com/sok-iddia-abd-isis-e-silah-verdi--695113-dunya/>, (Erişim Tarihi: 8.11.2014).
- GV., (2014b) “Sınırdaki 110 Piyade Tüfegi Ele Geçirildi”, *Gazete Vatan*, 12.10.2014, (Erişim), <http://www.gazetevatan.com/sinirda-110-piyade-tufegi-ele-gecirildi-686375-gundem/>, (Erişim Tarihi: 13.09.2014).

- GV., (2015) “Savaş Çok Büyüyecek”, *Gazete Vatan*, 16.06.2015, <http://www.gazetevatan.com/bu-savas-cok-buyuyecek-802327-dunya/>, (Erişim Tarihi:16.06.2015).
- H.A.G., (2014a) “Valilere Suriyeli Dilenci Talimat”, *Hatay Asi Gazetesi*, 02.08.2014, <http://www.asigazetesi.com/haber/valilere-suriyeli-dilenci-talimati/457/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.A.G., (2014b) “Suriyelilerin Sorunu Bitmiyor”, *Hatay Asi Gazetesi*, 10.06.2014, <http://www.asigazetesi.com/haber/suriyelilerin-sorunu-bitmiyor/70/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.A.G., (2014c), “Türkiye; Muhalif Suriye’yi Resmen Tanıdı”, *Hatay Asi Gazetesi*, 28.08.2014, <http://www.asigazetesi.com/haber/turkiye-muhalif-suriyeyi-resmen-tanidi/644/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.A.G., (2015a) “Savaş: Suriyeliler Sosyal Dokuyu Bozuyor”, *Hatay Asi Gazetesi*, 16.05.2015, <http://www.asigazetesi.com/haber/savas-suriyeliler-sosyal-dokuyu-bozuyor/1772/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.A.G., (2015b) “Yaralı Suriyeliler Hastanelere Bombayla Getiriliyor”, *Hatay Asi Gazetesi*, 20.02.2015, <http://www.asigazetesi.com/haber/yarali-suriyeliler-hastanelere-bombayla-getiriliyor/1294/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.A.G., (2015c) “Suriye Halkları Yalnız Değildir”, *Hatay Asi Gazetesi*, 07.05.2015, <http://www.asigazetesi.com/haber/suriye-halklari-yalniz-degildir/1673/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.A.G., (2015d) “Yine Suriyeliler, Yine Taciz Huzurumuz Kaçtı”, *Hatay Asi Gazetesi*, 16.05.2015, <http://www.asigazetesi.com/haber/yine-suriyeliler-yine-taciz-huzurumuz-kacti/1796/>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.K.G., (2013a) “Suriye’ye 17 Bin Kişilik Kumanya Gönderildi”, *Hatay Kent Gazetesi*, 18.01.2013, <http://www.hataykentgazetesi.com/habergoster.asp?id=4047>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.K.G., (2013b) “Suriyeliler, Türkiye’de Onurlu Bir Hayat Yaşıyor”, *Hatay Kent Gazetesi*, 20.02.2013, <http://www.hataykentgazetesi.com/habergoster.asp?id=4090>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).

- H.K.G., (2013c) “Hatay’a Kaçan Suriyeliler Anlatıyor...”, *Hatay Kent Gazetesi*, 20.03.2013, <http://www.hataykentgazetesi.com/habergoster.asp?id=4201>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.K.G., (2013d) “Suriye Ordusu’ndan Kopuşlar Sürüyor”, *Hatay Kent Gazetesi*, 27.03.2013, <http://www.hataykentgazetesi.com/habergoster.asp?id=4265>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.K.G., (2013e) “Suriyeli Mültecilere Kapıların Kapanmayacak”, *Hatay Kent Gazetesi*, 14.05.2015, <http://www.hataykentgazetesi.com/habergoster.asp?id=4362>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.M.G., (2014) “Göz Göre Göre Savaşa Giriyoruz”, *Hatay Manşet Gazetesi*, 09.10.2014, <http://www.hataymanset.com/Haberler/Guncel/GOZ-GORE-GORE-SAVASA-GiRiYORUZ-1451-3>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- H.T.G., (2015a) "Arap Baharı Tarihi Bir Dönüm Noktası", *Haber Türk Gazetesi*, 18.03.2015, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/725755-arap-bahari-tarihi-bir-donum-noktasi>, (Erişim Tarihi: 18.05.2015).
- H.T.G., (2015b) "Askeri Casusluk Amacıyla Sırları İfşa...", *Haber Türk Gazetesi*, 08.01.2015, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1028018-askeri-casusluk-amaciyla-sirlari-ifsa>, (Erişim Tarihi: 08.01.2015).
- H.T.G., (2015c) “Merkel’den Türkiye’ye Övgü”, *Haber Türk Gazetesi*, 07.02.2015, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1040330-merkelden-turkiyeye-ovgu>, (Erişim Tarihi: 08.02.2015).
- H.T.G., (2015d) “Reyhanlı Tutanakları!”, *Haber Türk Gazetesi*, 27.06.2015, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1095899-reyhanli-tutanaklari>, (Erişim Tarihi: 27.06.2015).
- H.V.G., (2015a) “Suriye Plakalı Otomobilden 83 Bin Captagon Hap Çıktı”, *Hatay Vatan Gazetesi*, 09.07.2015, <http://www.hatayvatan.com/suriye-plakali-otomobilden-83-bin-captagon-hap-cikti.html>, (Erişim Tarihi: 11.07.2015).
- H.V.G., (2015b) “Ve Suriye’de Dengeler Değişiyor”, *Hatay Vatan Gazetesi*, 20.07.2015, <http://www.hatayvatan.com/ve-suriyede-dengeler-degisiyor.html>, (Erişim Tarihi: 25.07.2015).

- H.V.G., (2015c) “Suriyelilerin Gideceği Tarih Belli Oldu”, *Hatay Vatan Gazetesi*, 01.08.2015, <http://www.hatayvatan.com/suriyelilerin-gidecegi-tarih-belli-oldu.html>, (Erişim Tarihi: 05.08.2015).
- H.V.G., (2015d) “Reyhanlı’da 1500 Suriyeliye Protez Kol ve Bacak Takıldı”, *Hatay Vatan Gazetesi*, 13.08.2015, <http://www.hatayvatan.com/reyhanlida-1500-suriyeliye-protez-kol-ve-bacak-takildi.html>, (Erişim Tarihi: 18.08.2015).
- H3, (2015) “Baro Başkanı Çıtırık: İktidar, MİT TIR'larında Suçüstü Yakalanmıştır”, *Haber 3*, 16.01.2015, <http://www.haber3.com/baro-baskani-citirik-iktidar-mit-tirlarinda-sucustu-yakalanmistir-3142567h.htm>, (Erişim Tarihi: 17.01.2015).
- H7, (2011) “Erdoğan, Esad’ı Aradı Reformu Övdü” *Haber 7*, 26.03.2011, <http://www.haber7.com/siyaset/haber/726658-erdogan-esadi-aradi-reformu-ovdu>, (Erişim Tarihi: 21.06.2015).
- H7, (2015a) “İŞİD, Akçakale Sınırına Tünel Kazmış”, *Haber 7*, 22.06.2015, <http://www.haber7.com/ortadogu/haber/1424693-isid-akcakale-sinirina-tunel-kazmis>, (Erişim Tarihi: 22.06.2015).
- H7, (2015b) “Esed'den PYD'ye Petrol Desteği!”, *Haber 7*, 22.06.2015, <http://www.haber7.com/ortadogu/haber/1424701-esedden-pydye-petrol-destegi>, (Erişim Tarihi: 22.06.2015).
- H7, (2015c) “Türkiye'nin Kararı: İŞİD'le Mücadele, PYD'ye Uyarı”, *Haber 7*, <http://www.haber7.com/dis-politika/haber/1424907-turkiyenin-karari-isidle-mucadele-pydye-uyari>, (Erişim Tarihi: 22.06.2015).
- HABERLER, (2015) “Suriye'deki Grupların, Türkiye Sınırında 'Hakimiyet' Savaşı”, *Haberler.Com*, 03.06.2015, <http://www.haberler.com/suriye-deki-gruplarin-turkiye-sinirinda-hakimiyet-7378128-haberi/>, (Erişim Tarihi: 04.06.2015).
- HABERPORT, (2015) “Angajman Nedir? Angajman Kuralları Nedir ve Ne Zaman İhlal Edilir?”, *Haberport*, 23.07.2015, <http://www.haberport.com/gundem/angajman-nedir-angajman-kurallari-nedir-ve-ne-zaman-ihlal-edilir-h11813.html>, (Erişim Tarihi: 24.07.2015).
- HABERTURKA, (2009) “Türk toprakları yabancıların mı oluyor?”, *Haber Turka*, 04.05.2009, http://www.haberturka.com/haber.php?haber_id=92573, (Erişim Tarihi: 18.08.2015).

- HAMSİCİ, Mahmut, (2013) “Hatay: Hoşgörü Kenti Alarm Veriyor”, *BBC Türkçe*, 16.05.2013, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/05/130515_hatay_alarm_veriyor, (Erişim Tarihi: 30.06.2015).
- HATAY, (2014a) “Eryılmaz: Suriyelilerin Üniversitelere Sınavsız Girmesi Haksızlık Değil Mi?”, *Hatay Gazetesi*, 25.11.2014, <http://www.hataygazetesi.com/haber/genel/eryilmaz:-suriyelilerin-universitelere-sinavsiz-girmesi-haksizlik-degil-mi/2310.html>, (Erişim Tarihi: 23.10.2015).
- HATAY, (2014b) “Nüfus’un 3’te Biri Suriyeli”, *Hatay Gazetesi*, 12.04.2014, <http://www.hataygazetesi.com/haber/genel/nufus'un-3'te-biri-suriyeli/1100.html>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- HATAY, (2014c) “Antakya’da “Suriyeli Göçmenler” Masaya Yatırıldı”, *Hatay Gazetesi*, 10.03.2014, <http://www.hataygazetesi.com/haber/genel/antakya'da-suriyeli-gocmenler-masaya-yatirildi/810.html>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- HATAY, (2014d) “Suriyelilere Yeni Kimlikler Verilecek”, *Hatay Gazetesi*, 09.10.2014, <http://www.hataygazetesi.com/haber/genel/suriyelilere-yeni-kimlikler-verilecek/2224.html>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- HATAY, (2014e) “Pazar Esnafı Her Yerde Tezgah Açan Suriyelilerden Dertli”, *Hatay Gazetesi*, 29.12.2014, <http://www.hataygazetesi.com/haber/genel/pazar-esnafi-her-yerde-tezgah-acan-suriyelilerden-dertli/2518.html>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- HATAY, (2015a) “Hastaneye Getirilen Suriyelinin Cebinden El Bombası Çıktı”, *Hatay Gazetesi*, 19.02.2015, <http://www.hataygazetesi.com/haber/genel/hastaneye-getirilen-suriyelinin-cebinden-el-bombasi-cikti/2692.html>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- HATAY, (2015b) “Suriye’ye Yakın Başka Kapılar Açıldığı Doğru Mu?”, *Hatay Gazetesi*, 08.01.2015, <http://www.hataygazetesi.com/haber/genel/suriye'ye-yakin-baska-kapilar-acildigi-dogru-mu-/2572.html>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- HATAY VALİLİĞİ, (2012) “Basın Açıklaması”, 21.07.2012, <http://www.hatay.gov.tr/HaberDetay.aspx?HaberId=9673>, (Erişim Tarihi: 28.12.2014).

- HATİPOĞLU, Süleyman, (2001) “*Hatay’ın Kurtuluşunun Fikri Temelleri*” *Anavatana Katılışının 60. Yıldönümünde Hatay*, Yayına Hazırlayan, Berna Türkdoğan, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, s.41-67, Ankara.
- HÜR HABER, (2015a) “Suriyelilere Çalışma İzni Geliyor”, *Hür Haber Gazetesi*, 13.02.2015, <http://www.hurhaber.net/haberdetails.isk?ID=28548#.VYpVFxsVhMs>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- HÜR HABER, (2015b) “Suriyeli Kadına Fuhuş Tuzağı!”, *Hür Haber Gazetesi*, 03.12.2015 [12.03.2015], <http://www.hurhaber.net/haberdetails.isk?ID=29282#.VYpUPhsVhMs>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- HÜR HABER, (2015c) “Cilvegözü Sınır Kapısı'ndan Girişler Kontrollü Yapılacak”, *Hür Haber Gazetesi*, 24.03.2015, <http://www.hurhaber.net/haberdetails.isk?ID=29354#.VYpSzxsVhMs>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- HÜR HABER, (2015d) “Reyhanlı’da Düşen Mühimmat Evlere Zarar Verdi”, *Hür Haber Gazetesi*, 26.03.2015, <http://www.hurhaber.net/haberdetails.isk?ID=29398#.VYpRJxsVhMs>, (Erişim Tarihi: 24.03.2015).
- HÜR HABER, (2015e) “Alevi Katliamını Lanetlediler...”, *Hür Haber Gazetesi*, 05.04.2015, <http://www.hurhaber.net/haberdetails.isk?ID=29701#.VYm5qRsVhMs>, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- HÜR HABER, (2015f) “Suriyeli Dilenciler Toplanıyor!”, *Hür Haber Gazetesi*, 17.04.2015, http://www.hurhaber.net/haberdetails.isk?ID=29576#.VYpO_hsvhMs, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- HÜRRİYET, (2013a) “Suriye Ulusal Konseyi Üyesi: Cilvegözü'nde Hedef Bizdik”, *Hürriyet Gazetesi*, 13.02.2013, <http://www.hurriyet.com.tr/planet/22581035.asp>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).
- HÜRRİYET, (2013b) “Reyhanlı'daki Saldırıyla İlgili Önemli Açıklamalar” *Hürriyet Gazetesi*, 13.05.2013, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23263087.asp>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).
- HÜRRİYET, (2015a) “Genelkurmay IŞİD Kısaltmasını DEAŞ Olarak Değiştirdi”, *Hürriyet Gazetesi*, 07.01.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27906734.asp>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).

- HÜRRİYET, (2015b) “Çıpras: Türkiye’yle Anlaşmalıyız”, *Hürriyet Gazetesi*, 08.08.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/29757360.asp>, (Erişim Tarihi: 11.08.2015).
- IRIB, (2012) “Ürdün ve Türkiye'deki Kamplarda Suriyeli Kadın ve Kızlara Tecavüz” *Iran Turkish Radio IRIB World Sevice*, 30.09.2012, <http://turkish.irib.ir/guncel-yazilar/haber-yorum/item/267549-%C3%BCrd%C3%BCn-ve-t%C3%BCrkiye-deki-kamplarda-suriyeli-kad%C4%B1n-ve-k%C4%B1zlara-tecav%C3%BCz>, (Erişim Tarihi: 21.05.2015).
- İ.G., (2013) “Hatay’da ‘Suriye Olayları’ Baskını: 8 Gözaltı!”, *İskenderun Gazetesi*, 05.12.2013, <http://iskenderungazetesi.com/hatayda-suriye-olaylari-baskini-8-gozalti/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- İ.G., (2014a) “HAYAD Ülkemize Sığınan Suriyeli Ermenileri Ziyaret Etti”, *İskenderun Gazetesi*, 09.04.2014, <http://iskenderungazetesi.com/hayad-ulkemize-siginan-suriyeli-ermenileri-ziyaret-etti/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- İ.G., (2014b) “Belen’de Suriyeli Sorunları Masaya Yatırıldı”, *İskenderun Gazetesi*, 28.08.2014, <http://iskenderungazetesi.com/belende-suriyeli-sorunlari-masaya-yatirildi/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- İ.G., (2014c) “Suriyeli Sığınmacılara Kimlik Verilecek”, *İskenderun Gazetesi*, 04.10.2014, <http://iskenderungazetesi.com/suriyeli-siginmacilara-kimlik-verilecek/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2014).
- İ.G., (2014d) “Suriyelilere Tanınan Ayrıcalığın Gerekçesi Nedir?”, *İskenderun Gazetesi*, 26.11.2014, <http://iskenderungazetesi.com/suriyelilere-taninan-ayricaligin-gerekcesi-nedir/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- İ.G., (2014e) “Milletvekili Dudu; Son Üç Yılda Suriyeli Sığınmacılara Ne Kadar Harcama Yapıldı?”, *İskenderun Gazetesi*, 18.12.2014, <http://iskenderungazetesi.com/milletvekili-dudu-son-uc-yilda-suriyeli-siginmacilara-ne-kadar-harcama-yapildi/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- İ.G., (2014f) “İskenderun Belediyesi Zabıta Ekipleri Suriyeli Dilencileri Topluyor”, *İskenderun Gazetesi*, 24.12.2014, <http://iskenderungazetesi.com/iskenderun-belediyesi-zabita-ekipleri-suriyeli-dilencileri-topluyor/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).

- İ.G., (2015a) “Suriye’de Yaşanan Katliam Antakya’da Yapılan Eylemle Kınandı”, *İskenderun Gazetesi*, 01.05.2015, <http://iskenderungazetesi.com/suriyede-yasanan-katliam-antakyada-yapilan-eylemle-kinandi/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- İ.G., (2015b) “Suriyeli Hırsız, Daha Önce Çalıştığı Restoranı Soydu”, *İskenderun Gazetesi*, 08.05.2015, <http://iskenderungazetesi.com/suriyeli-hirsiz-daha-calistigi-restorani-soydu/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- İ.H., (2015) “Türkiye, Suriye ve Irak’ta Kime Yardım Ediyor?”, *İslam Haber.net*, 11.03.2015, <http://www.islahhaber.net/makale/turkiye--suriye-ve-irak-ta-kime-yardim-ediyor-/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- İNTERNETHABER.COM, (2013) İşte Obama’yı Zorlayan Suriye Haritası!, <http://www.internethaber.com/iste-obamayi-zorlayan-suriye-haritasi-580102h.htm>, (Erişim Tarihi, 19.10.2015).
- İ.S.G., (2014) “Hatay Bilmecesi”, *İskenderun Söz Gazetesi*, 22.04.2015, <http://www.medya73.com/hatay-bilmecesi-yerel-basin-haber-173345.html>, (Erişim Tarihi: 31.10.2014).
- JAHİC, Mirsad, (2012) *I. Dünya Savaşı’ndan Günümüze ‘Ulusların Kendi Kaderini Belirleme Hakkı’nın Değişen İçeriği*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KAHRAMAN, Emel, (2013) *2000’li Yıllarda Türkiye-İran İlişkilerini Etkileyen Faktörler*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- KANBOLAT, Hasan, (2011) “Arap Baharı’ndan Yahudi Baharı’na”, *İskenderun Ses Gazetesi*, 06.09.2011, <http://www.iskenderunes.net/yazar.asp?yaziID=2932>, (Erişim Tarihi: 31.10.2014).
- KARA, Eyüp, (2012) “Dünden Bugüne Türkiye-Suriye İlişkileri”, *Uluslararası Politika Akademisi*, 18 Ağustos, <http://politikaakademisi.org/dunden-bugune-turkiye-suriye-iliskileri/>, (Erişim Tarihi: 13.06.2015).
- KARAKILÇIK, Yusuf, (2008) “Bölgesel Su Anlaşmazlıklarının Küresel Çatışmaya Dönüşme Riski: Fırat ve Dicle Örneği”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), C. 4, No.16, s.19-56.

- KASALAK, Kadir, (2008) “Suriye’de Manda Yönetiminin Kurulması ve Milli Mücadele’ye Etkileri”, *On Birinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler)-XVIII. Yüzyıldan Günümüze Ortadoğu’daki Gelişmelerin Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri*, (04-05 Nisan 2007-İstanbul), Genel Kurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Yayın Kurulu Başkanı, Ziya Güler, s.137-152, TC. Genel Kurmay Başkanlığı, Genel Kurmay Basımevi, Ankara.
- KASAPOĞLU, Çağıl, (2013) “Rojava'daki Petrol Savaşı Mı?”, *BBC Türkçe*, 20.08.2013, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130820_rojava_enerji, (Erişim, 20.11.2015).
- KAYA, Havvana Yapıcı, KOÇAK, Konur Alp, (2012) “Sunuş”, *Yasama Dergisi - Arap Baharı*, S.22-23 Özel Sayı, S.22, s.3-4, Ankara.
- K.E.G., (2011) “Suriye’li Mültecilere Rahatlık Battı”, *Kırıkhan Ekspres Gazetesi*, 08.11.2011, <http://www.kirikhanekspres.com/2011/12/08/suriye%e2%80%99li-multecilere-rahatlik-batti/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- K.E.G., (2012) “Hatay’daki Suriyeli Sığınmacıların Sayısı 16 Bin’i Geçti”, *Kırıkhan Ekspres Gazetesi*, 22.03.2012, <http://www.kirikhanekspres.com/2012/03/22/hataydaki-suriyeli-siginmacilarin-sayisi-16-bini-gecti/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- K.E.G., (2013a) “Suriyeli Muhalifler Reyhanlı’da Toplandı”, *Kırıkhan Ekspres Gazetesi*, 13.03.2013, <http://www.kirikhanekspres.com/2013/03/13/suriyeli-muhalifler-reyhanlida-toplandi/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- K.E.G., (2013b) “Savaş Mağduru Suriye’li Kaçakçı Çıktı”, *Kırıkhan Ekspres Gazetesi*, 08.04.2013, <http://www.kirikhanekspres.com/2013/04/08/savas-magduru-suriyeli-kacakci-cikti/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- K.E.G., (2013c) “Reyhanlı Saldırısının Sanıkları İçin 53’er Kez Ağırlaştırılmış Müebbet İstendi”, *Kırıkhan Ekspres Gazetesi* 24.10.2013, <http://www.kirikhanekspres.com/2013/10/24/reyhanli-saldirisinin-saniklari-icin-53er-kez-agirlastirilmis-muebbet-istendi/>, (Erişim Tarihi: 24.06.2015).
- KEKLİK, Muharrem, (2013) “Arap Baharı ve Suriye Çıkmazı”, *blog.radikal.com*, 12.05.2013, <http://blog.radikal.com.tr/dunya/arap-bahari-ve-suriye-cikmazi-22122>, (Erişim Tarihi: 02.09.2014).

- KELEŞOĞLU, Erhan, (2014) İsrail Yurttaşları Filistinliler-Yurttaşlık, Kimlik, Siyaset, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, Sena Ofset Ambalaj ve Matbaacılık San.Tic.Ltd.Şti. 1. Baskı, İstanbul.
- KILINÇKAYA, M. Derviş, (2008) *Osmanlı Yönetimindeki Topraklarda Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Suriye*, Atatürk Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Presmat Matbaa Gazete Reklam Ltd. Şti., 2. Baskı, Ankara.
- KINALITOPUK, Ömer Tugay, (2014) *Türkiye Suriye İlişkileri 2002-2014 Dönemi*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı, Yüksek Lisans Projesi, Edirne.
- K.L.G., (2014) “Pazar Esnafı Her Yerde Tezgah Açan Suriyelilerden Dertli”, *Kırıkhan Lider Gazetesi*, 25.12.2015, <http://www.kirikhanlidergazetesi.com/haberdetay/Pazar-Esnafi-Her-Yerde-Tezgah-Acan-Suriyelilerden-Dertli/1984>, (Erişim Tarihi: 08.02.2015).
- KOLARS, John, (2000) “*Su Savaşı Yoksa Neden Su Barışı Olmasın?*”, *Ortadoğu Politikaları ve Güvenlik-Yeni Yönelimler-*, Derleyen, Augustus Richard Norton, Çev. Ceylan Tokluoğlu, BÜKE Yayınları, s.31-39, 1. Basım, İstanbul.
- KUŞOĞLU, Baran, (2012) “Libya: Arap Baharı’na NATO ‘Katkısı’ ”, *Yasama Dergisi -Arap Baharı-*, S.22-23 Özel Sayı, S.22, s.100-118, Ankara.
- KÜRKÇÜOĞLU, Ömer, (1982) *Osmanlı Devleti’ne Karşı Arap Bağımsızlık Hareketleri (1908-1918)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 512, AÜ., S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara.
- LAÇİNER, Sedat, ÖZCAN, Mehmet, BAL, İhsan, (2004) *Türkiyeli Avrupa-Türkiye’nin Üyeliğinin AB’ye Olası Etkileri-*, USAK Kitaplığı: 1, Hayat Yayınları: 198, Bilge Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul.
- MADEN, Tuğba Evrim, (2011) “Türkiye-Suriye İlişkilerinde Asi Nehri”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), C.3, S.31-32, s.40-50, Temmuz-Ağustos, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=2490>, (Erişim Tarihi: 18.03.2015).
- MADEN, Tuğba Evrim, (2013) “Sınır Aşan Su Havzalarında İşbirliği Sorunu” *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), C.5,

- S.53, s.23-31, Mayıs, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013515_tugbasu.pdf, (Erişim Tarihi: 18.03.2015).
- MAHALLİ, Hüsnü, (2013) *Ortadoğu'da Kanlı Bahar*, Destek Yayınevi, 9. Baskı, Ağustos, İstanbul.
- MAZICI, Nurşen, (2000) "Af Yasalarında 150'likler", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 55 (1).
- MELEK, Abdurrahman, (1966) *Hatay Nasıl Kurtuldu*, Türk Tarih Kurumu, XVI. Seri, Sa.7, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- MİLLİYET, (2011) "Ünlü Yıldız Angelina Jolie Hatay'a Geldi", *Milliyet Gazetesi*, 17.06.2011, <http://www.milliyet.com.tr/unlu-yildiz-angelina-jolie-hatay-a-geldi-/gundem/gundemdetay/17.06.2011/1403685/default.htm>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).
- MİLLİYET, (2012a) "Halit Meşal'in Yeni Yuvası Türkiye Mi?", *Milliyet Gazetesi*, 29.01.2015, <http://www.milliyet.com.tr/halit-mesal-in-yeni-yuvasi-turkiye-mi-/dunya/dunyadetay/29.01.2012/1495143/default.htm>, (Erişim Tarihi: 05.11.2014).
- MİLLİYET, (2012b) "Suriye'den Atılan Bomba Türkiye Akçakale'ye Düştü! Suriye'nin Top Mermisi Akçakale'de Patladı!", *Milliyet Gazetesi*, 03.10.2012, <http://www.milliyet.com.tr/suriye-den-atilan-bomba-turkiye-akcakale-ye-dustu-suriye-nin-top-mermisi-akcakale-de-patladi-/gundem/gundemdetay/03.10.2012/1606235/default.htm>, (Erişim Tarihi: 05.11.2014).
- MİLLİYET, (2014a) "ABD İtiraf Etti: Evet Esed'e Fayda Sağlıyoruz", *Milliyet Gazetesi*, 30.10.2014, <http://www.milliyet.com.tr/abd-itiraf-etti-evet-esed-e-fayda/dunya/detay/1962678/default.htm>, (Erişim Tarihi: 30.10.2014).
- MİLLİYET, (2014b) "Çavuşoğlu: Halep Düşerse...", *Milliyet Gazetesi*, 17.11.2014, http://www.milliyet.com.tr/cavusoglu-halep-duserse-/siyaset/detay/1970984/default.htm?utm_source=GazetelerNet&utm_medium=manset&utm_campaign=GazetelerNetCoop, (Erişim Tarihi: 17.1.2014).
- MİLLİYET, (2015) "İncirlik Resmen Açıldı... Türk Jetleri de Katılacak", *Milliyet Gazetesi*, 24.07.2015, <http://www.milliyet.com.tr/isid-e-karsi-flas-gelisme--gundem-2092211/>, (Erişim Tarihi: 24.07.2015).

- MUMAY, Can, (2014) “Pahalılık, Suriye, Üç Din ve Künefe...”, *Hürriyet.com.tr*, 05.09.2014, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/27148725.asp>, (Erişim Tarihi: 05.09.2014).
- MÜMİNOĞLU, J. Jale, (2012) “Arap Baharı ve Türkiye”, *Anadolu Ajansı (AA)* 15.07.2012, <http://haberciniz.biz/arak-bahari-ve-turkiye-1542461h.htm>, (Erişim Tarihi: 13.10.2014).
- NİZAMOĞLU, Yüksel, (2013) “1917 Yılında Hicaz Cephesi: Arap İsyanının Yayılması ve Medine’nin Tahliyesi Programı”, *Bilig*, Yaz 2013, S.66, s.123-148, <http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/kcfinder/upload/files/bilig-66-iaz-2013.pdf>, (Erişim Tarihi, 20.10.2015).
- NTV., (2013) “Sınır Kapısında Patlama: 13 Ölü” *NTV*, 11.02.2013, <http://www.ntv.com.tr/turkiye/sinir-kapisinda-patlama-13-olu>, [URkEIAAxeUaa-5WtvKBPMQ?_ref=infinite](http://www.ntv.com.tr/turkiye/sinir-kapisinda-patlama-13-olu), (Erişim Tarihi: 11.08.2015).
- OĞUZLU, Tarık, (2012) “Komşularla Sıfır Sorun Politikası ve Arap Baharı: Tıkanmışlık Durumunun Bir Analizi”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), C.4, S.42, s.46-54, Haziran, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3544>, (Erişim Tarihi: 02.06.2015).
- OKTAV, Özden Zeynep, (2013) “Arap Baharı ve Türkiye-Körfez Devletleri İlişkileri”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), C.5, S.51, s.69-78, Mart, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201335_ozden_zeynep_oktav.pdf, (Erişim Tarihi: 02.06.2015).
- ORHAN, Oytun, (2013a) “Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye’nin Suriye İnkilemi”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Haziran, C.5, S.54, s.10-16, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4541>, (Erişim Tarihi: 31.09.2014).
- ORHAN, Oytun, (2013b) “Suriye Türkmenleri: Siyasal Hareketler ve Askeri Yapılanma”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Mart, C.5, S.51, s.95-105.
- ORHAN, Oytun, (2013c) “Suriye’de İç Savaş ve Türkmenler”, *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), 05.08.2013,

- <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4638>, (Erişim Tarihi: 31.08.2014).
- ORHAN, Oytun, (2015) “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” *Aljazeera*, 13.01.2015, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/suriyeli-siginmacilarin-turkiyeye-etkileri>, (Erişim Tarihi: 13.06.2015).
- ÖNAL, Hür Emre, (2010) *Suriye'nin Terör ile İlişkilendirilme Süreci ve Terör Politikaları (1990-2004)*, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ÖRMECİ, Ozan, (2012) “Adana Mutabakatı ve Bugün”, *Uluslararası Politika Akademisi*, <http://politikaakademisi.org/adana-mutabakati-ve-bugun/>, (Erişim Tarihi: 13.05.2015).
- ÖZCAN, Fethi Feyyaz, (2012) *Yeni Medya ve Dijital Aktivizm*, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri, Yeni Medya Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Çağatay, (2012) *Ortadoğu ve Arap Baharı (Türkiye Demokratik Bir Ülke Olarak Ortadoğu’da Model Olabilir Mi?)*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- ÖZDEMİR, İsmail, (2015) “ABD'nin, Esad ile İlgili Sözlerinin Arka Planı”, *Ortadoğu Gazetesi*, 18.03.2015, <http://ortadogugazetesi.net/haber.php?id=41110>, (Erişim Tarihi: 18.10.2015).
- ÖZGÜLER, Büşra Nur, (2015) “Dünü ve Bu Gününü Suriye Krizi”, *Analist*, S.47, s. 62-67, Ocak, Mülakat: Burhan Ghalioun, Ankara.
- ÖZGÜNAY, İffet Merve, (2013) *Sosyal Medya ve Arap Baharındaki Rolü: Suriye Örneği*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Genel Gazetecilik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ÖZKAYA, Yücel, (2008) “Avrupa Devletlerinin Osmanlı Devleti İle Ortadoğu Hakkında Görüşleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde Musul-Hatay Hakkındaki Gizli Görüşmeler”, *On Birinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler)-XVIII. Yüzyıldan Günümüze Ortadoğu’daki Gelişmelerin Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri*, (04-05 Nisan

- 2007-İstanbul), Genel Kurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Yayın Kurulu Başkanı, Ziya Güler, s.83-104, TC. Genel Kurmay Başkanlığı, Genel Kurmay Basımevi, Ankara.
- ÖZTÜRK, Saygı, (2015) “Askere ‘Suriye’ye Gir’ Emri Verildi”, *Gazeteler.net*, 28.06.2015, <http://www.gazeteler.net/link.php?url=http%3A%2F%2Fwww.sozcu.com.tr%2F>, (Erişim Tarihi: 29.06.2015).
- ÖZTÜRKLER, Harun, GÖKSEL, Türkmen, (2015) “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme”, *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)*, Rapor No: 196, Ocak, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=5279>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).
- ÖZTÜRKMEN, Ali, DUMAN, Bilgay, ORHAN, Oytun, (2011) Suriye’de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türkmenleri, *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)*, -Ortadoğu Türkmenleri Programı, Rapor No:14, Kasım.
- ÖZYAZAR, Feyyaz, (2013a) “Reyhanlı’dan İzlenimler II-III”, *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)*, 10 Haziran, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4535>, (Erişim Tarihi: 20.01.2015).
- ÖZYAZAR, Feyyaz, (2013b) “Reyhanlı’dan İzlenimler”, *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)*, 28 Mayıs, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4510>, (Erişim Tarihi: 20.01.2015).
- PEKEL, Sercan, (2013) *Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Konusunda Yapılan Düzenlemelerin Lizbon Antlaşması Sonrası Uygulama Alanları*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Aydın.
- RADİKAL, (2014) “Niğde’de Uzun Namlulu, El Bombalı Saldırı”, *Radikal Gazetesi*, 21.03.2014, http://www.radikal.com.tr/turkiye/nigdede_uzun_namlulu_el_bombali_saldiri-1182411, (Erişim Tarihi: 20.06.2015).
- REİCHSTEİN, Ruth, (2009) “Yunanistan’da Mülteci Sorunu”, *Deutsche Welle Türkçe*, 16.12.2009, Çeviri: Başak Özay, Ed. Beklan Kulaksızoğlu, <http://www.dw.com/tr/yunanistanda-m%C3%BClteci-sorunu/a-5017721>, (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

- SABAH, (2011) “Abdülcelil, Şeriat Sözlerinden Döndü”, *Sabah Gazetesi*, 25.10.2011, <http://www.sabah.com.tr/dunya/2011/10/25/abdulcelil-seriat-sozlerinden-dondu>, (Erişim Tarihi: 19.10.2015).
- SABAH, (2013) “Hatay'da Patlama”, *Sabah Gazetesi*, 13.05.2013, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2013/05/11/hatayda-patlama>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).
- SABAH, (2015), “Güneyimizde Yeni Bir Devlete İzin Vermeyiz”, *Sabah Gazetesi*, 27.06.2015, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/06/27/guneyimizde-yeni-bir-devlete-izin-vermeyiz>, (Erişim Tarihi: 28.06.2015).
- SABRA, Majed, (2013) *Arap Baharı: Mısır Örneği*, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- SAĞLAM, Zafer, (2006) *Jeopolitik, Jeoekonomik ve Jeostratejik Konumları İtibariyle Türkiye-Suriye İlişkilerinin İncelenmesi*, Genel Kurmay Başkanlığı, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- SAMANDAĞ, (2015) “Suriyelilerin Türk Bayrağını İndirdiği İddiası”, *Samandağ Gazetesi*, 26.05.2015, http://www.samandaggazetesi.org/haber/haber_65_suriyelilerin-turk-bayragini-indirdigi-iddiasi.html, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- SANDER, Oral, (2011) *Siyasi Tarih, 1918-1994*, İmge Kitabevi, 20. Baskı, Ankara.
- SANDER, Oral, (2013) *Türkiye'nin Dış Politikası*, Derleyen: Melek Fırat, İmge Kitabevi, 4. Baskı, Ankara.
- SARINAY, Yusuf, (2001) “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ve Hatay”, *Anavatana Katılışının 60. Yıldönümünde Hatay*, Yayına Hazırlayan, Berna Türkdöğan, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, s.23-39, Ankara.
- SAYIN, Abdullah, (2012) “Arap Baharı ve Suriye Masasında Bilek Güreşi”, *Akademik Perspektif*, 02.09.2012, <http://akademikperspektif.com/2012/09/02/arap-bahari-ve-suriye-masasinda-bilek-guresi/>, (Erişim Tarihi: 31.08.2014).

- SD., (2013) “Cilvegözü'ndeki Patlama Suriye İstihbaratının İşİ”, *Son Devir*, 11 Mart, <http://www.sondevir.com/?aType=haber&ArticleID=121854>, (Erişim Tarihi: 11.06.2015).
- SHUVAL, Hillel I, (2000) “Su ve Güvenlik: İsrail ve Suriye Arasında Su Çatışması Kaçınılmaz Mıdır?”, *Ortadoğu Politikaları ve Güvenlik-Yeni Yönelimler-*, Derleyen, Augustus Richard Norton, Çev. Ceylan Tokluoğlu, Büke Yayınları, s. 59-68, 1. Basım, İstanbul.
- SİLİÖZ, Remzi, (1937) *Hatay İli ve Milli Mücadele Yılları*, Emek Basımevi, Mart, Bursa.
- SMS, (t.y.) SMS Nedir?, http://www.bilisimterimleri.com/bilgisayar_bilgisi/bilgi/81.html, (Erişim Tarihi: 15.10.2015).
- SOFUOĞLU, Adnan, (2012) “Hassas Konular, Atatürk'ten Günümüze Hatay Meselesi ve Türkiye-Suriye İlişkileri”, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV) E-Bülten, Ankara. http://www.koksav.org.tr/hassas_konular/26042012_kok-hk-asofuoglu.pdf, (Erişim Tarihi: 24.10.2014).
- SONDAKİKA, (2015), “Belge İsteyen MİT TIR'ları Savcısına HSYK Cevabı: Gizli Bilgi Kaynağı Açığa Çıkar, Veremeyiz”, *Son Dakika.com*, 11.03.2015, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/302593/ISiD_Turkiye_de_Allah_sizi_korusun.html#, (Erişim Tarihi: 20.06.2015).
- SOYSAL, İsmail, (2000) *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, I. Cilt (1920-1945), 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- SÖKMEN, Tayfur, (1978) *Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi-Sa.32, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- SÖYLEMEZ, Haşim, (2015) “Terör Bumerangı: Çöken Suriye ve PKK Politikasının Sonucu”, *Aksiyon*, 27 Temmuz-2 Ağustos, S.1077, s.26-27, Çağlayan Matbaası, İzmir.
- SÖZCÜ, (2015), “Suruç Bombacısı Şeyh Abdurrahman Alagöz İle İlgili Bomba İddia!”, *Sözcü Gazetesi*, 23.07.2015, <http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/suruc-bombacisi-seyh-abdurrahman-alagoz-ile-iligili-bomba-iddia-891247/>, (Erişim Tarihi: 24.07.2015).

- ŞAHİN, Burhan, (2008) “Türk Dış Politikasında Hatay Meselesi (1936-1939)”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Ekim, C.16, No:2, s.607-614. http://www.kefdergi.com/pdf/16_2/607-614.pdf, (Erişim Tarihi: 02.05.2015).
- ŞAHİN, Mehmet, (2010) “Türkiye’nin Orta Doğu Politikası: Süreklilik ve Değişim”, *Akademik Orta Doğu Dergisi*, C.4, S.2, s.9-22, http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu8%20makale/mehmet_sah_in.pdf, (Erişim Tarihi: 27.09.2014).
- ŞAHİN, Oğuzhan, (2014) “11 Maddelik Çözüm Süreci Resmen Başladı”, *Türkiye Gazetesi*, 02.10.2014, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/191389.aspx>, (Erişim Tarihi: 24.01.2015).
- ŞEN, Yağmur, (2013) “Suriye’de Arap Baharı”, *Yasama Dergisi -Arap Baharı-*, S.22-23 Özel Sayı, S.23, s.54-79, Ankara.
- ŞENSOY, Süleyman, (2015) “Kürt Koridoru İran ve Türkiye”, *TASAM*, 15.08.2015, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/19557/kurt_koridoru_iran_ve_turkiye, (Erişim Tarihi: 18.07.2015).
- TAN, Mehmet, BELLİ, Aziz, AYDIN, Abdullah, (2012) “2002 Sonrası ve Arap Baharı Kapsamında Türkiye Suriye İlişkileri ve Bölgesel Yansımaları, “*II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*”, Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 1-2 Ekim, Kahramanmaraş.
- TANDOĞAN, Ali, (2013) *Arap Baharı Sürecinde Mısır*, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- TAŞ, Ramazan, (2012) “*Ekonomik Analiz*”, *Ortadoğu Raporu*, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, s.9-35, Afşar Matbaacılık, Ankara.
- TAŞKEN, Cemalettin, (2013) “İran’ın Reyhanlı Yolu Suriye’den mi Geçer?”, *Ankara Strateji Enstitüsü*, 21.05.2013, <http://www.ankarastrateji.org/yorum/iran-n-reyhanl-yolu-suriyeden-mi-gecer/>, (Erişim Tarihi: 09.02.2015).
- TBMM, (1337), *Zabıt Ceridesi*, İtilâfname, Devre:1, C:14, İçtima:2, s.24-28, Yüz Üçüncü İçtima, İçtima Tarihi: 1.11.1337.
- TBMM, (1339), *Zabıt Ceridesi*, Lozan Sulh Muahedesinin Kabulüne Dair Kanunlar; Kanun No: 340, 341, 342, 343, Kabul Tarihi, 23.08.1339.
- TBMM, (1939) *Zabıt Ceridesi*, Türkiye ile Fransa Arasında Ankara’da 23 Haziran 1939 Tarihinde İmzalanan Türkiye ile Suriye Arasında Arazi Mesailinin Katı

- Surette Hallini Mutazam Anlaşma ve Müzeyyelâtının Tasdikına Dair Kanun, Kanun No: 3658, Kabul Tarihi: 09.06.1939.
- TBMM, (2012), *TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 24. Dönem, 1. ve 2. Yasama Yılları Faaliyet Raporu (Haziran 2011–Ekim 2012)*, TBMM Basımevi, Ankara.
- TDK, (t.y.) Türk Dil Kurumu, Sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.562cf4e4367461.77923615, (Erişim Tarihi: 15.04.2015).
- TEKELİOĞLU, Mehmet, (2011) “Arap Baharı ve Tunus”, 27 Kasım, <http://www.mehmettekelioglu.com/2011/11/arap-bahari-ve-tunus/>, (Erişim Tarihi: 31.08.2014).
- TEKİN, Mehmet, (2009) *Hatay Devleti Meclisi Zabıtları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- TEMEL, Muhlis, (2014) *Arap Baharı Sonrası Türkiye-Suriye Krizinde Türk Medyasının Tavrı*, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- TEZCAN, Ercüment, TAŞDEMİR, Fatma, (2012) “Silahlı Çatışmalar Hukuku ve İnsan Hakları Hukuku Açısından Suriye İç Savaşının Analizi” *Ankara Strateji Enstitüsü*, Aralık, Ankara, Ankara Strateji Enstitüsü, http://www.ankarastrateji.org/_files/07012013152706-6V65P.pdf, (Erişim Tarihi: 01.04.2015).
- TİRAŞ, Mehmet, (2012) *Hafız Esad Sonrası Türkiye-Suriye İlişkilerinin Güvenlik Politikalarına Etkisi*, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- TURAN, Ömer, (2002) “XX. Yüzyılda Türk Toplulukları, Türkler”, *Türk Toplulukları*, C.20, s.564-614 [p.331-360], Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- TURHAN, Alper, (2012) *Türkiye Suriye İlişkilerinde Süreklilik: Çatışma-Yumuşama Dönemleri ve Arap Baharı Süreci*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

- TÜRKMEN, Seçil, (2012) *Sosyal Medyanın Politik Yaşama Etkisi: Arap Baharı Çerçevesinde Mısır ve Libya Örneği*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- TÜRKTİME, (2015) “Suriyeli kaçak göçmen sorunu büyüyor! Türkiye net bir tutum sergilemeli”, *Türk Time*, 11.08.2015, <http://www.turktime.com/haber/suriyeli-kacak-gocmen-sorunu-buyuyor/349696>, (Erişim Tarihi: 11.08.2015).
- UMAR, Ömer Osman, (2004) *Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda İdaresi Altında Suriye (1908-1938)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- USAK, (2011) “Mayınlı Arazide Yürümenin Adı: Suriye’de Değişimi Zorlamak”, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu*, USAK Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi, USAK Raporları, Rapor No.11-04, 2. Baskı, Rapor Editörleri Osman Bahadır Dinçer, Gamze Coşkun, Mayıs, Ankara.
- YALÇINKAYA, Mert, (2013) *Türk Köşe Yazarlarının Değerlendirmeleriyle Arap Baharının Bir Yılı*, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, Aralık, İstanbul.
- YEGİN, Mehmet, ÖZERTEM, Hasan Selim, (2012) “Ortadoğu’da Otoriter Aktörlerin İttifakı: İran, Suriye ve PKK”, *Analist*, S.21, s.22-25, Kasım, Ankara.
- YENİAKİT, (2015) “Türkmen Komutandan 'MİT Tırları' Açıklaması” *Yeni Akit Gazetesi*, 04.06.2015, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/turkmen-komutandan-mit-tirlari-aciklamasi-72463.html>, (Erişim Tarihi: 04.06.2015).
- YEŞİLYURT, Niyazi, (2015) “Türkiye-ABD İlişkilerinin Altın Çağı 1950-1957 Döneminde Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri”, *Tarsus Gençlik Eğitim ve Değişim Derneği*, 17.06.2015, <http://targederneği.org/turkiye-abd-iliskilerinin-altin-cagi-1950-1957-doneminde-turkiye-sovyetler-birligi-iliskileri/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2015).
- YİĞİT, Dilek, (2015) “İsrail’in Suriye Politikası, IŞİD ve Kürtler”, *21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 30.06.2015, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/israil/>

2015/06/30/8216/israilin-suriye-politikasi-isid-ve-kurtler, (Erişim Tarihi: 07.07.2015).

YTB, (2015) Suriyeli Öğrenci Bilgi Talebi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 22 Ekim 2015 Tarihli Elektronik Posta Cevabı.

ZAMAN, (2012) “Başbakan Erdoğan: Türkiye'nin Angajman Kuralları Değişmiştir”, *Zaman Gazetesi*, 20.06.2012, http://www.zaman.com.tr/politika_basbakan-erdogan-turkiyenin-angajman-kurallari-degismistir_1309434.html, (Erişim Tarihi: 30.01.2015).

ZAMAN, (2013) “Atalay: Reyhanlı Saldırısını Gerçekleştirenlerin Hepsini Türk Vatandaşı”, *Zaman Gazetesi*, 20.05.2013, http://www.zaman.com.tr/politika_atalay-reyhanli-saldirisini-gerceklestirenlerin-hepsi-turk-vatandasi_2091864.html, (Erişim Tarihi: 20.05.2015).

ZÜHDÎ, İsmail, (2007) *İntibah*, 1311 (1895/1896) Dürzi Olayları, Hazırlayan: Ahmet Nezh Galitekin, Şehir Yayınları, İstanbul.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA);

490-1-0-0-1426-710-1 (EK-1)

490-1-0-0_1426-713-1 (EK-3)

030-0-010-000-000-223-508-13 (EK-4)

030-0-010-000-000-224-511-1 (EK-5)

030-0-018-001-002-91-59-18 (EK-7)

030-0-010-000-000-225-515-22 (EK-8)

490-0-001-000-000-584-17-1 (EK-9)

030-0-010-000-000-230-549-5 (EK-11)

030-0-001-000-000-53-314-2 (EK-16)

Mülakatlar

ALĞAN, Mehmet, 25. Dönem Hatay Milletvekili, 13 Ağustos 2015, EK-14, Ankara.

BODUR, Akın, Gazeteci, Yazar, 15 Ekim 2015, EK-18, Hatay.

EDİBOĞLU, Mehmet Ali, 24. Dönem Hatay Milletvekili, 14 Ağustos 2015, EK-10, Ankara.

ESKİOCAK, Alaattin, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası, 21 Ekim 2015, EK- 13,

Hatay.

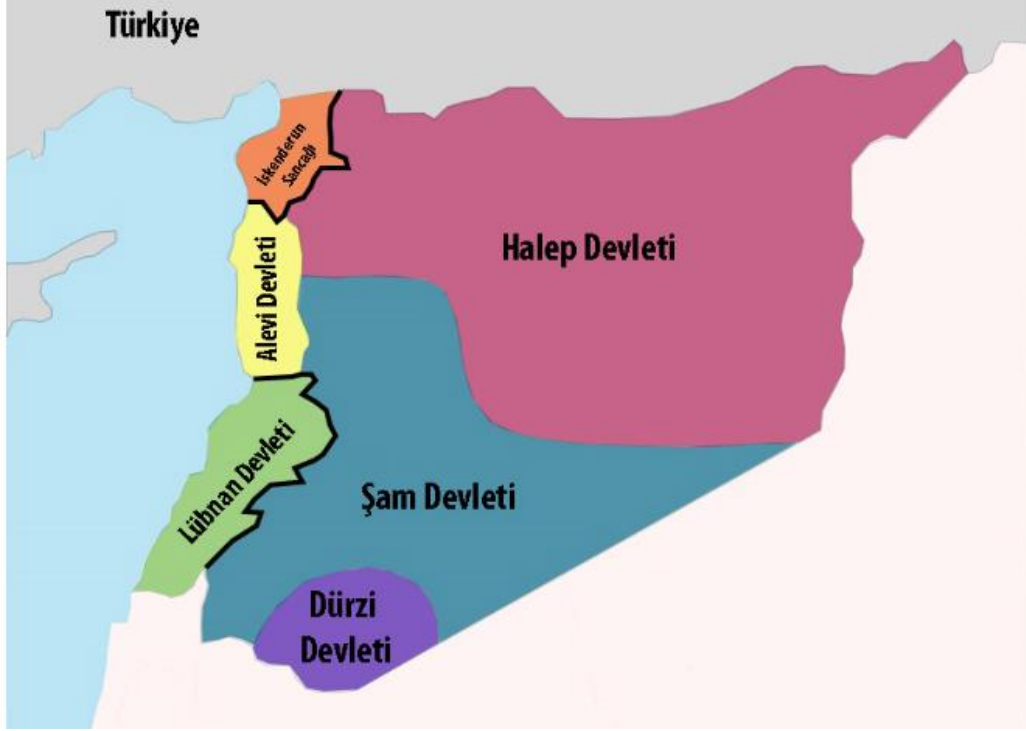
İSMİ MAHFUZ, 28 Mayıs 2015, EK-15, Adana.

EKLER

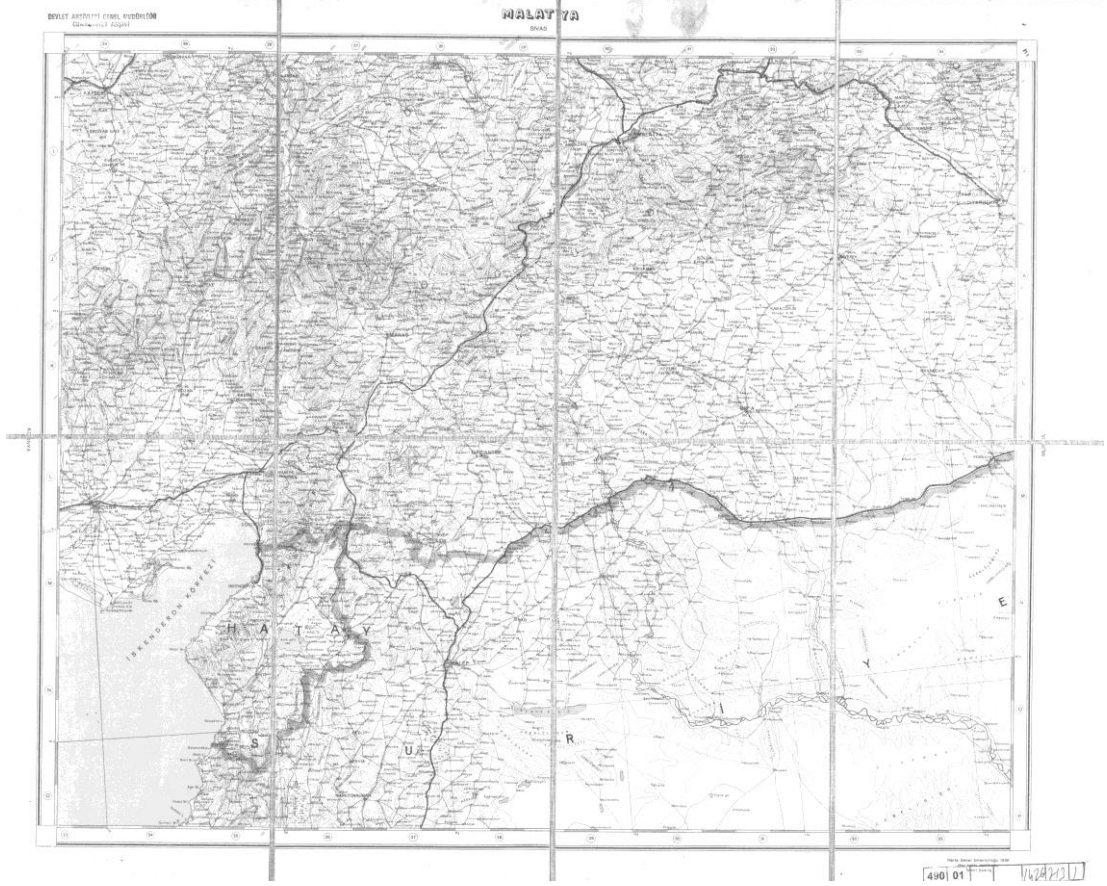
EK 1 TÜRKİYE CUMHURİYETİ 1929 YILI İDARİ TAKSİMATHARİTASI

Kaynak: BCA, 490-1-0-0_1426-710-1

EK 2 FRANSIZ MANDA İDARESİNDE SURİYE DEVLETLERİ

Kaynak: (Ekinci, 2013)

EK 3 1936 YILI TÜRKİYE HARİTASI SURİYE VE HATAY SINIRI

Kaynak: BCA, 490-1-0-0_1426-713-1

EK 4 BCA: 030-0-010-000-000-223-508-13

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Umumî Kâtiblik Kalemi

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Geldiği yer Payas
Yazıldığı tarih 18.6.1938
Geldiği tarih " " "
Nümerosu

AÇIK TEL

Hariciye
Ankara

1- Bugün Süveydiye bürosunun kapanmasını intac eden hadisat hakkında aldığım mütemmim malûmat şudur. Türk mümessilleri Süveydiye'ye varmazdan evvel akşamdan Muhtarın tevkifini haber alan büro reisi sabahleyin erkenden Alevî mümessillerle temas etmiş ve bir çeyrek saat kadar konuşmuş ve onun üzerine Türk mümessilleri geldikten sonra halkın tazyik edildiğinden ve Alevî mümessillerin çekildiğinden bahsle bu gerait içerisinde kayıt muamelesine devam olunamayacağını söyleyerek Antakya'ya dönmüştür. Şu halde büro reisinin tahrik yaptığı aşıkardır ve Halkevi komisyon nezdinde protestoda bulunmuştur. Diğer taraftan bu akşam aldığım malûmata göre Aşağı Kuseyir'de Türk köylerinin arasında bulunan Suriye ve diğer bir rum ortodoks köyü halkı Türk yazılmak temayülünü gösterdiklerinden vaziyeti haber alan komisyonun ağılebi ihtimal vermiş olduğu talimat icabı olarak Karsu bürosu delegeesi bu köylere gitmişler ve halkı mensup oldukları cemaata yazılmaya teşvik etmişlerdir. Adeta propaganda mahiyetinde olan bu vaziyetin intihabat nizamnamesine ne dereceye muhalif olduğu malûmu Devletleridir. Bu gün Orta Kuseyirde Babetrun'daki bir arap köyüdür. 73 Arap yazılmış ve bunların hepsi de Türk listesine kaydedilmiştir. Yarın Kuseyir'in Ferzene köyünde Halkevi Reisi Abdülge

-2-

030	10			223	508	13	1
-----	----	--	--	-----	-----	----	---

BCA: 030-0-010-000-000-223-508-13

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Umumi Kâtiblik Kalemi

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

- II -

Geldiği yer
Yazıldığı tarih
Geldiği tarih
Nümerası

AÇIK TEL

Kuseyri Mustafa Subhi Bereket Adalı Mehmed ve oğlu Rasim ağalar-
dan mürekkep bir heyet Arap ağalarından muhalif geçinen Rasim ağa-
nın getireceği diğer Arap ağaları ile içtima ederek sünni arapla-
rın Türk yazılmaları hususunda telkinatta bulunacaklardır. Kuyuda-
tan şimdiye kadar muhalefetlerinin şiddetile tanındığı Boksın kö-
üne taallük etmesi itibarile Afsiye (Aşağı Kuseyir) bürosunda
yapılan kayıtlar hep araplara ait olarak cereyan etmiştir. Buraya
bu gün Kole tarafından bir Türk ve Çerkes jandarma müfrezesi gön-
derilmek suretile arapların büro önünde tehditimiz surette toplana-
rak hasıl etmek istedikleri tedhişe mani olunmuş ve ötedenberi
Türk düşmanlığı ile tanılan arap mümessilini tırnak etten ayrılırsa
kan çıkar demesi vesile ittihaz edilerek tevkifine girişilmiştir.

- Kole'nin Hutzinger'le aynı zamanda intihabat hakkın-
daki bedbinane mükalemesi ve iki hükümet arasında doğrudan doğruya
anlaşılması telkini üzerine aldığım talimatları 77 No.lu telgraf-
larında münderiğ bulunandan ibarettir. Buradaki naçiz mesaimin
şuurlu bir mahiyette olması için Paris'de ve ahiren burada cereyan
eden ve bilhassa Hutzinger ile Cevat Açıkalın arasında görüşülen
hususat hakkında tenvir buyurulmağımı yüksek tensiplerine arzede-
derim.

H-A

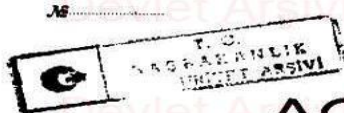
Karasapan

030	10			223	508	13
-----	----	--	--	-----	-----	----

2

EK 5 BCA: 030-0-010-000-000-224-511-1

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Umumi Kâtiblik Kalemi

Geldiği yer Payas
Yazıldığı tarih 9.9.1938
Geldiği tarih 10.7.1938
Nümrəsi 499

AÇIK TEL

Hariciye

Ankara

1 - Bu gün iş'ara değer bir haber alınmamıştır.

2 - Mân Payır Bucak nahiyelerinden köylüler bana gelerek son günlerde Suriye makamatının Şahiye Müdürleri ve jandarmalar vasıtasile tazyik ve itisafalarını son derece artırdıklarını ve gapka giymeyi latin harflerile kitap ve gazete okumayı Türkiyeyi istemediklerine ait arabca mazbatahari zorla imza ettirdikleri ve bu hale artık tehammül edemeyerek mallarını mülklerini bırakup buralara hicret etmeği göze aldıklarını ağlayarak bildirmişlerdir. Kendilerini münasib suretlerle teselli ve teskine ve yerleşine avdete iknaa çalıştım. iki üç aydanberi son derece artan bu zulum ve tazyike nihayet verdirilmesi ni teminen gereken teşebbüsler yapılmasını yüksek tensiblerine arz ederim.

HA

Karasapan

030 10 224 511 1

EK 6 HATAY DEVLETİ MİLLETVEKİLLERİ

Antakya

Abdulgani Türkmen	Dr. Vedi Bilgin
Samih Azmi (Ezer)	Suphi Bereket
Mehmet Sait Tüleyli	Hasan Ali Davut
Süleyman Tuhani	Mehmet Kösediyap
Vedi Münir Karabay	Dr. İbrahim İnal
A.Hikmet Celal (Erbayır)	İzzet Zekeriya (Güçlü)
Bekir Sıtkı Kunt	Ali Mısırlı
Nuri Aydın (Konuralp)	Mehmet Adalı
Mehmet Kâmil (Karasulu)	ZeynelabidinCilli
Selim Mahmut	Salih Güzel
İsa Kazancıyan	AgopDavidyan
Dr.Basil Huri	Hacı Razzuk (Baksanuslu)
Mustafa Fansa (Hacıpaşalı)	

Kırıkhan

Seydi Oğuz	Arif Hikmet Süral
Bahri Bahadırlı	Cavat Abalı
Abdurrahman Mursal	Abdullah Mursal
HaçadurKarabacakyan	

İskenderun

Bostan Mercan	Abbas Ülkü
Hamdi Selçuk	Davut Şeyh Mehmet Reyhani
Ahmet Celal Abdulhamit	MarselBalit
MihranKeşişyan	Kamil Zireyk
(Tekin, 2009: 12-13)	

EK 7 BCA: 030-0-018-001-002-91-59-18

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayısı

2

13758

Kararname

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Hatayın anavatanına ilhakı için fransa ile akdolunan 23/ Haziran/1939 tarihli anlaşmaya merbut protokolun 2 inci maddesi hükümlerine tevfikan Fransaya tesviye edilmek üzere tarafımızdan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdindeki fransız klering hesabına yatırılan 7 milyon fransız frankının, 23/ Ağustos/1939 tarihli Tediye Anlaşmasına zeylen pariste 8/ İkincikanun/1940 tarihinde imzalanen lâhikanın I nci maddesinde tasrih edilen % 30 nisbetinde tenzilâta tabi tutulmadan tesviyesi için fransa sefaretî ile nota teatisi suretile bir anlaşma yapılması hususunda Hariciye vekilliğine selahiyet verilmesi; adı geçen vekilliğin 23/5/1940 tarih ve 74332/264 sayılı teklifi ve Maliye vekilliğinin 8/6/1940 tarih ve 8588 sayılı mütaleanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 22/ 6/1940 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

İsmail İnönü

Bs. V.

S. R. Haydar

Ad. V.

Fecih Özyar

M. M. V.

S. Önkün

Da. V.

Sayık Özalp

Ha. V.

S. Samancı

Ma. V.

Özgül

Mf. V.

Yücel

Na. V.

A. F. Cebesarioğlu

İk. V.

S. İ. M. V.

S. H. Akelcioğlu

G. İ. V.

B. Karadağ

Zr. V.

M. N. Karadağ

Mü. V.

A. Çetinkaya

Ti. V.

A. B. Karadağ

030 00 018 001 002 91 59 18

EK 8 BCA: 030-0-010-000-000-225-515-22

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ

Emniyet Umum Müdürlüğü

Şube : H.S.

Hususi :

Umumi : 2114

15171/1939
H : Hatay anlaşması
nın Suriyedeki akisleri
hakkında.

Başvekâlet Yüksek Makamına

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

1-Türkiye-Fransa arasında Suriye tahdidi Hüdud muahedesi'nin tadili ile Hatayın ana vatana ilhaki anlaşmasının Suriye partileri üzerinde vücutte getirdiği tesirler hakkında alınan malumat ilişik olarak şâkidim kılınmıştır.

Yüksek bilgileri için saygı ile arz ederim.

2-Başvekâlet Yüksek Makamına; Genelkurmay Başkanlığına, Riyaseti Cumhurbaş. Kâtipliğine, Hariciye Vekâletine arz edilmiş, Milli Em. Hz. Reisliğine yazılmıştır.

Dahiliye Vekili

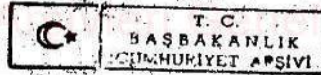
[Signature]

15. 2. 1939

030	10			225	515	22
-----	----	--	--	-----	-----	----

Karşılık yazılacak bitişe ait olduğu şubenin gün ve sayısının yazılması.

BCA: 030-0-010-000-000-225-515-22

A-Kitleli Vatanîye

Hatayın men vatanîye ilhakı muahdesinin imzalanması üzerine kitleli vatanîye partisi usun bir beyanname meqr ederek hadiseyi proteste etmiştir. Bu parti 30 haziran cuma günü bütün ovalarda bu mevzu hakkında hararetili nutuklar söylemesini istemiş ve Şam ve Halepde bu gibi siyasi teşahürlerle yapılmasını Fransızlar men ettiğinden ancak Deyrizer, Hama ve Homsda yapılabilmektedir.

Kitleli vatanîyenin yakında bir kongre toplayarak hem Fransızların Suriyede tatbik etmeye başladıkları yeni idareyi hem de Şamda muahdesini görüşecekleri haber alınmıştır.

B-Şahbender partisi

Şahbenderler partisi bir beyanname Şahbenderler meclisi/meqr etmiş ve Hatay hakkın da usun bir teşahür göstermişlerdir. İalıs bunların meqrifi efkârı olan El-İkidal, El-İyyas gazeteleri pek hararetili makaleler yazmışlar ve bu vaziyetin meqr'ul ad ettikleri vatanîlere hitab etmişlerdir.

C-Uşbetül Amelül Kavmi partisi

Uşbetül amelül kavmi partisi hadise üzerine derhal toplanarak ilhak hadisesini protesteye karar vermişler ve milletler cemiyetine şu telgrafı çekmişlerdir:

"Mülayim şikâyetlerinin haber verdiğine göre Fransa ile Türkiye arasında Samsağın Türkiyeye ilhakı ve esun toprakların aynı bir otis ad edilmeği kararlaştırılmıştır. Fransanın asırlardan beri arapların elinde bir toprağı tek başına yabancı bir devlete terk etmesini anlayamayız. Yüksek milletler cemiyetinin göndermiş olduğu komisyonun da şahadet ettiği veçhile bu muhtakamın dörtte üçü araptır. Fransa; Milletler cemiyetinin memuru olarak esun zaman Suriye vesayetini ifa suretinde burasını gayri meqr olarak tasarruf etmek isteyorsa bu sıfatla uhdesinde bulunan bil otile hukukun ref'i isap eder. Uşbetül amelül kavmi bu açığı iddiasını ileri sürerek arap vatanının bir parçası olan iskenderiyya haklılıkta korunması için milletler cemiyetinden ve Fransanın Parle mentesinde müdahale rica eder."

Ç-El-Şebibetül Vatanîye

El-Şebibetül vatanîye cemiyetinin bekayası olan El-Şebibetül vatanîye cemiyeti de toplanarak hadiseyi protesteye karar vermiş ve ali komisere çektiği bir telgraf ile vatanîlerini bildirmiştir.

D-Suriye meclisi

Suriye meclisi meqr'usama da hadiseyi red ve protes etmiş ve reis Faruk el-Huri vasıtasıyla şu telgrafı keşide etmiştir:

030	10		225	515	22
-----	----	--	-----	-----	----

BCA: 030-0-010-000-000-225-515-22

"Suriye meb'usaa meclisi Fransanın yabancu bir devletle Suriye erasiasina ilhak etmege matuf olarak akd ettigi muahedeyi preteste eder. Meclis, milletler cemiyeti tarafından Fransaya emat edilmiş elan bir toprak parçasında vukua gelem bu faciayı preteste etmekle beraber tekail vatani haklarına muhafazasını eder ve hukuku öüvel namına ve Suriyelilerle hukukununa muhafazası için akd elunan işbu muahedenin tasdik edilmemesini talap etmektedir. İşbu recasını Fransız parlamentosuna ve milletler cemiyetine bildirilmesini dilərim."

Şam meb'usu Fakri El-Baradi kitlenin meşir vasıtası elan el-mektebül'arabiye vasıtası ile şamek hakkında yeni bir risale meşir etmiş burada arap Alsas-Loreni elan Şamek'ın araplar tarafından geri alınacağına bildirerek Fransızlara da hücum etmiştir. Bu eser daha matbaada iken Fransız cemiyeti umumiyesince teplattırılmıştır. Bundan başka Suriyedeki kemünistlerin de ilhakı preteste eden beyannameleri Fransızlar tarafından teplattırılmıştır.

Şamek mekübini cemiyeti de bir telgrafla hadiseyi preteste etmiştir.

1030	10	225	515	22
------	----	-----	-----	----

3

EK 9 BCA: 490-0-001-000-000-584-17-1

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET HAKK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Tarih: 13.6.1947

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

5
1066

Sayın Hecap Peker
Başbakan

Hatay'ın ana vatana ilhaki sırasında hakkı hıyarlarını Suriye lehine istimal eden, takriben bin kadar alevinin , Cumhuriyet İdaresinin eski Osmanlı ve Fransız İdaresine benzemediğini ve halk arasında tam bir müsavat olduğunu görerek tekrar Hatay'a dönmek için çare aradıkları mahallî Parti teşkilimizden bildirilmişti.

Keyfiyeti yerinde inceleyen Parti müfettişimiz de bu durumu teyit etmiş ve topraklarımızdan ayrılmış olan alevilerden bazılarının huduttan geçerek Türktabiiyetine kabulleri dileğinde bulduklarını, bunların , siyasi maksatlar olmadığı için süratle , sevérek ve isteyerek türkleştiklerini öne sürerek avdetlerine bir çare bulunmasının yerinde ve faydalı bir hareket olacağı mü-talaasında bulunmuştur .

Keyfiyeti yüksek takdirlerinize üstün saygılarımla arz ederim.

C.H.P. Genel Sekreteri
Seyhan Milletvekili

490	01			584	17	1
-----	----	--	--	-----	----	---

EK 10 MEHMET ALİ EDİBOĞLU İLE YAPILAN MÜLAKAT

“Arap Baharı Sonrası Türkiye Suriye İlişkilerinde Hatay Faktörü” tezimiz ile ilgili olarak, 24. Dönem Hatay Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Sayın Dr. Mehmet Ali Ediboğlu ile 14/08/2015 günü saat:11.30’da TBMM’de yüz yüze görüşülerek mülakat yapılmıştır.

Kendim ve tez konumuzdan bahsettikten sonra mülakata başlanmıştır;

- **Sayın Milletvekilim, “Arap Baharı” olaylarının spesifik olarak sosyal, kültürel, ekonomik yönden Hatay’a etkilerini nasıl sıralayabilirsiniz? Hatay’ın bu olayların merkezinde olma sebepleri sizce nelerdir?**

Hatay’da bu olayların merkezinde olma sebebi Suriye ile sınır komşusu olmasıdır. Yaklaşık 900 Km.lik sınırın 190 Km.si Hatay ilindedir. İki tane sınır kapısı bu ildedir.

Hatay’dan Suriye’ye giriş-çıkışların çok kolay olabileceğini düşünüyorum. Suriyeli muhaliflerin en kolay destekleneceği sınırlar Hatay’da bulunuyor. Hükümetimiz (Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti) kendinden önceki hükümetler gibi bağımsız-tarafsız bir politika izlemekten vaz geçti. İlk defa Türkiye’de bir hükümet dış politikada taraf olmayı seçti. Suriye rejimine karşı mücadele veren grupları desteklediğini açık açık deklare etmiş hatta Suriyeli muhalif grupların kuruluşuna yardım ettiği gibi her türlü desteği verdiğini de Türkiye’de defalarca açıklamıştır. Bunu batılı ülkelerle beraber Suriye muhalefetine yapılan destek toplantılarının önemli bir kısmını Hatay’da, Antalya’da, Ankara’da, İstanbul’da basına yansıdığı şekliyle biliyoruz.

Ekonomik yönden Hatay çok etkilendi. Çünkü Hatay genel olarak bir sanayi kenti değil. Ticaret, turizm ve nakliye sektörünün ağırlıkta olduğu bir kent. Sanayiden öte ticareti, tarımı, turizmi hatta nakliye sektörünün Türkiye’deki önemli

kentlerinden birisidir Hatay. Bu sektörlerin tamamı dibe vurmuştur. Önce sınır kapıları kapandı. 8390 kayıtlı TIR ile İstanbul'dan sonra ikinci sıradadır. İskenderun ve Mersin limanlarından Ortadoğu ve Afrika'ya nakliye yapıldığı herkesçe biliniyor. 2011 yılı rakamlarına göre Ortadoğu'ya 23 Milyar Dolar ihracat yaptık. Bu ihracatın önemli bir kısmının, en az yarısı Hatay üzerinden taşındığını biliyoruz.

Suriye'de yaşanan karışıklıklardan dolayı kapanan sınır kapıları nedeniyle karayolu çıkışları tamamen durmuştur. Bunların yerine RO-RO (Roll On Roll Of) seferleri ile Mısır ve İsrail üzerinden çıkışlar düzenlenmiştir ama maliyetlerin yüksek olması sebebiyle bu gün bu pazarı başka ülkelere kaptırdı ve yarı yarıya kaybetmiş durumdayız. Dolayısı ile Hatay ili ekonomik olarak en fazla kayıp veren ildir. Sektörel olarak nakliye sektörü sınır ticaretinin en fazla yapıldığı il de Hatay'dı. Bu sektör de sıfıra yaklaştı ve durma noktasına gelmiştir.

Tarım sektörü de çok büyük darbe almıştır. Geniş ovalara sahip Hatay'da üretilen tarım ürünleri Suriye sınırının hemen öbür tarafında satılabiliyordu. Fakat artık Avrupa veya Rusya'ya kâr edemedi satılmaya çalışılıyor hale geldi. Çünkü kar oranını nakliyeye verilir hale geldiler.

Yatırımcılar kaçmaya başladı. Savaş ekonomisi nedeniyle sanayicilerden fabrikasını kapatanlar, tüccarlardan ofislerini kapatanlar veya kapatmayı düşünenler var. Hatay'ın sermaye grupları güvenlik nedeniyle Hatay'da yatırım yapmaktan vaz geçtiler. Yakında bulunan Osmaniye Organize Sanayi Bölgesine, Adana'ya, Mersin'e veya daha uzak illere sırf güvenlik gerekçeleri ile sermayeleri taşımaya düşünen veya taşımak zorunda kalan yatırımcılar olduğunu söyleyebilirim. Dolayısı ile sıcak para Hatay'dan hızla uzaklaştı.

Ticaret Odası Başkanımızın basına yansıyan demeçlerine bakarsak, 2011 yılı öncesi sırf bavul ticareti ile günde 1 milyon lira nakit Antakya çarşı-pazarına girmekteydi, şimdi sıfırlanmıştır. Domino etkisiyle parasal sektörde büyük gerileme kaydedilmiştir. Milli gelirden alınan payı hızla azalan Hatay en son 76. Sıraya kadar gerilediğini resmi rakamlardan görüyoruz.

Avrupa ülkelerinden vatandaşlarına Hatay'a gitmemelerini veya giderlerse sağlık sigortalarından yararlanamayacaklarını ve araçlarının kasgo dışında

kalacakları uyarısında bulunuyorlar. Bu nedenle yabancı ve yerli turist sayısında düşüş yaşandığı gibi Avrupa'da yaşayan Hataylılar tatillerini Mersin, Antalya, Bodrum gibi bölgelerde geçirmektedirler. Dolayısı ile ekonominin her sektörü büyük sıkıntılar yaşıyor savaşı Hatay'a.

Sosyal ve kültürel olarak değerlendirmede ise Hatay bütün dinlerin ve mezheplerin bir arada barındığı, eğitim seviyesi yüksek halktan oluşan, birbiri ile barışık bulunmayı becermiş, 1.5 milyon nüfuslu bir ildir Hatay. Bu nüfusun 1 milyondan fazlası yerlidir. Sadece İskenderun Demir Çelik Fabrikası nedeniyle bu bölge biraz göç almıştır. Fakat Suriye savaşından itibaren en fazla Suriyelinin göç ettiği ve yerleştiği il Hatay olmuştur. 300 bin kişiye yaklaşan bu Suriyeli ile Hatay halkı arasında gelenek, görenek ve örf-adetlerin benzememesi nedeniyle sıkıntılara yol açıyor.

Gelenlerin büyük bir kısmı yoksul, işsiz-güçsüz, ötekileştirilmiş ve bir kısmı da oranın suç örgütlerine yani yasadışı işlere bulaşmış ve Hatay'a yerleşmiş. Hatay'ı tercih etmelerinin sebebi ise sınır geçişleri kolay. Sık sık geri dönüyorlar memleketlerine, oralarda bir şeyler yapıp geri geliyorlar. Yani geçimlerini mafya varî işlerle yasadışı işlerle sağlamış olan Suriye'nin bir sürü yerlisi Hatay'da yaşamayı tercih etmiştir. Bir de Hatay'da kaçakçılık maalesef sektör oldu. Yerli işbirlikçileri ile beraber kara para kazanıyorlar. Biraz da buralarda sıcak para Hatay ekonomisine olumlu! Yansıyor diyebilirim kinayeli olarak.

Örneğin Suriye'yi yağmalayıp, Hatay'da satanlar duyuluyor. Bu işler maalesef Hatay'da kolay yapılıyor. Dünyanın İspanya, İtalya ve Yunanistan'dan sonra en iyi zeytin üreticisi olan Suriye'den zeytinyağları ve zeytinler de yağmalanarak Hatay üzerinden Türkiye'de satılmaktadır. Hurda demirler dahi getirilerek İskenderun bölgesinde piyasaya sürülmektedir. Bir de Suriye'nin Türkiye sınırına yakın bölgelerinde kenevir ekimi yapılarak Türk işbirlikçileri vasıtasıyla Hatay'a getirilerek Türkiye'de pazarlanmaktadır. Mazot, şeker, çay, kahve ve canlı hayvan gibi kaçakçılığın her türlü yapılmaktadır.

Özetle sosyal, kültürel, gelenek-göreneklerin hiç uymadığından yerli halk ile uyum sorunları yaşanmaktadır. Fuhuş olaylarında, ikinci, üçüncü evlilikler nedeniyle

aile sorunlarında, gasp, hırsızlık gibi asayiş olaylarında artışlar görülmektedir. Ama çoğu olayların resmi kayıtlara geçirilmediği duyulmaktadır.

- **Suriye vatandaşı Türkmenlerin hali hazırdaki durumları hakkında ne gibi bilgilere sahipsiniz?**

Hatay sınırı oluşturulurken Hatay sınırları içerisinde Arap köyleri kaldığı gibi Suriye taraflarında da birçok Türkmen köyü kaldı. Suriye’de yaşayan Türkmenlerin sayısı her ne kadar Türkiye’de milyonlarca diye yazılsa da gerçekte farklıdır. 23 milyonluk bir ülkede %15 Alevî nüfus var. 3-3.5 milyon Alevî, 2,5-3 milyon Kürt olan bir yerde 4 milyon civarında Türkmen’den söz edilemez. %1-2’yi geçmez Türkmen nüfusu. Yani 1 milyonun altındadır bu rakam. Soyunda Türkmen olan, dedesinde, nenesinde Türkmen olanları dahil etmeye kalkarsanız işin içinden çıkamazsınız. Suriye’de kaç tane Türkmen vardır? Sorusunun cevabı kendini Türkmen olarak tanımlayan kadardır. Ben kendini Türkmen olarak tanımlayanları söylüyorum.

Biz buna benzer bir sorunu Bulgaristan’da daha önce yaşamıştık. Soyunda bir tane Bulgar çıksa onu Türk saymıyorlardı bir zamanlar. Irak’ta da yaşadık. Irak’ta Türkmen sayısı ne kadardır? Orada da çok abartılıyor mesela. Son seçimlerde Türkmen Partisinin aldığı oylar normalde bir tane bile milletvekili çıkartamıyordu. Azınlıklara tanınan kontenjan olmasaydı meclise giremiyorlardı. Bu nedenle konuşulanlara fazla itibar etmemek gerekir. Suriye’de 3-3,5 milyon Türkmen nüfusunu söylemek abartıdır.

Suriye’de yaşanan olaylar karşısında Türkmenler, Hıristiyanlar ve hatta Ermeniler başlangıçta tarafsız kaldılar. Türkiye’nin “Türkmenlere dokunmayın” uyarıları neticesinde Türkmenlere Esed de, muhalifler de zarar vermiyorlardı. Fakat Türkiye’nin zorlaması ile IŞİD ya da El Nusra ile beraber ya da koalisyon olarak oluşturulan Türkmen birlikleri Suriye rejimine karşı savaştırıldılar. Fakat gelinen süreçte şimdi IŞİD’e karşı savaşmaları isteniyor. Suriye muhalifleri birbirine düştü. Zaten nüfusu az olan Türkmenler bu savaşlarda ciddi kayıplar verdiler.

- **Cilvegözü ve Reyhanlı olaylarının sebepleri, sonuçları ve failleri hakkında değerlendirmeleriniz nelerdir? Size göre bu olayların arkasında ne olabilir?**

“Bu olaylar kime hizmet eder?” den yol alırsak bu soruların yanıtını buluruz. Cilvegözü ve Reyhanlı patlamalarının kime faydası var? İslamcı terör örgütleri, muhalifler ya da bizim desteklediğimiz örgütler bu patlamayı niye yapsınlar? Türkiye Cumhuriyeti’nde bir sürü insan öldü, yardımı keseriz. İşlerine gelir mi? Bence gelmez.

Suriye rejiminin işine gelir mi? Bence gelmez. Çünkü Suriye rejimi Türkiye ile karşı karşıya gelmek istemez. Niye Reyhanlı’da bomba patlatsınlar? Kimin işine gelir? Efendim DHKP-C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi) yapmış! Bu örgüt 1980’lerde kaldı. Suriye’de onlardan bir adam varmış! Onların hepsi yalan.

Bu iş yabancı gizli servislerin işine gelir. Niçin? Çünkü (sözde) Kürdistan’ın haritasına baktığımız zaman Hatay da bu haritada. Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)’nin Kürdistan haritasında da Hatay Kürdistan coğrafyasının içinde ama Hatay’ın demografik yapısına baktığımız zaman Kürt nüfusu % 5’lerde. Kırıkhan’ın 7-8 köyü, Hassa’nın birkaç köyü Kürttür. Antakya’nın ise Hanyolu Köyü Kürttür ama asimile olmuştur. Bu yerleşik Kürt nüfusu haricinde İskenderun Demir Çelik Fabrikası kurulmasına müteakip doğudan gelerek İskenderun bölgesine yerleşen Kürtler vardır. Kırıkhan’da da sonradan gelerek yerleşen doğulular var. Bu oran 1,5 Milyon nüfus içerisinde takribi 100 bin dir.

Hatay’ın demografik yapısı değiştirilmeden siz Hatay’ı Kürdistan coğrafyasının bir ili olarak nasıl dersiniz? Ama NATO’nun yayınlanan haritalarında da Hatay Kürdistan’da gösteriliyor. Bunu nasıl yaparlar? Hatırlayın IŞİD’in Kobani’ye saldırması sonucu ne oldu biliyor musunuz? Cizire kantonu ile Kobani kantonu arasındaki coğrafya Kürtleştirildi. Sonra o bölgeden IŞİD’i uzaklaştırdılar. Bu saldırılar hazırlanmış bir projeydi. 6-8 Ekim den önce IŞİD’in Kobani’ye saldırısı sağlandı. Ama o saldırıların hemen ertesi günün sabahı medyaya bir haber servis edildi. Bu haberde; “Türk Devleti IŞİD’e bir tren dolusu ağır silah verdi ve bu saldırı o silahlarla gerçekleşti” şeklinde. Bu haberleri muhtemelen yabancı servisler

servis ettiler ve Türkiye bir nevi ihbar edilmiş oldu. Ve Kürt halkının ayaklanması sağlandı. Nihayetinde Kobani'ye koridor açıldı, PYD desteklendi, IŞİD yenilgiye uğratıldı. Ancak Arapların boşalttığı bu gölgeye ve köylere Kobani'den ve Cizire'den Kürtler yerleştirilerek Kürtleştirildi. Çünkü hedefte tek parçalı Rojova var. Proje aşama aşama devam ediyor, bölge Kürtleştiriliyor. Bu aşamanın devamında Hatay'ın da içine alınarak denize ulaşmak ve petrolün taşınması lazım. Bu petrol ya Suriye'nin Kuzeyinden Bayır-Bucak Türkmen bölgesinden ya da Hatay'dan olması planlanıyor.

Gezi olaylarında da Hatay'da Alevî-Sünnî çatışması yaratılmaya çalışıldı. Böylece başta zenginler olmak üzere bölgeden göç sağlanabilirse, azalacağı varsayılan Hatay nüfusunun yerine Suriye Afrin bölgesine IŞİD'in ve Nusra tarafından gerçekleştirilecek bir saldırı halinde buradan kaçacak Kürtlerin en az 500 bininin Hatay'a gelmesi sağlanarak demografik yapının değişeceği varsayılmaktadır. Ama önce Alevî-Sünnî çatışması ile bölgeden göç sağlanmalıdır diye planlanmaktadır. Cilvegözü, Reyhanlı bombalamaları, Niğde eylemi olaylarının arkasında bu olaylardan kimlerin çıkarı varsa onlar var. Hedefinde de Hatay'ın demografik yapısının Kürtleştirilmesi var. Fakat Hatay halkı Alevîsi ile Sünnîsi ile bu oyunlara gelmiyor.

- **2000'li yıllardan itibaren Suriye-Türkiye ilişkileri ile Hatay bölgesinde yaşanan gelişmeleri özetleyebilir misiniz? Sonrasında düzelmeye başlayan ilişkilerin bozulma sebepleri sizce nelerdir?**

Beşşar Esed döneminde Suriye ile barışa yönelik ciddi çalışmalar oldu. 2007-2011 döneminde Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetlerinin başarılı diyalogları vardı. Bu durumdan en fazla Hatay yararlandı. 200 civarında firma Hatay'a yatırım yaptı. Hatta bu dönemde Suriye de Palmira-Şam-Humus üçgeninde HASYA denilen bir proje ile 550 bin nüfuslu özel bir kent kurulması planlanmıştı. Türkiye'den de birçok iş adamı bu bölgeye yatırım yapmıştı. Bağdat, demiryolu ile bu şehre bağlanacaktı. Bu sanayi şehrinde üretilen mamuller Lazkiye ve Tatus limanlarından gümrüksüz olarak dünyaya pazarlanacaktı. Bu kentin valisi ve kanunlarının özel olması planlanıyordu fakat savaş çıkınca proje iptal oldu ve yapılan yatırımlara masraf eden iş adamları ciddi ekonomik kayıplar yaşadı.

Özetle ilişkilerin bozulma nedeni Suriye’de yaşanan savaştır.

- **Suriye’de yaşanan ve iç savaşa varan çatışmaları bir mezhep savaşı olarak değerlendirenlerin varlığı bilinen bir durumdur dersek, sizce de böyle değerlendirilebilir mi?**

Suriye’de İsrail’in güvenliği ile BOP en önemli projedir. Bunu sağlamanın en iyi yolu da bölge insanlarını mezhepsel sebeplerle birbirine düşürmektir. Bunu da yaptılar. Bunların da 10-20 yıllık ön çalışmaları var. Ne yapmışlar?

Ortadoğu coğrafyasından yani Suudi Arabistan, Irak, Suriye, Ürdün, Libya, Mısır, Yemen gibi ülkelerden ABD, İngiltere ve diğer Batı ülkelerine yüksek lisans ve doktora için giden öğrencilere tez konusu olarak “bu ülkelerin aşiret, dini, mezhepsel, demografik yapılar, coğrafi dağılımları, etnik yapıları” gibi konuları verilerek araştırma yaptırılmıştır. Böyle yüzlerce tez, üniversite hocaları CIA ile işbirliği içerisinde kullanılarak hangi ülkede hangi strateji kullanılacağı belirlenmiş ve bölge halkları çok kolay bir şekilde birbirine düşürülmüştür.

Halklar önce yumuşak güç ile kıskırtma sonra cesaretlendirme, ardından kendileri devreye girme ile istedikleri şekilde olayları evrilmeye tabi tuttular. Bu yöntemle başaramazlarsa da kaos yöntemi ile taş taş üstünde koymam diyor Batı. İşte IŞİD de bir kaos planıdır. Yumuşak güç ile başaramadılar ve IŞİD ile Nusra’yı bunun için sahaya sürdüler.

- **“Arap Baharı” olayları hakkında ne söylemek istersiniz? Suriye diğer bölge ülkeleri kadar yer altı kaynaklarına sahip olmayan bir ülke ise küresel güçlerin Suriye’de ne gibi çıkarları olabilir? Olayların Suriye’ye sirayet sebepleri ya da iç savaşa varan olayların sebepleri sizce nelerdir?**

“Arap Baharı” ismini biz dedik, dünyada hiçbir devlet “Arap Baharı” demedi. Ortadoğu’da Batı ve ABD petrolü kullanmak istiyor. İsrail benim güvenliğim diyor. Yunanistan ben de varım, Rusya diyor ki, ben petrol satıyorum. Batılılar petrolü kolayca batıya götürmek istiyorlar. Çünkü körfezdeki, Kuzey Irak’taki işletmeler kendilerinin. Eğer bunları kolayca götürürlerse Rusya’dan ve İran’dan petrol ve doğalgaz almazlar. Bu nedenle Suriye önem kazanıyor.

Petrol fiyatlarının yükselmesi üzerine sanayi ürünleri ve işçilik yükseldi. Dolayısı ile maliyet de yükselmiş oldu. Çin, İran ve Rusya karşısında Batı rekabete dayanamadı. Çünkü Doğu ülkeleri ile BRİCS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti) ülkeleri sanayi üretimini daha ucuza mal ediyorlar.

Bu nedenle Suriye'nin kuzeyinden geçirilmesi planlanan petrol boru hattı ile Kuzey Irak ve Körfez petrolü Hayfa limanına taşınacak ve Rusya ile İran'a bağımlılık azalacaktı Batı için ama Rusya ve İran'ın etkisiyle Esed kabul etmedi. Bu defa Esed'in yerine bu projeyi kabul edecek bir lider aradılar. Savaş bu nedenle başladı. Esed'in alternatifi planı olmayınca B Planına geçildi ve Kürdistan'ın kurulması devreye girdi. Hedef kurulacak Kürdistan üzerinden bu boru hattını kurabilmektir. Dolayısı ile Suriye coğrafi konum olarak önemlidir.

- **“Arap Baharı” olaylarına Hatay halkının bakışını değerlendire bilir misiniz?**

Hatay'ın 1/3 nüfusu Alevî yani Esed ile aynı kan bağından geliyor. Ama Hatay Alevîleri Esed'çi değil laik ve Atatürkçüdür. Ancak Adalet ve Kalkınma Partisi'nin mezhepçi tutumu Hatay Alevîlerini endişelendiriyor. Burada kendi partime de eleştiri getireyim. Cumhuriyet Halk Partisi'ne %100 oy verdikleri halde Hatay, Adana ve Mersin Alevîlerine Cumhuriyet Halk Partisi'nden “biz sizin arkanızdayız” mesajı gelmedi. Bundan dolayı Hatay Alevîleri kendilerini sahipsiz hissediyorlar. Çünkü sosyal medyada gaza gelen Sünnî gençlerin ya da Suriye'de savaşıp Hatay'da barınan muhaliflerin “sıra size de gelecek”, “Suriye'deki Esed ve adamlarını kestikten sonra sizi de keseceğiz” türünden yazılar endişelenmelerine sebep oluyor. Suriye'de savaşıp gelen muhalif kesimin Hatay'da varlığı bilinen bir gerçek. Hatay Alevîleri Türkiye'de kendilerine sahip arıyorlar. Esed'in devrilmesinden endişe duyuyorlar ve devrilmesin diye dua ediyorlar. Çünkü gerçekten “sıranın kendilerine gelmesinden!” korkuyorlar. Esed'i sevdiklerinden değil. Hatay Alevîleri Esed'e yardım etmiyorlar yoksa giderler ve savaşlılardı ama böyle bir şey yok.

- **Suriye'de olayların başlaması ile yaşanan iç karışıklıklar karşısında Türkiye'nin açık kapı politikası uygulamasını değerlendirecek olursak,**

Türkiye'nin uygulaması sizce doğru mudur? Eğer açık kapı uygulaması olmasaydı Suriye'de yaşananların seyrinin nasıl olacağını varsayabiliriz?

Suriye'de savaş 2012 yılı sonunda biterdi biz sınırlarımızı korusaydık. Ben sebebini söylüyorum, Suriye'de Esed'in devrilemeyeceği ya da devrilmemesi gerektiği hususunda Batılılar arasında görüş birliği oluştu. Yani yerine daha iyisinin gelmeyeceğini anladılar ve Kürdistan'ın kurulması projesine geçtiler.

Kürdistan'ın da Rusya'nın izni olmadan kurulamayacağını biliyorlar ve Rusya ile pazarlığa oturdular. Rusya İran'ı, İran Suriye'yi ikna etti. Suriye de kuzeyini boşalttı. Esed'e güvence verdiler aslında el altından. Esed yerini zayıf bir şekilde koruyacak ama bu savaş dozunu azaltarak devam edecek, radikal İslamcı savaşçılar da yavaş yavaş imha olacaklar. Çünkü asıl sıkıntı şu; Almanya en fazla radikal İslamcı teröristin bulunduğu ülke. Yarın öbür gün Almanya uyruklular döner ve orada aynı yapıyı yapar mı?, canlı bomba patlatır mı? diye bir endişeleri var. Avrupa devletleri kendi aralarında tartıştılar ve kendileri için tehdidi gördüler. Çözüm olarak savaş uzamalı ve bunlar orada imha olmalı diye karar aldılar.

- **Suriye başta olmak üzere yabancı uyrukluların Hatay ve komşu illerden toprak satın almaları var mı, var ise amaçları ne olabilir?**

Satışlar var ama bunlar tapular kendi adlarına değil, genellikle Türk vatandaşları üzerine yapılıyor. Bir de bunlar oldukça az denilebilir. Bölgede kaynağı belli olmayan ciddi sıcak para var. Kaçakçılar ve Suriye'nin sermaye grupları da paralarını Türkiye'ye kaçırıyorlar. Açılan çok sayıda banka şubelerine yatırıyorlar ama bankalara güvenmeyenler yerli ortakları ile veya akrabaları vasıtalarıyla toprak satın alıyorlar. Bunları kanıtlayamazsınız. Alevî, Sünnî her kesimin Suriye'de akrabaları var. Sınırlar sonradan çekildi ve akrabalar bölündü.

- **Bu toprak edinimi ile ileride bir referandum yapılma durumu hâsıl olursa Suriye'ye ilhak olma fikri taşıyanlar var mıdır? Sizce toprak edinimler bu amaçla yapılıyor olabilir mi? Hatay bölgesinde şöyle bir kanı var, güya Hatay'ın Türkiye'ye ilhakının 100. Yılında yeniden bir referandum yapılacak diye. Sizce böyle bir ihtimal olabilir mi?**

Öyle bir ihtimal yok. Tamamen uydurma olduğunu düşünüyorum. Öyle bir şey olmaz. Hatay'da Suriye'den yana tavır koyacak kimse yok yani. Hatay'ın Alevîsi Esedçi değil, Sünnîsi de Suriye'yi istemez. Onlar gelsin bize katılsın. Böyle bir ihtimali ben ciddiye almıyorum. Hatay'ı Suriye'ye katmak için toprak alımı havada kalan bir iddia. Ama oradaki kara para Türkiye'ye getirilerek bu şekilde aklanıyor.

Farz edelim ki böyle bir ihtimal olsa ve referandum yapılmış olsa, Suriye tercihi % 5 ancak olur. Kim isteyecek? ABD ve Fransa istemez. Suriye'de istemez. Çünkü Esed başarılı olamayacağını bilir. Ancak İngiltere ister. Türkiye ile uğraşan ve intikam almak isteyen ülke İngiltere'dir. Neden? Biz Kurtuluş Savaşı'nda İngiliz İmparatorluğu'na son verdik. Biz Yunanlıları, Anzakları değil İngiltere'yi yendik. Bizim kurtuluşumuz diğer sömürge ülkelerine örnek teşkil etmiştir. Churchill'in meşhur bir lafı var "100 sene sonra Türklerden intikamımı alırım" der.

- **Suriye'de olaylar durulsa gelenler geri dönerler mi sizce?**

Dünyanın her yerinde eğer gelenler uzun süre bir yerde kalırlarsa geri dönmezler. 4 yıla yaklaştı, ortalama 3,5 yıl oldu. Geldiler, iş buldular, evlendiler, çocukları oldu, çocuklar okula başladı, ayrı bir kültür oluştu. % 80-85 oranında geri dönmeyeceklerini düşünüyorum.

Gelenlere Türkiye ve halk çok iyi davrandı, iyi karşıladı. Bunların çoğu Türkiye vatandaşlığına geçecektir. Eğer Somalililere Kenyalıların yaptığı gibi davranılsaydı geri dönerlerdi mecburen. Ama biz onları kendi vatandaşlarımızdan daha üstün gördük, neden dönsünler? Suriye'ye dönerlerse daha sıkıntılı bir hayat onları bekliyor. Toprağı olanlar gidip kullanacak ve geri gelecek. Baba dönse çocuklarını götürmez. Dönmeyecekler çünkü şartlar Suriye'den daha iyi. Dönecek olanlar % 15 ancak olur. Nüfusumuz artık 80 milyon olmuştur.

- **ÖSO ve IŞİD (DEAŞ) başta olmak üzere Suriye'de faaliyet gösteren örgütler ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Bu örgütler nasıl oluşmuştur? Ya da bu örgütler kimin eseridir?**

BOP'un 3 temel hedefi vardır. İlk olarak petrol Batılılar tarafından güvenli bir şekilde nakledilmesi ve taşınması. İkincisi İsrail'in güvenliğinin sağlanması. Bunun için de bölge ülkelerinin eğitim, askeri ve ekonomik olarak

istikrarsızlaştırılmalı ve kaos ortamı oluşturulması gereklidir. Kaos ortamını oluşturdular. Bölge milletlerini etnik olarak birbirine düşman ettiler, birbirine düşürdüler. İç savaşlarla başlarını kaldıramaz hale getirdiler. O kadar yakıldı yıkıldı ki bölge; Mısır, Libya, Irak, Suriye perişan oldu. Bir tek İran'la baş edemediler.

Üçüncü en önemli hedefleri Kürdistan'ı kurmak. Kürdistan İsrail'in kardeş devleti olacak. Bölge ülkeleri 20-22 senede kendilerini toparladığı zaman İsrail yerine Müslüman bir devlet olacak olan Kürdistanla uğraşacak, savaşacak ve meşgul olacaklar. Sonrasında ise güçleri yeterse Büyük Ermenistan'ı kuracaklar. O da İsrail'in kardeş devleti olacak.

Yayınlanan BOP haritalarına baktığınız zaman Suriye'deki Türkmen köyleri Suriye'nin Kuzeyinde Kürdistan olarak belirtilen yerlere dahil gösterilmektedir. O halde bu Türkmenler daha önce Anadolu'da asimile edilerek Kürtleşen Türkmenler gibi ya burada kalarak Kürtler içerisinde zamanla asimile olacaklar, bu gün Kuzey Irak'ta yaşayan Türkmenlerin durumuna benzer bir durum yaşayacaklar ya da Türkiye'ye kaçarak gelmeleri sağlanacak. Bunlar gizli ve tehlikeli senaryolardır. Çünkü BOP adım adım sahneye konuyor ve hiç aksamadan uygulanıyor.

Burada IŞİD Batı'nın bir sopası ve bu bölgeleri boşaltmak için kullanılıyor. Beslendi, büyütüldü ve maalesef Türkiye üzerinden bölgeye sokuldu. Türkmen bölgelerinde savaşan El Nusra gibi bir sürü örgütle beraber Hatay ve Kilis üzerinden Suriye'ye sokuldu. Bunlar en fazla orada yaşayan Türkmenleri rahatsız ettiler. Türkmen köyelerine Bayır-Bucak Türkmenlerinin yaşadıkları köylere IŞİD yerleşmiş durumda. Gelen Türkmenler geri dönemiyorlar. Biz onlara sahip çıktık, dönmelerini de istemiyoruz ama IŞİD, Nusra gibi radikal örgütler savaşla o bölgeleri insansız hale getirdiler. Yarın öbür gün oralar Kürtler tarafından doldurulacak. Okuduğum bir yazıda bölge petrol yataklarının 22 yıl ömrünün kaldığı yazıyordu. Çok ilginç bir ülke IŞİD'i imha etmemiz 22 yıl sürer dedi. Niye 20 yıl değil de 22 yıl? Çünkü Ortadoğu petrolü 22 yılda değersiz hale gelecek.

- **Gelenen süreçte ABD ile İncirlik Mutabakatı yapıldı. IŞİD bombalanıyor. Sizce Arap Baharı nasıl sonuçlanır?**

Bence Arap Baharı bitti, Kürt Baharı başladı Batılı kafasında Arap Baharını bitirdi. Yapılan açıklamalarda NATO diyor ki “Bundan sonra bağımsızlığını ilk kazanacak devlet Kürtlerdir.” Şimdi Kürtler ayaklanıyor. Tüm bunlar petrol için yapıldı. IŞİD Rakka bölgesindeki Suriye'nin petrolünü aldı ve sattı. Barzani de ortakları arasında. İngilizler diyor ki, “Bu petrol benim ama bunlar satıyor.” Barzani uyarıldı ama O dinlemedi. Yakında Şii bloku ile Batı ittifaka başlayacaklar. İran'dan sonra Esed'le yakınlaşacaklar, Lübnan Hizbullahla barışacak, İsrail ve İran ikna edilmeye çalışılıyor. İran'ı Kürdistan'ın kurulması hususunda ikna ediyorlar. İsrail'i de, Esed'le Lübnan Hizbullahı ile barışacağız diye iknaya çalışıyorlar. Uzun sürede İran-İsrail barışı planlanıyor. İran alt edilemeyince barıştırmayı deniyorlar. Yani Şii bloku ile işbirliğine başlayacaklar. Çok ciddi bir şey. ABD'nin yaptırdığı ankette Kürtlerin % 15'i bağımsızlık isteyince hoşlarına gitmedi. Çözüm süreci, İmralı görüşmesi, Oslo görüşmeleri deşifre edilerek toplumu angaje etmeye çalıştılar. Kürtler cesaretlendirildi ve % 30'lara çıktı fakat yetmedi. 6-8 Ekim olayları, Suruç olayları başta olmak üzere yaşanan olaylar Kürt vatandaşlarımızın Türkiye'ye bağlılığının azaltılması için planlandı ve ayrılma eğilimi % 50'lerin üzerine çıktı. Fakat kurulması planlanan Kürdistan Kuzey Irak'ta değil Türkiye'de planlanıyor. Yeni müttefikleri Barzani değil PKK olacak. Barzani petrol ticareti yaptığı için cezalandırılıyor.

Vermiş olduğunuz bilgiler ve zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK 11 BCA: 030-0-010-000-000-230-549-5

T. C. --
Hariciye Vekâleti
Birinci Daire Reisliği
Şube I.
71095-17

918
5

6 Nisan 1940

Ankara 193

Hatay hudud tashihata
hakkında:

Hatay Anlaşması mucibince Türkiye-Suriye hududunda icrası iktiza eden hudud tashihata esnasında Türk ve Fransız Hudud Komisyonları arasında bazı ihtilâfatın zuhura gelmesi üzerine tahdid işinin inkıtaa uğradığı yüksek makamlarının malûmudur.

Uzun zamandanberi Türkiye-Suriye arasında hududun tahdidine mani olan bu ihtilâflar başlıca dört meseleye müteallik bulunmakta idi.

- 1- Teknecek suyunun ciheti aidiyetinin tayini,
- 2- Eskiören şarkından geçen hudud hattının tesbiti,
- 3- Hakikatte gayri mevcut olduğu anlaşılan 1010 rakımlı tepe meselesi,
- 4- Yine gayri mevcut olduğu anlaşılan Başurtanın şimalindeki dere yerine kaim olacak bir noktanın tesbiti.

Bu ihtilâflı noktaların halli zımında Ankara'ya davet olunan Fransız tahdidi Hudud Komisyonu Reisile, Türk Tahdidi Hudud Komisyonu Reisinin iştirakile Vekaletimizde yapılan içtimada, tarafımızdan gösterilen hüsnü niyete rağmen bir netice elde edilemediği cihetle, meselenin bir kerre de Tahdidi Hudud işleriyle meşgul olmıyan Türk ve Fransız Genelkurmayına mensup iki mütehassis tarafından tetkikine lüzum görülmüş, bu maksatla Türkiye tarafından bir Albay, Fransızlar tarafından da Ankara'daki Fransız Ataşemiliteri ihtilâflı noktaların tetkikine memur edilmişlerdir.

BCA: 030-0-010-000-000-230-549-5

T. C.
Hariciye Vekâleti
Birinci Daire Reisliği
Şube

Ankara 193

Hulâsa

2

Vekâletimizde icra edilen bu temeslar üzerine de mü-nazilünfiñ noktalar hakkında müsbet bir neticeye varılmamış-tır.

Bu hususta bir anlaşma husulüne başlıca mani olan se-beblerden en mühimmi Teknecik Suyunun hangi tarafa aid olduğu nun tâyini meselesi olmuştur. Bidayette bu Suyun Suriyeye aid olduğunu iddia eden Fransızlar, bilâhare Türk hududu dahilinde fakat hududa mümas bir vaziyette kaldığını kabul etmekle be-raber, Suyun iktisadî bakımdan Kesep nahiyesine bağlı bulun-duğunu muhtelif delillerle ileri sürerek müdafaa etmişlerdir.

Bu vaziyet karşısında, Kesep nahiyesinin, bahsı geçen Suya ne dereceye kadar muhtaç olduğunu mahallen tetkikinde her iki taraf mutabık kalarak, bu maksadla, tetkiket ifasına Türk ve Fransız Genelkurmaylarına mensup iki zât memur edil-miştir.

Her iki tarafca tanzim olunan raporlarda, Kesep nahi-yesinin su ihtiyacı tesbit edilmekle beraber, Türk Kurmayı tarafından tanzim olunan raporda, Kesep su ihtiyacının daki-kada bir litreden fazla su vermiyen Teknecik pınarından ziya-de, Fransızlarca esaslı bir şekilde ve başka suretle halli lâzımgeldiği neticesine varılmıştır.

Bu aralık, Fransızlar Hatay Anlaşmasının birinci maddesinin tatbiki dolayısıyla, zuhur eden bu ihtilâf ve mü-nazaalı noktaları bertaraf etmek üzere maddenin tâdili için her iki Hükümet arasında yeniden müzakere açılmasını teklif etmişlerse de bu teklif tarafımızdan reddedilmiştir.

Meseleyi bu şekilde devam eden karşılıklı iddia ma-hiyetinden kurtararak mevcut ahdi hükümler dairesinde ve bu hükümlere istinaden hallolmek lüzumuna kanaat olan Vekâletimiz

030 10 230 549 5

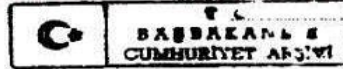
BCA: 030-0-010-000-000-230-549-5

T. C.
Hariciye Vekâleti
Birinci Daire Reisliği
Şube

Ankara 1939

Hulâsa

3

vaziyeti etrafı ile mütalâa ettikten sonra aşağıdaki esaslar dairesinde, meselenin halli mümkün olacağını Fransızlara bildirmiştir.

1- Münaziünfih noktaların Hatay Anlaşması hükümlerine göre tetkiki ve Topograf subaylarımız tarafından tanzim edilip Fransız Topograf subayı tarafından perafe edilen haritanın bu tetkikte esas tutulması,

2- 23 Haziran 1939 tarihli Anlaşmanın hâlini tanziminde hudud güzergâhının tesbiti için istifade edilen ve bilâhâra mahallen icra edilen tetkikatta yerliş olduğu tebeyyün eden haritadaki mevkiilerin birer işaret noktası olarak telâki edilmesi ve hudud güzergâhının tayini maksadile Anlaşmaya dercedilmiş olan mesafelerin de bu işaret noktalarından istifade edilmek suretile sahih harita üzerinde tesbiti,

Bidayette mütereddid görünen Fransızlar, Anlaşma esaslarına daha makul bir teklif bulamadıkları için, ileri sürdüğümüz hal şekli esası dahilinde meseleyi tetkik etmeği kabul eylemişlerdir.

Bu hal şekli, şimdiye kadar Fransızlar tarafından ileri sürülmüş olan bütün müddeliyatı bertaraf etmiş ve yukarıda arzolunan müzakereler sırasında ciheti aidiyetinin tâyni hususunda mutabakat hasıl olamayan Teknecek Suyunu 350 metre hududumuz dahilinde bıraktığı gibi Kesep şimalinde Fransızların 1010 rakımlı tepe diye iddia ettikleri ve Süveydiye'ye doğru bütün sahil istikametine hâkim bulunan 116 numaralı nişrengi noktasının topraklarımıza intikali temin edilmiştir.

Eskiören'in şarkındaki noktanın tâyni hususunda Fransızların Kocakayrak şimalindeki hudud zavıyesini 400

030	10			230	549	5	.13
-----	----	--	--	-----	-----	---	-----

BCA: 030-0-010-000-000-230-549-5

T. C.
Hariciye Vekâleti
BİRİNCİ DAİRE REİSLİĞİ
ŞUBE

4

Ankara 5 193

Hulâsa

metre garba almağa muvafakatlerine mukabil, hududun Eskiörenin 200 metre şarkından geçmesine muvafakat edilmiştir. Böylece Eskiören ihtilâfı da bertaraf edilmiştir.

Başurta şimalinde ve mevcut olmıyan dereden mütevellit ihtilâf da "işaret noktası" usulünün tatbiki suretile halledilmiştir.

Bunların haricinde kalan, Gömüd köyü şarkındaki 18-20 numaralı hudut taşlarının talebimiz veçhile 50 metre şarka nakli kabul ettirilmiştir.

İstihsal olunan bu netice, mütekabilen Türk ve Fransız Hudud Komisyonlarına mahsus talimat hâlinde tesbit edilmiş ve Komisyonların mesaisini teshil maksadile, sahih haritaya müstenit olarak hudut hattını gösterir birer kroki tanzim edilerek, Hudud Komisyonuna tebliğ olunmak üzere Genelkurmay Başkanlığına takdim edilmiştir.

Yüksek bilgileri için saygılarımla arz ederim.

Hariciye Vekili

nt.
M.

buğji

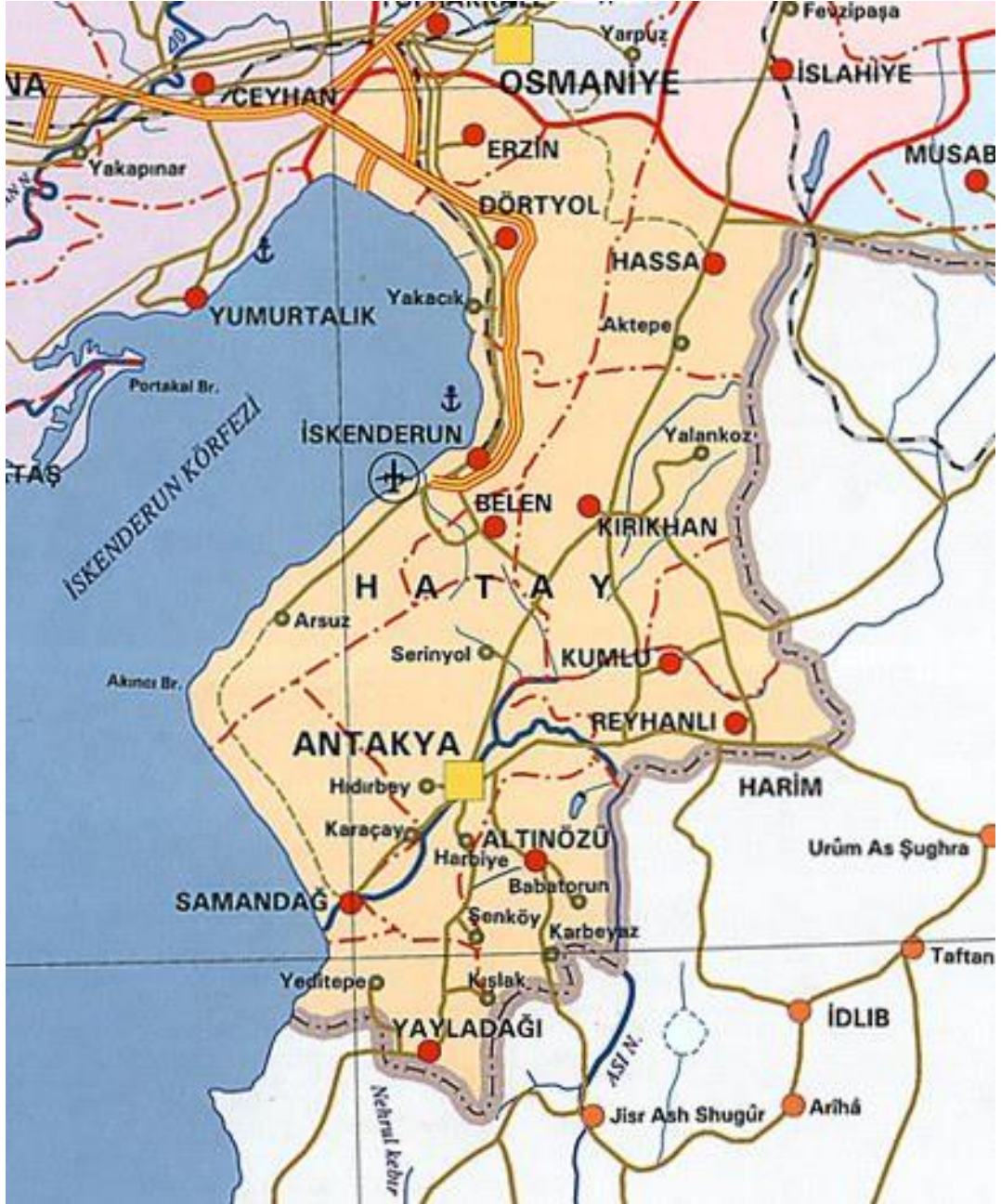
2-5-940

S. Gencer

130	10			230	549	5
-----	----	--	--	-----	-----	---

8-4-940 3096

EK 12 HATAY HARİTASI

Kaynak: cografya.gen.tr

EK 13 ALAATTİN ESKİOCAK İLE TELEFONLA YAPILAN MÜLAKAT

“Türkiye-Suriye İlişkilerinin Dönüşümü: Arap Baharı ve Hatay Faktörü” konulu tez çalışması ile ilgili olarak Antakya Ticaret ve Sanayi Odası Proje Koordinasyon Birimi görevlisi Sayın Alaattin Eskiocak ile 21/10/2015 günü saat:11:00’da telefon ile görüşülerek mülakat yapılmıştır.

Kendim ve tez konusundan bahsettikten sonra mülakata başlanmıştır.

- **Sayın Eskiocak, Suriye Devleti Hatay'ın Türkiye'ye ilhakını kabullenememiş bir ülkedir ve yıllarca Hatay'ı kendi toprağı olarak gördüğü bilinmektedir. Suriye ve Hatay'ı bilen birisi olarak sizin Arap Bahar olayları sonrası Suriye ve Suriyelilerin fikirlerde bu hususta bir değişme gözlemliyor musunuz?**

Sonuçta bu fikir Suriyelileri bağlar. Hatay Türkiye Cumhuriyeti toprağıdır ve ilelebet böyle kalacaktır.

- **Türkiye'de aşağı yukarı herkesin Suriye ve Suriyeliler hakkında bir fikri oluşmuştur diyebiliriz. Karşı cepheden yani Suriye'den Hatay'a bakan Suriyelilerin Hatay'a bakış açısı olarak Suriyeliler Hatay'ı nasıl görüyorlar?**

Türkiye, Suriye’de çıkan iç savaştan sonra savaş mağdurlarına kapılarını sonuna kadar açmıştır. Hiçbir dünya ülkesi bu süreçte Suriye vatandaşlarını ülkelerine kabul etmezken, Türkiye barınma, sağlık, eğitim ve iş imkânları sağlamak suretiyle bu kötü günlerde komşu ülke vatandaşlarına yardım elini uzatmıştır. Özellikle Türkiye’de bulunan Suriyelilerin bu konuda Türkiye’yi kalplerinde ayrı bir yere koydukları ve minnet duyguları olduğuna birçok zaman şahit olabiliyoruz.

- **Hatay'da yaşayan Suriyelileri Suriye'de kalan akrabaları ile Arap Baharı sonrasında da hala ilişkileri devam ediyor mu? Bu konuda bilginiz ve gözlemleriniz var mıdır?**

Akrabalık bağlarının kopacağını zannetmiyorum. Sonuçta Suriye'de akrabalarını bırakıp gelen ve geride bıraktığı akrabalarından hasretle bahseden birçok insan var.

- **Ticaret ve Sanayi Odası mensubu ve Hataylı olarak, Suriye'nin Asi Nehri suyunu kullanması ve Türkiye ile paylaşımı hususunda uyguladığı politikalar hakkında bilgi verebilir misiniz?**

Şu ana kadar Asi Nehrinin kullanımıyla ilgili her hangi bir problem yaşanmadı diye biliyorum.

- **Asi suyunun tarıma etkisini değerlendirebilir misiniz? Asi Nehri Suyu Suriye'nin elinde bir koz mudur?**

Asi Nehri özellikle tarımsal faaliyetler açısından önemli bir nehir ama tarım sulama açısından tek seçenek değil. Kuyu suları bu konuda alternatif bir seçenek olabilir.

- **1957 yılında Suriye sınırına mayınlar döşenerek tel örgü çekilmesi ile yaşanan dramatik ayrılık, bölünen aileler ve iki ülke ilişkilerini de Hatay açısından değerlendirebilir misiniz?**

Bu konunun Sosyolojik, ekonomik ve kültürel olarak birçok yanı var, uzun ve derin bir araştırma yapılması gerekmektedir.

Verdiğiniz bilgiler ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK 14 MEHMET ALĞAN İLE YAPILAN MÜLAKAT

“Arap Baharı Sonrası Türkiye Suriye İlişkilerinde Hatay Faktörü” tezimiz ile ilgili olarak, 25. Dönem Hatay Adalet ve Kalkınma Partisi Milletvekili Sayın Mehmet ALĞAN ile 13/08/2015 günü saat:15.00’da TBMM’de yüz yüze görüşülerek mülakat yapılmıştır.

Kendim ve tez konumuzdan bahsettikten sonra mülakata başlanmıştır;

- **“Arap Baharı” olaylarının spesifik olarak sosyal, kültürel, ekonomik yönden Hatay’a etkilerini nasıl sıralayabilirsiniz? Hatay’ın bu olayların merkezinde olma sebepleri sizce nelerdir?**

“Arap Baharı” şüphesiz 300 ile 500 milyon civarı arasında aynı tarihsel mitlere, aynı kutsal metine, aynı üst dil olan Arapça ile anlaşabilen Arapların bir bölgesinde ortaya çıksaydı bile bütün Arap coğrafyasını etkileyecekti, bu bir. Bu işin Tunus’ta başlamış olması, bu işi Suriye’yi, Bahreyn’i, Yemen’i, hatta bu gün “Arap Baharı”ndan çok fazla yara almadan çıkmış gibi görünen körfez Emirliklerini, Suudi Arabistan’dan Katar’ına etkilememesi mümkün değildi. Çünkü bu halklar Sudan’dan Fas’a, Komor Adalarından, Umman’a kadar aynı kültürel dünyanın içinden, çoğunlukla aynı dine mensuplar. Aynı kültürel dünyadan bakıyorlar, aynı tarihsel hafızaya sahipler. Aynı dili konuşuyorlar, kendi yerel lehçeleri olsa da üst dile çıktığında bir Sudanlıyla bir Faslı, bir Cezayirli ile bir Tunuslu, bir Iraklı ile bir Suriyeli, bir Iraklı ile bir Suudi Arabistanlı anlaşabiliyor. O yüzden Tunus’ta ortaya çıkan ve Arap toplumlarının şu talebi olan; “Dünyada yaşayan diğer toplumlar kadar hakları olan daha onurlu, daha özgür ve daha müreffeh yaşam talebi.” Bu üç talep dünya üzerindeki her toplumun talebidir. Her toplum daha iyi, daha güzel, daha müreffeh, daha onurlu, haysiyetli ve daha özgür yaşamak ister. Daha az güvenlik probleminin olduğu, mahkemelerin şeffaf olduğu, ekonomik kartellerin olmadığı, ülkenin ekonomilerinin birkaç ailenin elinde olmak yerine toplumun tüm katmanlarına yayıldığı bir yaşam modeli isterler. 2010 yılında “Arap Baharı” bu sebeple ortaya çıktı. Ortaya çıktıktan sonra Suriye’ye sığayacağı kesindi. Çünkü

Suriye dezavantajlılık konusunda Arap toplumları içinde diğerlerinden pekte farklı değildi. %70 Sünnilerin blok halinde Suriye yönetiminin dışında tutulduğu, aynı anda iktisadın ve ekonomik gücün dışında tutuldukları bir durum vardı. Suriyeli Kürtlerin vatansızlık durumu söz konusudur. %10'luk nüfusa sahip bir kitle olan Arap Alevî kitleleri ülkenin tamamına hâkim. Bu gün gözle görünür olmasa da Sünniler dışındaki tüm azınlık grupların; İsmaililerden Dürzilerine tüm etnik ve mezhep gruplarının rahatsız oldukları bir toplumdur. Şüphesiz ki Arap Baharı Suriye'ye de sıçrayacaktı. Hatay'ı ilgilendiren konular da burada başlıyor.

“Arap Baharı” Suriye'ye sıçradıktan sonra Hatay'ın etkilenmemesi mümkün değildi. 15 ilçe içerisinde Merkez ilçe dâhil, Yayladağı, Altınözü, Reyhanlı, Kumlu, Kırıkhan ve Hassa olmak üzere yedi ilçesinin Suriye ile kara sınırının olduğu bir ildir. Tarihsel olarak çok büyük bağlantıları var. Hatay'ın anavatanına katılması, daha öncesinde Osmanlı döneminde Suriye vilayetinin içinde olması, nüfusunun hala ciddi olarak akrabalık bağları taşıyor olması önemlidir. Suriye'de Bayır-Bucak Türkmenlerinin dışında, Arap Alevînin de Sünnî Arabın da, Suriyeli Gayri Müslimlerin de Hatay'da akrabalık bağları vardır. Hatay'daki herkesin Suriye ile akrabalık bağları vardır. Tüm bunlar Hatay'ın etkilenmesini sağlayan etmenlerdir. Hatay'ın etkilenmesini sağlayan diğer bir sebep de bizim Arap Baharının başlamasından önce Suriye ile çok iyi ilişkilerimizin başlamış olmasıdır. Vizesiz girişler, ortak Bakanlar Kurulu toplantıları, Halep'te Türkiye-Ürdün-Suriye ortak sanayi bölgesi kurulma çalışmalarının yarattığı ivmedir. 1980'li 90'lı yılların başında yönünü tamamen batıya dönmüş, Osmanlı bakiyesi Orta Doğu'yu umursamayan bir Türkiye gibi olsaydık muhtemelen biz belki sınırımıza dayanan mültecilerle ilgili konuları konuşuyor olacaktık ama bu sorun bizim aynı zamanda iç politikamızı teşkil etmeyecekti. Çünkü bu konuda son zamanda dış politikamız iç politikamız haline gelmiştir. Çünkü biz son 12 yılda iktisadi kalkınmasını tamamlamış, artık kendisi dışında dünyaya da bakmaya başlayan bir toplum haline gelmiştik. Çünkü bir topluluk kendi iç sorunlarını çözmeye başladığı andan itibaren dış sorunlarla da ilgilenmeye başlar. Bunda Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetlerinin onurlu dış politikasının etkisi çok büyüktür.

Arap Baharının Suriye'ye sıçramasından sonra demografik yapısı, hem tarihi, hem siyasal hinterlandı açısından ve son 10 yılda Beşşar Esed üzerinden Türkiye-Suriye ilişkilerinin gelişmesi ile Hatay'ın etkilenmesi bu nedenledir.

- **Teşekkür ederim Sayın Milletvekilim. Suriye vatandaşı Türkmenlerin hali hazırdaki durumları hakkında ne gibi bilgilere sahipsiniz? Türkmen nüfusu hakkında çeşitli rakamlar zikredilmektedir ama net bir sayı mevcut değil, siz bu konuda bilgi verebilir misiniz?**

Hemen hemen her hafta Suriyeli Türkmenlerin durumu ile ilgili tanıdığım, sevdiğim insanlarla bir araya gelir, Türkiye'nin Türkmen politikasını istişare ederiz. Meşhur Türkmen muhalif Samir Hafız ile bir araya geliriz. Kendisi ile ortak arkadaşlarımız vardır. Suriyeli Türkmen Cepheleri ile de muhabbetim vardır. Suriyeli Türkmenleri üç kısma ayırabiliriz, bizi yakından ilgilendiren sınıra yakın olanları kapsamında. Birincisi Yayladağı'n güneyinde yaşayan Bayır-Bucak Türkmenleri, Kilis'in güneyinde yaşayan Çobanköy-Karkamış bölgesinde yaşayan Halep Türkmenleri, Urfa-Akçakale'nin güneyinde yaşayan Rakka'daki, Tel Abyat'taki Dedeler ismi ile bilinen Türkmenler. Dedeler en hakim olan ailedir, onların dışındaki aileler de vardır. Dedeler Rakka Türkmenlerinin tarihsel lideri gibi bir pozisyona sahiptirler.

Bayır-Bucak Türkmenlerinin bulunduğu bölge cephenin, Suriye iç savaşı çatışmaların en aktif olduğu bölgelerden birisidir. Baas rejimi zaman zaman oralara hava saldırıları düzenliyor ve zaman zaman aktif çatışmalar yaşanmaktadır. Maalesef Halep- Rakka Türkmenlerinin kaderleri çok daha kötüdür. Bu bölge şu an IŞİD'in elinde. Kobani ile ilgili dünyanın vaveylası kopmuşken, bu da Halkların Demokrasi Partisi'nin algı yönetiminde güçlü olduğunun göstergesidir, Kobani üzerinden destansı bir tarih yazdılar ama bizim milliyetçi olduğunu iddia eden Milliyetçi Hareket Partisi, Çobanköy'deki Halep Türkmenlerinin, Rakka Türkmenlerinin IŞİD tarafından köylerinin ele geçirilmesini, bir kısmının sürülmesini, bir kısım liderlerinin hapse atılmasını, kellelerinin kesilmesini hiç gündeme getirmede, getirilmedi. Bunda bizim de şeyimiz var ama biz Suriye Türkmenlerini sahiplenmek, Onların davasını daha iyi bir noktaya taşımak konusunda, Suriye Türkmen Cephesini, Türkmen Meclisini koruyup-kollamış, bazı

hataları gördüğümüz yerde revizyona gitmiş, hatta belki ileride daha revizyonist hamleler yapacağız Türkmen Meclisi ile ilgili. Türkmenlerle ilgiliyiz yani.

Suriye Türkmenleri değişik bölgelere dağılmış halde yaşamaktadırlar. Türkmenler tam olarak enformasyon sahibi olmadıklarından dolayı Türkmen nüfusu hakkında zikredilen rakamlarda ciddi oranlarda şişirme dediğimiz abartmalar var. Türkmen nüfusu az olmamakla birlikte çeşitli tevatürler dile getirilmektedir. Ben toplamda 2 milyondan fazla olduklarını sanmıyorum. Gerçekçi olmak lazım, Türkmen nüfusu 2 milyon olunca daha az hakka sahip oluyor zannedilmesin. Türkmen nüfusu 100 bin de olsa, 50 bin de olsa 2 milyon da olsa Suriye'nin geleceğinde söz hakkına sahiptirler. Söz hakkını yükseltebilmek maksadıyla rakamları yükseltmenin realist tarafı yoktur. Arapça konuşan Türkmenler gerçeğini reddetmiyorum ama 2 milyonu aşacağını da zannetmiyorum. 20 milyonluk bir ülkede 1 milyon bile ciddi bir rakamdır. Suriye genelinde Türkmenlerin varlığından bile haberi olmayan Araplar vardır. Çünkü Türkmenler çok mülayim bir toplumdur, Suriye'de kendileri ile alakalı olarak bile çok fazla sesleri duyulmaz.

- **Cilvegözü ve Reyhanlı olaylarının sebepleri, sonuçları ve failleri hakkında değerlendirmeleriniz nelerdir? Size göre bu olayların arkasında ne olabilir?**

Ben Reyhanlı davasını çok yakından takip eden birisi olarak memleketin toprak altında kalmış birçok sırrını ifşa edecek bir dava olarak görüyorum. Ben davaya müdahil değilim ama yakından takip ediyorum.

Benim tahminimce, tamamen tahmindir; Reyhanlı saldırısının nedeni Türkiye'nin Suriyeli muhaliflerle Suriye vatandaşlarının yanında itibarlı duruşunun bedelini ödetmekten başka bir şey değildir. Bunun bedelini Reyhanlı'da 52 vatandaşımızı şehit ederek ödetmeye çalıştılar. Reyhanlı saldırısının tek bağlamı budur. Bir de Cilvegözü olayı var. Muhaberat üzerinden Suriye rejimi Türkiye'yi cezalandırmak amacıyla bu eylemi yapmış ve yaptırmıştır, artı Türkiye'deki bağlantıları da bu olaya dâhildir.

- **2000'li yıllardan itibaren Suriye-Türkiye ilişkileri ile Hatay bölgesinde yaşanan gelişmeleri özetleyebilir misiniz? Sonrasında düzelmeye başlayan ilişkilerin bozulma sebepleri sizce nelerdir?**

Hafız Esed'in ölümü ile oğlu Beşşar Esed'in iktidara gelmesi Suriye halkında bir heyecan yarattı. 1979 Halep ve 1982 Hama katliamlarını yapmış, toplumun her kesimine inanılmaz bir korku imparatorluğu kurmuş bir babanın yerine Batıda eğitim almış, Sünnî bir eşi olan bir tıp doktorunun gelmiş olması daha müktedir ve reformist birisi olacağına dair umut yeşerdi. Hatta bunun karşılığında Şam Baharı dediğimiz bir oluşum çıktı. Suriye'de toplumun önde gelenleri, her kesimden, her mezhepten aydınlar bir araya geldi ve Şam Baharı diye bir deklarasyon yayınladılar. Üniversite öğrencileri de bu deklarasyonu desteklediler. Toplumda bir heyecan yarattı ama bu heyecanın karşılığı hep sabretmek şeklinde geldi.

Suriyeliler için kısmi reformlar yapılmadı değil ama Suriye toplumunu tatmin edecek, "Arap Baharı" ndan dolayı sokağa çıkmayı engelleyecek bir tatmin duygusu gelişmemiştir. Ama Suriye'de 2011 de başlayan diğer bölge ülkelerinde olduğu gibi rejim yıkılsın diye değil, reform merkezli taleplerle başladı. Suriye'de ilk sokağa çıkan insanlar "ıslah" diye bağıryorlardı. Islahtan amaç rejimin reforme edilmesi demektir. Biz 2000'li yıllardan itibaren babanın vefatı ile oğlunun daha ılımlı, uzlaşmacı, uyumlu bir yaklaşım sergileyeceği tahminiyle Suriye'yi daha açık bir iktisat, ekonomi programı uygulayarak, daha açık bir siyasal rejim uygulayan ülkeye dönüştürülme maksadıyla Suriye'yle çok iyi ilişkiler kurduk.

Liderlerimiz şahsi dostluklar kurdu. Türkiye için Suriye çok kıymetliydi. Kabuğunu kırmak ve daha aktif bir dış politika uygulamak isteyen Türkiye için Arap ülkelerine açılan kapıydı. Hem tarihsel bağı hem 800 Km'den fazla sınırı, hem de güney bölgelerinde yaşayan insanların akrabalık ilişkileri için Türkiye'nin Arap coğrafyasına açılma amaçlı bir fırsat olarak görüldü. Bu amaçla biz ilişkilerimizi düzelttik. Ama 2011'de yeni bir bağlam ortaya çıktı. "Arap Baharı"nın Suriye'ye sıçraması ve bir devrim hareketine dönüşmesi ile bizim tavrımız sürekli BeşşarEsed'i uyarmak oldu. Toplumun talepleri karşılanamadığı sürece, isteklere silahla karşılık verilmesi ve adalet duygusunun kaybolması ile de toplumun radikalizme yöneleceği uyarısını yaptık. Ahmet Davutoğlu defalarca Suriye'ye gitti, Suriye'den heyetler Türkiye'ye çağrıldı. Hatta çok partili seçim yapması önerildi ama maalesef Esed sorunları silahla çözeceğine inanıyordu.

Bu işten kim zarar gördü? Suriye toplumu zarar gördü. Kim faydalandı? İran en fazla faydalanan ülke oldu. Şii Hilali hedefleyen İran, Suriye siyasetinde etkili

oldu. Şu an Suriye siyasetinde Esed'den bile etkilidir. İran kazanırken çok büyük kayıplar da yaşadı. Büyük silah masrafları yaşıyor. Savaşı sponsore etmek masraflı bir iştir. Esed'i barışçıl yollar yerine silahla çözmeye İran ikna etmiştir. Çünkü İran "Arap Baharı"ndan birkaç yıl önce ortaya çıkan Yeşil Hareketi bu yöntemle bastırmıştı ve Suriye'yi de bastırabileceğine ikna etti. Yaşanan 4 yılda Suriye topraklarının 2/3'ü rejiminin elinden çıkmış durumdadır. Esed rejiminin tahakkümü altındaki alanlar %30'a gelir. Yüzbinlerce insan şehit oldu. Milyonlarca insan mülteci olarak başka ülkelere kaçmak zorunda kaldı. Ülke çok büyük maddi kayıplara uğradı. Şehirler yok oldu. Kaybeden Suriye oldu.

- **Suriye'de yaşanan ve iç savaşa varan çatışmaları bir mezhep savaşı olarak değerlendirenlerin varlığı bilinen bir durumdur dersek, sizce de böyle değerlendirilebilir mi?**

Suriye iç savaşında başlangıçta uzun süre mezhep olgusu yoktu. Hala mezhebik motivasyonlarla ilerlemesine rağmen savaşan gruplar içerisinde mezhepçi olanlar var. Çok aktörlü ve çok fazla katmanlı bir çatışma yaşıyor. Çok fazla vekalet savaşı yürüten grupların ve ülkelerin varlığı bir gerçek. Savaşan grupların tamamı mezhepçi midir? Hayır. Ama rejim ve muhalifler tarafında mezhepçi nüvelerle savaşı yürüten insanlar var. İran'dan, Afganistan'ın Hazara bölgesinden, Irak'ın Şii bölgesinden, Lübnan'ın Hizbullah bölgelerinden gelenler Şii savaşçılar mezhep motivasyonu ile savaşıyorlar. Bundan eminiz. Sünnî muhaliflerle savaşan insanların çoğunluğu yine mezhep motivasyonu taşıyor. Ama IŞİD, Nusra, Arabüş-Şam, İslami Hareketler ve ÖSO gibi Alevîlerle barışık olmayan gruplar 40 yıldır Alevî tahakkümü altında yaşamışlığın birikmişliği ile hesabı Alevîlere kesen bir kitle var. IŞİD için ise "katli vacip olanlar" olarak görülüyorlar. Gözü yaşlı bir çocuk onlar için bir şey ifade etmiyor, Şii ve Alevîye karşı merhamet duygusu taşıyor.

Ama Suriye devriminde hala çok hakkaniyetli olan gruplar da var. Daha özgür, daha onurlu ve daha müreffeh olmak için eline silah almış, vatanını ve namusunu korumak isteyen insanlar var. Fakat bu keşmekeş içerisinde bu insanları bulmak çok zor. Çünkü biz elinde kafa kesen IŞİD'i görmeye daha meyyaliz, şiddet yanlısı açıklamalar yapan komutanları görmeye daha meyyaliz. Ama sessiz çoğunluk Suriye'de onuru için, vatani için, eşlerinin namusu için savaşmaya devam ediyor.

- **“Arap Baharı” olayları hakkında ne söylemek istersiniz? Suriye diğer bölge ülkeleri kadar yer altı kaynaklarına sahip olmayan bir ülke ise küresel güçlerin Suriye’de ne gibi çıkarları olabilir? Olayların Suriye’ye sirayet sebepleri ya da iç savaşa varan olayların sebepleri sizce nelerdir?**

Küresel güçler Suriye olaylarına müdahil olmamak için ellerinden geleni yaptılar. Libya’da 10-15 günde müdahale kararı çıkartıp hava bombardımanına başlayan Batı Bloğu Suriye’de 4. Yılında henüz hava bombardımanını IŞİD için başlatabildi. O da IŞİD’in kendilerini tehdit ettiğini gördükleri andan itibaren. Çünkü Suriye müdahale için çok da kârlı değildi, sadece masraftı.

Suriye çok katmanlı bir nüfus yapısına sahip olduğu için aynı anda Lübnan’ı, Irak’ı, İran’ı ve İsrail’i etkilediği için pek bulaşmak istemediler. Bu nedenle Suriye olayları uzadı ve çetrefilli hale geldi. Belki devrimin başında, 8., 10. aylarda bölge ülkelerinin liderliğinde Batı Bloğunun etkisiyle Esed etkisiz hale getirilseydi bu kadar terör örgütünden ve hazzetmediğimiz grupların Suriye’de varlığından bahsetmeyecektik. PYD, IŞİD, El Kaide’nin bazı yapıları, yabancı savaşçılar gibi birçok unsurun yanında, BM’nin konsey yapısı, Rusya ve Çin tarafından ekarte edilmesi aynı zamanda Batı Bloğunun çok da hevesli olmamasına karşılık Suriye konusunda en hevesli ülke, infazların yayılıp büyümemesi için çalışan ve değerli yalnızlığa itilen Türkiye’dir.

Türkiye olaylara tamamen hakkaniyet çizgileri dahilinde olaylara baktı. Varil bombaları ile kimyasal gazlarla ve türlü yöntemlerle öldürülen Suriyeliler için müdahale etmeye çalıştı. Ama yalnız bırakıldı. Suriyeliler de çok yalnız bırakıldılar. Çünkü toprakları verimsizdi. Birçok konuya müdahil olmaya hevesli küresel güçlerin bu konuya uzak durmaları, zayıf kalmaları ve geri çekilmeleri.

- **“Arap Baharı” olaylarına Hatay halkının bakışını değerlendire bilir misiniz?**

Şimdi bir taksim yapabiliriz;

- Mevzuya tamamen ekonomik sebeplerle bakıp, Suriyelileri sürekli itham eden bir grup var Hatay’da.

- Ev kiralarının yükselmesi, kendi işsizliğini Suriyelilerin üzerine atan bir kitle de var ama çoğunlukta değil. Suriyeliler mevzusu metropollerde bize (Adalet ve Kalkınma Partisi’ne) oy kaybettiriyor olabilir. Örneğin Zeytinburnu’nda, Ankara

Sitelerde işsiz kalan bir marangoz, bir tekstil işçisi Suriyeliler yüzünden bize ceza kesmiş olabilir. Ama Suriyeliler Hataylıların akrabalarıdır. Kızmış olsalar bile son kertede onlara sahip çıkarlar. İnsanlık vazifesi olarak, bir Ensarlık vazifesi olarak değerlendirerek koruyup kollamaya ve sahip çıkanlar çoğunluktadır.

Reyhanlı olayları sonrasında yaşanan Suriyelilere saldırı olayları geneli temsil etmez. Olay anında yaşananlar bir infialdi. Belki kötü niyetli provokatörler de vardı bilmiyorum. Konuya fazla hakim değilim ama Reyhanlılılar İdlib'lilerle akraba olurlar. Suriye'de en fazla akrabası olanlar Reyhanlılılardır. Bölgede bulunan aşiretlerin birçoğu Türkiye ile Suriye arasında bölünmüş olarak yaşarlar. Suriyelilerle ortaklıklar, evlilikler oldukça fazladır buralarda. Reyhanlı'da 90 bine çıkan nüfusun 70 bini Suriyeli olmuştur. Birkaç yılda nüfusun bu kadar artmış olması birçok sosyolojik patlamayı da beraberinde getirebilecek bir durumdur. Ama oralarda öyle bir şey görmüyorsunuz.

- **Suriye'de olayların başlaması ile yaşanan iç karışıklıklar karşısında Türkiye'nin açık kapı politikası uygulamasını değerlendirecek olursak, Türkiye'nin uygulaması sizce doğru mudur? Eğer açık kapı uygulaması olmasaydı Suriye'de yaşananların seyrinin nasıl olacağını varsayabiliriz?**

Esed, Suriye olayları başladığında yaptığı bir açıklamada "Babam darbe ile başa geldiğinde ülkenin nüfusu 7 milyondur. Gerekirse nüfusu yine 7 milyona düşürürüz" demiştir.

Bizim Türkiye olarak yaptığımız politika hakkaniyetli ve insan merkezli bir politikaydı. Tüm hata ve kusurlarına rağmen açık kapı politikası doğru bir politikadır. Ülkelerinde türlü türlü, farklı farklı ölümleri yaşamak istemeyen insanların başka bir ülkeye sığınmak istemesi zaten insani bir haktır. Suriye'de katliamlar yaşanmıştır ama açık kapı politikası uygulanmasaydı daha kitlesel ve sistematik katliamlar yaşanabilirdi.

- **Türkiye tarafından Suriye halkına ve sığınmacılara yapılan yardımlar hakkında değerlendirme yapabilir misiniz? Uluslararası kamuoyu genel olarak yapılanları takdir ettiklerini açıklamaktadırlar. Sizce yapılanlarda Türkiye başarılı olmuş mudur, hatalı olan uygulamalar var mıdır? Var ise nasıl düzeltilebilir?**

Yapılan uygulamalarda hatalar var olsa da Batı bizi takdir ediyor. Çünkü bu Suriyeliler Türkiye kamplarında ne kadar memnun olurlarsa Batı için daha az sorun olacaktır. Avrupa'ya göç olmaması işlerine geliyor tabii ki. Bizi başarılı bulmalarının altında esasında pohpohlama var ama bizim amacımız mazlum halka yardım amaçlıdır.

Son yıllarda hükümet seviyesinde olsun, sivil kuruluşlar olsun yardım kuruluşlarımız markalaşmıştır. AFAD, TİKA, Kızılay gibi kuruluşlarımız sadece Türkiye sınırları içerisinde değil, Suriye'de güvenli bölgelerde kurulmuş olan ve sivillerin yerleştiği kamplarda günlük yaşeleri Türkiye tarafından karşılanmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarımız da güzel işler çıkardılar. Ama yardımları asıl hükümet ve insani yardım kuruluşları sırtlamış durumdadır.

- **Suriye'den gelenlerin etnik ve mezhepsel özellikleri hakkında bilginiz var mıdır?**

Suriye'den gelenler ağırlıkla Sünnî Araplar olmuştur. Çünkü onların yaşadıkları bölgeler daha fazla etkilenmiştir. Sonra Kürtler, Türkmenlerden daha fazla gelmiştir. Gayri Müslimler ve Ezidilerden de gelenler vardır. Arap Alevileri de var ama onlar oldukça az seviyededirler.

Aslında gelenleri, Suriye'nin nüfus yapısı ve oranlarına göre ölçeklendirebiliriz.

- **Suriye'de olaylar durulsa gelenler geri dönerler mi sizce?**

Suriye'de asayiş sağlanmış ve güvenlik tesis edilmiş olsa gelenlerin büyük bir çoğunluğunun geri döneceğini düşünüyorum. Toprakla geçinenler ve kırsalda yaşayanlar direk geri dönecektir. Çünkü gittiklerinde entegrasyon sorunu yaşamayacaklardır. Ama Halep, Şam başta olmak üzere Suriye'nin şehirlerinden gelenler ve Türkiye'nin metropollerine yerleşenler geri dönmeme hususunda ısrarcı olabilirler. Çünkü bu insanlar kurulu düzenlerini kaybettiler. Evleri, fabrikaları yıkıldı. Tekrar o iktisadi hayatlarına dönebilme hususunda sıkıntı yaşayacaklardır. Zamana ihtiyaçları olacaktır ve zamanla döneceklerdir.

Azınlıkta olacak bir kısım, Türkçeyi öğrenmiş, hızlıca Türk dünyasına, iş hayatına başlamış olanlar ise dönmeyeceklerdir. Zaten bu insanlar Suriye'de karışıklıklar çıkmasaydı da Türkiye'ye meyilliydiler. Çünkü artık Türkiye güçlü bir ülkedir. Bir zamanların Arizona rüyası gibi İstanbul, İstiklal Caddesi ile eğlenme ve

para kazanma hayalleri de Arap ülkeleri için çekici haldedir. Türkiye’de 1960’larda yaşanan köyden kente göç gibi, Suriyeliler için savaş öncesi bile Türkiye öyleydi.

Eğitilmiş bir Suriyeli için zaten Türkiye’ye gelmek hedeftir. Eskiden Suriyeliler Katar, Suudi Arabistan gibi Körfez ülkelerine giderlerdi. Oralarda çalışma şartları zordur. Ama son zamanlarda Türkiye’de Körfez ülkelerinden daha rahat yaşamaktadırlar. Liderlerimizin karizmatik yapısı ve Türk dizileri de bunda etkili olmuştur.

- **Türkiye’nin İncirlik Üssünü açması ile Suriye’de yaşananlara olumlu katkıları olacak mı, Suriye’de barış ortamının tesisini hızlandırır mı sizce? Hava harekâtı yeterli midir?**

Hava harekâtı, sorunun çıkmasına sebep olan kaynak yerine sorun olan yapıyla uğraşmaktır. IŞİD bir sonuçtur. Bir terör hareketidir ve yaptıkları kesinlikle kabul edilemez. Görüldükleri yerde bellerinin kırılması gerekir. Ama Suriye’de ve Irak’ta IŞİD’i üreten siyasal iklimdir. Ortadoğu’da, Suriye ve Irakta toplumları ideolojik bunalıma sürükleyen Baas rejimlerinin niteliğidir. Bunlar tartışılmalıdır. 70’li yıllarda askeri darbeyle gelip, askeri yönetimin devam ettiği bir sistem Ortadoğu coğrafyasını Suriye ve Irak merkezli bir ideolojik bunalıma sürüklemektedir ve biz o bunalımın içerisinde debelenip duruyoruz. Biz Türkiye olarak kendi payımıza iyi durumdayız. Biz tarihsel bir takım aşamaları toplum eliyle atlatmayı başarmış, darbeleri, askeri vesayetleri toplumun bağrından çıkan siyasal partiler ve liderleriyle mücadelesini vermiş bir toplum olduğumuz için nispeten iyi durumdayız. Ama Suriye ve Irak bu konuda şanssız bir toplum. O fırsat bir türlü ellerine geçemedi. Ve o şanssızlık sürekli aynı rüyayı görmek gibi bir bunalımın içine sürükledi onları. Mevlüt Çavuşoğlu (Dışişleri Bakanı) yaptığı açıklamada “Bu benim şahsi fikrimdir, şu an kara harekâtı görünmüyor. Kara harekâtı olmadan IŞİD bitilemez” demiştir.

Kara harekâtının da bitirip bitirmeyeceği de garanti değildir. Sosyolojik değişiklik gereklidir Suriye’de. Toplumların kendilerini ifade edebilecekleri bir sistemin getirilmesi gerekiyor. Maalesef Suriye ve Irak kapanın elinde kaldığı bir ülke pozisyonundadırlar. Kim kaparsa kendisine benzemeyene yaşama alanı bırakmıyor.

- **Arap Baharı ve Suriye iç savaşının seyri sizce nasıl sonuçlanabilir? Esed rejiminin devrilme ihtimali var mıdır?**

Suriye aslında otoriter bir demir yumrukla yönetiliyordu. Toplumsal uzlaşa sağlamış bir ülke değildi. Suriye’de hiçbir çatışma yaşanmamış olsaydı bile uzlaşa sağlamış ve birlikte yaşamak isteyen insanların oluşturduğu bir ülke değildi. Ortada demir yumrukla yönetim, bir zorakilik vardı yani. Kürtlere, Türkmenlere ve Araplara birlikte yaşamak isteyip istemediklerini soran olmamıştı. Sünni Araplara “Alevî Arapların tahakkümü altında yaşamak istiyor musunuz?” diye soran da olmamıştı.

Aslında beraber bir uzlaşa, beraber bir anayasa yapma, kederde ve mutlulukta birlik olma Suriye’de bir illizyon. Suriyeliler gönüllü rıza ile değil, zorunlu rıza ile ayakta durdular. Gönüllülük esası, toplumun katmaları bir araya gelip uygun devlet modelini bulma gibi bir fırsatları olmadı Suriyelilerin. Aslında birçok Arap ülkesinde olmadı. Osmanlıdan çıktılar Fransa mandaterliğine girdiler, sonra Fransa’nın himayesinde bir bağımsızlık elde ettiler ve böyle devam etti.

Şimdi bu savaş devam eder mi? sorusuna şöyle devam edeyim; Ben Beyrut’ta yaşadım, doğduğumda Beyrut’ta iç savaş devam ediyordu. Beyrut 4 milyon nüfuslu, etnisite ve mezhep olarak çok katmanlı, Suriye’nin ¼’üne tekâmül eden bu ülkede iç savaş 15 yıl sürdü. Suriye 23 milyon nüfus ve yüz ölçüm olarak çok daha büyük bir ülke. 60-70 yıl da sürebilir. Ama uluslararası toplum üstündeki ataleti atıp, Suriye’deki devam eden süreç devam ettiği her gün dünya üzerindeki tüm toplumları tehlikeye atacak bir radikalizm üretmeye devam edecek, bizim buna müdahale etmemiz lazım diye bir karar verirse çok kısa da sürebilir.

Vermiş olduğunuz bilgiler ve zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK 15 28 MAYIS 2015 TARİHLİ İSMİ HAMFUZ MÜLAKAT

“Arap Baharı Sonrası Türkiye Suriye İlişkilerinde Hatay Faktörü” tezimiz ile ilgili olarak, Hatay ve Adana bölgesinde tanınmış, Suriye ile irtibatları devam eden muhatabımız ile mülakat yapmak üzere 28 Mayıs 2015 günü saat: 20.00’da Adana/Yüreğir’de buluşulmuştur.

Şahsa kendim ve tez konumuzdan bahsettikten sonra; Şahıs aslen Suriye kökenli bir Türk ve Türk vatandaşı olduğunu, Suriye’deki akrabaları ile irtibatının devam ettiğini, kendisi, ailesi ve Suriye’deki yakınları için edişe ettiğinden isminin açıklanmaması kaydı ile mülakat vermeyi kabul etmiştir.

- **Sizin de bölge halkından olmanız ve olayların “nedenleri, yaşananlar ve muhtemel sonuçları ile ilgili olarak mülakat yapma isteğimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Öncelikle kendinizden bahseder misiniz?**

Fransız manda idaresi döneminde Suriye’nin Kürt Dağı bölgesinden Hatay Reyhanlı bölgesine göç etmiş kalabalık bir aileye mensubum. Halen Suriye’de bulunan akrabalarımız da vardır. Kimliğimin gizli kalmasını istiyorum. Çünkü kendime, aile fertlerime ve Suriye’de bulunan akrabalarımıza bir zarar verilmesi hususunda çekincelerim vardır.

Hatay’ın Türkiye’ye ilhaki ile birlikte doğal olarak Türk vatandaşlığımız hâsıl olmuştur. Benim ve ailemin Türkiye’de ana dilimiz Türkçedir ama Arapçayı çok iyi konuşuruz. Suriye’nin Selkin, Harim, Cısr el Şuğur, Derkeş şehirlerinde akrabalarımız vardır ve kendilerini Türk hissederler ama Arapça konuşurlar. Suriye iç karışıklıkları başladığında bir kısmı Türkiye’ye gelmiştir ama hala orada kalmış olanlar vardır.

- **Türkiye’de göreviniz nedir?**

- Yükseköğrenimimi Şam’da yaptım ama diplomamın Türkiye’de denkliği olmadığından resmi bir görev alamadım.

- **Suriye’de bulunan akrabalarınız ile irtibatız devam etmekte midir?**

Evet, iç karışıklıklar başlamadan önce ben ve ailem zaman zaman ziyarete giderdik. Ben üniversiteyi Şam'da okurken de akrabalarımınla çok yakın temaslarım oldu. Olaylar başladığından bu yana gidemiyoruz, onlardan Türkiye'ye gelenler oldu ama tabii ki tamamı gelememiştir. Gidiş-gelişlerimiz pasaport ile olurdu. Onlar da bize gelirlerdi. Halk sohbet esnasında dikkatli konuşurdu. Muhaberatın ve devletten çok korkarlardı. Rejim aleyhinde asla konuşamazlardı. Bir de Suriye'ye giriş ve çıkışlarda Suriye askeri Türklere türlü eziyet ve hakaretler ettiklerine çok defa şahit olmuşluğum vardır. Özellikle de Tır şoförlerine.

- **“Arap Baharı” olayları hakkında ne söylemek istersiniz? Suriye'deki karışıklıklar ya da iç savaşının sebepleri hakkında ne biliyorsunuz?**

Ben olayları “Arap Baharı” diye adlandırmıyorum. Bana göre olay bahar değil, Suriye'de yaşananlar bir mezhep savaşıdır. Yani Alevi-Sünni savaşıdır. Halk yıllardır maruz kaldığı zulme karşı kurtulma mücadelesi vermeye çalışmaktadır. Rejim yanlıları halka yıllarca zulmetmiştir. Rejime muhalif olanlar ya da Nusayri olmayanlar, ırza mugayir olaylar dâhil akla hayale gelmeyecek zulümlere maruz kalmışlardır.

- **Yıllarca Suriye'de kaldınız, Suriye'yi bilen birisi olarak, Suriye'de Türkmenlerin nüfusu hakkında bilginiz var mıdır?**

Sayısal olarak bilmiyorum ama %75'i Arapça konuşmaktadır. Bir de halkta, Suriye'nin %80-85'i Müslüman, %15-20'si Gayri Müslim şeklinde genel bir kanı vardır. Tasnif genel olarak öyle yapılmaktadır.

- **Türkiye'nin Suriye halkına yardımları hakkında değerlendirme yapabilir misiniz?**

Yapılan yardımları doğru buluyorum. Olması gereken bir durumdur. Bölgede Türkmenlerin yegâne güvendiği unsur Türkiye'dir. Sünni Araplar için de aynıdır ki bu Türkiye'ye gelme yoğunluğundan da anlaşılabilir. Türkiye hem Suriye halkına insani yardım malzemeleri göndermiş hem de buraya gelenlere yardım etmiştir ve devam etmektedir. Eğer Türkiye Suriyelilere kapılarını açmasaydı daha büyük katliamlar yaşanacağını düşünüyorum. Gelenlere Türkiye devlet ve halk olarak çok yardımcı olmuştur ama gün geçtikçe halkın yardım etme duygusunda azalma olduğunu söyleyebilirim. Çünkü gelenler içerisinde savaşabilecek erkekler, kadın ve

çocukları bıraktıktan sonra gidip orada rejime karşı mücadele etmek üzere gidenler az sayılır. Halkta savaşmaya gitmeyenlere karşı “vatan haini” kanısı oluşmuştur.

Türkiye'nin Ceyşül Hür yani Özgür Suriye Ordusu'na gönderdiği insani yardım malzemelerini kaçak yollarla Türkiye'ye geri getirip satan Suriye vatandaşlarına da rastlandığı söylenmektedir. Ayrıca gelen Suriyelilerden burada gayri ahlaki yaşantı içerisinde olanlar ve asayiş olaylarına karışanlar olduğu duyulmaktadır. Bu tür olumsuz davranışlar duyuldukça bölge halkının yardım faaliyetleri üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

Yardımlar konusunda bir de olumsuz yardımlar olduğunu duyuyoruz. Zira Samandağ Alevilerinden Esed ve taraftarlarına yardım gönderdikleri ve muhaliflere karşı bu yardımların kullanıldığı rivayetleri vardır. Ben de bu kanıya sahip birisiyim.

- **Suriye'den gelenlerin etnik ve mezhepsel özellikleri nelerdir?**

Suriye'nin Alevileri Türkiye'ye gelmiyordur çünkü Alevi=Nusayri'dir. Suriye yönetimi de Nusayri'dir, onlar neden gelsin ki? Gelenler büyük bir çoğunlukla Sünni kesimdir. Biraz da Ezidi vardır.

- **Suriyelilerin Hatay ekonomisine etkisi hakkında bilginiz nedir?**

Suriyelilerin bu konuda menfi etkisi olmuştur. Çünkü gelenler ucuz işçilikle her türlü işte çalışmaktadırlar. Bu nedenle yerli iş gücü kesimi işsizlikle karşı karşıya kalmıştır.

- **Esed rejiminin devrileceğine inanıyor musunuz?**

Hayır, İran, Rusya ve Çin yardım ettiği müddetçe rejim devrilmez. Esed, Tartus Rus üssünde çok korunaklı bir şekilde yaşamaktadır.

- **Hatay halkının Suriye-Türkiye tercihi hakkında düşünceleriniz nedir?**

Hatay Arap nüfusu Türkleşmiştir ve Türkler ile birlikte hareket ederler fakat Aleviler ile Gayri Müslim halktan Suriye'yi tercih edecekler çıkacaktır. Çünkü Suriye rejimi ile irtibatlı olanların olduğu söylentileri duyulmaktadır. Allah korusun varsayalım Türkiye bölünmüş olsa Hatay Sünni kesimi Türkiye ve Türkler ile birlikte hareket ederler.

- **Suriye'de olaylar durulsa gelenler geri dönerler mi sizce?**

Görüştiğimiz kişilerin çoğunluğu geri döneceğini söylüyorlar ama önemli bir kısmı geri dönmeyecektir. Türkiye'de ekonomik refah denilince Avrupa bir

zamanlar ne ifade ediyorsa, Suriyeliler için de Türkiye o anlamı ifade etmektedir. Fakat Suriye’de bir bölünme yaşanırsa Hatay Alevi halkından oraya tersine bir göç yaşanabilir. Suriye’de bölünme yaşanırsa gelen Sünniler Alevi bölgesinde kalacak bölgelere dönüş yapmayacaktır. Çünkü döndüklerinde bir katliama maruz kalabilme endişesi yaşarlar.

- **IŞİD ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?**

Detaylı bilgin yoktur ama ilk çıktıklarında Saddam’ın eski adamları oldukları yönünde rivayetler halk arasında konuşulmuştur. Bir de hiçbir etnik yapı ayırt etmeksizin zulümler yaptığını duyuyoruz.

- **Reyhanlı olayları ile ilgili ne biliyorsunuz? Size göre bu olayların arkasında ne olabilir?**

Reyhanlı olaylarının arkasında Esed ve rejimi vardır ama yerli halktan kendilerine yakın olanlardan mutlaka yardım görmüşlerdir. Türkiye’ye eylem yapabilme kabiliyetleri hakkında mesaj verdiklerini düşünüyorum. Bir de halk bu olaylarda yaşanan kayıpların az gösterildiğine inanıyor. Resmi olarak 53 kişinin hayatını kaybettiği açıklanmıştır ama en az 200 kaybın olduğu söylentisi vardır.

- **Son olarak bu olaylar ile ilgili ne söylemek istersiniz?**

Suriye’de bir an önce olayların durulmasını diliyorum. Yaşanalar ne ad altında olursa olsun zulümdür. Türkiye ve Türk halkı çok büyük yardımlar yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir. Yapılanlara Hatay ve Adana bölgesinde şahit oluyoruz, akrabalarımızdan duyuyoruz. Ama şunu belirtmeden geçemeyeceğim, Suriye’de yaşananlar Türkiye’nin başına gelmiş olsaydı, Suriye ve halkı bize bu denli yardım etmezdi. Türkiye gibi kapılarını, kucaklarını açmazlardı. Türkiye’nin yardımlarına göre ancak % 10 civarında yardım yapılırdı.

Vermiş olduğunuz bilgiler ve zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK 16 BCA: 030-0-001-000-000-53-314-2

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü D/6
 DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
 CUMHURİYET ARŞİVİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KATİP

Kanunlar Müdürlüğü

Soy : 1038 - 512

İlişki : /

15 / II / 1947

Başbakanlığa

Türkiye - Suriye arasında askıda kalmış meseleler bulunup bulunmadığına ve Suriyedeki Türklere karşı işlenmekte olan suçlar için Hükümetin bir teşebbüse geçip geçmediğine dair Seyhan Milletvekili Ahmet Rensî Yüregir tarafından verilip bir örneği Dışişleri Bakanlığına gönderilen sözlü soru önergesinin tıpkısı ilişik olarak sunulmuştur .

B.M.M. Başkan V.

G. Erbay

Sektör 1947
17.11.47
P.

BASBAKANLIK EVRAKI
 Tarih: / /
 No: /

15-2947-982

030	01				53	314	2	
-----	----	--	--	--	----	-----	---	--

BCA: 030-0-001-000-000-53-314-2

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KÂTİP
KANUNLAR MÜDÜRLÜĞÜ

14.II.1947

SURET

Türkiye - Suriye arasında askıda kalmış meseleler var mıdır ?
Suriyedeki Türkler hakkında işlenen gayriinsani fiiller .

Yüksek Başkanlığa

1 - On beş günden fazla bir müddettenberi yabancı ajans ve gazeteleriyle bilhassa Suriye gazeteleri, Adana "Kilikya", İskenderun Sancağı ve diğer bazı meselelerin Türkiye ile Suriye arasında askıda kalmış davalar olduğunu fakat hüsnü suretle halledileceği ümit edildiğini, Suriye Başbakanına atfen ve durmadan yazmaktadırlar . Hakikaten Türkiye - Suriye arasında askıda kalmış ve halledilmemiş meseleler var mıdır ?

2 - Yine yabancı ajans ve gazetelerle Suriye gazetelerinin yayınlarına göre bir milyon Suriyeli arabın eturmakta buldukları Adana, İskenderun "Hatay" bölgesinin Suriyeye iadesi hususunda adil bir karara varılması dileği ile Birleşmiş Milletler kuruluna başvurulduğu haber verilmektedir . Hakikaten böyle bir müracaat vaki olmuş mudur ?

3 - Hatay vilâyeti esas parçasından olup Suriye tarafından kalmak bahsizliğinde bulunan Bayık, Bucak, Hazna bucakları Türkleriyle, buradan uzanarak Halepten geçen ve Derzera Varan hat üzerindeki Türklerin, Suriyeliler tarafından gayriinsani muamelelere maruz bırakıldıkları haber alınmaktadır . Yüz binlerce Türk hakkında işlenen bu gayri medenî fiiller için, Hükümet

030	01					
-----	----	--	--	--	--	--

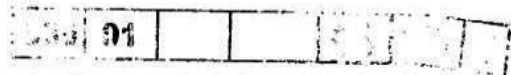
BCA: 030-0-001-000-000-53-314-2

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİGENEL KATİP
KANUNLAR MÜDÜRLÜĞÜ**SURET**

herhangi bir tegebbüse geçmiş midir ?

Sayın Dışişleri Bakanının yukarıda yazılı hususlar
hakkında açıklama bulunmasını dilerim .Seyhan Milletvekili
Ahmed R.Yüreğir

Aslına uygundur .

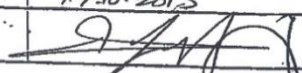

**EK 17 YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR
BAŞKANLIĞINDAN ALINAN SURIYELİ ÖĞRENCİ İSTATİSTİK
BİLGİLERİ**

Evrak Tarih ve Sayısı: 19/10/2015-E.4526
Uluslararası Öğrenciler için Dilekçe Formu
Request Form for International Students

T.C. BAŞBAKANLIK YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞINA

Adı / Name	İsmail
Soyadı / Surname	CiNGÖZ
Ülke / Country	Türkiye
E-posta / E-mail	Cingozismail101@gmail.com
Telefon / Phone	0505 292 0825
Adres/Address	Avucilar mah. Karahöyük cad No: 9311 Zemirhahalle/ANKARA
Üniversite ve Bölüm / University and Department	Turgut Özal Üniversitesi SBU Yüksek Lisans - (TEA aeması)
Bursluluk No / Scholarship No	

İstenen Cevap Türü/ Preferred Response Type	☐ E-posta ile / By e-mail	☐ Posta ile / By mail*
Dilekçe Konusu / Request Subject	Suriyeli Öğrenci İstatistik Bilgileri	
Dilekçe / Request	<p>Turgut Özal Üniversitesi SBU Yüksek Lisans öğrencisi olarak "Türkiye - Suriye İhtikalesinin Dönüşümü = Arap Saharı ve Hataç Faktörü" konulu tez çalışmam devam etmektedir. TEA çalışmamda katnak olarak yasal anlamda özese;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jilkasa göre Suriye'den kabul edilen yüksek öğrenim öğrenci mültevası. - Kabul edilmelesi için gerekli kriterler - Bu öğrencilerin kabulünde ayrıcalıklar (örneğin olmalası gibi) neledir. - Hataç okuyun öğrenimine devam eden öğrenci mültevası hususunda yasal serserede lütfi vesilmesini arz edesim. 	
Tarih / Date	19.10.2015	
İmza / Signature		

Değerlendirme Sonucu (Yetkililer tarafından doldurulacaktır.)

Uluslararası Öğrenciler D.Bşk.
19.10.2015 - 4526

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞINDAN ALINAN SURIYELİ ÖĞRENCİ İSTATİSTİK BİLGİLERİ

The screenshot shows a Gmail inbox on a Windows desktop. The email is from Emre DEMİRCİ (emre.demirci@ytb.gov.tr) and is titled "Suriyeli Öğrenci Bilgi Talebi". The email content is as follows:

Sayın İsmail CİNGÖZ,

19.10.2015 tarihinde kurumumuza yapmış olduğunuz bilgi talebi doğrultusunda, hazırlanmış olan Suriye uyruklu Türkiye Burslusu öğrenci istatistikleri ektedir. Ayrıca yine talebinize istinaden, öğrenci kabul kriterlerimizle ilgili bilgilere Türkiye Bursları internet sitesi olan <http://www.turkiyeburslari.gov.tr> adresinden ulaşabilirsiniz.

Emre DEMİRCİ

T.C. BAŞBAKANLIK
YurtdiŐi Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı

The email includes an attachment named "İsmail Cingöz_Su...". The Windows taskbar at the bottom shows the date and time as 22.10.2015, 18:42.

**YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞINDAN
ALINAN SURIYELİ ÖĞRENCİ İSTATİSTİK BİLGİLERİ**

Suriye Uyruklu Toplam Burslandırılan Öğrenci Sayısı		Suriye Uyruklu Mevcut Türkiye Bursluslu Öğrenci Sayısı	
Uyruk	Öğrenci Sayısı	Uyruk	Öğrenci Sayısı
Suriye			Suriye
1992	3	Genel Toplam	1610
1994	35		
1995	35		
1996	8		
1997	13		
1998	20		
1999	1		
2000	7		
2001	6		
2002	10		
2003	11		
2004	10		
2005	7		
2006	20		
2007	20		
2008	35		
2009	46		
2010	74		
2011	83		
2012	95		
2013	314		
2014	1028		
2015	1079		
Genel Toplam	2960		

Kaynak: (YTB, 2015)

EK 18 AKIN BODUR İLE TELEFONLA YAPILAN MÜLAKAT

“Türkiye-Suriye İlişkilerinin Dönüşümü: Arap Baharı ve Hatay Faktörü” konulu tez çalışması ile ilgili olarak Gazeteci-Yazar (İskenderun Ses Gazetesi Muhabiri ve Cumhuriyet Gazetesi Bölge Temsilcisi) Sayın Akın Bodur ile 15/10/2015 günü saat:10:15’de telefon ile görüşülerek mülakat yapılmıştır.

Kendim ve tez konusundan bahsettikten sonra mülakata başlanmıştır.

- **Sayın Bodur, Arada Kalanlar kitabınız ile “Arap Baharı” olaylarını irdelemiş olduğunuzu görüyoruz. Hatay bölgesinde faaliyet gösteren bir gazetecisiniz. Dolayısı ile konuya oldukça vakıfsınız. Suriyeli sığınmacılardan Hatay genelinde iş ve işyeri sahibi olanlar hakkında bilginiz var mıdır, var ise miktarı hakkında bilginizi paylaşır mısınız?**

Bu konuda yapılmış bir çalışma yoktur. Zaten bu sığınmacıların kendi adları ile iş yeri açmaları hukuki olarak mümkün değildir. İş yeri açanlar var ise de Türkiye vatandaşı olan tanıdıkları veya akrabaları adına açıyorlardır. Esasında bir alan araştırması yapılırsa da bunu tespit etmek oldukça güçtür. Çünkü bütün iş yerlerini tek tek araştırmak ne kadar güç ise doğru bilgi alınma ihtimali de o kadar zayıftır.

Bir tahmin yürütebilir misiniz dersiniz; Hatay ili genelinde 340 bin Suriyeli sığınmacı kayıtlıdır. Bunlardan yaklaşık 5 bin civarında bir kısmının Hatay genelinde iş yeri sahibi olabilir. Bunların da Antakya’da 600-700, İskenderun’da ise 500 civarında olduğunu tahmin ediyorum. Fakat miktarını bilmemekle birlikte en fazla Reyhanlı’da, sonra da Yayladağı’nda iş yeri sahibi olan Suriyeli sığınmacı olabilir diyebiliriz.

- **Suriye’den Türkiye’ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelen öğrencilerin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK)’nın kabul kriterleri hakkında bilginiz var mıdır? Bu öğrenciler yalnızca Türkmenlerden mi kabul edilmektedir?**

YÖK bu öğrencilerin kabulü için etnik bir ayırım yapmamaktadır. Türkiye her yıl hangi ülkeden ne kadar öğrencinin yükseköğrenime kabul edileceğini belirlemekte

ve bu öğrencilerin “Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi” (TÖMER)’nde Türkçe seviye sınavı yapılmaktadır. Yani yeterli Türkçe bilmeleri gerekmektedir. Başkaca bir kriter yok diye biliyorum.

Suriye’den 1996 yılından itibaren 65 civarında öğrenci kabul edilirken, “Arap Baharı” olayları sonrasında gelen Suriyeli sığınmacı çocuklarının mağdur olmamaları için bu sayının 400’e kadar yükseltildiğini duydum. Bu konuda TÖMER’den ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’ndan ayrıntılı bilgi alabileceğinizi düşünüyorum.

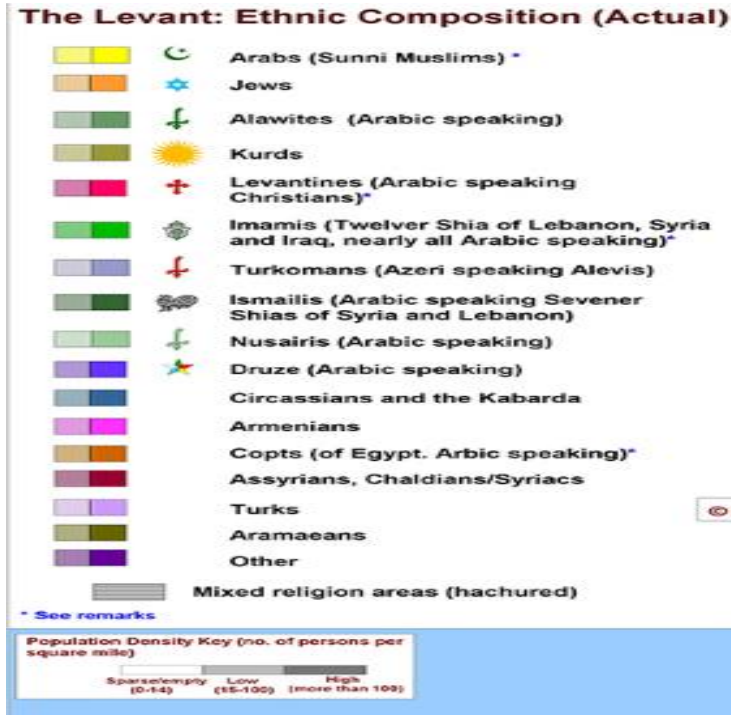
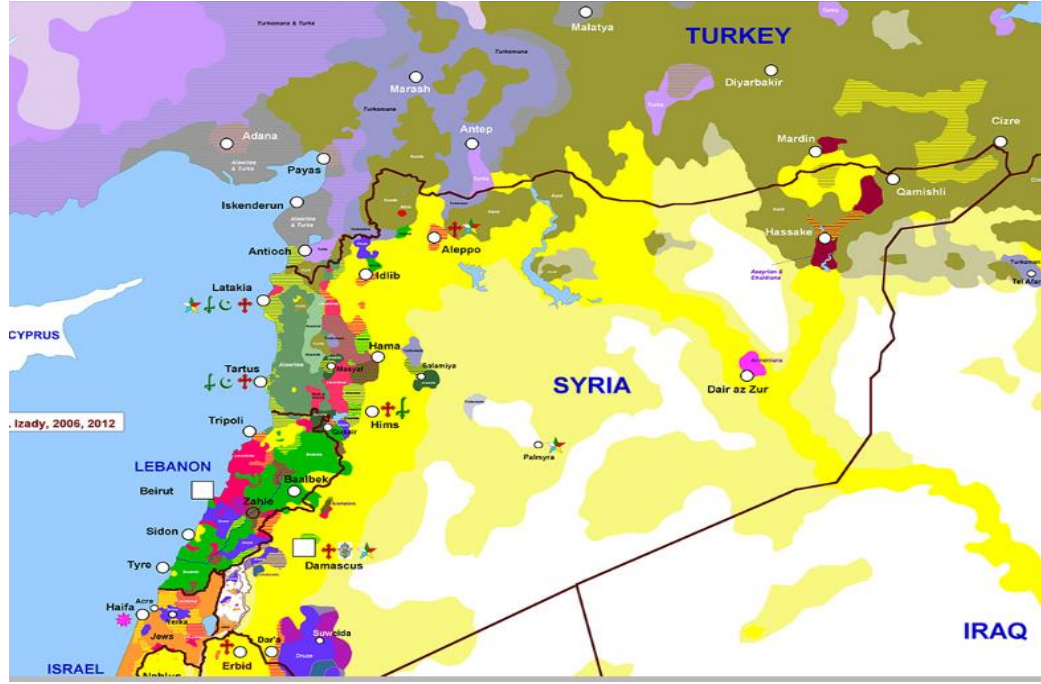
- **Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacılar hakkında hemen herkesin bir kanaati vardır günümüzde. Fakat Suriye’yi bilen birisi olarak Suriyelilerin gözüyle ya da diğer bir tabirle Suriye’den bakılınca Türkiye ve Türkler hakkındaki düşüncelerini, Hatay’a bakışlarını değerlendirebilir misiniz?**

Suriyeliler Türkiye’ye Akrabalık, dostluk ve sevgi çerçevesinde bakmaktadır diyebiliriz. Çünkü Suriye-Türkiye sınırlarında geçmişte yaşanan bayramlaşma görüntülerini bir düşününüz. O dramatik sahneler bu ifadeyi açıklayan en önemli belge olsa gerektir. “Arap Baharı” olayları Suriye’ye sirayet ettiğinde ilk olaylar Ürdün sınırında yaşandığından ilk sığınmalar da Ürdün’e olmuştur. Rajova olayları ve IŞİD nedeniyle yaşanan olaylar ve çatışmalar nedeniyle de Irak’a sığınmalar yaşanmıştır. Fakat Irak’a sığınanlar daha çok geçmişte Irak’tan Suriye’ye sığınmış olanların geri dönüşü şeklinde olmuştur.

İlerleyen zamanda Suriye’de olayların Türkiye sınırlarına kadar yayılması ile Bayır-Bucak Türkmenleri milli nedenlerle, Araplar ve Kürtler ise Din ve Dil birliği nedenleriyle Türkiye’ye gelmeyi tercih etmişlerdir. İskenderun’a gelenler içerisinde “Şapka Devrimi Kanunlarına muhalefet ettiklerinden” dolayı o dönemde (1925) Halep bölgesine giden Türklerin olduğu görülmektedir. Türkiye’ye gelen sığınmacı Suriyelilerin çoğunluğu doğal olarak Türkiye sınırına yakın olanlardan teşekküldür denilebilir. Fakat kısaca hâlâ Suriye ve Suriyelilerin Türkiye’ye ve Hatay’a sempati duymaları için her birinin farklı da olsa bir nedenleri olduğu görülmektedir.

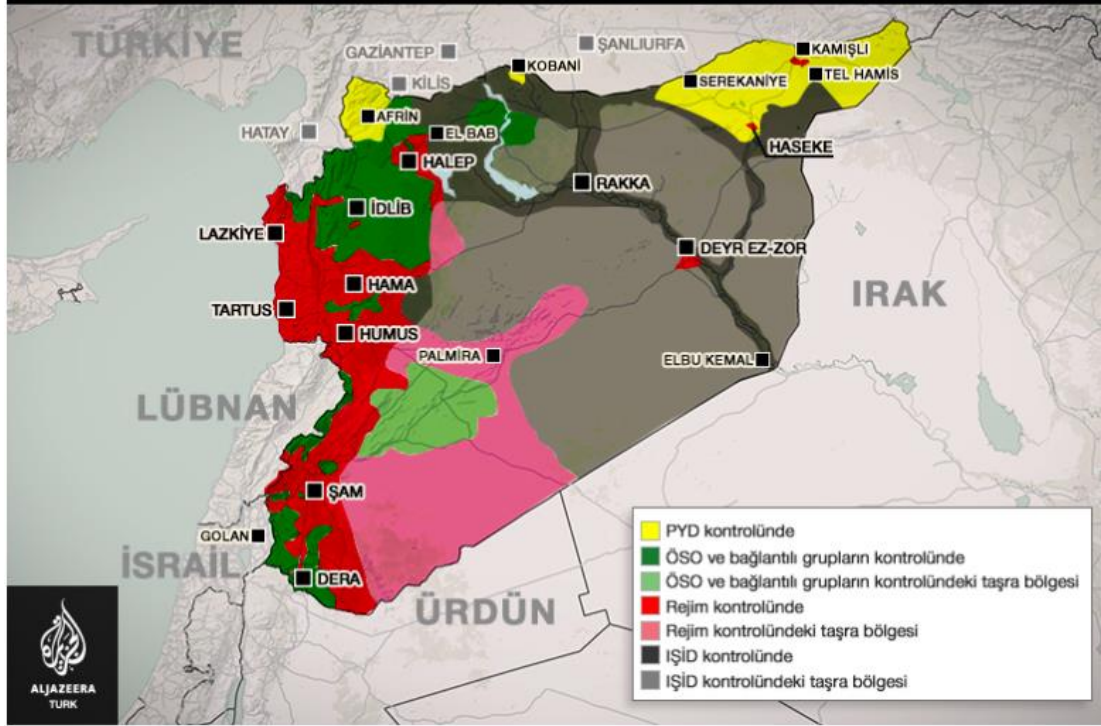
Verdiğiniz bilgiler ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK 19 SURIYE'DE ETNİKSEL VE MEZHEPSEL DAĞILIM

Kaynak: internethaber.com

EK 20 SURİYE İÇ SAVAŞINDA GENEL DURUM (30.12.2014)

Kaynak: (Al Jazeera, 2014b)

EK 21 BARINMA MERKEZLERİNDEKİ TOPLAM SURIYELİ ÇİZELGESİ

İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ			TOPLAM MEVCUT
	ADI	KALAN	UYRUK	
HATAY	Altınözü 1 Çadırkenti	1.374.	Suriyeli	15.176
	Altınözü 2 Çadırkenti	2.767	Suriyeli	
	Yayladağı 1 Çadırkenti	2.831	Suriyeli	
	Yayladağı 2 Çadırkenti	3.057	Suriyeli	
	Apaydın Konteynerkenti	5.147	Suriyeli	
GAZİANTEP	İslahiye 1 Çadırkenti	9.431	Suriyeli	48.389
	İslahiye 2 Çadırkenti	9.104	Suriyeli	
		6.884	Iraklı	
	Karkamış Çadırkenti	7.272	Suriyeli	
	Nizip 1 Çadırkenti	10.615	Suriyeli	
Nizip 2 Konteynerkenti	5.083	Suriyeli		
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	19.765	Suriyeli	97.925
	Akçakale Çadırkenti	27.334	Suriyeli	
	Harran Konteynerkenti	13.726	Suriyeli	
	Viranşehir Çadırkenti	17.371	Suriyeli	
	Suruç Çadırkenti	19.729	Suriyeli	
KİLİS	Öncüpınar Konteynerkenti	12.639	Suriyeli	36.915
	Elbeyli Beşiriyeye Konteynerkenti	24.276	Suriyeli	
MARDİN	Midyat Çadırkenti	3.023	Suriyeli	13.281
		2.755	Iraklı	
	Derik Çadırkenti	3.929	Suriyeli	
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Çadırkenti	17.266	Suriyeli	17.266
OSMANİYE	Cevdetiye Çadırkenti	9.199	Suriyeli	9.199
ADİYAMAN	Merkez Çadırkenti	9.881	Suriyeli	9.88.
ADANA	Sarıçam Çadırkenti	11.005	Suriyeli	11.005

27 Mart 2015 itibariyle; 253.101 kişi.

Kaynak: (Güçer v.d., 2013: 17; Güçtürk, 2014: 83)

EK 22 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN BİLGİ TALEBİ

15/05/2015/19555

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE ANKARA

Turgut Özal Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans öğrencisiyim. "Arap Baharı Sonrasında Türkiye-Suriye İlişkileri nde Hatay Faktörü" konulu tez çalışması yapmaktayım.

Tezimin alt konuları içerisinde "Hatay'a Gelen Geçici Koruma Statüsü Altındaki Suriyeliler ve Sorunlar" başlığı altında aşağıdaki bilgilere ihtiyaç duymaktayım. Tezimde kullanmak üzere ilgili yasal prosedürler kapsamında tarafıma bilgi verilmesini arz ederim. 15.05.2015

İsmail ÇİNGÖZ

İLETİŞİM :

Avcılar Mah. Karahöyük Cad. Nu.43/1
Yenimahalle / ANKARA
Elektronik Posta: cingozismail01@gmail.com
Tlf: 0503 292 0825

İHTİYAÇ DUYULAN BİLGİLER :

Nisan 2011-Mayıs 2015 tarihleri arasında;

-Ülkemize gelen / Hatay'a gelen Suriyelilerin sayısı,

-Geri dönenlerin / Hatay'dan dönenlerin sayısı,

Hatay İl sınırları içerisinde kurulan misafirhaneler ve çadır kentlerin sayısı ve kalanların miktarı,

-Türkiye Cumhuriyeti olarak, gelen Suriyelilere sunulan hizmetler (Hatay için özel bir hizmet var ise ayrıca),

-Ülkemize gelen Suriyeliler için harcanmak üzere Uluslararası kuruluşlardan Türkiye Cumhuriyeti'ne aktarılan ayni ve nakdi yardımlar var mıdır, var ise ne kadar?

-Gelen Suriyelilerin resmi makamlara iletmış oldukları sorunlar var mıdır? Var ise ne gibi çözüm üretilmiştir? Bunlardan Hatay'a özel olan var mıdır?

-Hatay'a gelen Suriyelilerin suç karışma oranı ne kadardır?

-Hatay'a gelen kaç Suriyeli ilde kendi işini kurmuştur?

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN BİLGİ TALEBİ

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : 89093628-042 - 10941
Konu : Hatay'daki Suriyeliler ve Sorunları

21/05/2015

Sayın, İsmail CİNGÖZ
Avcılar Mah. Karahöyük Cad. No: 43/1
Yenimahalle/ANKARA

İlgi : 15.05.2015 tarihli dilekçeniz.

İlgide kayıtlı dilekçeniz ile "Arap Baharı Sonrasında Türkiye-Suriye İlişkilerinde Hatay Faktörü" adlı tez çalışmanız için Nisan 2011- Mayıs 2015 tarihleri arasında Hatay ilindeki Suriyelilere ilişkin talep edilen bilgiler ekte gönderilmektedir. Bilgilerinizi rica ederim.

Dr. Ahmet APAN
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Ek : Tablo(1 sayfa)

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN BİLGİ TALEBİ**Tablo 1: Nisan 2011- 18 Mayıs 2015 Tarihleri Arası Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Bilgileri**

KONU	TOPLAM
Ülkemizde Kayıt Altına Alınan Suriyeliler	1.761.104
Hatay'da Kayıt Altına Alınan Suriyeliler	271.589
Hatay İlindeki Çadırkentlerin Sayısı	5
Çadırkentlerde kalan Suriyelilerin Sayısı	14.968
Suriyeliler İçin Uluslararası Kuruluşlardan Gelen Ayni ve Nakdi Yardım Miktarı	264.9 milyon ABD doları

Not: Türkiye'ye gelen Suriyeliler kayıt altına alındıktan sonra başta sağlık hizmetleri olmak üzere eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerden faydalanabilmektedir.

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN BİLGİ TALEBİ

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Tarih: 21.05/2015 Sayı: 10941

0015906

Sayın, İsmail CINGÖZ
Avcılar Mah. Karahöyük Cad. No: 43/1
Yeni mahalle / ANKARA

EK 23 ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASINDAN BİLGİ TALEBİ

Google in:sent ismail

Gmail 19 / 385

E-POSTA YAZ

Gelen Kutusu (11)
Yıldızlı
Önemli
Gönderilmiş Postalar
Taslaqlar
Çevreler
Notes

ismail

Tez çalışması için bilgi ihtiyacı

ismail cingöz <cingozismail01@gmail.com> 18 Eki (7 gün önce)

Alıcı: antakyatso

Sayın Antakya Ticaret ve Sanayi Odası yetkililerine selamlarımı sunuyorum. Ben Turgut Özal Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslar arası ilişkiler alanında "Türkiye-Suriye ilişkilerinin Dönüşümü; Arap Baharı ve Hatay Faktörü" başlığı ile Yüksek Lisans Tezi çalışması yapmaktayım. Arap Baharı sonrasında en çok sığınmacının geldiği Hatay ilimizde; ne kadar Suriyeli sığınmacının bulunduğu, bunlardan ne kadarının kendi iş yeri sahibi olduğu ve ne kadarının başka biri yanında çalışıyor olduğu bilgilerine ihtiyaç duymaktayım. Vereceğiniz bilgilerin yalnızca "Akademik Amaçlı ve Tez Çalışması için kullanılacağını" belirtir, şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar diler, saygıları sunarım.

İsmail Cingöz
0505 292 0825
Ankara

antakyatso
Çevrelere ekleyin
Ayrıntıları göster

ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASINDAN BİLGİ TALEBİ

Google

Gmail -

E-POSTA YAZ

Gelen Kutusu (11)

Yıldızlı

Önemli

Gönderilmiş Postalar

Taslaklar

Çevreler

Notes

ismail

Mehmet Fatih BEKİRHA

Suriye Raporu

Antakya Ticaret ve Sanayi Odası <aeskiocak@antakyatso.org.tr>

Alıcı: bana

20 Eki (5 gün önce)

Mrb İsmail bey; Elimizdeki verileri size ayrıca boyutu büyük olduğu için wetransfer.com'dan da gönderiyorum. Teziniz'de başarılı çalışmalar dilerim. Hoşçakalın.

Alaattin Eskiocak
Antakya Ticaret ve Sanayi Odası
Proje Koordinasyon Birimi
E-mail: aeskiocak@antakyatso.org.tr
Tel: 0326 216 58 00 (Dahili:137)
Fax: 0326 216 24 05
Cep: 0533 423 28 48

SURİYE.rar

Adres: Bağlantılar

ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASINDAN BİLGİ TALEBİ

ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASI

Adres : Cumhuriyet Mah. Adnan Menderes Cad Seçmen Apt. No:24/2 Antakya/HATAY
Genel Sekreter : 0 326 - 215 36 43 Santral : 0 326 - 216 58 00 - 10 Hat Fax : 0 326 - 216 24 05
Web : antakyatso.org.tr E-mail : antakyatso@tobb.org.tr

Suriyeli misafirlerin beraberinde getirdiği temel sorunların başında güvenlik gelmektedir. Bu konudaki tedirginliğin en önemli nedeni, sınırı geçen Suriye vatandaşları arasında terör, hırsızlık, gasp gibi yasa dışı faaliyetlerde bulunanların mevcudiyeti ve bu suç işleme oranının artma tehlikesidir.

Suriyeli misafirlerin ülkeye girdikten sonra ikamet ettikleri muhtarlıkların kayıt sistemlerinde ayrı bir başlık altında tasnifi ve bu tasniflerin tek bir bilgi havuzuna aktarılması, hem kayıt hem de Suriyelilere hizmet götürmeye çalışan Kurumların işini kolaylaştıracaktır.

Bir diğer geçici kayıt işlemi Suriye plakalı araçlar için ele alınmalıdır. Bu araçlara geçici –misafir plakalar verilmesi, araçların kayıt altına alınmasını ve takibini sağlayacaktır.

Bu konudaki en kalıcı çözüm, mevcutlara şehirlerde geçici plakaların verilmesi, sınırdan yeni girecek olanlara ise geçici plakaların sınır kapılarında takılması olacaktır.

Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle, Ülkemiz ile Suriye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler, son üç yılda büyük oranda bozulmuş olsa da, Türkiye ve Suriye

arasındaki ticaretin devam ettiğini söylemek mümkündür. Savaşa rağmen Suriye’de hayat ve ticaretin devam ediyor olması bunun temel nedenidir.

Nitekim Hatay’ın Suriye’ye ihracatı 2011 yılında 96 milyon dolar, 2012 yılında 56 milyon dolar iken 2013’te 116 milyon dolar’a yükselmiştir. Bu artışın temel nedeni, Hatay üzerinden Suriye’ye giden insani yardımlardır.

Transit geçişte Suriye’nin kullanılmaması dış ticarete maliyetleri artırmaktadır.

Suriye üzerinden uluslararası pazarlara yapılan ihracat, krizden en çok etkilenen unsurların başında gelmektedir. Hâlihazırda Hataylı ihracatçı transit geçişte Suriye’yi kullanamamakta, Suriye üzerinden geçiş yaptığı ülkelere RO-RO gemileri ile ulaşarak artı maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadır. Bu maliyetlere katlanan ihracatçılara ek teşvikler sağlanmalıdır. Aksi takdirde ilimiz ve bölgemizin ekonomik gelişimi ciddi yaralar alacaktır.

Hatay’da ki Suriyeli yatırımcılara bakıldığında, kriz öncesi 85 Suriyeli firma Odamıza kayıtlı iken, şimdi bu rakam 150’ye ulaşmıştır.

EK 24 ULUSAL VE YEREL BASINDA ARAP BAHARI**Anadolu Ajansı**

31.10.2011, “Arap Baharı Hatay’ı Etkiledi”, (AA., 2011).

12.05.2013, “Reyhanlı’daki Patlamalarla İlgili 9 Gözaltı”, (AA., 2013).

07.05.2015, “Suriye’de Güvenli Bölge Oluşturulması Görüşülüyor”, (AA., 2015).

Adana’nın Sesi Gazetesi

17.03.2015, “Çocuk İstismarı Konulu ‘Uykuda Çocuklar’ Konferansı”, (A.S.G., 2015).

Aljazeera

13.01.2015, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”, (Orhan, 2015).

Atayurt Gazetesi

21.08.2015, “Suriye operasyonları Hatay’da planlanıyor!”, (Atayurt, 2015a).

27.04.2015, “Suriyeliler Reyhanlılı Tüccarları İflas Ettirdi!”, (Atayurt, 2015b),

27.01.2015, “Sınırdaki Gerginlik”, (Atayurt, 2015c).

17.05.2015, “Suriyeliler, Pimi Çekilmiş Hazır Birer Bomba!” (Atayurt, 2015d).

03.06.2015, “Eğit-Donat Projesinin Amacı Hatay’ı da Karıştırıp Kirli Emellere Ulaşmaktır!”, (Atayurt, 2015e).

03.07.2015, “Suriyeliler Polis’e Meydan Okuyor!”, (Atayurt, 2015f).

Antakya Toplumcu Halk Gazetesi

21.08.2015, “Hatay’daki Suriyeli Üniversiteli Gençlere BM Bursu”, (A.T.H.G., 2015a).

21.06.2015, “Türkiye Mültecilerle Yaşamayı Öğrenmeli”, (A.T.H.G., 2015b).

21.08.2015, “İşsizlik Büyük Sorun Peki Ya Suriyeliler?”, A.T.H.G., 2015c).

Aydınlık Gazetesi

21.09.2011, “Kamplarda Tecavüz Edilen Suriyeli Kadınlar Anlatıyor -3 Yaşında Kızıyla Tehdit Ettiler-(TAMAMI)”, (Aydınlık, 2011).

BBC Türkçe

04.09.2013, “Suriye Savaşı Hatay'da Mezhep Ayrılığını Körükledi”, (BBC, 2013).

16.05.2013, “Hatay: Hoşgörü Kenti Alarm Veriyor”, (Hamsici, 2013).

11.05.2014, “Reyhanlı'da Ölenler ve Geride Kalanlar”, (BBC, 2014).

08.05.2015, “MİT TIR'ları Soruşturmasında 4 Savcı ve 1 Albay Tutuklandı”, (BBC, 2015b).

02.06.2015, “Suriyeli Türkmenler: ÖSO, IŞİD'le Savaşma Cesaretini Yitirdi”, (BBC, 2015c)

30.06.2015, “5 Soruda Suriye'ye Askeri Müdahale Tartışmaları” (Arslan, 2015).

Cihan Haber Ajansı

01.12.2012, “Arap Baharı'ndan Etkilenen Mobilya Sektörü Kan Kaybediyor”, (Cihan, 2012).

20.05.2013, “Atalay: Reyhanlı Saldırısını Gerçekleştirenlerin Hepsi Bizim Vatandaşımız (2)”, (Cihan, 2013).

24.02.2015; “Davutoğlu: Suriye Eşmesi’ndeki Türbe ve Çevresi Artık Türk Toprağıdır”, (Cihan, 2015).

CNN Türk

04.11.2014; "Türkiye ile Savaş Halindeyiz!", (CNN, 2014a).

23.03.2014, “TSK Suriye Uçağını Vurdu”, (CNN, 2014b).

14.03.2015, “CIA; Esad'ın Devrilmesini İstemiyoruz”, (CNN, 2015a).

08.05.2015, “Adana'da TIR Aramasıyla İlgili 4 Savcı ve 1 Subay Tutuklandı”, (CNN, 2015b).

15.01.2015, “Hatay Şehrinin Nüfusunun Yüzde 15'i Suriyeli Oldu”, (CNN, 2015c).

Cumhuriyet Gazetesi

19.04.2015, “32 muvazzaf askere tutuklama talebi”, (Cumhuriyet, 2015a)

18.06.2015, “Korkunç İfadeler”, (Cumhuriyet, 2015b).

20.06.2015, “İŞİD Türkiye’de Allah Sizi Korusun”, (Şık, 2015).

En Son Haber

22.10.2014, “ÖSO: Kobani'ye Yardım Eden ABD İkili Oynuyor”, (ESH., 2014a).

06.11.2014, “Numan Kurtulmuş Suriyelilerin Kalıcı Olduğunu Söyledi”, (ESH., 2014b).

11.11.2014, “Halep'ten Kaçış Başladı”, (ESH., 2014c).

10.02.2014, “Reyhanlı Saldırısında Çarpıcı Detaylar!”, (ESH., 2014d).

18.06.2015, “Büyük Kürdistan İçin Plan İşlemeye Başladı”, (ESH., 2015a).

12.06.2015, “Suriyeliler Türkiye'ye Giriş Yapmak İçin Sınırdaki Bekliyor”, (ESH., 2015b).

20.06.2015, “Cemaat'in Silah Gitmesini Engellediği Türkmenlerin Mücadelesi”, (ESH., 2015c).

30.03.2015, “Yunan Bakan Kammenos'tan Türkiye'yi Kızdıracak Açıklama”, (ESH., 2015d).

10.04.2015, “MİT TIR'ları Davasında 17 Askere Tutuklama”, (ESH., 2015e).

01.07.2015, “Kamalak: Suriye'ye Girerek Bölünmüş Olarak Çıkarız”, (ESH., 2015f).

Gazete Vatan

08.10.2014, “Şok İddia! ABD İŞİD'e Silah Verdi!”, (GV., 2014a).

12.10.2014, “Sınırdan 110 Piyade Tüfeği Ele Geçirildi”, (GV., 2014b)

16 Haziran 2015, “Savaş Çok Büyüyecek”, (GV., 2015)

Haber Türk Gazetesi

18.03.2015, "Arap Baharı Tarihi Bir Dönüm Noktası", (H.T.G., 2015a).

08.01.2015, "Askeri Casusluk Amacıyla Sırları İfşa...", (H.T.G., 2015b).

07.02.2015, “Merkel'den Türkiye'ye Övgü”, (H.T.G., 2015c).

27.06.2015, “Reyhanlı Tutanakları!”, (H.T.G., 2015d).

Haber 3

16.01.2015, “Baro Başkanı Çıtırık: İktidar, MİT TIR'larında Suçüstü Yakalanmıştır”, (H3, 2015).

Haber 7

26 Mart 2011, “Erdoğan, Esad'ı Aradı Reformu Övdü” (H7, 2011).

22.06.2015,” IŞİD, Akçakale Sınırına Tünel Kazmış”, (H7, 2015a).

22.06.2015, “Esed'den PYD'ye Petrol Desteği”, (H7, 2015b).

22.06.2015, “Türkiye'nin Kararı: IŞİD'le Mücadele, PYD'ye Uyarı”, (H7, 2015c).

Hatay Asi Gazetesi

02.08.2014, “Valilere Suriyeli Dilenci Talimat”, (H.A.G, 2014a).

10.06.2014, “Suriyelilerin Sorunu Bitmiyor”, (H.A.G., 2014b).

28.08.2014, “Türkiye; Muhalif Suriye’yi Resmen Tanıdı”, (H.A.G., 2014c).

16.05.2015, “Savaş: Suriyeliler Sosyal Dokuyu Bozuyor”, (H.A.G., 2015a).

20.02.2015, “Yaralı Suriyeliler Hastanelere Bombayla Getiriliyor”, (H.A.G., 2015b).

07.05.2015, “Suriye Halkları Yalnız Değildir”, (H.A.G., 2015c).

16.05.2015, “Yine Suriyeliler, Yine Taciz Huzurumuz Kaçtı”, (H.A.G.,2015d).

Hatay Gazetesi, (2014 olanları yeniden düzenlenecek)

25.11.2014, “Eryılmaz: Suriyelilerin Üniversitelere Sınavsız Girmesi Haksızlık Değil Mi?”, (Hatay, 2014a).

12.04.2014, “Nüfus’un 3’te Biri Suriyeli”, (Hatay, 2014b).

10.03.2014, “Antakya’da ‘Suriyeli Göçmenler’ Masaya Yatırıldı”, (Hatay, 2014c).

09.10.2014, “Suriyelilere Yeni Kimlikler Verilecek”, (Hatay, 2014d).

29.12.2014, “Pazar Esnafı Her Yerde Tezgah Açan Suriyelilerden Dertli”, (Hatay, 2014e).

19.02.2015, “Hastaneye Getirilen Suriyelinin Cebinden El Bombası Çıktı”, (Hatay, 2015a).

08.01.2015, “Suriye’ye Yakın Başka Kapılar Açıldığı Doğru Mu?”, (Hatay, 2015b).

Hatay Kent Gazetesi

18.01.2013, “Suriye’ye 17 Bin Kişilik Kumanya Gönderildi”, (H.K.G., 2013a).

20.02.2013, “Suriyeliler, Türkiye’de Onurlu Bir Hayat Yaşıyor”, (H.K.G., 2013b).

20.03.2013, “Hatay’a Kaçan Suriyeliler Anlatıyor...”, (H.K.G., 2013c).

27.03.2013, “Suriye Ordusu’ndan Kopuşlar Sürüyor”, (H.K.G., 2013d).

14.05.2015, “Suriyeli Mültecilere Kapıların Kapanmayacak”, (H.K.G., 2013e).

Hatay Manşet Gazetesi

09.10.2014, “Göz Göre Göre Savaşa Giriyoruz”, (H.M.G., 2014).

Hatay Vatan Gazetesi

09.07.2015, “Suriye Plakalı Otomobilden 83 Bin Captagon Hap Çıktı”, (H.V.G., 2015a).

20.07.2015, “Ve Suriye’de Dengeler Değişiyor”, (H.V.G., 2015b).

01.08.2015, “Suriyelilerin Gideceği Tarih Belli Oldu”, (H.V.G., 2015c).

13.08.2015, “Reyhanlı’da 1500 Suriyeliye Protez Kol ve Bacak Takıldı”, (H.V.G., 2015d).

Hür Haber

13.02.2015, “Suriyelilere Çalışma İzni Geliyor”, (Hürhaber, 2015a).

03.12.2015 [12.03.2015], “Suriyeli Kadına Fuhuş Tuzağı!”, (Hürhaber, 2015b).

24.03.2015, “Cilvegözü Sınır Kapısından Girişler Kontrollü Yapılacak”, (Hürhaber, 2015c).

26.03.2015, “Reyhanlı’da Düşen Mühimmat Evlere Zarar Verdi”, (Hürhaber, 2015d).

05.04.2015, “Alevi Katliamını Lanetlediler...”, (Hürhaber, 2015e).

17.04.2015, “Suriyeli Dilenciler Toplanıyor!”, (Hürhaber, 2015f).

Hürriyet Gazetesi

13.02.2013, “Suriye Ulusal Konseyi Üyesi: Cilvegözü’nde Hedef Bizdik”, (Hürriyet, 2013a).

13.05.2013, “Reyhanlı’daki Saldırıyla İlgili Önemli Açıklamalar” (Hürriyet, (2013b).

13.05.2013, “Reyhanlı Cehenneme Döndü”, (Dervişoğlu, v.d., 2013).

05.09.2014, “Pahalılık, Suriye, Üç Din ve Künefe...”, (Mumay, 2014).

İran Turkish Radio IRIB World Sevice

30.09.2012, “Ürdün ve Türkiye’deki Kamplarda Suriyeli Kadın ve Kızlara Tecavüz” (IRIB, (2012).

İskenderun Gazetesi

05.12.2013, “Hatay’da ‘Suriye Olayları’ Baskını: 8 Gözaltı!”, (İ.G., 2013).

09.04.2014, “HAYAD Ülkemize Sığınan Suriyeli Ermenileri Ziyaret Etti”, (İ.G., 2014a).

28.08.2014, “Belen’de Suriyeli Sorunları Masaya Yatırıldı”, (İ.G., 2014b).

04.10.2014, “Suriyeli Sığınmacılara Kimlik Verilecek”, (İ.G., 2014c).

26.11.2014, “Suriyelilere Tanınan Ayrıcalığın Gerekçesi Nedir?”, (İ.G., 2014d).

18.12.2014, “Milletvekili Dudu; Son Üç Yılda Suriyeli Sığınmacılara Ne Kadar Harcama Yapıldı?”, (İ.G., 2014e).

24.12.2014, “İskenderun Belediyesi Zabıta Ekipleri Suriyeli Dilencileri Topluyor”, (İ.G., 2014f).

01.05.2015, “Suriye’de Yaşanan Katliam Antakya’da Yapılan Eylemle Kınandı”, (İ.G., 2015a).

08.05.2015, “Suriyeli Hırsız, Daha Önce Çalıştığı Restoranı Soydu”, (İ.G., 2015b).

İskenderun Ses Gazetesi

06.09.2011; “Arap Baharı'ndan Yahudi Baharı'na” (Kanbolat, 2011).

İskenderun Söz Gazetesi

22.04.2015, “Hatay Bilmecesi”, (İ.S.G., 2014).

İslâm Haber

11.03.2015, “Türkiye, Suriye ve Irak’ta Kime Yardım Ediyor?”, (İ.H., 2015).

Kırıkhan Ekspres Gazetesi

08.11.2011, “Suriye’li Mültecilere Rahatlık Battı”, (K.E.G., 2011).

22.03.2012, “Hatay’daki Suriyeli Sığınmacıların Sayısı 16 Bini Geçti”, (K.E.G., 2012).

13.03.2013, “Suriyeli Muhalifler Reyhanlı’da Toplandı”, (K.E.G., 2013a).

08.04.2013, “Savaş Mağduru Suriyeli Kaçakçı Çıktı”, (K.E.G., 2013b).

24.10.2013, “Reyhanlı Saldırısının Sanıkları İçin 53’er Kez Ağırlaştırılmış Müebbet İstendi”, (K.E.G., 2013c).

Kırkhan Lider Gazetesi

25.12.2015, “Pazar Esnafı Her Yerde Tezgah Açan Suriyelilerden Dertli”, (K.L.G., (2014).

Milliyet Gazetesi

17.06.2011, “Ünlü Yıldız Angelina Jolie Hatay'a Geldi”, (Milliyet, 2011).

29.01.2015, “Halit Meşal’in Yeni Yuvası Türkiye Mi?”, (Milliyet, 2012).

30.10.2014, “ABD İtiraf Etti: Evet Esed'e Fayda Sağlıyoruz”, (Milliyet, 2014a).

17.11.2014 , “Çavuşoğlu: Halep Düşerse...”, (Milliyet, 2014b).

NTV

11.02.2013, “Sınır Kapısında Patlama: 13 Ölü” (NTV., 2013).

Özyurt Gazetesi

21.05.2015, “Evimize Saldıracak Kadar Cesaretlendirildiler...”, (Dingil, 2015a).

10.06.2015, “Karısını Boşayıp Suriyelilerle Evlenenlerin Sayısı Artıyor!”, (Dingil, 2015b).

Radikal Gazetesi

21.03.2015, “Niğde'de Uzun Namlulu, El Bombalı Saldırı” (Radikal, 2014).

Sabah Gazetesi

13.05.2013, “Hatay'da Patlama”, (Sabah, 2013).

27.06.2015, “Güneyimizde Yeni Bir Devlete İzin Vermeyiz”, (Sabah, 2015).

Samandağ Gazetesi

26.05.2015, “Suriyelilerin Türk Bayrağını İndirdiği İddiası”, (Samandağ, 2015).

Son Devir

11.03. 2013, “Cilvegözü'ndeki Patlama Suriye İstihbaratının İşİ”, (SD, 2013).

SonDakika.com

11.03.2015, “Belge İsteyen MİT TIR'ları Savcısına HSYK Cevabı: Gizli Bilgi Kaynağı Açığa Çıkar, Veremeyiz”, (Sondakika, 2015).

